ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. III.

63г

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРИЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ

ЗІБРАВ ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ І ЛЕҐЕНДИ І НОВЕЛЇ.

SEMINAR. PHIL. SLAVIC. CRACOV.

У ЛЬВОВІ, 1897.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

BIBLIOTHECA UNIV. JAGIELL. CRACOVIENSIS

357 czasop.
II
3 (1897)

Uniwersytet Jagielloński Katedra Filologii BIBLIOTEKA

Uniwersytet Jagielloński BIBLIOTEKA Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej

Biblioteka Jagiellońska
1001935957

Bibl. Jagiell.

Високоповажаним Панам

Проф. МИХАЙЛОВИ ГРУШЕВСЬКОМУ і Д-рови ІВАНОВИ ФРАНКОВИ

подвижникам українсько-руської науки, приятелям
і учителям молодіжи

свою працю присьвячує

Ученик.

Зміст.

II. Новелї.

Материяли, які тепер виходять на сьвіт в отсій книжці і яких друга часть незабавки також має в друку появити ся, зібрав я в часї трьох своїх подорожий по Угорській Руси, відбутих в 1895—1896 р. Першу з тих подорожий відбув я в товаристві д. О. Роздольського, дві другі сам. В подорожах звидів я слїдуючі руські села — ходячи пішо, а лишень при приїздї і від'їздї всїдаючи на желїзницю: 1) З Лавочного через Волосянку дістав ся я до першого угорсько-руського села Ляхівця; звідти через Старий і Новий Голятин, Майданку, Сейми, Волове, Вучково, Долїшню Бистру, Березово, Горінчово, Ізу прийшов до Густа, де всївши на желїзницю, через Кіральгазу, Батю, Мункач вернув до Лавочного. 2) Приїхавши з Лавочного до Сольви, пустив ся я звідти на Стройну, Дусино, Керецке, Кушницю, Броньку, Довге, Задню, Лукову, Імстичово, Великий Раковець до Севлюша, звідки через Батю-Мункач вернув назад до Лавочного. 3) З Сольви, приїхавши там желїзницию, пішов я до Стройни, звідтиж назад через Сольву, Солочин, Плоске, Оленьову, Порошків, Турю-Реміти дістав ся до Ворочова. З Ворочова поїхав я желїзницию до Унґвару, щоби звидїти се місто, а відтак просто з нього удав ся до Великої Березни, звідки почав нову пішу дорогу на Ублю, Кленову, Розтоки, Улич, Збуй, Новоселицю, Стару і Нову Стужицю, Ставну, Луг, Гусну, Буковець, Сербовець, Горішню Малу Бистру, Верецке до Волівця. З Волівця вернув я вже желїзницею до Лавочного. Таким чином перейшов я більшу просторонь землї в столици Мараморській, Берегській і Унґварській, а діткнув також Уґочанської і Земплинської. Може бути, що в будучности доведеть ся менї звидїти всї столиці, в котрих жиють Русини, хоть би навіть в малому числї, як Абауй, Спіж і другі.

Материяли зібрані в часї тих трьох подорожий, розділив я на дві части; до першої прийшли леґенди і новелї, до другої увійдуть казки, анеґдоти, байки і оповіданя історичні. Тому, що друга часть материялів має невдовзї надрукувати ся, я відложив до неї додаткові паралелї, покажчик і словарець не уживаних в нашій лїтературі виразів, отже і не знаних поза границями Угорської Руси.

Як видно з надрукованих текстів, на Угорській Руси панує величезна диялектольоґічна ріжнородність. З них пробиває ся ту три головні диялекти, котрих засаднича ріжниця лежить в переміні староруського корінного **о** на другі самозвуки. В першім диялекті перейшло тото **о** в **і**; пр. піп, стіл, діл; в другім диялекті перейшло первістне **о** в самозвук **і**, котрий однакож не виговорює ся як наше **і**, але як німецьке **ü** або мадярське **ü**; на означене того самозвуку приняв я букву **ö**; тож вирази попередні в сій транскрипциї виглядають: пöп, стöл, дöл; в третім диялекті перейшло первістне **о** в самозвук **у**; тому попередні вирази виговорюють ся в ньому: пуп, стул, дул. Се є головна ціха диялектів. Надто має кождий диялект свої специяльні слова — хоть що правда не много — які в других диялектах не подибують ся; має також деякі специяльні форми. Всї три отсї диялекти занимають собою значну просторонь, бо всї східні столицї до Земплина, а й послїдного східну частину. Говорять отже ними: в Марамороши, Уґочи, Берегу, Унґу і Східнім Земплинї. Диялекти сї розположені суть в слїдуючий спосіб — о скілько я до тепер міг пізнати: 1) Диялект з чистим **і** занимає північну полосу, що дотикає границь Галичини та Буковини. 2) Диялект з чистим **у** дотикає до околиць заселених Румунами і Мадярами, отже до великої Угорської низини; занимає проте полудневу полосу. 3) Диялект з незнаним у нас самозвуком **ö** лежить по серединї між першим і другим диялектом. Докладних границь диялектів тих я не годен подати з тої простої причини, що я не був у всїх місцевостях, в котрих сї диялекти істнують, а спускати ся на вказівки усяких інтеліґентних Угорських Русинів я і не міг і не хотів, уважаючи їх за некомпетентних в подібній справі особливо при теперішнім знаню українсько-руської мови у них.

Крім сих трьох істнують ще — о скілько я міг дізнати ся — на Угорській Руси отсї диялекти: 1) Диялект, в котрім первістне **о** перейшло в тверде **и**, котре для ріжницї з звичайною нашою буквою **и** можнаби означувати буквою **ы**; говорють отже там: кынь, стыл, пып. Диялект сей істнує в столици Сепешській. 2) Диялект, в котрім первістне **о** заховало ся до тепер; попередні вирази виговорюють отже в тім диялектї: конь, стол, пол. Сим диялектом мають говорити на Спіжу. Близшого не можу нїчого подати тепер про сї говори; що они однакож істнують, на те вказують деякі старі рукописи, які менї попадали ся під руки і в яких місцями виступали подібні диялектичні прикмети. Про перший з них сказав надто дещо Евм. Сабов в своїй: „Русской Грамматикѣ и Читанкѣ“ (ст. 5—11). Велику просторонь занимає вкінци диялект,

дуже пословачений, але словацьким такой не можна його назвати, як се зробив той же Евм. Сабов в своїй „Христоматіи церковнославянскихъ и Угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ“ на ст. 231. Приводить він там іменно одну новелю в згаданім диялекті, а в наголовку її пише: „Нарѣчіе Земплинскихъ словяковъ!“ З диялектом сим мав я нагоду літом сьогож 1897 р. добре познайомити ся, вправді не в Земплині, лишень в руських оселях полудневої Угорщини, але ті оселї вийшли власне з Земплина і Шароша; мушу отже з цілою рішучостію заявити, що він не є диялектом словацьким, лиш руським, але пословаченим[1]). Говорють ним Русини в західній части Земплина, Шароша, Абауй, Бігар — а мабуть і других сусїдних комітатах західних, заселених Русинами — та як я сказав вже, в руських оселях в Бачці та Сримі. Диялект сей стане доступним нашим фільольоґам та ученим, коли оголошу материяли записані мною в Бачці в досить значнім числї. Таке богаство говорів повинно звернути близшу увагу наших фільольоґів на Угорську Русь, та заохотити їх до робленя відповідних студий, розуміє ся там на місци.

В наслїдок многоти говорів на невеликім відповідно етноґрафічнім просторі діє ся се, що чистий говор, хоть котрий, можна подибати лиш в деяких селах, що лежуть в центрі говору і то від людий, що з свойого села рідко виходять де, рідко стикають ся з другими людьми. В противнім разї до говору одного залїтають примішки другого. Хто не обізнаний з тою річию, думав би, що я не вірно записував, коли навіть від одного оповідача записав: імйа́ і імньа́; ґирсчки́ньа і ко́фа (сї́духа, Kaufeŕin); утьу́к і утьі́к; іззі́ли і ззьі́ли; ву́платити, удда́ти і войти; сиправут і зпайут; порцьіа і по́рційа; ви́зір і ру́мно; аби́ і оби́; аж і ож; розбу́йники і розбо́йники; устро́ка і остро́ка; цесьа́ і сисе́; жива́нуў і шанде́ріў. Тимчасом се звичайна річ на Угорській Руси, що дає ся пояснити стиранят говорів одних з другими.

Перейду тепер до таких ознак угорсько-руських говорів, яких в наших або зовсїм не подибуємо, або подибуємо лиш рідко і лишень в деяких околицях. Про самозвук **ô** я вже говорив. — Про самозвук **e** треба се запримітити, що він майже всюди переходить коли не в чистий, то бодай в дуже близький звук **и**; через те я віддавав його майже всюди звуком **и**, а полишив чистий звук **e** лишень там, де його зовсїм виразно було чути. Акцентоване

---

[1]) Він повставав так, що Русини, стикаючи ся з Словаками, прибирали від них слова, звороти і т. д. а не що Словаки прибирали те саме від Руснпів.

е не підлягає подібній зміні, хоть не все. — В многих говорах, хоть не у всїх, істнує на Угорській Руси тверде **и**. Оно виговорює ся так сильно, що тому, хто не чув подібного твердого звука, дуже тяжко наломити ся до його виговору. Часом переходить оно навіть в самозвук **о**, пр. вőйти, намість вы̆йти, наше вӣйти; вőзір намість вы̆зір, наше вікно і т. д. В яких випадках оно виступає, того я не міг дослїдити вповнї, тому і не зважив ся його писати, але заступив всюди знаком **и**, звертаю однакож на нього увагу. Дуже виразно виступає тверде **и** по горлових г, к, х, а надто в скороченім шестім падежи числа многого у іменників мужеського роду; пр. быкы і з быкы (нам. з биками); з горшкы (нам. з горшками); гріхы, гускы, богы (ба навіть хыжа!) і т. д. Уживаня того твердого **и** тому особливо тяжко усталити, що воно не все приходить там, де в старославянській мові стояло **ы** — хоть так думав Л. Чопей в своїм „Русько-мадярськім словарі" а за ним і згадуваний вже Ев. Сабов в своїй „Граматицї" та „Христоматиї" — а знов і не всюди там, де тепер пише ся **ы** в нашій так званій етимольоґічній правописи. Надто в наслїдок стираня сусїдних говорів чути раз тверде **и** там, де другий раз не чути. Щоби отже його докладно прослїдити, треба побути довший час на Угорській Руси. — Часто досить можна почути в виговорі Угорських Русинів останки самозвука **ъ**, хоть треба запримітити, що звук сей тепер на повнім вимертю і не задовго не лишить ся з нього слїду, як то стало ся і в нас. Коли записував я казки від М. Фотула в Стройнї і сказав йому, що Н. не був нинї в церкві (а то було сьвято), то він відповів менї з здивованем: Ныт-и? (Себ то: Не був?) По тім „ныт" було чути зовсїм виразно коротенький звук **и**; колиб його трошки оповідач був продовжив, було би вийшло з слова „ныт" слово „ны-ти". Так само чув я і по иньших словах сей звук пр. дяк-и, так-и, дух-и; найчастїйшеж приходив він в дієсловах минулого часу, пр. буў-и, робиў-и, читаў-и і т. д. — Що до звука **ь**, то він також далеко частїйше уживає ся на Угорській Руси, нїж у нас, бо навіть по таких звуках, як **ш**, **ч**, **ж**, **дж**, **р**; пр. чьас, шьуга́й, дожьджь, царь; по перших чотирох звуках чути його особливо тодї виразно, коли по нїм слїдують самозвуки **а** або **у**; коли по нїм слїдує **е**, **о** або **и** то раз чути його, другий раз нї. З тої причини я писав його консеквентно перед **а**, **у**, а перед другими лишень спорадично. По **р** чути всюди **ь**, а наше тверде **р** незнане нїде на Угорській Руси. Що більше: спорадично появлює ся оно як звук **і** і тодї намість двоскладового слова: „царьство" дістаємо слово трискладове: ца́ріство. — Звук **ў**, що виговорює ся напів **у**, панує по цїлій Угорській Руси в повній силї.

Тому що звук сей знаний у нас, не буду про нього ту більше говорити. — Замітною ще буквою в угорсько-руській азбуці є знак „л“. Він виговорює ся по середині між нашим твердим **л**, а мягким **ль**. Виговору його ґрафічно представити не можна, а хто не почує його на місци, той ніяк не зможе його ніколи вимовити. Тому, що він всюди уживає ся на Угорській Руси, противнож наше тверде **л** там не знане, тож я не заступав його другим знаком ґрафічним. Мягке **ль** угорсько-руське виговорює ся як наше.

Записуючи свої материяли, я тримав ся тої засади, щоби записати всьо, слово в слово, а не пропустити нічого, „віже тієї коми“. Вправді не зискали через те материяли на красї і стали може за тяжкі пересїчному осьвіченому чоловікови до читаня, але за те задержали свою фільольоґічну вартість; а про се й найбільше розходило ся менї. У нас диялектольоґія не тілько що не оброблена, але майже не тикана: найже отсї материяли дадуть підставу до такого оброблення і то так що до фоно- і морфольоґії як і лексики. Думаю, що й зазначуваня наголосу не буде злишним особливож тому, що в многих разах наголос на Угорській Руси є иньший, як у нас, на тім самім слові[1]). З оглядуж на те, що диялекти на Угорській Руси не були під впливом анї російської, анї польської мови, а східні жадної славянської навіть, то по моїй думцї отсї материяли будуть також добрим судиєю в справі, чи яке наше слово лїтературне до тепер підозріване яко чуже, є нашим старим словом, чи зайшлим до нас з сусїдних славянських мов.

Не можу ту також не сказати кількох слів про своїх оповідачів. Найлїпшим оповідачем, якого я здибав в часї всїх трьох подорожий по Угорській Руси, є безперечно Михайло Пустай в Збую. Він оповідав менї цїлих шість днїв, від рана до вечера, а коли я шестого дня, примушений обставинами, мусїв покинути Збуй і попрощати ся з ним, він заявив менї, що потрафив би ще пару днїв говорити... Очевидно, що се не мала шкода, що я не міг з його пропозициї користати. Другим по нїм оповідачем був в Стройнї Михайло Фотул. І від нього не удало ся менї, з незалежних від мене причин, записати всього того, що він знав, особливож прекрасних леґенд. Про обидвох сих оповідачів залучую понизше оповіданя, записані про них з їх же уст. Між иньшими оповідачами визначували ся красним стилем і многотою материялів Андрій Бряник в Голятинї, Пилип Опаленик в Ворочові і Микола Проць в Дусинї.

---

[1]) На деяких словах можна чути подвійний наголос; я старав ся його зазначувати.

Від них не лиш не записав я всього, що знали, але не міг навіть записати яких будь відомостий про них самих. Иньші оповідачі були зовсїм підрядні. Замічу ще, що кілька оповідань записав я від дяко-учителя Репая і сьвященника о. Грибовського. Оповіданя ті можна від разу пізнати по примішцї церковних слів, які в них приходять.

I.

Ма́ўйим трина́цать ро́куў, там вала́льську худо́бу пас, бу́ўйим пасти́рь. За ти́м-ѝм пак у ґазди служи́ў у йинно́го і дру́гого. У то́го ми на́йлыпши служи́ти бу́ло. На́йперше у йидно́го ґазди йак йим служи́ў, закли́кали леґіньі ньа, жe̗би йа прийшо́ў з ни́ма на бал. Йа буў прихутчий[1]), а ўни та́кой туте́шны ўши́ткі. Йа са то́му ра́доваў жи ньа закли́кали, купи́ў йим йім ўши́ткім па́линки леґіньу́м, шчо́би са напи́ли, дыўка́м ви́на два лытри, же́би ньа прийали́ ме́жи се́би до порьйа́тку. Ма́лом з ни́ме таньцова́ў: за мо́йі гро́ші, за мой ви́но і па́линку, лем ма́ло ньа ни заби́ли. Йак ньа ўла́пили двайи́, а йа буў тре́тыій, йа упа́ў на спут, а уни́ на йидну́ грома́ду ўши́ткі на верьх, хотьіли ньа заби́ти. Даў Бог, би са те́мно бу́ло, то ў ве́чур; йіх са збі́гло де с сім до то́йі грома́ди; йа са спо́дом ра́цьки ви́сунуў, схо́пиў са, та утьу́к, та мі́сто ме́ни дру́гого ма́ло ни заби́ли.

А раз ўже йакйим са ужени́ў, йинну́ во́сьінь ходи́ли за порці́йоў, а йа жа́ловаў заплати́ти, жи ко́зи туньі́, та ми мно́го тре́ба продати́, шчо миньі́ нич ни зуста́ни — на пу́ўдиуйата золоту́ўки — а́ли за йинну́ козу ни буў хто дати́ три золоту́ўки. Йа чкодова́ў продати́ три ко́зи на пода́ту, бом каза́ў: кузльа́та ми опста́нуть, моло́ко́ буде́ і на дру́гий рук пода́ту заплачу́. Прийшо́ў нота́руш се́квест продава́ти за порці́йу. Крича́ў, жи ту суть ко́зи секвесто-ва́ньі. А йа маў ско́ри з дру́гих куз на подьі́. І прийшло́ де с пйат-на́цать хло́пуў, жиди́ і хло́пи. Пові́дать нота́руш: Де суть ко́зи? Йа отповіў: Поздиха́ли. Ука́ш ско́ро. Йа пушо́ў і вер ме́жи ньі ско́ри, а́ли ни с тих, шчо секвесто́ваньі. І уни́ пушли́ гет. На дру́-гий рук йа ни попро́даў ко́зи до́рого, лем ішчи́ ви́зимоваў і так ко́зи поздиха́ли. Маў йа йидну́ йалу́ўку, жи́дови прода́ў і так по-да́ти пйатна́цать злату́вок покла́ў. — А тото́ льіто тепе́рь мо́йа сестра́ прийшла́ добива́ти ча́стку по́льа сво́йу. Нам столи́ца по мо́йуй жоньі́ зада́рьмо ве́це по́льа присуди́ла. Ми са бойа́ли, шчо хосну́-йиме, жи од нас видбе́руть, а Бох так даў, жи шчем ве́це дуста́ў, два рас ту́лько.

---

[1]) Зайда.

Фаме́льа мо́йа бога́та бу́ла, а оте́ць ду́жи худо́бний, шчо лем льу́цьку ма́ргу пас. Даў Бох, шчо ми трой дыти́й опстали́. Брат приста́ў на до́брой по́ли, шчо ни пу́длий ґазда. Даў Бог і миныі́, шчо йа дуста́ў по сво́йуй жоныі́ до́брой по́ли. І де са сестра́ виддала́, сам фу́ндуш[1]) сту́уку сто́йіть.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

2.

...Но, йа жи́ву так, шчо за гора́зд ни зна́у. Живу́ ізза рук. Та киб сам живу́ ізза рук, на́й би бу́ло. Йи че́тверо дыти́ у ме́ни. Ізза рук ула́чьуу у́сьа́ку дань. Вадь коби́ за́робок у́се бу́у, на́йби бу́ло й ото́. Айбо ни йи за́ропку у́се, а у зимі́ ни́ґда ни йи його́ туй, хіба́ тко сво́йі воли́ ма́йи... а́йбо то́му ни йи біди́. Зе́млыі то́лько ни маю, шчо ныі́ґди у́йти с хи́жи вон. Йинну́м коро́вицьу маў і на уту́ плачьу́ три сріб́ерныі у льі́то пасово́го. Но, киб лем ото́, за ото́ у́же'м ни каза́у, а́йбо плати́ за бо́ку по золото́му на ко́ждойи льі́то. Ай то́го ни до́ста: варме́тьщину плати́ і іди́ роби́ шпитальныі́! Типе́рь прода́уйим й тоту́ коро́вицьу, бо му́сыіуим.. І за оту́ коро́вицьу ку́пиуйим хль'ба, бо ныі з у́тки... Типе́рь сьа на дру́гу і ни надыі́у, бо ныі зашчо купи́ти і ни ку́пльу! Ни ма́у мо́й нья́ньо нич і йа ни ма́у!... Іде́ йарь, о́ддики у́же ве́сна... Та миныі́ йинно́, йак йарь, так зима́, бо ныі́ґди йарова́ти. Истинна пра́уда. То́лько ми ни йинно́, лыі́шши, шчо типло́, та йи за́робок: а у зимі́ ни за́ропку, ничо́го ни йи, ни ныі́шчого жи́ти. Че́рез льі́то то́лько би чоловік заробйу́, шчо бу́ло би да́ґде на зи́му перебу́ти йакі ти́жныі — а́йбо прийде́ о́сьінь, тай би й ду́шу у́зьали́ ш чоловіка!... Ушйтко биру́ть, киби́ лем найшли́ і ни звідауть, ож йак йа буду́ з дыітьми́, іж жоно́у... І на пиде́н обі́д ни ли́шать! І то ни хо́чи слу́хати, шчо йа ка́жу, ож бо́йте сьа Бо́га, шчо йа з дыітьми́ у́чи́ньу? Смійи сьа й слу́хати ни хо́чи! Ци миныі́ лехко́ було́ коро́ву продава́ти типе́рь? Читве́ро дыти́, у зимі́ молока́ ни бу́ло, типе́рь була́ би сьа отели́ла, а́йбо му́сыіуим прода́ти, бо до́ужен бу́уим, та на хлыіб. Ле́двом то́лько оптьа́х, шчо купи́уим ко́блик киндири́цыі. Тай ото́ хотыі́ли у́зьати́, ай йа ка́жу: Ни дам, йа з дыітьми́ з го́лоду ни поумира́у!... Ка́жи: Заробйу́нсь на паньсько́м, у ґро́уфа, ду́тки, шчось дрова різа́у! — Заробйу́им! Плачьу́ у́се, ко́льком го́ден, ай нира́з им ни го́ден. Бо йде вилиґдень, шчо обих собі хоть па́ску купи́у, тай на дыти сорочини́! — Прийшо́у биро́у з нота́рушом. Було́ дві віка кин-

---

[1]) Город.

дири́цы, отó засеквеструвáли у мéни, ож кидь ни дам до 14 ньныў три сріберних, то продадýть. Лишиўим буў собі на козў на йинну; пиáтку бýўим лишиў; тай прийшóў нотáруш, тай узьáў у нья і киндири́цьу!... Таки́й ту сьвіт, йак прáўда и́стинна.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиції.

Подававши паралелї до материялів, уважаю відповідним навести також ті жерела, з яких я черпав ті паралелї безпосередно:

I. Казки зôбравъ Игнатій зъ Никловичь. Накладомъ Якова Савчиньского. Львôвъ. 1861. Ст 96. 8°.

II. Малорусскія народныя преданія и разсказы. Сводъ Михаила Драгоманова. Изданіе Юго-Западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. Кіевъ. 1876.

III. Труды Этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій край снаряженной императорскимъ русскимъ географическимъ обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Томъ второй. Петербургъ. 1878.

IV. Матеріалы по этнографіи новороссійскаго края, собранные въ елисаветградскомъ и александрійскомъ уѣздахъ херсонской губерніи В. Н. Ястребовымъ. I. Суевѣрія и обряды. II. Легенды, сказки и разсказы. Одесса. 1894.

V. Этнографическіе Матеріалы собранные въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ. Б. Д. Гринченко. Черниговъ. Выпускъ I. 1895. Выпускъ II. 1896.

VI. Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských. Vydal Karel Jar. Erben. V Praze. 1869.

VII. Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm: Vollständige Ausgabe. Leipzig. Три томи. (Universal-Bibliothek, чч. 3191—3196, 3446—3450).

VIII. Lud Ukraiński przez Antoniego Nowosielskiego. Wilno. 1857: T. I—II.

IX. Народныя русскія сказки А. Н. Аѳанасьева. Т. I—IV. Москва. 1880.

X. Prostonárodnie slovenské povesti. Usporiadal a vydava Pavol Dobšinsky. Sošit I—VIII. Turč. Sv. Martin. 1880.

XI. Stanisław Ciszewski. Krakowiacy. Monografia etnograficzna. T. I. Kraków. 1894.

XII. Sicilianische Märchen. Aus dem Volksmund gesammelt von Laura Gonzenbach. Leipzig. 1870.
XIII. Dänische Volksmärchen. Nach bisher ungedruckten Quellen erzählt v. Svend Grundtvig. Übersetzt v. Willibald Leo. Leipzig. 1878-9. T. I—II.
XIV. Lud Nadrabski (od Gdowa po Bochnię). Obraz etnograficzny skreślił Jan Świętek. Kraków. 1893.
XV. Твори Стефана Руданського. Львів. Т. I. 1895. Т. II. 1896. Т. III—IV. 1897.
XVI. Етноґрафічний Збірник видає Наукове Товариство імени Шевченка під редакциєю М. Грушевського. Львів. Т. I. 1895. Т. II. 1896.
XVII. Griechische und albanesische Märchen. Gesammelt, übersezt und erläutert von J. G. v. Hahn. Leipzig. 1864. T. I-II.
XVIII. Житє і Слово. Вістник лїтератури, історії і фолькльору. Видає Ольга Франко. Львів. Р. 1894—1895. Т. I—IV.
XIX. Wisła — Miesięcznik Geograficzno-etnograficzny. Warszawa. R. 1887—1896. T. I—X.
XX. Klechdy, starożytne podania i powieści ludowe zebrał i napisał K. W. Wójcicki. Warszawa, 1876.
XXI. Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i Pieśni na Rusi zebrał i wydał X. Sadok Barącz. S. T. D. Z. K. Tarnopol. 1866.
XXII. Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza zebrał Stan. Chełchowski. Warszawa. Część I, 1889. Część II. 1890. (Bibljoteka „Wisły“, tom III i VI).
XXIII. Z powieści i pieśni Górali beskidowych. Do druku przygotował Roman Zawiliński. Warszawa. 1889. (Bibljoteka „Wisły“, tom V).
XXIV. Gesta Romanorum von Hermann Oesterley. Berlin. 1872.
XXV. Tausend und eine Nacht. Arabische Erzählungen. Neueste, vollständigste, correcte und billigste Taschen-Ausgabe. Wien. 1854. T. I—VI.
XXVI. Памятки україньско-руськоі мови і лїтератури, видає комісия археоґрафічна Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. I. Апокріфи старозавітні, зібрані з рукописів україньско-руських. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Львів. 1896.
XXVII. Лѣтописи русской литературы и древности издаваемыя Николаемъ Тихонравовымъ. Томъ IV. Москва. 1862.
XXVIII. Das Volksbuch von Till Eulenspiegel. Nach der ältesten Ausgabe von 1519 erneuert, mit Einleitung u. Anmerk. versehen von Karl Pannier. Ph. Reclam's Universal-Bibliothek N. 1687—1688.
XXIX. Schimpf und Ernst von Bruder Iohannes Pauli. Ausgewählt

u. sprachlich erneuert von H. A. Junghaus. Ph. Reclam's Universal-Bibliothek N. 945—946.

XXX. Памятники старинной русской литературы, издаваемые графомъ Григоріемъ Кушелевымъ-Безбородко. Выпускъ третій. Ложныя и отреченныя книги русской старины собранныя А. И. Пыпинымъ. С. Петербургъ. 1862.

XXXI. Записки о Южной Руси. Издалъ П. Кулишъ. Томъ I—II. С. Петербургъ. 1856—7.

XXXII. Lud, organ towarzystwa ludoznawczego we Lwowie, pod redakcyą dra Antoniego Kaliny. T. I—II. Рік 1895—1896.

XXXIII. Народныя южнорусскія сказки. Издалъ И. Рудченко. Кіевъ. 1869—70. T. I—II.

XXXIV. Апокрифическія сказанія о новозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библіотеки. И. Я. Порфирьева. [Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ. Томъ LII, N. I. Санктпетербургъ. 1890].

XXXV. Ludwig Aurbacher, Ein Volksbüchlein. Herausgeg. von Jos Sarreiter. Ph. Reclams Universal-Bibliothek I. ч.: 1161—1162. II. ч. 1291—1292.

XXXVI. Lettische Märchen. Nacherzählt v. Victor von Andrejanoff. Ph. Reclams Universal-Bibliothek. Ч. 3518.

XXXVII. Памятники отреченной русской литературы собраны и изданы Николаемъ Тихонравовымъ. (Приложеніе къ сочиненію: Отреченныя книги древной Россіи) Т. I. Санктпетербургъ. Т. II. Москва. 1863.

XXXVIII. Die deutschen Volksbücher für Jung und Alt wieder erzählt von Gustav Schwab. Ph. Reclams Universal. Bibliothek. T. I. Ч. 1424. T. II. Ч. 1447. T. III. Ч. 1464. T. IV. Ч. 1484. T. V. Ч. 1498. T. VI. Ч. 1503. T. VII. Ч. 1515. T. VIII. Ч. 1526.

XXXIX. Sagen und Märchen der Südslaven. Zum grossen Teil aus ungedruckten Quellen von dr. Friedrich S. Kraus. Leipzig. 1883—1884. T. I—II.

XL. Národní báchorky a pověsti od Boženy Němcové. Páté illustrované vydání. V Praze, 1886—1887. Díl I—II.

XLI. Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библіотеки И. Я. Порфирьева. [Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ. Томъ XVII. N. I. Санктпетербургъ. 1877].

XLII. Сказки, пословицы и т. п. записанныя въ Екатеринославской и Харьковской губ. И. И. Манжурою. [Второй выпускъ II. тома Сборника Харьковскаго Историко филологическаго Общества]. — Харьковъ. 1890.

В часї друку отсих материялів, увзгляднив я ще отсї збірники, з котрих паралелї будуть однакож подані по більшій части вже в другому томови:

XLIII. Изъ исторіи литературнаго общенія востока и запада. Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ и западныя легенды о Морольфѣ и Мерлинѣ. А. Веселовскаго. СПетербургъ. 1872.

XLIV. Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. Изслѣдованіе И. Порфирьева. Казань. 1872.

XLV. Walachische Maerchen herausgegeben von Art. und Albert Schott. Mit einer Einleitung über das Volk der Walachen und einem Anhang zur Erklärung der Mährchen. Stuttgart und Tübingen. 1845.

XLVI. Српске народне приповиjетке, понаjвише кратке и шаливе, скупио Вук Врчевич. На свиjет издало „Српско учено друштво“. У државноj штампариjи у Биограду. 1868.

XLVII. Српске народне приповиjетке и загонетке. Скупио их и на свиjет издао Вук Стеф. Караджич. (Државно изданье). Биоград. 1897.

XLVIII. Tuti-Nameh. Das Papagaienbuch. Eine Sammlung orientalischer Erzählungen. Nach der türkischen Bearbeitung zum ersten male übersetzt von Georg Rosen. Leipzig. 1858.

XLIX. Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія сѣверо-западнаго края. Собранные и приведенные въ порядокъ П. В. Шейномъ. Томъ II. Санктпетербургъ. 1893.

L. Смоленскій этнографическій сборникъ. Составилъ В. Н. Добровольскій. Часть I. С. Петербургъ. 1891. [Записки императорскаго русскаго географическаго Общества по отдѣленію этнографіи. Т. XX].

LI. И. А. Худякова. Великорусскія сказки. Выпускъ 3. С. Петербургъ. 1862.

LII. Е. Р. Романовъ. Бѣлорусскій Сборникъ. Витебскъ. Вып. III. 1887. Вып. IV і V. 1891.

LIII. Христоматія церковно-славянскихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ съ прибавленіемъ угро-русскихъ народныхъ сказокъ на подлинныхъ нарѣчіяхъ — составилъ Евменій Сабовъ. Въ Унгварѣ. 1893.

LIV. В. А. Клоустон. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни. Переложив А. Кримський. Львів. 1896.
LV. Рицарь и смерть. Коломыя. 1894. Второе изданіе.
LVI. И. Онишкевича Руска библіотека. Томъ III-ій выданый „Акад. Братствомъ“. У Львовѣ, 1884.

Многих збірників, мимо моїх старань, не міг я у Львові дістати; томуж за всякий причинок, за всяку вказівку, що відносила би ся до паралель, буду кождому незвичайно вдячний.

Випускаючи отсю свою книжку в сьвіт, складаю ще щиру подяку всїм тим особам, що чим будь спомогли мене в часї моїх подорожий, особливож о. Юр. Жатковичови в Стройнї, о. Ем. Еґрешію в Голятинї, о. Ол. Миграковн в Ворочові, о. Матяцкови в Дусинї, о. Мустяновичови в Кушници, о. Грибовському в Заднї і п. Репайови в Убли. Дякую також дрови Іванови Франкови так за те, що до деяких нумерів подавав паралелї, зазначені буквами І. Ф. як і за те, що дозволив менї користувати ся своїми численними збірниками етноґрафічними. Нарештї висказую своє бажанє, щоби отся книжка попавши в руки Угорських Русинів в 100-лїтний ювилей відродженя нашої лїтератури, дала початок до відродженя лїтератури в народній мові і на Угорській Руси. Се й буде найбільше щастє для мене, яке коли могло би мене подибати!

У Львові, 7. падолиста, 1897.

Володимир Гнатюк.

I.

ЛЄҐЕНДИ.

1. Про початок сьвіта і перших людий.

Пе́рший день Бох шчо сотвори́ў? Не́бо Бох сотвори́ў. Дру́гий день Бох сотвори́ў со́нце і зьвізди́. Тре́тий день Бох сотвори́ў місьаць і украси́ў не́бо со́ньцьом і місьацьом і зьвізда́ми. Четве́ртий день Бог зе́млыу сотвори́ў. Йак Бог зе́млыу сотвори́ў?

Загна́ў Бог дийа́вола на прийспонне: Іди́, ка́жи, і зимлы́і ўписи во імйа́ бо́жийи.

Дийа́вол ци послу́хаў Бо́га? Ныт: і во імйа́, ка́жи, мо́йи биру́ зе́млыу! — Ци ўныс дийа́вол зе́млыу іс прийспоннього? Ныт. — Іди́, сатано́, і ўниси во імйа́ бо́жийи! — І дийа́вол ўныс зимлы́і то́лько за по́хта́ми: Іди́, ка́жи, во імйа́ бо́жийи, йа тобі́ каза́ў! І ка́жи му Бо̄: Во імньа́ Отца і си́на і сьата́го Ду́ха. Амінь! І ут то́го кре́ста дийа́вол роси́паў сьа. Тоди́ Бог утверди́ў ўселе́ннуйу, йажи ни подвижи́т сьа — ка́жи ў ру́ськом письмі́.

І инесь суть такі́ ўче́ники вили́кі, шчо ка́жуть, ош сьвіт сьа обе́ртать. Айно, обе́ртать йім сьа ў голові́; бо Бог утверди́ў ўселе́ннуйу, йа́жи ни подви́жит сьа. То Бо̄ ка́жи!

І дийаво́ли імили ў аду́ рева́ти. За шчо они́ іми́ли рева́ти? За ото́, бо Бог йіх укри́ў ко́жоў, так йак би заденьчі́ў гордо́ў. І так іми́ў рева́ти дийа́вол, шчо ка́мінь імйў рости́. І тот ка́мінь бу́ўби ро̄с до не́ба, ай Бох тот ка́мінь заклька́ў. Но, да́ў Бо̄ зе́млыу, су́шу.

Пйа́тий день Бог розлучи́ў во́ду ут су́ші. Ше́стий день да́ў чолові́ка Бог. Се́мий день Бо̄ усьати́ў, нидыі́льу, сам собо́ў. І чолові́ка да́ў Бог із глйни, пе́ршого Ада́ма на́-світы. І да́ў ў ньо́го ду́шу, дихну́ў ў ньо́го дух сво̄й і Ада́м о́жиў на ро́сказ на бо́жий. — Йаку́ Бог Ада́мови оде́жу да́ў? Да́ў му оде́жу кожану́. Йака́ то кожана́ оде́жа на Ада́мі

була? Сьака́ йак на ныхта́х на па́льцьох, та на нога́х; то на знак нам опста́ло.

Ада́м ци буў сам ў рай? Ныт. Бог Ада́мови сотвори́ў жону́ Йи́ву. Йак сотвори́ў Бог жону́ Ада́мови? Спьа́чому Ада́мови Бог у́ньаў лыви ребро́ і: Ти буде́ш дружи́на Ада́мови, това́риш. І множа́ть сьа і з вас на́роди — Бох каза́ў Ада́мови й Йи́ві — і россі́йуть сьа в вас. Но, йак Бох поста́виў Ада́ма і Йи́ву ў рай? Шчо йіх Бог заказа́ў, Ада́ма і Йи́ву, ў райи? Заказа́ў уд них чоти́ри де́рева, оби́ ни ки́вали: Посре́ды ра́йа тоти́ де́рева чоти́ри сто́йать. Ів усьіх о́воцоў мож вам йі́сти, а с тих чотирьйо́х дере́ў оби́сте ни ки́вали. Ци послу́хали оні́ бо́жий ро́сказ, Ада́м і Йи́ва? Ньі́т. Тко Ада́ма і Йи́ву ў райи звіў? Дийа́вол ізві́ў і Йи́ву і Ада́ма. Дийа́вол гадо́м пиривер сьа і у́лыз на де́рево, у́рваў йинно́ йаблоко, ўкуси́ў сам: На, Йи́во, ўкуси́ іс сього йаблика; така́ буде́ш розу́мна, йак Бо і так буде́ш ўши́тко внати!

Йи́ва ўзьала́, ўкуси́ла с то́го йаблика і ду́жи йі́ў пе́ смак ўпа́ло ото́ йаблико і вогна́ла Ада́ма: Ада́ми, Ада́ми! Ўстань, ўкуси́ іс сього́ йаблика, лем йако́йи до́бройи! Ада́м ўзьаў і за́спаний ўкуси́ў йаблика. Ци зьіў Ада́м йаблико? Бог на Ада́ма заго́йкаў: Согрі́шиў йись Ада́ми! І на́раз Ада́мови йаблико опста́ло у горта́ньцы. Но й за ото́ типе́рь ко́ждому чоловіку йи йаблико на горта́ньцы.

Тко найшо́ў Ада́мову го́лову по Но́йовом пото́пі? Найшли во́чарі. І йак найшли́ во́чарі Ада́мову го́лову? Упа́ў дошчь ду́жи вили́кий на ны, ту́ча, шчо ни зна́ли де сьа дьі́ти. І схова́ли сьа до ха́ші з во́цьами і найшли́ оту́ ко́стку Ада́мову у ха́ши і там сьа стули́ли пе́рет тим дождьо́м по́т тоту́ ко́стку. І йак оні́ зна́ли, шчо то Ада́мова голова́? Прийшли́ домо і почьали́ сьа на них чьу́довати льу́ди, шчо оні́ такі́ сухі́ і таки́й дождь па́даў. І почьали́ йіх звідати, де оні́ бу́ли. Оні́ сказа́ли: Ми найшли́ йинну ко́стку, та там ми сьа стули́ли пе́ред дождьо́м. — І пані́ ўйшли позира́ти оту́ ко́стку. І пані́ и́ньчак би ни зна́ли, кидь би бу́ли ни найшли́ ў стари́х пи́сьмах, шчо Ада́мова голова́. І так оні́ йаку́ би учини́ти пробо́жнину на па́мньать Ада́мови? І поза́т то́го оні́ собі́ ду́мали на па́мньать, бо то наш пьа́ньо ўши́тких буў Ада́м. Да́ўпо ни бу́ло так ци́рквоў, йак типе́рь, а́ни попо́ў ни бу́ло. Но, й пу́стили пи́сьма по-сьвіту пані́ там на Ада́мову го́лову не́сти і мета́ти, лем тко шчо ма́йи. Но і там намета́ли на́міт таки́й вили́кий, шчо гора́ сьа ўчини́ла. І тота́ гора́ ў Русали́мі. Йак тоту́ гору́ назва́ли? Тоту́ гору́ назва́ли Голго́фта. І тота́ гора́ опста́ла сьата́. І про́шчо тота́ гора́ опста́ла сьата́? За ото́, бо Христо́с хрест сво́й у́ныс на оту́ гору́ і там на хре́сты уме́р.

Коли́ сьа Ада́м кресті́ў? Тко ни зна́йи? Ада́м сьа покрести́ў тоди́, коли́ Христо́с на хре́сьты у́мер, коли́ во́йін прийшо́ў і проби́ў ко́пійоў

льівойи ребро́ Христови і Хри́стови потикла́ кроў і вода́. Тоди́ сьа Ада́м охрестиў Христо́воў кро́ўльоў і тоди́ ду́ші засьпівали ў Аду́: Йако з нами Бог.

Зап. в марті 1896 від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Ястребовъ, Матеріялы по этнографіи нов. кр. ст. 119 121. — Драгоманов: Малорусскія нар. пред. и разсказы, ст. 15, ч 41. Тамже: ст 89, ч. 1. — Чубиньский: Труды I, ст. 141—144 і 145—146. — Драгоманов: Малор. нар. пред. и разсказы: ст. 91—92, ч 3. Тамже: ст. 429—434. — Буслаевъ, Историч Очерки, I, ст. 438 і даль. — Афанасьевъ, Поэтич. возрѣнія Славянъ на природу, т. II, ст. 459 і даль. — Обштъ Трудъ (по болгарськи), 1868, т. II, ст. 73—78. — Пыпынъ, Истор. слав. литер. 71. — Српске Нар. Припов. Караджича, 114 і пісню „Цар Дуклиjан і Крститель Іованъ“ і увага, Српске нар. пjесме Караджича, II, 81—85. — Чубиньский, Труды II, ст. 359—360: Про сатанаїла — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár. ст. 1—3: Stvoření země. Stvoření světa. Bůh a čert. ст. 5, ч. 5 і 6. Stvořeni člověka. — Твори Степана Руданського, т. II, ст. 93—126: Початок сьвіта, ст. 232—240, Земля, Чоловік, Жінка. — Nowosielski, Lud ukraiński, т. II, ст. 2—3. — Житє і Слово, т. I, ст. 144—146. Т. II, ст. 216—222. — Wisła, т. IV: Cztery podania o stworzeniu ziemi, ст. 387—389. — *В. Г.*

2. Борба св. Михайла з Люцифером.

Коли́ Го́сподь небе́сний сотвориу́ свойі йаґнили: пе́рший раз ознайми́ў па не́бі ста́ршого пат ста́ршого. Лу́ціфер сьвітлоно́сий (по письме́нному сьа писа́ў) сильви́й буў над усьі йаґнили: а маў він шість крил, буў шестокри́лий.

І ка́жи Бо́гу небе́сному: шчо годин би́ти ви́сший від Бо́га. І піцне́се свій пре́стол ви́же від бо́жого. І кажи сьвйатий Михайіл: Го́споди, Лу́ціфер сьвітлоно́сий ви́шше свій пре́стол піныьіс від ва́шого.

І ка́жи сам Го́сподь Бог: Іди́, Михайіли сьвйати́й, та побіди́ го.

Йа, Го́споди, ни го́дин, бо він сильний май від ме́ни.

Іди́ Михайіли і ім́и і́ного престол лише́ за йидну́ ла́бу.

І прийшоў Михайіл, і даў Го́сподь свойі си́ли безпло́дньі і ўпаў іс пре́столом Лу́ціфер близь коло мо́рьйа і побідже́ний стаў чо́рний, йак дру́гі чорти́ пикильньі.

І ка́жи сьвйатий Михайіл: Го́споди, йакі ри́зи кра́сньі поньі́с.

І ка́жи сам Го́сподь Бог: Іди, Михайіли, за ти́ми ри́зами і ви́нисиш йіх назад (із землы, йак ўпаў на зе́мльу Лу́ціфер).

І приходит Михайіл на землью і стани коло Луціфера сьвітлоносого. І кажи Луціфер сьвітлоносий Михайілови:

Шчо йа такий побіджений стаў Михайіли? тай ми собі такі пайташі були!

І кажи сьвйатий Михайіл: Іди, Луціфери, у Чорнойи море і там сьа умийиш і не будеш побіджений, такий чорний.

І хочи Луціфер скочити ў море ў золотих, красних ризах.

Михайіл сьвйатий кажи: Звирж ризи, бо побідиш (покальаниш) ў воды̂. Він звер, а Михайіл сьвйатий ўхопиў і поньіс на небеса горі.

І вийшоў Луціфер іс Чорного морьйа і подивиў, по риз не йи. І стаў Адом пекольним і пустит сьа за Михайілом летьіти. І доганьат Михайіла під облаками: с писка йому поломінь шаркат. Кажи сьвйатий Михайіл: Господи, погибаў! Господь кажи Михайілу:

Михайли сьвйатий, на правім боцы̂ меч майиш і рубай го. И Михайіл вихопиў свой меч, ўтьаў Луціфира і віттьаў три крила му. І ўпаў Луціфер на землью і ўпроломив сьа во глубину глубоку, ў пекло вічнойи.

І казаў Луціфер Господу Богу: Господи, йа йагнилыв ни майу. А Бог даў йому прут йиднольіток і сказаў:

Ударь по Чорному морьйу; кілько бризне цьаток віт того прута, тілько будеш мати йагнелыіў.

Ай бо він божу праўду і тогди ни послухаў, ай биў 10 рас тим прутом по морьйу і кілько віт того прута цьаток бризнуло, тілько маў йагнилыіў. Тогди сказаў: Йа годин бути так йако Бог сьвйатий.

І кажи му сьвйатий Михайіл: Та тко тьа, Луціфери, сотвориў? Та тибе, Луціфери, Бог сотвориў і недостойін йись бути старший від Бога.

Али Господь Бог побідиў го свойіми силами небесними, сьвйатими. І ўпаў Луціфер во глубину вилику до пекла, а його йагнили за ним падали за 40 ньіў і за 40 почий так, йак дошч паде на землью, во віки вікоў, амінь.

Зап. в липнї 1895, від Андрія Брлника, в Голятинї, Мараморуської столицї.

Паралелї: K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár., ст. 3—4. Boj archandĕla s ďáblem. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przaszysza, ч. II, ст. 139—141: O Lucyperze. — Про сотворенє сьвіта, про Сатанаїла, про рай, диви: Др. Іван Франко, Апокріфи Старозавітні, ст. 7 - 18 і 325—330 (Памятки українсько-руської мови і лїтератури, т. I, 1896. — *В. Г.*

3. Про Нойа.

Світ да́ўно буў ду́жи проклья́тий, спроклььатыіў; і у Бо́га нибе́сного ни вірували, шчо йи на не́бі і бо́лвано́м сьа кланьа́ли і то за Бо́га почита́ли собі. І ни бу́ло ме́жи на́родом розлу́ки, лем так ходи́ли, ги ма́рга: брат систру́ браў і паску́нны дыла́ твори́ли і Бо сьа за ото́ гныіваў; сьатиў би сьа! Чика́ў ў них Бо покайа́нійа за шість сто ти́сьачіў рокоў. Но, шчо Бо зробиў в ними? Бог Но́йиви росказа́ў ўже пра́вити коўче́г: Но́йи! праў коўче́г, бо буде́ пото́па.

Ной коўче́г іспра́виў. Но чим Ной коўче́г пра́виў? Да́ўно ни бу́ло фейси, а́ни вельы́за ни бу́ло. Найшоў собі Ной таку́ плиту іс ка́мени і тим де́рево рубаў Ной плитоў тоў. Хо́дить чорт ід Но́йови і звідать Но́йа: Шчо ти, Но́йи, тото́ пра́виш?

Но Ной йому ни хо́чи каза́ти. Но, во́н хо́дить ід Но́йовоў жоны́. Бог запрітиў ў Но́йа, обй ни́кому ни каза́ў, шчо бу́ди. Айбо чорт ізладиў напо́й, па́линку, Но́йови — до́ти па́линки ни́где ни бу́ло, ни́тко й ни знаў за ньу. — Ка́жи чорт жоны́: На сесь напо́й, тоту́ па́линку; — Бо она́ звідала чо́рта, ош шчо тото́ за напо́й? А він повіў: па́линка. По́за чо́го она́ па́линка сьа зве? Бо миныі йи, ка́жи, мньа: Ка; а дру́ги тото́, ош пали́ть сьа, па 'гни́ вари́ть сьа. — Но, йак при́йди Ной, обйсь йому дала́ сесь напо́й, обй пиў, бо ду́жи фараллований йи!

І Ной прийшоў ў вичері домо́ і ўна йому дала́ оту́ па́линку пи́ти. Ду́жи Но́йови ў смак ўпала тота́ па́линка, на здоро́ўльа. Но за шчо чорт тоту́ па́линку влади́ў Но́йови? За ото́, бо чоловік коли пйаний, та хоть шчо повісьть. І тоди́ Ной повіў жоныі собі, пйаний. Но, шчо ти, Но́йи, пра́виш ото́? Звідать жона́ му.

Пра́ўльу коўче́г.

Но і Ной тоди́ согрішиў, бо повіў жоныі собі. Ной пошоў пра́вити коўче́г други́й день і шчо до́ти ўже буў спра́вну, то чорти ўши́тко розне́сли. І Ной іми́ў пла́кати ду́жи. І ўже ўвидыіў Ной, ош согрішну і ка́жи Ной: Го́споди! шчо миныі чини́ти типерь?

І прийшоў д ньо́му а́нгіл: Шчо ти, Но́йи плачиш?

Пла́чьу, Го́споди, бо согріши́ўим.

Но́йи! Тибе́ Бо буў заказа́ў, обй ти ни каза́ў ни́кому. На шчо ти пиў тоту́ па́линку Но́йи? Тибе́ чорт ізвіў, Но́йи, і твоу жону́. Но, ци зна́йиш ти, Но́йи, десь пе́рше де́рево сьтьаў?

Зна́ў.

Но, йди бий там ў-то́го пньа пе́ршого плитоў тоў, шчо ру́баш. Чорти тьа буду́ть звідати, шчо ти бйиш у пньа плитоў?

Ти кажи́: Доти́ буду́ би́ти, до́ки ми не зне́сете коўче́г у рокаш!

І чорти знесли коучег і Ной коучег доправиу. І узьау у коучег по парі із ушиткого диханійа. Узьау із льуди по парі на насьінья, узьау іс худоби, узьау із звірки, із усьакойі птицьі. Бог му росказау так. І шчо сьа стало? Бо дау дошчь: за сорок пньіу, за сорок ночий непрестанно падау дошчь. І вилика сьа потопа учинила дужи. І коучег так ходиу на водьі, йак гайоу. Но шчо Ной учиниу, йак увідьіу, потопа стала і коучег стау на місто, на гору? Уже Ной видить, ож уже витко земльу помалу; но й пушчьауби він вон ушитко с коучега, айбо видить, ож води суть шчи усьади. Загнау Ной ворона, обй му приньіс ворон квіт із зимльі. Айбо ворон ни приньіс, ай опстау сьа там на земли; найшоу ворон потопленникоу і стау ото йісти. Ной закльау ворона. Упустиу Ной голуба іс коучег, обй му з зимльі приньіс квіти красньі, ци суть уже дагде. Голуп приньіс у писку квіти красньі Нонови і Ной сьа твердо зрадувау і упустиу оту птицьу ушитку іс коучега і Ной на тоу горі найшоу вино і пошоу вино кушати, ци добройи оно. І Ной сьа упиу вином і так сьа упиу, шчо дужи нидобрі сьа мау. І уйшоу син май меньший і увідьіу вотцьа собі. Ото буу Хам і йиму сьа смійати і насьміваги на вотцьу собі. І прийшоу домо і повіу другим свойім двум братьім: Ідьіть, увитьте лем йакий пьаньо! Ньаньо такий, кажи, йак свиньа пйаний! Но і оти два брати пошли му і увидьіли вотцьа собі і красно собі вотцьа оптерли і ни смійали сьа на вотцьу на свойім і принесли домо на руках вотцьа свого. Но, і йак сьа Ной проспау і прокльау Хама. Но ти, кажи, прокльатий Хами і закльатий. Іс твого племйа ни буде йнше нич, лем цигани.

І тих двох синоу благословиу Ной: Із вас буде племйа дорогойи і перші льуде на-сьвітьі, Руснаки і пани. І йа вас благослоульу і Бо най вас благословить!

Палинцьі йи шчи больши мньа. Горіука зве сьа за ото, бо тот Каізгоріу у пьіу. Датко кажи оковитка. Поза чого зве сьа оковитка? Поза того, бо варить сьа у жельізньом гонци.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Драгоманов, Малор нар. пред. и разск. ст. 17, ч. 46, Водка. — Чубинський: Труды, I 109. — Драгоманов, Малор. нар пред. и разск., ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Чубинський, Труды, I, ст. 211, Єдинорожецъ. — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nar. ст 6: Potopa svčta. — Твори Степана Руданьского, т. II, ст. 127—140: Велетнї, ст. 243—254: Потоп. — Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні, ст.

65 73 (Памятки україньско-руської мови і лїтератури, т. I, 1896). — И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о в тхозавѣтныхъ лицахъ и ообытіяхъ по рукоп. Соловецкой библіотеки. С. Петербугъ, 1877, ст. 107—108. — Палея Толковая, Москва, 1892, ст. 100—104. — Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы. Т. II, ст. 213—281. — Пыпинъ, Памятники стар. русской литературы. Т. III, ст. 9—10 — *В. Г.*

4. Лот і його жінка.

Ходиў Христо́с по́-зимли с Питро́м. Прийшли́ ў йиде́н ва́рош і тот ва́рош ісходи́ли цылий день іс сві ікоў гльа́дайучи чоловіка ў день. Найшли́ йидно́го лем чолові́ка ў ва́роши Со́домі і Го́морі, Ло́та і жону́, бо́жого. Ўвили то́го чолові́ка ж жоно́ў вон з ва́роша і тоті вароші́ два заломи́ли сьа. І там у тӧм ва́роши ду́жи тиск буў і йойк. І Ло́това жона́ жа́лувала за побратимо́вами, за сво́йіми льубаса́ми, і она сьа поопзира́ла поза́т се́би на оти́ ва́роші і она́ тоди́ там на́раз опста́ла сьа сто́ўпом сольани́м. Ў ночи́ звірка ізли́жи то́го сто́ўпа сольано́го, а ра́пыцко ўрости упйа́ть стоўп таки́й. І тот там стоўп буде́ до скончанійа віка, бо Христо́с заклька́ў.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Березької столицї.

Цікаве тут вплетене грецького мотіву про Діоґенову лїхтарню в біблїйне оповідане про Лота *І. Фр.*

5. Про Содому і Гомору.

Йиде́н леґінь ни хотыў са женити, лем таку́ жону́ хотыў ўзьати́, шчо таку́ нату́ру ма́йи, йак і вун сам. Ни жени́ў са за много ро́куў. У мно́го ро́куў прийшо́ў д ньо́му Бох: Чому́ ти са ни же́ниш, а ти таки́й до́брий чолові́к?

Бо са бойу́ тако́йі жони́, шчо нату́ри пудло́йі.

Дам ти а́нгила, о́би тьа поньу́с до дру́гого кра́йу, бо там буде́ нинесь весельа йидно́йі вішчо́йі, шчо таку́ нату́ру ма́йи, йак і ви.

Прийшли́ там; приньу́с го а́нгил, коли́ йшли до при́сьаги. Отпові́ла молода́ то́му леґіньо́ви, с котрим йшла до при́сьаги: Ти не муй, а йа ни тво́йа. Мо́його ґа́зду типе́рь а́нгел приньу́с і с тим йду присьага́ти, с тим буду́ бува́ти.

Прогньіваў са оте́ць і ма́ти, жи зроби́ла дьіўка га́ньбу, одогна́ли йий гет. На ро́сказ бо́жий полудиў йіх а́нгил на йидну́ гору́, де бу́ло шу́мной мі́сто. Ту на́йшли шу́мной по́ле: Ту буде́ш бува́ти. Збуду́й са ту. На́йперше ту буде́ вала́л, повіў йому́ а́нгил, і ва́рош — буде́ са назива́ти Содо́ма — у мно́го ро́куў, йак са росплодить по то́бі вели́кий пото́мок.

Йак бу́ли три сто ро́куў на тум мі́стьі, зробиў са йиде́н ва́рош. Йако́й йому́ кра́сной мньа дати? Каза́ли ро́дичі: Сказа́ў наш дьі́до, жи то бу́ди Со́дома. Ду́жи почали́ ва́рош велича́ти, вели́кі до́ми будува́ти і кра́сньі. Сотвори́ло са ме́жи ни́ма мно́го га́мішних льудий, невірникуў, шчо ни хотьі́ли, жеби́ дру́гий жиў, лем уни́ самі́, поґа́ни. Ходи́ли до них льу́ди із бо́ку то́го ва́роша до ва́роша на за́робок, худо́бньі; поґа́ни са вид них бриди́ли і опсуди́ли тако́й пра́во, же́би тот на́род ни пу́стити, котри́й до йіх ва́роша хо́дить роби́ти, бо вун лем ту при́йде з ва́роша гро́ші забра́ти, зе́рно і муку́ і ша́тьа з бо́уду, же́би буў ва́рош худобньі́шший. Мі́жи ни́ма бу́ли трі́йи му́дрі поґа́ни. Учу́ли тото́ і ра́довали са то́му пра́вови. Йиде́н вели́кі до́ми маў і мно́го по́льа. Ўши́ткой продаў за гро́ші, бо са ва́рош забуду́йи, же́би там ни́хто ни йшоў; йак вун буде́ мно́го гро́ший ма́ти, так вун буде́ царьйом. Дру́гий та́кже му́дрий спродаў ўши́ткой свой ма́йиток, оддаў от се́би ўши́ткі гро́ші, накупиў мно́го зе́рна. Ни бу́ди йти до ва́роша нич, ни буду́ть склепарі́ купува́ти нич, йак са ва́рош за́мкне ма жельі́зньі бра́ни, лем буду́ть льу́ди ва́роські сидьі́ти; йі́сти а пити гото́вой, у тум ва́роши, на сто ро́куў, на цьіли́й ва́рош, шчо буў на сім миль земльі; накупиў про тот льут хльі́ба, шчо ў тум ва́роши бу́ли, у Со́домі. За́то тре́тьій і та́ґже му́дрий таки́й, йак тамтоти́ два́йи, накупиў со́ли мно́го: хльіп і ома́ста крем со́ли нидо́бра: Йа бу́ду царьйом. Ту льу́ди ни буду́ть роби́ти у на́шум ва́роши, у Содо́мі, буду́ть з гото́вого жи́ти. Хто йім буде́ дава́ти йі́сти, та го буду́ть велича́ти, жи вун йім ца́рьйом. Та йа бу́ду, бо ма́у мно́го со́ли. Дам йім соли́ти; йак буде́ соло́ной і так буде́ до́брой. Кидь пьа ни поста́ульать за ца́рьйа на́ші Содогомо́рци, ни дам йім суль свойу хоснова́ти. Тогди́ са ту суль ни приве́зе, йак на гра́цкуй бу́де зильі́зна бра́на, шчо ни пу́стить нич, а́ни з ва́роша на ва́лали, а́ни з вала́лу припе́сти дашчо́ до ва́роша; з гото́вого тре́ба жи́ти.

Тот дру́гий, шчо маў мно́го хльі́ба, вели́кі 'си́панцьі, де са іссипувало зе́рно, ти́сьач і ти́сьач 'си́панцьцуў поўньі із зе́рном, бо вун лади́ть ўши́ток на́род, шчо ў Со́домі йи, живи́ти на сто ро́куў. Вун хо́чи бу́ти ца́рьйом: Бо йа так ду́мау, де льу́ди ни ро́бльать, там лем тот буде́ ца́рьйом, хто йім буде́ йі́сти дава́ти, а не вели́ть роби́ти, бо бу́де ва́рош забоўдо́ваний, шчо́ би ни́кади ни́хто ни ви́йшоў із ньо́го, ані до ньо́го.

Росклаў собі трѐтьій: Хто ту такий мўдрий йи у нашум ва̀роши, йак йа? Великім боўди маў іс сўльоў, із мукоў, із зѐрном; том вѝпридаў ўшиткой, зобраўйим собі зо̀лото, ни бўде дрўгий ма̀ти гро̀ші, йак бўде ва̀рош запрѐний, лем йа сам бўду йім гро̀ший дост дава̀ти, будўть йидны́ из дрўгих купува̀ти; йа будў ца̀рьйом за своѝі гро̀ші. Комў дам своѝі гро̀ші, запѝшу собі, шчо ма̀ім за мо̀йі гро̀ші...

Доко̀ньчили Судогомо̀рци ўшиткой свой дьіло. Зробѝли йидну̀ дийиту: ізуйшлѝ са ўшиткі на велѝку ро̀вень, там го̀йкали, йак ма̀йи бўти, ци слобўдно тим поґа̀пам ша̀леним так учинѝти. Уни казали, жи ўни мўдрі, жи ўни хотьа̀ть добрі̀ льўдьом, ва̀риш замурува̀ти і на три са̀ги ша̀ниць пао̀коло ва̀роша вѝбрати, на тот ша̀ниць до нѐба ў го̀ру на три са̀ги мур. На тўлько йім Бог замилѝў, шчо тотѝ, шчо каза̀ли, шчо унѝ мудрі̀ у Содого̀морі поґа̀ни, а ўни шчи ушальіли!

Пуд мур не поло̀жили фуда̀минт, лем по̀при то̀го мўра з вон ва̀роша, с то̀го бо̀ку од вала̀лу, далѝ вѝбрати три саго̀вий ша̀ниць. Ра̀довали ся, же хто поло̀жить ла̀зиво па тот мур, буде хотьіти пуйти вон із ва̀роша, упа̀ди до глубо̀кого ша̀нцу, там му будѐ смерть. Го̀йкали льўди на туй ро̀вени: Чѐсьні пано̀ви! на то пристайимѐ. Зробѝли собі за̀пис, жѐби зна̀ли, шчо ко̀ньчили. Ра̀дууть са тріѝй жидѝ, котрі на̀йгурші поґа̀пи: йидѐн, шчо мно̀го зо̀лота маў, дрўгий, шчо мно̀го зѐрна маў, а трѐтьій, шчо со̀ли. Тот казаў, шчо суль маў: Добрі̀ ми ста̀ло, бо йа будў ца̀рьйом. Ни будўть мочѝ йісти ни солѐной; ўшиткі ми са будўть па̀нькати; то з нѝма доста̀ўльу, же ньа постаўльать ца̀рьйом.

Повідать дрўгий — а̀ли тот буў йидѐн мўдрий, на̀йльіпшу праўду, лем го поґа̀ни ни віровали: — Йак ва̀рош будѐ так запрѐний, шчо нѝхто ни вѝйди а̀ні з нього, а̀ні до нього, та льўди ни будўть жѝти, жѐби ни йіли, а йа будў йім дава̀ти дост, тай ньа поста̀ўльать ца̀рьйом.

Росклаў собі трѐтьій, жи уп ма̀йи зо̀лото, буди льўдьом дава̀ти, ўшиткому ва̀рошови, шчо йи на сім миль зѐмльі, та лем його̀ ца̀рьйом поста̀ўльать.

Шчо хотьіли поґа̀ни і доста̀вили. Ва̀рош запѐрли і жельізні бра̀ни на пьум поста̀вили; глубо̀ко тотѝ слўпи до зѐмльі жельізні закопа̀ли, шчо̀би нѝґда бра̀на ни ўпала̀, а̀ни жильізьні сто̀ўпи ни пудогнѝли. Ма̀ли па̀ўхрест гра̀цький орса̀ґ, кадѝ льўди до Содо̀ми ходѝли. Розмірьйали ша̀нци на варо̀шап, жѐби ка̀ждий до трьйох ро̀куў вѝбраў, бо ў три ро̀ки за̀пре са ва̀рош на сто ро̀куў: хотьа̀ть пано̀ви Судого̀морські зпа̀ти, ци добрі̀ то бўди. У три ро̀ки дустави̂ў тот ва̀рош, тотѝ льўди, шчо ў тум ва̀роши бўли: ва̀рош обмурова̀ли, шанцѝ вѝбрали, на посльітку у три ро̀ки запѐрли бра̀ни ў йидно і ни замика̀ли, на жильізпі карікн ў йидно скова̀ли, жебѝ нѝґда нѝхто ни ўтвори̂ў. На пійа̀ц сѐред ва̀роша ізойшлѝ

са; казáли йидны́ дру́гим: Шчóсьме хоты́ли, тóсьме достáвили. Дáйме пíсма по нáшум вáроши, жéби са зуйшли́ ўшíткі ід нам на пійац на сім миль зéмлы, ўшиткі варошчáни, жéби нам повíли трьйом, котри́й йисьме мудрíшші, котри́й скорíй мóжи бу́ти із міжи нас ў Судогóморі цáрьйом! Самí собі привінчовáли, же до тóго чáсу ни кли́каў са тот вáрош, лем Содóма, а йім ўже нату́ра зноси́ла, жи то Судогóмор. Ізуйшли́ са льу́ди гóйкати, хто мóжи бу́ти за цáрьйа. Кричáть: Трíйсьте царí і тот, шчо мáйи грóші і тот, шчо зéрно і тот, шчо суль!

Почали́ са уни́ тріи́й вáдити. Пóвіў йидéн дру́гому, жи: дéби ти таки́й царь буў, йак йа, коли́ йа мáу зóлото!

Шчо с твóйого зóлота ў нашум Судогóморí, коли́ вáрош замкнéний? Ни понéсеме грóші ни́ґде, самí йіх ни пойімé.

Тот са ду́жи россéрдиў, шчо зóлото маў, жи ўже тот са гу́рше хвали́ть, йак вун зóлотом.

Тот трéтьий повíдать йім: Йа шче лем слу́хау, шчо ви двайи́ бéсыдуйите; ни гóдныісьте бу́ти ни́йиден царь. Твой зóлото ни бу́де са туй хосновáти, бо ту ни́хто нич ни бу́ди купувáти, áні продавáти, бо вáрош замкнéний і кáждий на ту́лько ўже лем Бóга прóсить, жéби сам обжи́ў. Повідáуть йому́ двайи́ самóму: Ачéй ти хóчиш бу́ти царь?

Вун йім отповíў: Тáкой так йи прáўда. Твой зóлото ни потрібно, твуй хлыіб нич ни стоíть ни солéний, а йа мáу суль, дам льу́дьом за дáрмо у тум Судогóморі суль сто рóкў хосновáти, на ку́лькосьме прáво 'псуди́ли.

Дали́ дийиту на ўшíтких льуди́й, котрí бу́ли у Судогóморі. Загнáли йім пісма по Судогóморі на сім миль зéмлы, шчоби́ прийшли́ на пійац на серед вáроша, хто мóжи бу́ти ў вáроши цáрьйом. Зуйшли́ са льу́ди, вели́ка тóўпа, і кричáть: Уши́ткісьте тріи́й царьи́ови, тáкисьме 'псуди́ли; ни мож жи́ти крем грóший і крем хлы́ба і óкрем сóли.

Не могли́ са тріи́й на тум пору́ўнати; вáто ўни почали́ са рьйаховáти: Йáкби йа ни буў царь, кидь йа маґази́ни із зóлотом мáу?

Твой зóлото задáрмо, ни буде́ го ни́хто йісти.

Порáдоваў са тот, шчо зéрно маў, жи йогó дóбрий камирáт присьвíтчить йому́, жи вун буде́ цáрьйом. Тот отповíў трéтьий: Нич іс тóго хлы́ба, котри́й ни солéний.

Тот са на тóго посéрдиў, отповíў йому́: Йа буду́ царь. Вáшой зóлото за нич і вáшой зéрно і мукá, шчо ни солéной, то ни́дóброй.

Оберну́ли са на ньóго двайи́, йидéн тот, шчо зóлото маў, дру́гий шчо зéрно: За суль-кáменьа ўже бись хоты́ў бу́ти цáрьйом; льу́ди 'бжи́уть про зóлото і про суль, лем ньай мáуть хлы́ба. Іс самóйі сóли ни́хто ни жи́йи.

Тот са розгнываў, що суль маў, вискочпў от стола, пушоў дому, узьаў шваблики, запалиў варош. Погоріло золото. Варош буў обмурований, ни мож вон вароша ўтечи. Льўди по пўтьах погараўть, лем тоти 'пстали, котрі пиўницьі мали. Ушиткой погоріло у Содогоморі.

Йидна вірна паньі була ід Богу; ў нейі буў пан і йиден хлопець. Они трой ўшиткого майитку мали дўжи много; мали хльіба і польа і золота три маґазини; сина лем йидного. Важили свого сина каждий день на вазьі, ци много вун приобріў за добу. Тўлько до бўжньі золота офірова́ла іс тьажа, кўлько син приобріў, вируст. Йак золото на троску стало, йак згоріў Судогомор на йиден виликий камінь — бо са ростопило золото і назат стало на йиден камінь — Судогомур зустаў крем хльіба, ўшитко ізгоріло і льўди й хльіб і марга. Самі сибе йіли, котрі шчи зостали. Тота паньі, шчо так красньі сина годовала, заколола го і на фалатьа порізала, сама свого сина зьіла. Пушла на варош позирати по пійацу, ачей даґде дашчо на вароши пуд мўром опстало. Шчо йіла і ўна сама пираз біжалму, із біжалма найшла корў, лупину. Ўвьала і почала йісти. Завидьіло йуй са, жи ўна ни рас такой вергла; ходили по вароши жобраки вушлаві і бриткі; то ўни тото там запхали. І почала векати.

З вароша ни мож пуйти; жильізньі брани ни погоріли, ани шанци, ани мўри. Тоти валали, шчо коло Судогомору бўли на около, чўли великий гойк і писк і великий огень відьіли. Розмислили собі: Добивайми са до вароша, шчо там за новина. Ни мош перед глубокима шанцома і мўрами.

У тум вароши у дну коло самого мўру попри Лотовойі хижи прійшоў мур і шанпць. Увойшоў ангил ід ньому, бо вун йиден ни згоріў, ані його чельадь; з вон вароша ў киртьі буў його дум. Росказаў му ангил от свойого столика, жеби дьіру браў, такой у хижи: ни маўть мўри фудаменти, попуд мур вийдеш, йак будеш копати дьірў. За шанцом льўди стойать, так тибе выймуть. Йак дьірў зробиш до шанцу, обись сам перший ни йшоў. Іди на варош, гльадай льудий, котрі шчи з голоду ни померли, заганьай йіх на тотў дьірў вон до того шанцу. На дьірў вийшло сто народа. Принесли лазиво із валалу випустити льудий іш шанцу. Такі бўли, шчо й поза тиждень ни йіли. Йак йім льўди дали йісти тоти з валалу, йак са найіло і од разу ўмирало. Шчо собі льўди додуўмали тоти з валалу? Ни давайме йім йісти, лем по кушьчьок і маленько води; бодай чим квасним триймe йім шийі і рўки, та ўни 'ожиуть. Ньай нам повідьать, йак йи ў Содомі — бо ўни шчи ўсе ни знали, жи прокльатьі жиди іс Содоми учинили Судогомур! Горіло, гойкали на великий ґвалт. Учиниў са тогди Судогомур! — Праўда була, йак почали квасним терти, ані йидной вид голоду ни ўмерло. Повіли, жи ў Судогоморі котрі ни

погоріли, та самі́ сибе́ йідьать! Тогди́ льу́ди із вала́лу жилы́зны̂ бра́ни путкопа́ли і пиререрну́ли доло́ў. Пу́стили льуди́й іс Судого́мору, котрі́ шчи бу́ли живі́. До три сто ро́куў розможи́ў са наза́т Судого́мур. Справили са ў ньум пої́ани ішчи́ гу́рші, йак бу́ли. Шчо доду́мали? Хто са на ва́роши 'бночу́йи із ваза́лу, ці пан, ці жит, ці жобра́к, запе́рти го до аре́шту, ни пу́стити ні́ґда, за́кльа та́мой ни у́мре. Йидно́го чолові́ка запе́рли ни жобрака́, лем шчо прийшо́ў купува́ти і до ве́чира добиў на ва́роши. Запе́рли го польіца́йти на смирть до рамга́зу. Ни дали́ му йі́сти, котри́й буў ў аре́шты̂, пийидному, шчо́би з го́лоду у́мер; чого́ у ва́роши ночува́ў? У кльучарьйа́, у то́го, шчо до рамга́зу замика́ў, служни́ца служи́ла,ниви́нного чолові́ка посанова́ла: с то́го, шчо йуй дали́ на вичеў рьйу — кльу́чарь іж жоно́ў у́се ў дру́гуй хи́жі виче́рьйали і йіх дыти, служни́ца лем сама́ у ку́хни; кльуч буў од рамга́зу у ку́хни на стыі́ні — усе́ му оддыли́ла іс свойи́йі виче́рі, до рамга́зу носи́ла. Кльуч буў у ку́хни, та сама́ видмика́ла. Годова́ла ниви́нного за йиде́н мі́сьаць. Ка́ждий день до рамга́зу кльу́чарь ходи́ў позира́ти, ци уме́р, шчо го до рамга́зу запе́р, а вун жи́йи. Йакой чу́до? Аче́й вун сьати́й! Йак повіда́ў пої́анським пану́м на су́ды̂, жи за мі́сьаць ни йіў і ни пиў а жиу́: варту́йти го, ци му дахто́ йі́сти ни но́сить. Кльу́чарь імиў сам свойу служни́цу, зйаза́ў ру́ки і но́ги, верх йий до рамга́зу до ра́на. Прийшо́ў повіда́ти пої́анським пану́м: Мо́йа служни́ца вид ме́ни кра́ла, а йому́ дава́ла; шчо з ньоў учини́ти? Ру́ки, но́ги ізйава́ти, соло́тким ме́дом намасти́ти, пе́рет пчо́ли йий покла́сти. Пчо́ли за ме́дом на ньу сіда́ли, у́се ўчу́ли, жи то тыі́ло, ни де́рево: ду́жи куса́ли, йуй жала́ лиша́ли. Уна пухла́; ішчи́ й во́чи йийі... До Бо́га йо́йкала го́лосом, жи проклььати́й ва́рош! Погнывіва́ў са Бог на Судого́мур, на проклььати́й ва́рош, отповіў: Ни бу́ди стойа́ти, лем два́цать чоти́ри го́дин; му́сить са загну́ти, же́би лем там глуби́на на тум мі́сты̂ бу́ла. Лем йидно́го чолові́ка із його́ дыі́ўками, з його́ жоно́ў чко́да, та йі ви́пушчу. За́жену мо' а́нгила, же́би му ознаймиў, же́би ґазду́уство ли́шиў, а сам йшоў ви́ттам гет, бо за́утра за́гни са Судого́мур. Прийшо́ў а́нгил чолові́ком пу́зно ў ве́чур. Відыіли варошча́ни, йаки́йсь там йшоў чолові́к. Ду́жи Ло́та звідовали са, де йи тот чолові́к, шчо прийшо́ў до нього́, ци слобу́дно му на ва́роши ночува́ти. Ангил са даў ісхова́ти ві́дльа біблььйі пуд кори́то і до ра́на там буў. Йак хотыіў бу́ти день, а́нгил на Ло́та закрича́ў, шчо́би пофриштико́ваў і йшоў ви́тти гет, кидь ішчи́ ни хо́чи прійа́ти смирть затопле́ну; бо хто ту до́ўше воста́ни, ка́ждий са зато́пить. Увари́ла по́лиўку Ло́това па́ны̂ на фри́штик свойі́м двом дыі́ўкам і па́нови і про а́нгила с то́го дала́. Про ґа́зду, про свойо́го па́на і про дыі́ўки посоли́ла, а́нгилови та́кой дала́: Чко́да со́ли чьуджьо́му чолові́кови! Скрича́ў а́нгил по фри́штику: збира́йме са і ступа́йме, бо ту буде́ во́да си́ньа, де тот ва́рош стойі́ть. Ни слобу́дно са

вам четверім по'бзирати, вакльа с того хотарьйа ни вийдете за границу. Йак перейшли на другий хотарь, по'бзирала са Лотова жона і стала на сульний камінь за тот штроф, шчо соли сановала. Ангил ни хосноваў нийі полиўку, ани му ни треба було.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралєлї: Коротеньку згадку про Содому і Гомору диви: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 87, при оповіданях про Авраама. (Памятники україньско-руськоï мови і лїтератури, т. І, 1896). Про Лота тамже, ст. 86—90. Диви також: ст. 330—333.

6. Про Йосифа прекрасного.

Було ў Йакова дванацьіть синоў; Йосиф буў найменший ў нього уд другойі жони. Йакоў май льіпши Йосифа льубиў. І другі братьа сердили сьа дужи на нього, на Йосифа, шчо ньаньо льубить так дужи Йосифа, льіпши ги нас! І шчо они ўчинили з Йосифом, братьа му?

Порадили сьа му братьа: Ми Йосифа мусиме скитити. Но, Йосиф ўньіс двум братьім йісти ід воцьам. Но, шчо тоти учинили з Йосифом? Йшли купцьі мадийанцькі; і продали тим купцьім мадийанцькім Йосифа. Но, йак ў вечьур новіме ньаньови, де Йосиф йи? Та сьак ўчиниме: заріжеме йиннoго бараньчука і йинну шматину ньаньови на знак принесеме з Йосифа? І того бараньчука варізали. За шчо зарізали? Обі платьа Йосифове покирвавили кроўйоў. Прийшли домі ў вичері, звідать йіх Йакоў: Де Йосиф йи?

Имиў воўк Йосифа, тай зьіў го.

Та знак де йи йакий з Йосифа?

Ге о здика платьа в Йосифа.

Ну, й платьа кирвавойи. Йакоў увіроваў, ож истинно воўк зьіў Йосифа. І оти купцьі мадийанцькі де дьіли Йосифа? Пиридали цареви. Но, ў царьйа того дьітий ни було. Царь даў Йосифа во школу, учити го даў і там царь так допозираў, шчо тьашко Йосиф царицьу ни льубить. Йосиф царицьу ни льубиў, лем другі ученики на нього набрехали, бо сердили сьа на нього, бо йому твердо йшло на ум. Шчо царь із Йосифом учиниў? Даў заперти у решч. Приснило сьа цареви сім колосоў порожних дужи, сім колосоў поўних таких, шчо ід земли зерно пригинать. Приснило сьа цареви сім короў дужи худих, сім короў дужи тучних. Но, царь завер загадку: ко то йому удгане, тому подарун свойи пирвенство. І решгантоў з решту упустить, котрий з них удгане тот сон.

Но ни го́дин ни́тко удгану́ти. І ца́рьйові міньі́стри ўга́нуўть, а́йбо ни го́ини ўгапу́ти. Заве́р на рештанто́ў, би ўгану́ли тот сон: ко ўгане́, ўпустить з решгу́. І заве́р на Йо́сифа тото́. Но, кидь ми ўгане́ш сесь сон, ўпушчьу тьа з решту́ і пирида́м на тьа сво́йи ца́рство. Иосиф удгану́ў му сон. Но, шчо то Йосифи, за сон, пові́ш ти миньі?

Тот сон, присьвітлий ца́рьйу йи, шчо сесьі сім ро́кої ду́жи бога́тьі і хльіп сьа ду́жи ро́дить.

Но дру́ге, Йосифи, шчо то йи, шчо сім ко́лосоў ду́жи по́ўних, а сім порожних.

Типерь тих ко́лосоў ду́жи по́ўних, тих сім ро́кої ду́жи бога́тих.

А сім ко́лосоў поро́жних, шчо то йи?

То буде сім ро́кої ду́жи голо́нних за си́ми рока́ми.

Сім коро́ў ду́жи тушни́х, шчо тото́ йи?

До́ста молока́ йи за сих сім ро́кої уд усьа́кого до́йла, ут кӧз, коро́ў...

А тих сім коро́ў ду́жи худи́х, шчо то йи?

Та сім коро́ў худи́х ду́жи — так молока́ ни буде за сім ро́кої, йак хльі́ба ни бу́ди.

Но і пра́ўду ти, Йосифи, ка́жиж сисе́?

Бо за тих сім ро́кої хльі́бови че́сти ни́кус ни бу́ло і Бо́г сьа прогньіваў за ото́ ўже; за ото́ буде типе́рь сім ро́кої голо́нних.

Но, шчо царь ўчипи́ў з Йо́сифом? Пирида́ў на ньо́го ца́рство сво́йи: Но, ти Йо́сифи, на мо́й пе́рстинь на сво́й перст. Йа тобі́ сисе́ да́ў і ти, Йо́сифи, завіду́й типе́рь іміни́йом.

Но, шчо Йо́сиф ўчипи́ў? За тих сім ро́кої бога́тих пра́вну ґлапарньі на зерно. За тих сім ро́кої Йо́сиф зерно ни обі́ придава́ў, а шчи собі́ скупо́вуваў. Но й наро́д на ньім чьу́дуйи сьа ду́жи, шчо Йо́сиф зерно скупо́вуйи, тай зерна до́ста йи. Но, Йо́сиф йинпо́ ду́мать ўсе, ду́мать ош при́йди тих сім ро́кої голо́нних. І шчо сьа ста́ло за тих сім ро́кої? Йо́сиф мно́го зерна іскупи́ў і при́много. Прийшло сім ро́кої голо́нних і тве́рдо голо́нних, шчо хльіп сьа ни зро́диў ни́кда. Ішчі́ льу́де пе́ршого ро́ку біди́ тако́йі ни ві́дьіли, бо шчи ў них хльіп буў стари́й, ай пак дру́гого ро́ку, тре́тього, ду́жи біда́ була́, бо Бог йіх пока́раў, бо хльіб ни чистова́ли. І Йо́сиф на во́ду мита́ў ги́чьа. Но поза́ чого́ мита́ў того́ Йо́сиф на во́ду? Бо такі́ роки́ ото́ булі́ тьісньі, шчо льу́де гичьа моло́ли та і́ли. За ото́ вӧн на во́ду мита́ў, обі́ ві́дьіли льу́де, шчо десь край йи бога́тий, колі́ гичьа йде до́льі водо́ў. І ў то́м ва́роши, ў́тки Йо́сиф йи, де оте́ць йи му Йа́коў, та ўві́дьіў стари́й, ож на во́дьі ги́чьа йде, а́йбо ни зна́йи ў́тки то ги́чьа йде на водьі́. Но і вӧн сво́йім сино́м пові́ў: Ідьі́ть, там десь ў ва́рош, йи зерно! І ни зна́ў каза́ти, ў котри́й ва́рош, Йа́коў, бо ги́чьа му ни повіло, ў́тки йде, лем так ду́маў собі́, там йи

богатий край, вадь варош за хльіп, шчо утти гічьа йде на воды. Но і управиў Йакоў пйатьох синоў іс коньми на зерно і довідали сьа они, де тото зерно йи, у котром вароши і пошли они до Йосифа просто і Йосиф йіх іспознаў, уни Йосифа ни спознауть. Звідать йіх Йосиф: Шчо ви ходити, льуде?

Прийшлисьме купувати зерно туй до царьйа.

Но, Йосиф йім продаў і кождому насипаў у міхи зерно і звідаў йіх: Ци майити ви маму, ньаньа? Ци живуть? Живуть.

А больши братоў ци майити?

Майиме.

Колько братоў майити шчи?

Шчи майиме шість братоў.

І Йосиф йім ни кажи, ож вон йіх брат. І даў йім гостину, пак йім намірьйаў зерно. Шчо з ними Йосиф учиниў? Забиў кратцы у міх пугарь сріберний. Они сьа зобрали йти геть домо і пошли домо; узьали зерно на коньі і пошли. Но Йосиф йіх погониў вон вароша: Стойти, бо ви украли уд мени шчось.

А ми, присьвітлий царьйу, нич ни украли.

Йа знау, шчосьти украли; укралисьти пугарь сріберний і найду у вас.

Ми сьа дайиме мотовати.

І Йосиф найшоў у них пугарь і они сьа твердо устрашили, йак Йосиф найшоў. Йосиф йіх завернуў у варош з зерном. Они твердо журьйать сьа, ож буде біда. Зерно Йосиф у них дома удобраў: Но, йдьіть домо типерь.

Та чого ми будеме йти домо?

Ни гроший ни вирнуў йім Йосиф, ни зерно ни даў йім: Йа вам даў прешпопт свой; айбо вон йім ни кажи, ож вон йім брат. І тогди уповіў: Йа вам брат. І то йи мой ньаньо, шчо дома, і оті мойі братьа, шчо дома шість. Но, йдьіть домо, най прийди мама сьуда; ото шчо мауть дома, най продадуть ушитко, бо сьуда прийдуть бувати.

І прийшли уни усьі. І твердо сьа Йакоў врадоваў Йосифови і мати Йосифова і твердо іміли плакати з радошчьу. І з радошчьу старий Йакоў умер і у земльу тоту го Йосиф попровадиў, з утки прийшоў, йак і нись закон у жидоў йи: тко де сьа уродить, там най йде умирати.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Laura Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. II, ст. 189—193: Die Geschichte von Joseph dem Gerechten. — Епізод про

Путифара біблїйного і його жону, що залюбила ся була в Йосифі, тут лиш легенько порушений. Докладнїйше представлений він в: Tausend und eine Nacht, T I, ст. 71—78: Geschiechte der vierzig Veziere. — Обширний текст оповідань про Йосифа надрукований у дра Ів. Франка: Апокріфи старозавітні, ст. 124—173 (Памятки українсько-руської мови і лїтератури, т. I. 1896). — Поодинокі епізоди подібні находять ся в оповіданях про Йосифа в: Палея Толковая. Москва, 1892. — И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библіотеки. 1877. — Н. С. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы. — Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы. — *В. Г.*

7. Жиди і цигани за Мойсея і Фараона.

Жиди́ булй ў Йаги́пты. Там йім царь буў Фарайо́н. Тогди́ цигани ма́ли сво́го ца́рьйа, бо то цига́нський царь буў Фарайо́н. І вӧн там іж жида́ми ду́жи робйу, скло з ни́ми робйу. І тве́рдо там жиди́ бідй ві́дьіли. І ўни Бо́гу сьа молйли, оби йіх Бӧ утти ўньаў. І так онй сьа Бо́гу домолйли ду́жи, шчо Бӧ загна́ў Мойсийа́ за жида́ми. І тот Фарайо́н ни хотьіў іс пут се́би жидо́ў ўпустити. Но, шчо, з ним Мойсе́й чинйу. Творйу чьуда́ Мойсе́й з ним. Даў Бӧ Мойсе́йови ору́жійи, обй с тим ору́жійом чьуда́ творйу. Махнуў Мойсе́й на во́ду, вода́ ста́ла кро́ульоў. І ра́но Фарайо́н царь хотьіў сьа мити і ўві́дьіў, вода́ ста́ла кро́ульоў. І царь упу́диў сьа. Махнуў Мойсе́й на по́рох тим ору́жійом, іс пороху учини́ли сьа ўши і льі́зли ца́реви ў миску. І Фарайо́н царь ни пушчьа́ў за ото́ жидо́ў із Йаги́пти і Мойсе́й ду́жи з ним творйу чьуда́ вили́кі. Махнуў с тим ору́жійом Мойсе́й на зе́мльу, із землы́ жа́би, га́дини, йашчьуркй льізли ца́реви ў миску. Но та́кой ни дава́ў вӧн жидо́ў с пут се́би. І Мойсе́й узьа́ў си́лоў жидо́ў із Йаги́пти.

Но, шчо Фарайо́н царь учинйу, йак ўві́дьіў, ож Мойсе́й жидо́ў ўзьаў? Даў ро́сказ виликйй ў свӧйім ва́роши, ож до ла́би і жо́ни і дыўкй і хло́пи обй догань́али Мойсийа́. І сам доганьа́ў царь ізуньатй жидо́ў уд Мойсийа́.

Но шчо сьа жидо́м случило ў то́м путй? Зайшо́ў йіх велйґдень. Йак паскй печй? Ньійа́к, бо ў путй суть. Шчо жилй чинили? Кача́ли кісто так па́тоненько і на пле́чох пиклй паскй собі́ ут со́ньца, бо забу́ли квас ў Йаги́пты, колй ўтыка́ли і пиклй бис ква́су. І ннесь ў них ни сло́біпно с ква́сом пичй; і такі́ ў них паскй і ннесь; йстинна пра́ўда.

Но, шчо сьа з ни́ми ста́ло? Прийшо́ў Мойсе́й із ни́ми ід во́ды вилйкӧў, ід мо́ри і там почьалй онй на Мойсийа́ рева́ти ду́жи: На шчо ти нас, Мойсе́йу, ўтти віў? Волы́лисьме там бу́ти. Туй мо́ри йак ни пире́йдеме, шчо учи́ниме? І йак нас Фарайо́н царь туй по́гонить туй нас по́бийи.

Ни бо́йти сьа, Бо́гу мольі́ть сьа, та пире́йдеме мо́ри. 'Ай бо оні́ Бо́гу ни хотьа́ть сьа моли́ти, ла́уть Мойсио́ви і грішать і ропта́уть про́ти Бо́га. Мойсе́й стаў, помоли́ў сьа Бо́гу на́кольінки і так махну́ў на мо́ри ору́жійом, мо́ри росступи́ло сьа на два бо́ки, жиди́ пирийшли́ з Мойсийо́м мо́ри.

Фарайо́н царь пого́ньать жидо́ў і ўже йи близь ко́ло мо́рьйа. І прийшо́ў над мо́ри, и́пин так пости́г, ож мо́ри шчи сьа росступи́ло. І тот Фарайо́н царь на пе́ред йшоў на коні́. Ипин ўже уходи́ў вон горі́ з мо́рьйа; но вон Бо́гу ни дьа́куваў за ото́, ож вон мо́ри пирийшо́ў, а дьа́куваў сво́му коне́ви; ка́жи: Сла́ва тобі́ мо́й ко́ньу білобо́кий, шчо ти мине́ чи́риз мо́ри пириньі́с глубо́койи! І мо́ри жжи́гнуло сьа у рока́ш і ци́гани потопи́ли сьа і царь йіх.

Но, за шчо ннесь ци́гани письма́ ни ма́уть?

Бо йіх сьа пи́сьма утопи́ли там ў мо́ри.

За шчо оні́ ни ма́уть типе́рь ни ца́рьйа сво́го, ни па́па пийа́кого?

За ото́ оні́ ни ма́уть, бо сьа потопи́ли ў мо́ри там.

Но, шчо́го дру́гі ци́гани суть, йак тоти́ сьа потопи́ли?

Опста́ла цига́ньчишчи хро́ма, шчо зза́ду йшла, та ни пости́гла ў мо́ри, оби́ була́ сьа она́ ўтопи́ла.

Но, йак сьа с то́йі цига́нки упло́дили дру́гі, коли́ она́ сама́ лем опста́ла?

Чорт йіў спра́виў дру́гих ци́ган. Прийшо́ў д ньіў чорт звідать сьа йійі: Шчо ти туй чи́ниш?

Ка́жи: Опста́лам сама́.

Цит, ка́жи, ґазда́ твой буду́. — І чорт цига́нку приспа́ў, і цига́нцьі че́рево спра́виў і цига́нка тото́ носи́ла за ро́к, ни так йак то дру́гі жо́ни но́сьать, бо то йіў чорт спра́виў. І ни́ґди була́ би ни ўро́дила тото́, бо ото́ чо́ртовойи насьі́ньа.

А за шчо типе́рь ци́гани чо́рньі? — Бо й чорт чо́рний. Йшоў чоло́вік с пу́шкоў і ўвідьіў, тото́ ў міхири́ реве́, бо то́го ў міхири́ то́лько бу́ло, ги мурьашко́ў ў купі́нцьі.

Чолові́к сьа то́го напу́диў і стрі́лиў ў тото́ с пу́шки, йіў ў че́рево, і тоди́ ци́гани ўсипались з міхири́ і йми́ли чолові́ка доганьа́ти: Да́ду, да́ду! дай хльі́ба! І за ото́ ци́гани ннесь про́сьать, тай ўсе голо́ньі.

Но, жидо́ў де Мойсе́й повіў?

У пустати́ньу.

Но за шчо йіх Мойсе́й повіў там ў пустати́ньу?

За ото́ йіх повіў, бо согріши́ли про́ти Бо́га.

Та де йіх Мойсе́й віў?

Віў йіх ў зраельську земльу й за то йіх повіў ў пустати́ньу, бо там ни до́стойньі були.

Ну, ци добрі́ йім ў пустати́ни бу́ло?

Добрі́ йім і там було́.

Шчо йім там Бӧ дава́ў ў пустати́ни?

Бог йім дава́ў ману́, шчо з не́ба пада́ла, та збира́ли ў рака́ш собі і с то́го жили; шчо хотьі́ли: кить хотьі́ли мньа́со, мньа́со було́ с то́йі манни́; кить хотьі́ли хльіп, хльіб бўў. Ішчи́ вони́ собі того́ ни льуби́ли і каза́ли: Нам льі́пши ото́ йи, шчо ми собі заріжеме самі́, ку́рицьу або́ гу́ску! І ўсе на Бо́га хули́ли і Бӧ на них за ото́ ка́ру напусти́ў: гади́, шчо йіх куса́ли і ут то́го ме́рли і по́тьата йім Бӧ дава́ў такі́, шчо ови́ собі йма́ли та би́ли, а ут по́тьат ме́рли.

І ци ві́рували тоти́ жиди́ молодьі́, шчо опста́ли, ішчи́ Бо́гу?

Ві́рували, бо Мойсе́й із ни́ми чьуда́ твори́ў. Ўбиў Мойсе́й май вели́кого гада́ і того́ гада́ заві́сиў Мойсе́й на роско́п і: тко то́го гада́ поцьі́льу́йи, тому́ польі́вить! ка́жи Мойсе́й. І жидо́м страх прийшо́ў те́рдо. І оберну́ли сьа д Бо́гу ўже тоти́, шчо опста́ли. І повіў жидо́ў Мойсе́й у зраельську зе́мльу. Там йіх ли́шиў у зрае́льськоў зе́мли: Туй ви бу́тьте.

Йак ли́шиў жидо́ў, пӧшо́ў на гору́ синайську, і скла́ў ру́ки наўхрест — до́ти шчи хре́ста ни бу́ло — і почьа́ў сьа Бо́гу моли́ти ду́жи: Го́споди, ка́жи, отпусти́ йім, шчо согріши́ли.

І Бог закли́каў на Мойсийа́: Іди́ Мойсе́йи і напомйани́ йіх; і ни буду́ть миньі́ служи́ти, Бо́гу, тото́ мі́сто уд них сьа удо́йме.

Мойсе́й пӧшо́ў наказа́ти йіх: — Мойсе́й бўў жид; аж йак Христо́с прийшо́ў, тогди́ ўхристиў сьа — Но, служі́ть Бо́у, бо йа вам сло́во Бо́жи пропові́да́у!

Тогди́ йіх ли́шиў Мойсе́й.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Березької столиці.

Паралелї: Отся леґенда належить до оповідань про Мойсея; цїлий ряд таких оповідань надрукував др. Іван Франко: Апокріфи старозавітні. Ст. 225—163. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. I. 1896]. — Огляд лїтератури поданий в: И. Я Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. Ст. 289—294; тогож: Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукоп. Соловецкой библіотеки. Ст. 67—71; 184—204; 227—235; 259—260. — Weil, Biblische Legenden der Muselmänner. Ст. 126—191. — M. Grünbaum, Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde. Ст. 152—182, — O. Zöckler, Die Apocryphen des Alten Testaments. München. 1891. Ст. 424, 437, 438, 476.

8. Про Самсона.

Народиу̌ сьа у̌ йидного чоловіка хлопець, тай той нарек му імйа Саксон. І тот хлопець ріс, виріс на леґіньа, у свій стан человіческий прийшоу̌. І його отець ни годин буу̌ знати, ож він велику силу майи. І кажи йиму отець: Жени сьа, сине; ідьім даґде сватати.

Ба, кажи: миньі пьаньу не йи у̌ усьі вармеди дьіу̌ки, обим льубиу̌.

Айно де сине йи тобі дьака?

Ідьіме, ньаньу, у̌ Филистийаньску вармійу.

І тогди ізобрали сьа і ішли йидним дьілом, хашчоу̌. Віттак кажи: Йдьіт ви, ньаньу, йа буду пішкати.

І зайшоу̌ у̌ край іс путьа, з дороги, а там мидьвідь лежит. І мидьвідь сонний пустит сьа т Саксонови і хопит Саксона у̌ руки. І Саксон у̌хопит мидьведьа за шийу — і перекрутиу̌ голову мидьведьови. І тогдиж приходит ід вітцьу̌ собі і кажи собі вітцьу̌:

Такогом птаха відьіу̌, шчо на мени внимау̌ сьа.

Та кажи отець му: шчось, сине, з ним чиниу̌?

Відорвау̌ йим голову, та положиу̌ вер нього.

'Айбо прийшли до баби, поклонили сьа:

Шчо ви, льуде, ходите до мени?

Ай то баба була вішчіу̌ницьа і знала у̌шитко у̌ чім вони ходьат, лиш йіх зьвідала так.

Ми ходиме, бабо, по твойу̌ дьіу̌ку сватати.

Йа у̌ вашу вармійу ни дам дьіу̌ку, бо Саксон дужий чоловік, та буде збитковати.

Ну, кой ти, бабо, ни даш за мени дьіу̌ку, йа на тобі сьа потьішу.

І тогди вийшоу̌ Саксон у свойу̌ вармійу і вафітькау̌ уу̌ одну̌ дуброву. И прийшло д ньому 360 лисьіу̌ і тогди, йак Филистийани жжали у̌шитко зерно у̌ свойіх хітаріх, тогди починиу̌ такі сьвічки, смольаники і попалиу̌ на лисах и пустиу̌ у̌ Филистийаньску вармійу. І у̌шитко тото лиси попалили тим огньом, сьійаньа, шчо було.

І тогди зьвідаут Филистийани, журьйат сьа, тко тото у̌чиниу̌.

Баба повіла Филистийаньім: Тото Саксон ізробиу̌.

Тогди збере сьа тисьача Филистийап на Саксона.

И прийшли импти у̌бити Саксона. И дали тій курві, што з ним курва жила, с Саксоном, великі гроші: 1000 сребрьаникоу̌. Тогди кажи курва тота: Буду му у̌ голові обиськати, та заспит.

Тогди махнула на ньі, приходьат Филистийани по нього.

І кажи курва: У̌ставай Саксони, бо йдут по-тьа Филистийани.

И ўстаў Саксóн і йиднó дреўцé такóйи, шчо бýло кýртойи, ўзьаў, і тим дреўцьóм ўшйтку тйсьачу зáбиў, Филистийáн.

Но, й тогдй збéре сьа дрýга тйсьача Филистийáн птй по Саксóна. Прихóдит дрýга тйсьача і кáжи ты кýрві:

Йакбй го полапáў, Саксóна?

Так го полапáти: Будé йти типерь на дрýге селó помéжи два вéршки так, йак сесьі гóльі, (ту показує оповід. на гори), што не йи хáшчі. Ай ни бýди мáти нич, лиш бýди му піпа ў рукáх.

І там Филистийáни дóўкола опступйли кошáру Саксóна. Саксóн поглйпаў: не йи нич, лишé йиднá кістка із волá. І так ўзьаў у рýки Саксóн тотý кістку и тотý тйсьачу Филистийáн ўшйтку зáбиў тоў кісткоў осльáчоў. [Ту оповідач вже забув, що перше говорив про кістку волову]. І мáло маў фарачáк: пиў би бýў водй. И подйвиў ід вóстокови, та кáжи: Гóсподи, тобим водйцьі сьа напйў! И тогдй бльýзнула с тóйі кістки водá і напйў сьа водйцьі і помолйў сьа Бóгу.

И прихóдит по ньóго трéтьа тйсьача Филистийáн. И прихóдьат ід кýрві ід йогó и повідáут: Віт чóго, би зьвідала, такйй дýжий Саксóн?

Не слóбідно миньі повісти, бо ти минé исчалýйиш.

І онá тогдй вйньала пáленку і напóйіла йогó дýжи: Ґáздо мій льýбий! шчо миньі ни повіш? Йа с тобóў жййу, йа тва женá!

Віт тóгом дýжий: В мóйі голові сут два вóлоси йагнйльскі. Та йак би тотй вóлоси від мéни ўзьаў дéтко, тогдá бим бýў слабйй.

Но і прихóдит Филистийáньска трéтьа тйсьача і дасть велйкий подарýнок кýрві Саксóнові. И тогдй пйаного приспáла і відрізала тотй, нóжицьами, вóлоси два. Тотó бýли золотьі вóлоси. І махнýла на Филистийáн, оби йшли по Саксóна.

И прийшлй Филистийáни і кáжи кýрва:

Саксóни, Филистийáни по тьá прийшлй.

И ўстаў Саксóн, покйваў сьа, но сйли не йи.

И злáпали го ў рýки и пописáли до царьйа, шчо такóго вйтьазьа йимили, шчо йиднóў жмéниў дві тйсьачі вйбиў. І царь вітписáў погáний, обй до ньóго привелй, до цáрьйа. І тогдй царь вйкопаў му (даў вйкопати) обі óчи. Тогдйж вéр до темнйцьі, ў арйшт. І так сидьíў ў темнйци пíўгода. І ў пíўгода зібрáў велйку гостйну, царí ўшйткі, шчо ў ньóго такá слáва, шчо мáйи такóго вйтьазьа ў рукáх, шчо вйбиў дві тйсьачі йиднóў жмéниў нáрода. И йак сьа загóстили, по гостйньі хотьíў чýдо в ньóго творйти, обй тот царь свóйу тйтулу проказáў дрýгім царім, што він такóго вйтьазьа велйкого íмиў. І загнáў за ним йиднóго слугý, котрйй бýў у ньóго, íнош такйй.

А Саксóн бýў бóжий сйн і вішчиў, шчо з ним хотьáт чинйти. І кáжи томý, кой го віў:

Веди́ ньа д цьіса́рському бу́ркови, та там лиши́, а сам утьіка́й дале́ко ві́тти.

И Самсо́нови відросли́ на доло́нь тоти́ во́лоси йагне́льскі золотьі́ і силу́ маў таку́, йак і до́тьі. І імну́ сьа за тоту́ полату́ цьіса́рську рука́ми. А на тьі полатьі́ мур буў на три сьа́гн затоўжки́, цьі́ментом льани́й місто вапна́, што буў ду́же сильни́й. І коли́ ним потрьйа́с, та ўшитко сьа росипало на по́рох. И там побило, што було народа: царі ўшиткі, і його на-смирть там забило. Прийаў смирть на віки, амінь.

Зап. в липні 1895, від Андрія Бряника, в Голятині, Мармороської столиці.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 1—3, Ч. 1. „О Жолобчуку". Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 399—401. — Др. Іван Франко: Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. [Памятки українсько-руськоі мови і лїтератури. Т. І. 1896.]. — А. Н. Поповъ, Книга бытія неба и земли. (Палея историческая съ приложеніемъ сокращенной Палеи русской редакціи, Москва. 1881. Ст. 122—132). — Н. А. Начовъ, Сборникъ за народни умотворения, наука и книжница. Т VIII. і уваги в т. Х. Ст. 100—101. — Про рукописне оповіданя Копенгаґенськоі збірки, диви: Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ. Ч. LXI. Ст. 353.

9. Коли Давид писав псалтир?

Проро́к Да́вид маў деўйадесьа́ть і де́ўйать жо́н. У бра́та му була́ йинна́ жона́; но хотьі́ў во́н уд бра́та ўзьати́ оту́ йинну́, оби́ було́ сто йому́, а ў бра́та оби́ ни було йинної́. Тай во́н за ото́ согрішну́. 'Ангіл д ньо́му прийшо́ў, д Да́видови. Ка́жи му а́нгіл: Шчо Да́в啊 хочь?

Ка́жи: Хо́чьу, обі́х маў сто жо́н.

Ка́жи му а́нгіл: Ко пут ким йаму ко́пли, тот ў ньу сам ло́пни.

Но Да́вид шчо ўчинну́? Укопа́ў колодьа́зь, таку́ йаму́ на двацьать сьаг і тот коло́дьазь прикрну́ рі́шчом із ве́рьха і гли́ноў притрьйа́с. Ото́ во́н сво́му бра́ту у́копаў йаму. І а́нгіл ід ньо́му прийшо́ў, ід Да́виду, упйат: Но, Да́види! Пой за мноў. Говори́: Поми́луй ньа Бо́жи... І так а́нгіл проводну́ йому́ „Поми́луй ньа Бо́жи", до́ки ни довіў го до йами. Йак го привіў ў ночи́ і на тоту́ йаму про́сто. І йангіл по́шоў пове́рьх йами і йангіл ни упаў ў йаму; Да́вид за йангилом ўступну, а́йбо забу́ў за оту́ йаму, шчо во́н у́копаў бра́ту собі. І йангіл му там повіў „твоїі те́лци" і Да́вид упа́ў ў йаму, ў тот коло́дьазь. І Да́вит тве́рдо сьа напу́дну, йак у́паў і ўвідьіў уже, от согрішну.

Шчо Да́вид робиў ў тöў йамі? Писаў саутирьйу там ў тöў йамі. Но ни свойім вöн розўмом писаў — Дўхом сьати́м. Усе йинвў кафти́зму йак ўпише і на сьа́гу земльа́ ўсе ўрости ви́шши. Ко́лько кафти́змöў ўписаў і на то́лько з ним тот коло́дьазь ўріс. На два́цьать кафти́з ўписаў і земльа́ з ним ўросла на два́цьать сьаг, тота́ йама і ўписаў ў саутирьйу: Ўсьа́койи диха́нійи да хвали́ть Го́спода! Но жа́бу ни ўписаў ў саўти́рьйу і жа́ба сьа на нього тве́рдо россе́рдила за ото́ і прийшла́ д ньо́му вили́коў жа́боў і хотьіла го зьі́сти. Ка́жи Да́вид: Шчо ти прийшла́ до́-мньі?

Ка́жи жа́ба: хо́чьу тьа зьі́сти. Чомўсь ўсьа́койи диха́нійи ўписаў, да хвали́ть Го́спода, а мине́ ньіт?

І тогди́ Да́вид царь ўписаў і жа́бу. Тоди́ сьа саўти́рьйа ўписала там ў коло́дьази.

Зап. в марті 1896 від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Драгоманов: Малор. нар. пред. и разск. Ст. 96—98, Ч. 9. — Твори Степана Руданського. Т. II. Ст. 140—149: Цар Давид Ст. 245—247: Цар Давид — Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. I. 1896]. — Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописамъ Соловецкой библіотеки. Ст. 242—243. Начовъ, Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина. Т. VIII. Також т. IX. ст. 109—112. — Лїтературу сього оповіданя подав: И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. Казань. 1872. Ст. 92—95.

ПРО ЦАРЯ СОЛОМОНА.

10. Соломон дитиною, парубком, царем.

Дави́да царь маў премӯдрого Соломо́на, мале́нького хло́пцьа. Та шчо там ішли́ на ска́ргу до Дави́да ца́рьйа, а уп са по дворі́ бави́ў й ўсе са звідаў, чого́ йдуть. Уни́ йому́ повіли, шчо уп повіў, тай Дави́да ни мух іншак пові́сти, його́ оте́ць. Дави́да са погньіва́ў на свойого си́па, чого́ ўшиткой то псуйи.

Ішо́ў ста́рий, шчо хотьі́ў бра́ти молоду́ жону́ до ца́рьйа Дави́да ра́дити са, ци мо́жи ста́ршу жону́ бра́ти, ци би льі́пши молоду́. Мали́й хло́пець са по дворі́ бави́ў, звідать го са: Де ви йдете́ ста́рий?

Молоди́й прі́нц! іду́ са ра́дити, бо́ бим са хотьі́ў жени́ти.

— Кидь во́зьмете дыу́ку, ни буде́ вам доганьа́ти, лем би за вас пушла́; кидь во́зьмете таку́, шчо ма́ла у́же ґа́зду, буде́ вам доганьа́ти, буде́ каза́ти, шчо лы́пший сесь йiйi ґа́зда буу́. На тум са будете́ се́рдити. Тине́рь ідіте д наййаснышому ца́рьйови, д мо́йому утцьо́ви, шчо вам на то дасть.

Пушо́у тот ід ца́рьйови, ло́сны сло́ва повiу́ царь йому́, шчо й ца́рський прінц. Одбiу́ мало́го хло́пцьа царь од до́му сво́його: Чого́ ска́рги повідаш пе́рши, йак йа?

Ун са забра́у, пушо́у у світ, полишиу́ утцьа́ сво́го і так повiу́: Буде́ його́ оте́ць гльа́дати! Ун пушо́у дале́ко, найа́у са до ґа́зди йидну́ свиньу́ па́сти. Пойидна́у собі шу́мной ша́тьа, жеби́ ун свиньу́ ни пас у бриткум ша́тьу. Свинья́ бу́ла по́роснa.

Хло́пчику, йому́ ґа́зда повiу́, бо то ша́тьа шу́мной та дорого́й, а ти ни бу́диш па́сти лем йидну́ свиньу́!

Йа ни бу́ду па́сти, лем за мiсьаць, свиньу́ йидну́; буду́ па́сти ву́сьим па́цьат, а диу́йату свиньу́.

Аче́й ти, си́ну, ни вішчий! Кить то буде́ пра́уда, дам ти шу́мпой ша́тьа і йидно́й па́цьа.

Ста́ла са пра́уда мале́нького хло́пцьа. Ра́до хло́пець свиньу́ пас, бо у́же йидна́ сви́нка його́. Мину́ло рук, дузна́у са дру́гий ґа́зда: Подь до ме́ни, у ме́ни ву́уцы па́сти, бо йа ни ма́у дытий, та тьа во́зьму за годо́ванцьа.

Ва́ша жона́ буде́ ма́ти хло́пцьа, буде́ хто ву́уцы па́сти.

Аче́й ти, хло́пчи, вішчий? Йаби тобі полоу́ка тих ове́ць даў, о́би бу́ла пра́уда.

Ста́ла са пра́уда. Коли́ хло́пець свиньу́ пас з мале́нькими пацьа́ти пе́рший рук, загна́у царь сво́го си́на гльа́дати, войінських офіці́ру: де найдуть білого хло́пцьа, аби́ са позвідували мало́го дытвака́, де на́йдуть на пути́, на котру́й го́рі сньі́х на Пе́тра. Буу́ йиде́н офіці́р ста́рий, шчо ма́у білу го́лову. Ішли́ ко́ло хло́пцьа, йак хло́пець буу́ с свиньо́у, с пацьа́ти: Ци зна́йиш ти, си́не муй, де то на Пе́тра сньіх, на котру́й го́рі? Хло́пець са з ньо́го засмі́йау, жи ца́рські офіці́ри ша́лены: Вам сньіх на го́лові! — У́сагди ходи́ли по кра́йу, ни́где йім ни повіли, жи де йи сньіх на го́рі, лем йиде́н мали́й хло́пець, жи йім сньіх на го́лові. Прийшли́ дому́ ізложи́ти ска́ргу, кади́ уни́ ходи́ли, ко́ло сво́його ца́рьйа Дави́ди. Звіду́йи са царь: Ци находи́лисьте дыти́ну мо́йу?

Ни́где ньіт.

'Ані вам ні́хто ни повіда́у, на котру́й го́рі йи сньіх на Пе́тра?

Ньіт, лем йиде́н хло́пець гвари́у, жи на го́лові.

Йаку́ робо́ту роби́у?

Ко́ло пути́ сидыу́, йидну́ свиньу́ з ву́сьим па́цьати пас.

То́го хло́пцьа бу́ло ўзвати́ бо то йи муй.

Дру́гий рук, коли́ вун пас вў́уцы, ішли́ його́ зась глыа́дати тоти́ ло́сьны офіци́ри. І не́сли плух золоти́й у па́пері, та ка́ждому ўка́зовали, ку́лько варт. Та ка́ждий гва́риў, жи то нич, то лем са дыі́тьом ба́вити. Прийшли́ д ньо́му, т приму́дрому Соломо́нови. Ўказа́ли му золоти́й плуг і го са зві́довали, ци знайи вун, ку́лько варт тот плух?

Ора́ти нич ни варт з зо́лота плух, пові́ў йім хло́пець, а́йбо киби́ го ростопи́ў, о́би з ньо́го зроби́ў гро́ші, та ду́жи мно́го варт!

Тогди́ вў́уцы гна́ли войи́мські офіці́ри до то́го ґа́зди. Пові́ў хло́пець: Ци пра́ўда, коли́ йа са покла́дуваў, кидь ва́ша жона́ буде́ ма́ти хло́пцьа, та поло́ўка ове́ць мо́йіх, за туту́ пра́ўду ми подару́йите.

Вун ра́до са прийа́ў, ґа́зда, і йому́ поло́ўка ове́ць удмета́ў. Поча́ў за ним пла́кати, бо тот хло́пець шчасли́вий. За́кльа хло́пець вў́уцы пас, вў́уцы бу́ли тучны́ і ві́ґда ни хворі́ли. Помогли́ хло́пцеви вў́уцы гна́ти його́ ньа́нька слу́зи дому́, до сво́його утца́. Зайшо́ў і до дру́гого ґа́зди за тото́, шчо му свиньу́ пас, шчо му пообіца́ў: кидь бу́ди свинья́ ма́ти ву́сьим па́цьат, та во́сьми його́ бу́ди. Даў му йидно́й па́цьа за тото́, шчо ў ньо́го служи́ў, бо то серенчли́вий хло́пець. У лони́ ма́ла свинья́ ву́сьим па́цьат, тото́ лыі́то лем трой. Йака́ бі́дна до́лья, же ў лони́ хло́пець пас, там хло́пцьови заплати́ў, а типе́рь а́ні миныі́ ни йи. Улони́ бу́ло миныі́ симе́ро, а того́ ро́ку дру́гий пасе́, та ни йи лем трой. Йа худобныі́ший, гі ў лони́ буў, бо ме́нше свини́й мау, а плати́ти ни́йак ни йи чим! — Ду́жи банова́ў за тим хло́пцом.

Прігна́ли вў́уцы офіці́ри до Дави́ди царьйа, шчо його́ син собі́ за два ро́ки заобрі́ў: пйадеса́ть ове́ць і пйадеса́ть йагньат і йидну́ свиньу́. Наколи́ прийшла́ свинья́ там і там ма́ла ву́сьим па́цьат; сто де́уйать худо́би пригна́ў мале́нький хло́пець.

— Хоть ти мали́й, си́не муй, та ти буде́ш царьйом; ти лыі́пше пра́ўду знайиш, йак йа, твуй оте́ць ста́рий.

Вун пові́ў сво́му отцо́ви: Кидь му пиридайи́, же́би вун царьйом буў, же́би му зроби́ў йидну́ гости́ну вели́ку. — А ун сі́ў іт столо́ви, ўсили́йакима йази́ками написа́ў пі́сма, загна́ў по ўши́ткіх крайо́х, же́би прийшли́ д ньо́му на гости́ну, т прему́дрому Соломо́нови.

Прийшли́ Ныі́мцы і Мадьа́ри і Русна́ки, ўсилийа́кі Тальйі́йани, Ту́рци: вун зу ўши́ткіма йази́к зна́ў. Уни́ йак ко́ло стола́ сидыі́ли, йидны́ з дру́гих сміх ро́били, бо тоти́ ша́лены, та йидны́ дру́гих йази́к ни розумі́ли, а вун йіх розумі́ў ўши́ткіх, із ўши́ткіма говори́ў і йіх ўши́ткіх йази́к тот учи́ў, шчо́би Ныі́мець Ма́дьара спо́знаў на бесі́ды, же́би Ныі́мець Жи́да, Жид Ру́сина, же́би ўши́ткі зна́ли бесі́ду. Указа́ў йім чу́да, сотвори́ў йім зґло́, шчо до хи́жи о́блака ни бу́ло зґльано́го, а́ні ў само́го царьйа, а вун сотвори́ў зґло. Ду́жи го хвали́ли, жи вун му́дрий. Ун указа́ў

йім чу́до, же́би прийшли́ пта́ки із ним бесы́доватп. Приле́тыло мно́го пта́куу̑, по не́бо і по зе́мльу, шчо пе́рет пта́кома не ви́дно бу́ло со́нце. І ун на до́лонь йіх іма́у̑ і бе́сыдовау̑ з ни́ма, же́би му пові́ли, ци вели́кий світ: Ці ту́сьте у̑ши́ткі?

Ішчи́ ни йи когута́ велико́го.

Прийшо́у̑ кого́т великий: Де ти са заба́виу̑?

У туй, у туй Амери́цы, за морьйа́ми.

Хто там бу́вать?

Там бу́вать йидна́ христьа́ньська осо́ба, йидна́ жона́, та йи за ца-ри́цьу, а дьа́бол за ца́рьйа; а ни схо́дьать са там хло́пи, лем раз у рук іж жона́ми. Мале́нького хло́пца ма́ти году́йи за три ґо́ки, а у̑ три ро́ки бе́ре на пле́чі, та не́се у̑ свуй край.

Зробиу̑ приму́дрий Соломо́н йидно́й пі́смо христийа́ньськой, а дру́гой дьаблуу̑ськой і дау̑ вели́кому когуто́ви, жеби́ туй кральо́у̑ні хрестьа́нь-скуй дати́, жеби́ прийшла́ д ньо́му на ро́сказ; а дру́гой дьа́блови, же́би там дьа́блови поло́жити, де полу́днуйи, же́би дьа́бол прийшо́у̑ на ро́сказ. Дуста́ла кральо́у̑на пі́смо свойи́ на свуй ґанок: нашли́ на ґанку, шчо іспусти́у̑ птак. І почала́ чита́ти, же́би сі́ла на дамши́фу, же́би йшла пре-му́дрому Соломо́нови на ро́сказ. У̑на пові́ла, же ни пу́йди, лем му вели́кий дар дасть: Ти́сьач дыво́к, а у̑ши́ткі з йидно́го ро́ку; а у̑ши́ткі дыу̑ки́ у̑ чоти́ри ро́ки у̑ме́рти ма́уть у̑ йиде́н день; так йім витсудже́но на смерть; бо тота́ кральо́у̑на ві́шча, шчо уна́ ка́ждого знайи, наколи́ го очи́ма увидить, у̑ котри́й день умре́. Убра́ла йіх у̑ черве́ны ша́ти, дала́ йім гро́ший на два ро́ки, спрова́дила йіх на мо́ри, же́би пушли́ до пре-му́дрого Соломо́на. І дала́ йім пі́смо, же кидь йійі на́род у його́ кра́йу гі́ни, же́би йуй до́рого заплати́у̑.

Прийшли́ дыу̑ки́ там; ун тото́ у̑ви́дыу̑ і пі́смо прочита́у̑. Дау̑ у са-бо́ва ша́ти ши́ти: ти́сьач бі́лих шат; черве́ны ша́ти од дыво́к одобра́у̑, а йім бі́лы дау̑. Пого́стиу̑ йіх красны́, дау̑ йім гро́ший на два ро́ки, шчоби́ шанова́ли дому́ йти, же́би ни поме́рли у̑ пути́, бо крестьа́ньська кральо́у̑на му́дра, а́ли шчи така́ ни йи, йак приму́дрий Соломо́н: Ньай твойі дыу̑ки́ у̑ те́би у̑мира́уть на тот день, бо йа зна́у, йак ти ві́шча, так і йа ві́шчий. Ти до ме́ни загна́ла дыу̑ки́ на ра́дусть, а йа йім дау̑ бі́лой ша́тьа на жало́бу, оби́сь йіх собі́ сама́ похова́ла. Загна́у̑йим ти дыу̑ками до дьа́бла пі́смо дру́гой, жеби́ прийшо́у̑ на ро́сказ, бо прийде зна-за́ний.

Ду́шло пі́смо і дру́гой. Пурва́у̑ дьа́бол і тото́. Ни поста́виу̑ са на ро́скас. Прему́дрий Соломо́н доду́мау̑ на нього́ му́дрой дыло: Дау̑ спра́-вити де́сать ла́нцуу̑; сі́м посьати́ти с по́пома; горду́у̑ ви́на, свойі́х офі-ці́руу̑ сім. Дау̑ йім пре́шпонт із вала́лу на вала́л і тако́й пі́смо у̑сили́-йа́кого йази́ка, на котри́й край при́йдуть, шчо́би са розумі́лы, же то йи

пре́шпонт. Пришли́ на мо́ри, перейшли́ на дамши́фах, пришли́ до кра́йу христьа́ньського, де бува́ла же́нська за царьйа. І повіла йім, кади́ ма́уть іти́, бо уни́ обо́йи у йидну́м кра́йу царьйова́ли, же́ньська і дьа́бол. Она са повінова́ла на приму́дрого Соломо́на ро́скас прийти сама́ із ним на бесы́ды бу́ти, шчо вун од не́йі жа́дать. Приму́дрого Соломо́на офіціри пушли́ у таки́й край, де пе було нийак жони́, лем самі хло́пи. Тота́ крестьа́н кральо́уна у́шиткім роска́зовала жона́м і дыу́ка́м, дьа́бол роска́зуваў хло́пам. Указа́ла йім, кади́ ма́уть іти́: Ун бу́вать у йидну́й горі, тот дьа́бол, котри́й у тум кра́йу хло́пум за ца́рьйа. На йидну́й лу́цы ма́йи сту́дничку, витки му на о́бід во́ду сиила́уть до камінно́го вало́уа. Ка́ждий день му доне́суть вола́ його́ и́наши; ско́ру ссу́нуть, сисе́ ззість дьа́бол ни ва́реной, а́ни ни пече́ной! Спрова́дила крестьа́ньська кральо́уна, на котро́й місто ма́уть іти́ приму́дрого Соломо́на офіціри, ве́сти віно і ла́нци, дьа́бла поу́йазати, ви́ттам го прова́дити на ро́скас пе́рет ца́рьйа, приму́дрого Соломо́на. Прийшли́ до гур з віном офіціри, найшли́ тоту́ лу́ку іс пре́шпонтом, зложи́ли там това́ри, горду́у ви́на, сво́йі ла́нци з бо́ку лу́ки і вартова́ли, коли́ заже́не дьа́бол и́наша сво́його на о́бід ізрихтова́ти. Приньу́с му у по́вітру вола́, у́да́риў воло́м на се́ред лу́ки, вул са роспо́рс, ско́ру з ньо́го злупи́ў і йиде́н камінни́й валу́ў начерпаў му во́ди. Приму́дрого Соломо́на офіціри у́ши́ткой тото́ ви́дыли; пуйшли́, туту́ во́ду з вало́уа рука́ма ви́метали, ви́ньали шпунт з гордо́ва, ви́пустили ви́но до камінно́го вало́уа, же́би дьа́бол ви́пиў тото́ ви́по, о́би са у́пиў, би йім було ле́кше зйаза́ти го. Прийшо́ў дьа́бол на о́бід, іззі́ў вола́ с кустьо́м, захотыло му са ду́же во́ди. Хлыіпнуў рас, поло́ўка во́ди то́йі ви́пиў, шчо у ка́мени бу́ла: Ішчи́м ни́ґда таку́ во́ду ни пиу́. Покошту́у дру́гий рас, ци то така́ до́бра во́да, ци лем ми са так ви́дить! Ішчи́ рас промкну́у во́ди, на два кра́ти. Ви́пиў горду́у ви́на: Ішчи́м ві́ґда таку́ во́ду ни пиу́; дру́гий раз було́ ми до́ста, а тиие́рька ма́ло. — Ни пушо́ў пра́во дому́, бо шчи би во́ду пиу́. Зайшло́ у го́лову ви́по, ви́вернуў са дьа́бол, поча́ў лежа́ти. Ві́дьать тото́ офіціри, жи ун са ни ру́шать, зйаза́ли го на сім ла́нцуу, ру́ки і но́ги і кольі́на і шчи мо́льать са Бо́гу, йак са дьа́бол пробу́дить, шчо́би ни пурва́ў ла́нци. Уни́ сто́йать у кра́йі з бо́ку то́йі лу́ки, позира́уть на дьа́бла, йак са пропйа́ньчить, шчо буде́ робо́ти. Прийшо́ў ве́чур, чо́нце упочива́ло, поча́ў са дьа́бол перевертати йак снуп, но ни го́дин у́ста́ти. Поча́ў рича́ти, аш са лу́ка трьйа́сла. Ни бу́ў ні́хто таки́й муцни́й йак вуп! Напу́диў са, жи го порубаўть, чому́ ни послу́хаў приму́дрого Соломо́на. Вун уже́ знаў, хто го поу́йаза́ў; у́же на ви́дну сво́йу смирть ни́ґда ви́тти ни у́ста́ну! — Приму́дрий Соломо́н сво́йіх офіціріу таку́ бе́сіду нау́чи́ў, шчо розумі́ли, шчо дьа́бол бесы́доваў. Прийшли д ньо́му. Ун йім повідать: Чей ньа загу́бите?

Ой ныт, лем тьа провáдити бýдеме. Ци пуйдеш?

— Іду̑ рáдо, лем не бийте, áни ни загу́пте. Пу́сте ми ноги. Ци ни у̑мру з голоду у туй пути?

Ци дóста ти бýло горду̑у̑ вина?

Дост, бо áжим пиáний буу̑, шчóйим у̑паў.

Дустáниш па кáждий обід горду̑у̑ вина і йидного волá.

Дауно́ миньí було́ так чиньíти, примýдрого Соломóна послу́хати. Йа пиу̑ вóду, вун ми дайíи вино. Ни пьа ни у̑бийи, пи ньа загу́бить. Хóче видьíти, йакий йа хлоп, за муй у́кас дайи ми вина гордóвама і вóли!

Ішóу̑ дьáбол рáдо. У̑перéд ньóго пушлá тотá кральóу̑на, шчо у̑ тум крайíі бýла, де і дьáбол, бо йий хотьíу̑ видьíти примýдрий Соломóн, ци у̑на йи дьáбол, ци у̑на йи христьáн. Кидь би дьáбол, тáби волóсьа ни мáла мижи ногáми. Йакби йуй тотó у̑відьíти? Пут свóйім бу́рком примýдрий Соломóн зробиу̑ пиу̑ни́цьу на сáмум свóйум ґанку. Пóпат пи́у̑ницу закрýу̑ зґлом па тотó дьíло, жи́би увідьíу̑. Йак йшла кральóу̑на чéрес тотó зґло, а ун сидьíу̑ у̑ пиу̑ни́ци і позираў крузь зґло вóпка. І вунá йшлá пóнад ньóго. Відьíу̑ вун, жи йуй обросну́той: Ни йи у̑на дьáбол, унá крестьáн такий, йак і вун.

Прийшóу̑ дьáбол ізйазáпий, пéрет царьйа провáджений, чому́ са ни повинуваў па рóсказ цáрьський. Дау̑ йому царь дóбрий обід, хлыíба, варéного мньáса і вина: Ци йа пи шáлений буу̑ у скáльі сидьíти, сировóй мньáсо йíсти, студéну вóду пи́ти, а миньí ту варьйáть, сóльать, петру́шку і зéльи (додауть), попопрьйáть і квасну́ ід мньáсови пóлбиу̑ку дайу́ть. Миньí було́ дау̑нó ту прийти́. Йа у̑же вуд ньóго ни́ґда ни пу́йду. Туй па чу́до буду̑ бувáти.

Звідуйи са (дáшчо) примýдрий Соломóн от свóйого дьáбла, шчо го дау̑ припровáдити до бу́рку свóйого. — Бурк полóу̑ка муй, а полóу̑ка отцьу̑, мóйого утцá Давиди. — Тогди дьáбол го порáдиу̑, йак примýдрий Соломóн роскóшно царьйувáти мáйи, йак і вун царьйоваў у свóйум крáйу, би са хлóпи на жóни пи позирáли. Польубило са тот учи́пок примýдрому Соломóнови, створиу̑ і вун тотó собі. Дау̑ собі наклйкати по свóйум крáйу три сто жун, шість сто шандáріу̑: два шандáрі на пéред, а два зо зáду кóло цáрьськойі жоні. Раз у дóбу пополóудпи, коли йшли па шпáцир у̑ йиден бук у̑ши́ткі поу̑бéртаны, шчóби царьськá жона пи видьíла лице шандáрьськой, áні шандáрь йийі. У̑ши́ткі йшли у̑ шор, ни слобу́дно бýло са пообзи́рати, йидпó па дру́гой. Рóскас такий ви́дау̑ примýдрий Соломóн, шчо кить са пообзи́рать у̑ват сéби цáрьська жонá, то йий тот шандáрь, шчо зад нéйі, та йий зрубáти мáпи. Айбó і тот шандáрь, котрий йи у̑перéд нéйі, кить са у̑зад на ньу попозирáть, па лицé цáрьськойі жоні, зáдньі шандéри мáуть го істььати, би са у̑зад пи попозирáли, лем у̑ши́ткі у̑перéд. Много нáрода погибáло; кáждий день по дві

і по десать царських жун вистинали шандарі; а шандеріў ішчи́ бу́льши і по пйадесать. Йидно́й іспо́лудне, коли́ пушли́ на шпа́цір, — примудрий Соломо́н на то са льубиў позирати — коли́ они́ за путьо́ў, хло́пи і жо́ни, маширували, ўпили са обайи, примудрий Соломо́н і дьабол, та собі чу́да повідали, котрий йако́й доставиў, котрий мудріший, ци примудрий Соломо́н, ци дьабол. Примудрий Соломо́н повіў йому: Йа мудріший, бо йа тибе поўказати даў; али типерька ўкаж ми тако́й чу́до, кить ти ў мо́йум до́мі зо мноў бу́ваш, шчо йа шче тако́й чу́до ниґде ни видыіў

Дай ти миныі, примудрий Соломо́ни, своїі шати і тот пирстинь, шчо на ньум вашой йимено і прузвиско.

Вун пйаний буў, на тулько маў шалений розум, хоть і примудрий Соломо́н, і зньаў шати с себи, даў на дьабла червеныі, сам пушо́ў, убольік са ў сіныі; і пирстинь с свойого пальцьа зньаў, та дьаблови на палиць даў. Повідать му дьабол: Укажу ти чу́до. Утвóрь о́блак у свойум бу́рку!

Йак го хо́пиў дьабол до пашчеґи і з ним пльунуў, велика то́ўпа слини із ним ішла, с примудрим Соломо́ном, на чотири сто миль землыі. Примудрий Соломо́н до йидно́го вароша ўпаў на пійацу, де хльіи продавали. Ун буў пйаний, ани добрі ни розуміў, шчо са з ним стало. Дьабол зустаў царьйовати коло три сто жун. Од йидно́йі до другойі ходиў ани йіх на шпацір ни пушчаў! Дьабла ни кортыіло, шчо́би жо́ни руковали гі войаки, лем жеби са з ним наўрьйад кажда йибали. Дьабол зустаў царьйовати — примудрий Соломо́н на чотири сто миль землыі ўпаў і пушо́ў по світыі жебрати. Примудрий Соломо́н тот перший вечур у тум вароши, де на пійац упаў, пропйанчиў са, своїі палати гльадаў і бурка, шчо ў них буваў. Ни мо́жи ниґде спо́знати свуй дум. Примудрий Соломо́н зголодныіў, про́сить хлыіба од ґиречкиныі, жеби му продала, али жи вун йуй заплатить на другий раз, бо типерь ни майи ани ґрайцарь. Звідуйи са ґиречкиньа: Виткисьте?

Йа с то́го вароша примудрий Соломо́н, ваш царь.

Уна му пльунула межи о́чи, повідать: Нипраўда.

Прийшли́ польіцайги, звідууть са ко́фи: Шчо тот бесыідуйи пан?

Уна йім повідать, же ун гварить, жи ун примудрий Соломо́н, наш царь.

Зараз уни́ на нього: Виткисьте пане?

Ун повідать: Йа витти, с то́го вароша.

Шчо за йиден?

Йа ваш царь.

Уни́ його почали́ бити, на вармецький дум провадити. Зьвідууть го са панови: Шчо ти за пан?

Ачей ви ньа ни знайите? Та йа примудрий Соломо́н.

Такой праўда, же ми тебе ни знайиме, бо примудрий Соломон витти бивать чотири сто миль землы. Ми лем у новинкох за примудрого Соломона чули, жи ўсилийакі йазики знайи, дўжи мудрий. Вергли го до бутки, би сидыў до рана, до деўйатоні годипи; так го са будеме пак звідати, шчо вун за йиден, витки вуп валоўшен.

На другий день о деўйатуй годины прийшли панови на вармецький дум, росказали його пустити, до канцалярны припровадити, жеби уп повіў, шчо вун за йиден. Ун повідать: Ўчерам на полудни іс свойім дьаблом комедийі стройіў, а дьабол зо мноў так ізробиў, шчо йа ни тьамльу, йак йа ту прийшоў.

Та то, пани, ни ту примудрий Соломон бивать; то йи витти далеко, на чотири сто миль землы.

Повіли му на котрі вароши треба му йти дому.

Ішоў царь, примудрий Соломон, по хижах, йак жобрак, жеби му йісти давали. А ўсе дали з валала на валал, закльа дому ни прийшоў. За два роки ішоў чотири сто миль землы. Знаў дьабол, коли прийде примудрий Соломон дому і зверх шатьа і пірстинь, положиў му на стул, й утьук ў вертепи.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Епізоди про диявола і про царицю християнську треба віднести до оповідань про Соломона і Китовраса та про Соломона і Южську царицю. Паралелї до першого диви: Др Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 280—282. — Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы издаваемые гр. Гр. Кушелевымъ-Безбородко. Вип. III. Ст. 51—52. — Паралелї до другого: Др. Іван Франко, op. cit. Ст. 283—285. — Пыпинъ, op. cit. Ст. 54—55 і 61—63. — Тихонравови, op. cit. III. I. Ст. 271—272. — Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о верх. лиц. п соб. Ст. 261—263.

11. Соломон від дїтства до смерти.

Старого закону коли царі войували, ни так войували, йак типерь нового сьвіта. Йак ізобрали трупу, тогди ў другого царьйа опйать така стойала. І висилали борьцыў: котрий котрого переможе, тот царь мусит піддати сьа, уступати. І буў оден царь Македонськпй. І тот царь буў такойі віри йак і ми. Він росчаў с поганим царьйом войну. Коли маў виладити одного леґіньа до борби, сказаў: Но леґіны, типерь виступайти! Айбо кождий леґінь бойаў сьа іти на перід. І тогдаж пшоў Давид, що буў вівчарь у царьйа, у того Македонського, і кажи: Пресьвіт-

лий цьісарьйу! йакомусь треба першому бити тай йти т тому на войну.

А ў того царьйа, у поганого, буў такий слон, на триста на шісьдесьать шукіў високий.

І тогдиж кажи Давид: Та пресьвітлий цьісарьйу, про божу вольу йа йду д ньому.

Ти ни майиш, Давиде, ньійакойі збройі, йак ти будеш йти?

А Давиг собі ўзьаў ў свойу ташку три каменьі і приходит іт тому (слонови). А тот ісклаў руки отак (ту оповідач показує) піт плечі, та стойіт, та дивит. І кажи тот Давидови:

Де ти йдеш?

А йа йду т тобі на войну. Айбо, кажи, хочиш ізо мнойу говорити, та схили сьа до-мньі, бо йа ни чуйу, шчо ти з гори говориш із під небеса.

І він собі поможиў руку ў ташку, па свій камінь. І схилиў сьа слон ід Давидови на земньу, гет дольі, тай наложиў ід ньому ухо свойи, обй говорили. А Давид цеп! каменьом ў голосницьу, а тот тогди задуріў і ўпаў ід земльі. А Давид вихопиў сабльу, його зньіжньіў і віттьаў йиму шийу і затоўк його голову на сабльу і „іййн“ загойкаў. І ўсьа трупа Македонського царьйа іййн загойкала: перебирйваў Македон. /у

І віттак кажи Макидонський царь: Давиде, Бог тьа благословйў і йа тибе благослоуйў на царьйа. І настаў Давид місто Макидонського царьйа і царьйоваў за 200 за 60 годьіў.

І ўродила його царицьа премудрого Сельимона сина. І маў Сельимон сім годьіў, тай пішоў, так коли вакация була, з другими фатьови, і фатьова йидного ўкусиў гад із лому. І тогди ўзьаў тот фатьіў кричати і дужи попух тот фатьіў. І йаў казати другий:

Іти треба за премудрим Сельимоном, за хлопцьом. Приходит премудрий Сельимон: Вітки тьа ўкусиў?

Із отого лому, кажи.

Но і так де сьа дьіў?

Йа ни знайу.

Премудрий Сельимон кажи: Йа знайу, де йи. Онди на пни, кажи, сидит. Вильіз з верха на пньа. І кажи премудрий Сельимон: Льізь вітти! (гадови).

А чого йа буду льісти?

Того будеш льісти: право туй тобі буде стойати, суд.

Ба, кажи гад, йа й вітси віслухайу суд.

Ни може тото бути, обй ти вітти слухаў суд, бо і цьісарь, коли му право стойіт, тай с свого коньа мусит зльісти, віслухати право.

Но й тогди́ злыіз. І казаў му премудрий Сельимо́н: Бери тото́ з поги́, шчось положи́ў.

І тогди́ ви́ньаў свойи жало́ з ноги́ то́му фатьо́вови і зоссаў пухлини́ну.

І кажи: За шчось го кусаў?

За тото́м го кусаў, бо ньа приступи́ў.

Кажи тот хлопець: Йа ни ви́нин, бо йа тибе́ ни ви́дыіў.

Премудрий Сельимо́н кажи: Коли́ тьа ни ви́дыіў, тобі було поенґпдовати йиму́. Типерь такойи буде́ твойи право, шчо: хлопці, бийти! Котри́й ни майи біґарьйа́ ў руках, а но майи дарап хлыба ў тайстри́ні, тот, кажи, й хлыбом ўбий, йак не йи іншого біґарьйа́ ў руках.

І воріс премудрий Сельимо́н: пріпц уже́ годний, леґінь. І кажи йиго́ отець, Давид царь:

Учи́ниме, си́не, велику гости́ну за мо́го живота́, бо йа стари́й чоловік, та ўмру.

Йа, кажи, ньаньу і пресьвітлий пьісарьйу, ни гадайу, чиньім.

І пописали по царьйах і по великіх баронех, оби́ приходили до Дави́да царьйа на гости́ну. І гостили сьа, і кажи Дави́д царь си́ну сво́му премудрому Сельимо́ну: Оби́сь, си́неку, і по мні до́брі діла́ чини́ў.

Йа буду, ньаньку мій льубий.

І недыйшло́ гости́ни, напо́йу; та жени́ си́неку, підьінтри на́ші, би донесли́ напо́йу. А ідьіме ми самі два, та донесеме до́брого напо́йу і с шчи́рого се́рцьа пого́стиме пано́віў.

І ўзьаў на сьа премудрий Сельимо́н великий кипень і запали́ў собі лампу йасну пи́рет себе і пішоў долі сходами ў пи́вницьу і сво́му вітцьу заступи́ў; не ви́тко було му йти ззаду.

І повідайи йиму́ отець:

Йа не ви́джу, си́не, за тобоў іти́.

Йак, ньаньку, не ви́диш за мноў іти́, так ти ни уви́диш до́брі діла́, шчо йа буду за тобоў роби́ти. А й сам йись с пирет себи, шчо до́бре зробиш, тоти́ до́брі діла́ на тім сьвіті найдеш.

І його́ отець, премудрий Дави́д, царь, порахуваў ў свойі голові і потолковаў і: исти́нна, си́не, тото́ праўда йи. І кажи: Тибе́, си́не, премудрий Сельимо́не, Бог даў мудрого і премудрого. Здороў жій, си́не, бо йа ўмирайу.

І настала йиго́ мати за цари́цьу місто сво́го ґазди Дави́да царьйа. І премудрий Сельимо́н хоче свойі матери проказати о́ппат: і ўчини́ў сьаж він дурний. А шче на сьвіті ни було тимчасо́м вагу ньійакого. І тогди́ зроби́ў собі вашки́ і на тоти́ вашки́ положи́ў білоград (такий сьа називаў; то було найперша краса́, йак типерь вать сріблo, вать шчо; пойаснене оповідача́), а на другу вашку положи́ў песьу балеґу.

І ка́жи його́ ма́ти цари́цьа: Шчо ти, си́не, ва́жиш?

Ва́жу ньа́нько же́ньський розу́м із пе́сьоу балеґоу.

І ка́жи йиму́ ма́ти: І мій, си́не, ва́жиш?

Тай ти пак така́ білогло́ва, йак і дру́га.

„Но, тогди́ бись, си́неку, проговори́у, коли́ тота́ ла́ва піт тобо́у“.

І заньі́міу і стау ньіми́й так, шчо нич не говори́т.

„І тогди́ оби́сь змі́рьйау глубиньу́ і ширинъу́ і тогди́ сьа споку́таш за сесе́ сло́во“.

І пішо́у прему́дрий Сельимо́н у боут и купи́у собі пилу́ і дьагло́ве і зроби́у с то́йі ла́ви гу́слы і натьа́г стру́ни на тоти́ дошки́; с коньа́ се́рсти ви́рвау, смик ізроби́у и заграу у тоти дошки́ і проньі́міу. І ка́жи чи́стим йази́ком: Ма́мо, ла́ва говори́т уже. І пішо́у мі́рьйати глубиньу́. І зроби́у собі йидну́ улатчи́ну і ссука́у на сто локо́т шпа́рґу і улатчи́ну; у́зьау собі све́рльа і два ка́мены і пусти́у сьа у Чо́рнойи мо́ре на при́спід. І там собі пусти́у із мізи́льника, провертьі́у, кирви́; а Чо́рнойи море сьа чи́стит і ви́верло його́ на бе́рег і тогди спокута́у сьа дру́гу вину́.

І тогди́ пішо́у мі́рьйати сьвіт, на о́хрест сьві́та. І чу́ли дру́гі царі́ за нього і вили́кі пано́ви, ґрофо́ви, шчо найшо́у сьа на сьім сьвітьі му́дрий, прему́дрий. І корти́т йіх ви́дьіти, шчо тото́ йи за чолові́к.

І стріча́ут його́ на доро́зьі, а він вили́ким ґоудошом йде. Він знау, шчо тото́ по нього йдут диви́ти і тогди сьіу піт корч і ви́ньау дара́пчик хльі́ба, та йіу тай сра́у [а гі́йаба́, тото́ сьа му́сит так каза́ти! замітка оповідача́]. Ка́жут тоти́ пани́: Шчо ти там чолові́чи ро́биш?

Йа, пано́ви, нови́м старо́йи вибива́у, а голоу́ника́ забива́у. Та у́се за го́лову досьа́гни, та бйи ньіхтьо́ма.

І ка́жут йому́: Ни ви́дьіу ти прему́дрого Сельимо́на?

Він ка́жи: Ни ви́дьіу йа го.

Но тогди́ пішли́, ста́ли рахова́ти: Ну, йакби могло́ тото́ бу́ти, шчо тот роби́у?

А тото́ до́бре, бо він нови́м старо́йи вибива́у, а головника́ забива́у, бо його́ йіу. И верну́ли сьа. А нуш тото́, ка́жут, буде́ прему́дрий Сельимо́н.

Прихо́дьат, а він зроби́у два плуги́, та у оде́жи уже цімирма́нськії йи.

І ка́жут йому́: Шчо ти ро́биш?

Йа ро́бйу хльіборо́би.

Йакі́ тоти́ хльіборо́би?

Такі́, оби́ на хльіб роби́ли, оби́ ора́ли.

Та йиди́н ізроби́у дирпуйа́ний, а дру́гий золоти́й плуг.

Та котри́й у тьа доро́сший плуг? Ка́жут йому́ пани́.

Ка́жи: Ото́т дириўльа́ний у ньа доро́сший.

Та шчо тот коштуйи?

Коштуйи два сріб́ньі дириўльа́ньі.

А осе́сь золоти́й шчо коштуйи?

Сесь нич, сесь, пано́ви, і так вам дарўу, золоти́й.

Но, дорахува́ли пани́: Та сисе́ дурни́й, ни премўдрий Сельимо́н. Та ка́жут пани́: Золоти́й плуг ти́сьачі коштуйи, а дириўльа́ним раз огньа́ накла́сти, та ў нього́ тот дороги́й. І прийшли́ домі́, ўпры́агли́ ў золоти́й плуг чоти́ри ко́ньі ора́ти, а́йбо ора́ти ни хо́чи, лиши́ сьім-там похапа́ў зе́мньу; тай нитко́ ни мо́жи за нього́ дйржа́ти. А ўпры́агли́ ў дириўльа́ний два ко́ньі, дириўльа́ний так красно́ заора́ў, йак чирвотьі́к (черва́к шчо то́чит стьіни) прекра́сно. І тогди́ дорахува́ли: Тото бўў премўдрий Сельимо́н; ідьі́м го гльада́ти.

І прихо́дьат ід ньо́му а він ўже стаў са́бовом. І наши́ў оде́жі іс полотна з клочано́го (так йак на мньі; ту пока́зуйи оповідач на себе) і с шовково́го. І ка́жут:

Нашчо́, тото́ ши́йиш? Котра ў тьа оде́жа дорога́?

Він ка́жи за кло́чапу: Сисьа́ май дорога́, а шоўкова́ нич ни ва́рта.

Та шчо ў тьа па́ра оде́жі коштуйи то́йі клочано́йі?

Два срі́бньі коштуйи йидна́ па́ра клочано́йі оде́жі.

А тота, ка́жи, шоўкова́?

Сисьў вам, кажи, і за́дар подарўу.

Ка́жут пани́: Та тота́ ў нас май дорога́, шчо ў те́би нич ни ва́рта.

Ну, тогди́ж бирі́т на сьа, пано́ви, йиди́н клочану́, дрўгий шоўко́ву; придьі́те сьа во́бігати у ха́шчу, ў те́рньа.

І біга́ли терньом. Шоўко́ва оде́жа так на па́ндлички поде́рла сьа, ні́ґде нич, а клоча́на шче май загу́сла, шче мох на ньі сьа ўчиниў. І дорахува́ли: Тото́ бизьі́ўно бўў премўдрий Сельимо́н.

Прихо́дьат гльа́дати: ано́ він ўже шу́стром стаў.

Ци ни відьі́ў ти майстир, премўдрого Сельимо́на?

Йа го ни відьі́ў.

Та наши́ў чо́боти, ай наши́ў постоли́, йак Русна́ки но́сьат.

Котре́ ў те́би, ма́йстир, о́бўуйи доро́сше май?

Ў ме́ни сисьа́ доро́сша май, постоли́, ка́жи.

Ай, сут чо́боти такі́, шчо й 20 срі́бних коштуут, та ми тото́ не віриме, аж ў те́би постоли доро́сші віт чобі́т, бо чо́боти і 20 срі́бних коштуйут, а постоли срі́бний сороко́вец.

Ну, ни вíруйити, йдыт, панóви, ў скалý, йидúн ў постоли ўбýтий, а дрýгий ў чóботи, та йдыт сьа ў скалы́ вóбіга́ти: котрúй скóрши перейдéте?

Тот у постóлых перейшóў черес скалý й раз ни ўпаў, а тот ў чобóтых повідриваў зáпйатки, вúкрутиў, тай долы́ скалóў потрáтиў сьа.

Ну, бизы́ўно тотó буў премýдрий Сельимóн; ідыме го глыáдати.

Прихóдьат, анó уже шчіпкарьйóм (шчо тóрбу нóсит такý) стаў. І кáжут: Ци ни вúдыў ти, пáпи, даґде премýдрого Сельимóна?

Йа йигó ни вúдыў, ни стрічáў нúґде.

Та ви шчо там мáйити на прóдаж?

Йа мáйу но на прóдаж пáнґльчки і ножúчки з новóйі фабрíчки і грибéны до чисáньа і кистимéни до завивáньа. І накупúли собí панóви новóго крáму і пішлú гет.

А він прійшоў скрусь сьвіт і ни гóдни бýли знáти, де премýдрий Сельимóн. І вирнýў сьа нáзад на óхрест сьвíта і за ньóго забилú ўже, ож жійé на сьвíты; за нéго гир нúґде ни чýти.

І прийшóў ў тотý крайíну, де живé царúцьа, Давúдова царьйóва жонá. И наробúў собí, кой ішóў ў тот вáрош такí дорогí крáми, шчо піт тоў царúцеў не йи ў тій крайíны. І тогдúж ізробúў такий пéрстьінь сухóзолотний, шчо від кóждого царьйа пичáть на ным йи; тай тілько на ным деймантыíў, кілько царіў на зéмли.

І прийшóў іт тый царúци, іт свойій мáтери у тот бýрок, де онá живé: Пресьвітла цысарúце, чи бýдете дéшчо кýпчити?

І куповáла ў ньóго велúкі рéчі, дорогí і дала му велúкі тúсьачі. І ўвúдит у ньóго тот пéрстьінь і кáжи: Продáйти ви мены́, пáпи, тот пéрстьінь.

Йа вам, пресьвітла цысарице, не продáм, бо ў мéни тото мнóго коштýйи.

Йа тобí дам за тот пéрстьінь велúкі милийóни.

А шчо мины́ по грóшох, пресьвітла цы́сарице, ў мéни дóста йи грóший. Йа вам за íньче не годен дáти, лишé хібá йиднý ніч спáти зо мноў будетé. А она сьа тому, царúцьа, твéрдо зрáдуйи, шчо за милийóни ни хóчи дáти, а за пустóйи дáйи. І кáжи йі: Ни бýло ў тéби сúна, цысарице пресьвітла?

Буў ў мéни йиден син, премýдрий Сельимóн, айбо пішóў по сьвíтох і погúб, нúґде за ньóго ни чýти.

І прийшлá ныч, сьвітло горúт і премýдрий Сельимóн хóдит і Бóгу сьа мóлит. І тогдú кáжи та цысарицьа:

Пáни, льагáйти спáти.

Гáдат собі: та за пéрстьінь, та не йде спáти.

Ай бо сьвітло загасили і він межи пьі положиў такий ніж перецьіновий (шчо хапле́т, притьагат гі маґнес іт собі) і ўчиниў сьа, ош спит.

Айбо цариця рахуйи собі: Тот зо мноў за перстьінь спит, тай заспаў фарадний. І она хочи йиго́ покивати і верже так руку д ньому, а ніж відотне перст іс перстьіньом. І она йала йойкати помоўчейки, обі його ни збудила. І він чуў тото, айбо ни ўставаў, а йак даў Біг день, ўстаў і кажи:

Шчо ви, пресьвітла цьісарице, йойкайити?

Тото йойкайу; йа вас покивала, шчо ви заспали, а миньі перст шчось вітпалило іс перстьіньом.

І він виньаў перст із жеба і приложиў на руку і помастиў такоў мастьоў, шчо нарас приріс. І тогди повідайи свойі матери цариці:

Ти йись мойа мама шайитна, йа йим твій син, премудрий Сельимон. І типерь прочитайти свойу пичать на мойі голові, кой йим сьа уродиў. І типерь йим вам тото іскazаў, сьогосьвітньу праўду, зато коли йа важиў женський розум іс песьоў балеґоў. І йа сьа спокутаў, свой закон іздержаў. І ви лише такий розум мали, мамо мойа мильньійша, йак і друга білоґлова.

Но, сине, типерки прости мине.

Бог сьвйатий, мамко, і йа тьа прошчуйу і гріхи тобі вітпушчайу свойі.

І такой від разу ўмерла.

І віттак стаў премудрий Сельимон за царьйа. І стаў і наробиў собі ўсьаку птицьу, йака йи на-сьвітьі. І тоту птицьу склаў на дріть: так стойало, гейби живойи. І судиў іс того сут прошчаві (льудьом). І коли йшоў винний на суд і птиця тогди ўсьа сьак (показує йак, оповідач) гупала, журна була, журила сьа. І казаў тому винному чоловіку: Шчось чоловічи завиниў, назат поспраўуй сьа, наверни вину і ни будиш грішний. А коли йшоў праведний на суд, невинний нич: і ўсьа птиця трепешчала, весела була. І тому казаў: Не винни йись, чоловічи, со Богом жий на-сьвітьі.

І зробиў собі такий столець — тото старого закону шче сьвіта було; — і по Христовому рождеству сьвіт стойит і ни находьат сьа такі майстри мудрі, обі на тот столець одну лабу зробили.

І премудрий Сельимон сам умер йишче до вавилонського переселеньа, коли сатан Йиву счалуваў во райі і сьвйатий Михайіл вигнаў із райу на земньу і повідаў так: Ти, Адами, будеш потом хльіба йісти; а ти Йиво горко дьіти родити. І ўродила Йива с Сатаном, йак сьа докоснуў Йиви, по Кайінови і по Авельови третього хлопцьа іс пйатьма головами. І так ридаў тот хлопец — на сьім миль задалеко. І прийшоў

Сата́н, йаў каза́ти: Йи́во, йа учи́ньу з ньо́го так йак і дру́гі хло́пцьі майиш; чоти́ри го́лови зрі́жу, а ййа́ту ли́шу і буде́ че́сний, лише́ да́йти миньі́ тото́, шчо за ньо́го ни зна́йити. І прийшо́ў Ада́м із робо́ти і ка́жи Йи́ва: Ада́ми, находит сьа такий чоловік, шчо ўчи́пит із на́шого хло́пцьа тако́го йак і дру́гі.

Ка́жи Адам: Та шчо би ми да́ли? Ни знайиме, шчо тото́ йи.

Йи́ва отповіда́йи йиму: Ада́ми, та шчо нам із ньо́го, шчо за пього ни зна́йими і тото ни хосну́йими?

І пиридасть Ада́м ко́ндрат (або контра́туш) Сата́нови за тото́, шчо за ньо́го ни зна́йи. І пусти́ў Ада́м кирви́ із мізи́льника і ўда́рнў на тот кондрат пича́ть і поньі́с Сатану́ на Гологофту го́ру і закопа́ў ў ка́мінь, у синьа́к, на сьім локо́т заўглупшки́. І так промо́виў:

Тогди́ сесь ко́ндрат ви́слободит тот, шчо сьа ўро́дит, да умре́ і во тре́тий день аж воскре́сне.

І тото́ Ада́м ни зна́ў, аж він запрода́ў уве́сь сьвіт а́ду пеки́льному. І сам Сус Христо́с чи́рес пра́ведньі ду́ші даў сибе́ на му́ки і му́сьіў ўмира́ти за правосла́ўну віру свойу. І йак Сус Христо́с оскре́с і пішо́ў ў Галаго́фту го́ру і ви́слободиў тот ко́ндрат, перечу́ли зльі ду́хи спе́рет то́го трьйома́ го́ди і дали́ так пе́кло опкува́ти, йак міхи́р, са́моў мідьоў і си́рет пе́кла ізроби́ли ко́ўбицьу ў ти́сьача маж (сто фунтіў держи́т ма́жа, пояс. опов.) і на то 12 ла́нцьіў і скува́ли і 12 коло́диць ізроби́ли. І прийшо́ў Сус Христо́с іт пе́клу іт воро́тьім іс сьвйатим Михайілом і ка́жи: Отворі́ти кньа́зи вра́та сво́йі, бо йдут сини небесні́йі. І ка́жи другий раз (то само́), і ка́жи третий раз. І ў читве́ртий раз махне́ на о́хрест сво́йоў па́личкоў золото́ў, і ўши́тко лише́ хрьйа́кнуло, упа́ло. Віта́к прихо́дит ід а́дови пеки́льному. І ад пеки́льний ка́жи:

Ти йись ми тепе́рь ў рука́х. І ка́жи: Сьіда́й ід ко́ўбици, тай ўбира́й сьа ў ланци́.

Йа ни зна́у, йак сьа ўбира́ти, хіба ми ўка́жиш. І ўбра́ў сьа красно́ і позамика́ў: іно́ бись ти так на сьа ўзьа́ў.

А Го́сподь ка́жи: Ну, най бу́ди так! І ўши́тко на ньім приросло́ тото́. І коли́ поча́ў собо́ў би́ти, і шче так бу́ўби сьа заўгрубшки́ прогони́ў, ка́жи:

Ни рида́й, ади пекильний! во нослье́дньа ре́мйа ти ўши́тко твойі бу́де цьі́льце (шчо перший клас, оп.), а мойи́ по́задьи.

Він так сьа тогди́ зра́доваў, шчо сьа за́сьмійаў, шчо му два зу́би с писка ви́скочили і тогди́ за собо́ў ду́ші пра́ведньі Го́сподь ўши́ткі пови́ў до ра́йу так, йак йиди́н віўча́рь ві́уцьі за собо́ў.

І премудрий Сельимо́н ка́жи: (Сельимо́н ў пе́клі ўже бу́ў): Го́споди, ка́жи, та мине́ туй ли́шиш?

Ти буў, Сельимо́не, му́дрий, прему́дрий, та ви́слободи сьа іс пе́кла.

І тогди Сельимон стаў мурува́ти манасти́рь, вили́ку ризиде́ньцыйу. І ка́жи ад пеки́льний:

Шчо ти, Сельимо́не, буду́йиш?

Йа тото́ буду́йу: туй прийде Марі́йін син, Ісус Христо́с наза́т сьуда́. І бу́дут іво ўсьіма сьвйати́ми сьпіва́ти красно́ і тимйа́ном бу́дут ду́жи красно́ кади́ти.

І тогди́ ка́жи ад пеки́льний: Бирі́те го, та нисьі́те ти́хо, би́сьте мине́ і не здро́гли. І положі́те шче пиред дру́гих, би сьа замі́шаў, би сьа на́зад ни вирну́ў.

І в Бо́гом у рай прему́дрий Сельимо́н пішо́ў йак дру́гі пра́ведпы. І там у ра́йі ўши́тко бу́ло, а пе́кло сьа оста́ло поро́жне аж до страшно́го су́ду. А на страшны́м су́ды ста́нут пра́ведники на пра́вицу, а грішники на льі́вицу. І буде́ йім каза́ти Го́сподь Бог: Ви грішники іде́те до пе́кла до а́да пеки́льного, де скре́жет зубо́ў во віки віко́ў, амінь; а ви пра́ведники до ца́рьства нибе́сного, со Бо́гом весели́те сьа.

Зап. в липнї 1895, від Андрія Брянива, в Голятинї, Марамороської столицї.

Паралелї: Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353 (звідки передруковано і ту). — Твори Степана Руданського, Т. II. Ст. 149—179: Соломон. Ст. 247—256: Соломон. Ст. 259—260: Давидові дїти.

Паралелї до кінцевого епізоду про те, як Соломон висвободив ся з пекла, диви: Др. Іван Франко; Апокріфи старозавітні. Ст. 293—294. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. I. 1896]. — Миронъ, Южнорусская пасхальная драма. Кіевская Старина. 1896. Т. LIII. Ст. 387—402. — Т. LIV. Ст. 1—29.

12. Соломон і його жона. А.

Прему́дрий Соломо́н буў на-сьвітьі ду́жи му́дрий. Но, тко сотвори́ў такі чьуда́, маши́ну і кульі́йу — жилызни́цьу, йак ў нас ка́жуть — млини? Соломо́н! Но і вон хотьі́ў ізмірьйати високу́, йак не́бо уд зимльі́ сто́йіть висо́ко. Но, ўже вон на сьім сві́тьі ўши́ткі му́дрости зна́йи, лиш шчи льуби́ў би ду́жи зна́ти ото́, йак не́бо уд зимльі́ сто́йіть висо́ко. Но, вон ізмірьйаў до обла́к, йак они́ уд зимльі́ суть, но не́бо ни змірьйаў, йак висо́ко уд зимльі́, бо ни до́стойно му ўже було́ змірьйати. Йак пулле́тьіў у маши́ньі пуд обла́ки горі і а́нгіл на ньо́го вакли́каў: Соломо́ни! ни йди да́ле, бо ни до́стойно ти йти, бо ни до́йдиш.

Вӧн закликаў: Господи, кажи, знаў се, кажи, йак стойать облаки уд зимлыі високо, том ўже змірьйаў, но йак небо уд облакӧў стойіть, ни знаў.

Но, йому ангіл повіў словом: Небо уд облак стойіть так високо, йак облаки уд зимлыі. Но, Соломони, обись силу божу ни толкуваў і ни мірьйаў, бо ни достойнись змірьйати силу божу, бо й ни помірьйаўйись, хотьай ти пуллетыіў ту високо, лем іс свого розума будеш толковати дашчо, та так будеш знати.

Но, і Соломон зӧйшоў долыі на земльу. Хочи Соломон ізмірьйати глубиньу, ўглупшки йак йи. І даў собі Соломон такий ланц справити привиликий, шчо йинно кольце мажу важило. І вӧн сьа пустиў на прийспонне на тӧм ланцу і там сьа найшоў рак такий, шчо кольце перетьаў ото. Но, йак вӧн ўйшоў ўтти, бо вӧн ўпаў на прийспонне?

Соломон мудрий і примудрий. Прийшли д ньому дийаволи. Шчо ти Соломони туй хочь?

Хочьу манастирь туй правити.

Ну, манастирь ту ни праў, Соломони, йди гет ўтци.

Но, шчо хочь ти Соломони?

Та ничь ни хочьу, лем повішти ми, йак сесь світ високо стойіть ут прийспоннього.

Так стойіть, йак облаки уд зимлыі. Но, шчи шчо хочь, Соломони, шчо ни йдеш?

Шчо хочьу? То хочьу, обисьте ньа ўнисли горі, та дам вам поки туй. Но, ўнисли Соломона горі і поклали на сьім світы го, бо Соломон буў би ни ўйшоў, кидь буў би сьа ни ўмудруваў. І так Соломон знаў, йак глубоко прийспонне і йак високо небо.

Тоди Соломон прийшоў до дому, ўтти йак ўйшоў, та стаў важити женьський розум іс песьим гӧмном. І доти нигда вашки ни було. Но, мати му кажи: Сини, ци ти й мӧй розум так важиш, йак другойі жони?

Ти, кажи, така білоґлава, йак йинна-друга жона.

Мати му сьа на нього россердила дужи за ото, кажи: Тодибись, сини, прогвариў, коли стӧл прогварить.

Шчо Соломон тоди зробиў? Стаў, та стӧл полупаў, — бо вӧн заньіміў, йак мати повіла — іс стола іспраўиў гуслы і загуў нараз і тоди прогвариў, бо гуслы заговорили, йак загули і вӧн прогвариў. Ут того чьасу за царьйа поклали Соломона. Поклали го за царьйа і Соломон царьйом йи. Соломон по крайінах тоди много ходить признаучи — айбо ўже жонатий. — І тут тим чьасом, йак ходиў, ў нього царицьа дужи прикрасна була, у Соломона; шчо сьа стало нат Соломоном? Прийшоў до нього

Поґан царь до царицьі і кажи Поґан царь до царицьі, звідать: Де йи, кажи, Соломон, присьвітлий царь?

Царицьа му кажи: Йа ни знау, де йи примудрий Соломон, бо уже три роки, йак пошоу з дому, та ни знау сама де йи,

Кажи Поґан царь: Царици! знайити ви шчо?

А шчо?

Ци ни пошли би ви зо мноу бивати?

Но, кажи му царицьа, Соломон мудрий і примудрий.

Йа, кажи, дам напой такий, шчо украду вас, шчо умрете і жити будете, йак йа украду. Ну, лем кажіть миньі, ци пошли би ви зо мноу, та йа украду вас.

Ну, кажи, йа бих пошла, айбо боу сьа, бо Соломон мудрий.

Но, кидь ви подете, йа вас годин буду украсти, кидь ви хочити. — Но, шчо учинйу Поґан-царь іс царицьу? Дау йiу такий напой, шчо вона сьа упила і нарас ут того напоу умерла. І Поґан-царь так буу кратцьі, шчо Соломона міньістри ни видьіли і ни знали за нього, ож вон там йи. Та увідьіли, ош царицьа умерла, міньістри і пустили куренци за Соломоном по-світу, оби Соломон ішоу домо скоро, бо царицьа дужи на-скоро на смерть умерла. І Соломон прийшоу домо. Звідать сьа вон у свойіх міньістроу: Шчи ни буу туй датко?

Міньістри йому кажуть: Ни буу туй нитко, ми ни відьіли.

Ну, вон, Соломон ни віруйи царици, ош царицьа свойоу смертьоу справелливоу умерла. Шчо Соломон учинйу? Дау жильізний рожен у огни розогріти і такий тото рожен буу дужи горьйачий, шчо йасний буу; і дау пропечи царици льіву долоньу наускрось. Йак пропік, тоди вировау, ош царицьа умерла истинно, бо відьіу, ож ни кинула сьа уд горьйачого рожна. І дау йі спрьйатати у кріпту; айбо шчи ни імать му сьа віра, шчо умерла истинно. Но, кажи, дау бих коло нейі стражу, варту, но ни достойно ми коло жони дати стражу; лем Христоу гроб стража вартовала, а другому ни достойно! Кажи: Рано загнау вон скоро іноша позирати у кріпту. Інош увідьіу, царицьі ни йи у кріпті. Прийшоу, повіу Соломонови: Ни йи царицьі у кріпті, царьйу! — І Соломон пошоу, увідьіу і твердо почьудовау сьа. Но, увідьіу Соломон, шчо фіґльі уже пад ним і думать, шчо чинити, йак царицьу найти. І Соломон скоро догадау сьа, шчо чинити, бо Соломон буу мудрий і примудрий дужи. Дау заклйкати вон чотирьйох чіпкароу, Соломон, і тим чіпкарім покупувау дорогі речі чотирьйом і такі дорогі речі паньські: заушници, перстиньі, рукавички і ушитко дорогойи та готовойи йиним словом. І такі рукавички дау справити йинньі, оби ньіт нан ними. І тих чотирьйох чіпкароу управий у світ: Идьіть продавати по-сьвіту, а усе гаткуйте на льіву долоньу; тко буде у вас рукавички купувати, йака паньйа, оби вам колько гро-

ший мно́го дава́ла, при́много, то ни продава́йти, лем тоў па́ньійі, шчо на́йдите лы́ву доло́ньу пробы́ту, обы́ ни хотьі́ла с то́йі доло́ны з лы́войі істьага́ти сво́йі рукавички́, та тоди́ ни прода́йти, киб вам ко́лько гро́ший мно́го дава́ла. І ўни прийшли́ ў тот ва́рош, тра́фили прийти́, де була́ ца́рьйова Соломо́нова цари́цьа. І там они́ на пйацу́ продау́ть ўши́тко: за́ушницьі, пе́рстины дорогі́ і ўши́тко дороге́ продау́ть. Ну, тогди́ рукавички́ они́ ўказа́ли на пйацу́, шчо май дорогі́. Ни́тко йіх ни го́дин ў то́м ва́роши купи́ти, рукавички́. Ка́жуть йім там ґроу́фки́ны: Ку́пить уд вас цари́цьа, кидь ми ни гоньны купи́ти. — І они́ сьа зві́дауть, де цари́цьа, де йи до́м царський, тоті́ чіпка́рі. Прийшли́ они́ там до царьйа, цари́цьа купу́йи ў них рукавички́ і стьі́гать с пра́войі руки́ рукави́чку, а з лы́войі ни хо́чи. Они́ тоди́ ни хотьа́ть продати́, до́ки із лы́войі ни здьі́йи цари́цьа. Она́ о́бирнула сьа ў дру́гий бо́к уд них, бо она́ вішчьува́ла, мо́жи они́ йакі́ шпикула́нти, мо́жи Соломо́н загна́ў; і здьі́ла на́-скоро і натьа́гла оту́ рукави́чку на лы́ву доло́ньу. 'Ай бо чіпка́рь уві́дьіў, шчо доло́ньа дьіра́ва, бо чи́рис пличе́ позира́ў і ўві́дьіў. І тогди́ ско́ро прида́ў цари́ци рукавички́ тоти́, йак уві́дьіў. І на йинньі́м сло́ві сто́книли сьа іс цари́циў і тоди́ они́ по́шли́ домо́, тоти́ чотире́ чіпка́рі. Зві́даў йіх сьа тоди́ Соломо́н: Ци до́брисьти ходи́ли?

Ой до́бри і найшли́сьме присьві́тлу цари́цьу.

Но, Соломо́н ка́жи, сла' Бо́у, шчо́сьти найшли́. — І шчо Соломо́н тоди́ чини́ў, йак найшли́ цари́цьу Соломо́нову? Даў три реґіме́нти кату́н облечи́ у тройа́ку удьі́шчину: йиде́н реґіме́нт кату́н сама́ бі́ла удьі́шчина і ко́ньі бі́льі, ўши́тко бі́ле; дру́гий реґіме́нт са́ма черле́на удьі́шчина і ко́ньі черле́ны, йинни́м сло́вом ўши́тко черле́не; тре́тий реґіме́нт са́ма чо́рна удьі́шчина, така́ йак жук. Би́ла ў ньо́го пишчьа́лка, коли́ ходи́ў мали́м дьітвако́м шчи з во́цьами. І таки́й тим кату́ньім у́даў по́роньч: йак йа буду́ ў сисьу́ пишчьа́лку ду́ти і ви оби́сте так чини́ли. Но і ви по́йти за мноў на́раз ўсьі́ три реґіме́нти. Но, Соломо́н йакби буў знаў там прийти́ у тот ва́риш, де тот йи По́ґан-царь? 'Ай бо йому́ ма́пу тоти́ чіпка́рі ўробили, ўши́тко, оби́ знаў, куди́ йти і ў котро́м ва́риши тото́ йи; і нат тим ва́ришом йи йинна́ гора́ із дубро́воў і там во́н прийшо́ў с сво́йіми кату́ньми ў ту дубро́ву і так іськаза́ў сво́йім кату́ньім: Туй мине́ чика́йти, бо йа йду ў сесь ва́рош; оби́сьти сьа до́ги ни́кде ни ківали биз ме́ни, до́ки йа ни при́йду. І во́н у то́ў дубро́ві упозира́ў йинного сухо́го. Но, йду́ йа типе́рь ў ва́риш! Но Соломо́н ни йшо́ў ў ва́рош ца́рьйом таки́м, ги во́н буў, по ўчини́ў во́н сьа ко́ўдошом і дурни́м сьа ўчини́ў. Зметаў во́н с се́би ца́рську удьі́шчину до́льі, ўзьаў на се́би ко́ўдоську удьі́шчину, жибра́цьку і так во́н прийшо́ў у тот ва́риш ко́ўдошем. Прийшо́ў во́н до то́го царьйа до По́ґана пут чьас фри́штика. Шчо йому́ тот царь каза́ў По́ґан, йак його́ ўві́дьіў? Його́ По́ґан царь йма́ў сьа

й ни ймаў, шчо то Соломо́н, бо ви́дьіў, ож ко́ўдош. Но цари́цьа ско́ро спо́знала, ош Соломо́н і ка́жи ца́реви сво̀му, ўже тому́: Загуби́ го, бо то йи Соломо́н; бо Соломо́н, ка́жи цари́цьа, му́дрий і приму́дрий ца́рьйу!

Ка́жи царь цари́ци: Миньі ни прида́но чолові́ка загуби́ти.

Но Соломо́ни! Ци ти ото́ Соломо́н? ка́жи му По́ґан-царь.

Ой йа, ка́жи Соломо́н. Айбо Соломо́н позира́ть по стьіна́х, бо дурни́м сьа ўчи́ниў. Ка́жи цари́цьа: Загуби́ го, бо Соломо́н му́дрий і приму́дрий! Она́ вішчьу́йи, ош шчось бу́ди!

Ка́жи му По́ґан царь: Шчо ти Соломо́ни хо́диш?

Ка́жи: Хо́жьу за сво́йоу сме́ртьоу.

За йако́у ти сво́йоу сме́ртьоу хо́диш Соломо́ни?

— Бо ўже й Соломо́н спо́знаў, кить прийшо́ў, ош то його́ жона́ цари́цьа. — Йаку́ ти смерть хочь?

Хо́чьу циві́льську смерть, проста́цьку.

Та йака́ то циві́льська смерть Соломо́ни?

Коли́м йшоў ў сесь ва́рош, та ў дубро́ві ві́дьіў йим ду́ба сухо́го; там хо́чьу, оби́ ньа пові́сили.

Ой, ца́рьйу, ка́жи, ни дава́й му до́ўго ту́рмін, ай загуби́ го сам, бо Соломо́н му́дрий і приму́дрий.

Само́му ми ни прида́нно му смерть чини́ти, бо ў ме́ни суть міньі́стри; йак тоти́ ўсу́дьать, так бу́ди.

І тоти́ ўсуди́ли: На йаку́ сьа сам про́сить смерть, таку́ най прийме.

Но, Соломо́ни, та йдимѐ на смерть ти.

І По́ґан царь сьіў на гиньто́ў с цари́цьу і по́роньч таки́й царь ўкликаў, ож нинесь смерть будѐ Соломо́нови; там і там на тӧм мі́стьі будѐ му смерть у дубро́ві. — Но і пани́ і міньі́стри йдуть на смерть Соломо́нову позира́ти. І Соломо́н сьіў на гинто́ў на́ўперет іт ко́гьішови і ко́ньі йдуть ваго́м, у ступу́, пома́лу, бо царь сам ни смі́йи ни́кде бес кату́н; кату́ни йдуть з го́лими сабльа́ми: йинньі́ наўпе́редьі, другі зза́ду і так доўко́ла ца́рьйа йдуть кату́ни. Но Соломо́н пу́стиў го́лову до́льі, та смі́шно му, та смі́йи сьа. Ка́жи цари́цьа царе́ви: Ца́рьйу, ану́ зві́дай Соломо́на, шчо сьа смі́йи?

По́ґан-царь зві́дать Соломо́на: Шчо сьа Соломо́ни смі́йиш?

Ка́жи Соломо́н: Смі́шно ми і ни смі́шно. Нат тим ми смі́шно, ка́жи, шчо, ка́жи, за́нньі колеса̀ йдуть, тай ни́тко йіх ни тьа́гни, пире́нньі йдуть, бо ко́ньі тьа́гнуть; та нат тим смі́йу сьа і ни смі́йу.

Но, шчо вӧн тото́ каза́ў Соломо́н, ош смі́шно му й ни смі́шно? Каза́ў оту́ при́шту, ош чьу́дно му, ни чьу́дно, ош пани́ йдуть позира́ти

йогó смерть — нат тим му ни чьýдно, — а нат тим му чьýдно, ож йогó жонá йде на смерть му позирáти.

Кáжи царúцьа Пóґанови: Цáрьйу! загубú Соломóна.

Но, шчо ти сьа бóйіш Соломóна?

Соломóн туй, сам вúдиш; вúдиш, Соломóн дурнúй, та ти бóй сьа Соломóна.

Но прийшлú там ỹ отý дубрóву с Соломóном і хотьáть вішати Соломóна; і там гóỹгöль ỹже йи і Соломóн ỹже ỹльіз горі, лем вішати го. Кáжи Соломóн на остáтньоỹ годúньі: Йи ỹ мéни пишчьáлочька; ци мóжна миньі подýти ỹ ньу на жаль? Бо шчи йа ỹ сисьý пишчьáлку дуỹ, колúм із вöцьáми ходúỹ.

Мош Соломóни.

І Соломóн рас подуỹ у пишчьáлку собі на жаль; с тóйі дубрóви йидéн реґімéнт ỹступить катýн сáмих білих.

Шчо то Соломóни?

То áнгили йдуть за мóйоỹ душóỹ.

Подýйи другий раз ỹ пишчьáлку Соломóн, ỹступить йидéн реґімéнт сáмих чóрних катýн.

Шчо отó Соломóни?

То, цáрьйу, чортú за твóйоỹ душéỹ.

Но, Соломóн доль іш шúбиницьі, бо сúла ỹ Соломóна йи: а ти, цáрьйу, горі на шúбиницьу. І пáраз йак óпскочили три реґімéнти катýн: го-тó-во! Но, шчо Соломóн ỹчинúỹ іс своéйоỹ жонóỹ? Даỹ йі мúжи ниýки кóньі так (пок. опов.) розопйатú і рукáми йі приуйазаỹ ниýкім кóньім сьак (оп. п.) і так царúцьу ниýки кóньі пурвáли на-смирть. Чомý Соломóн сьáта ни мáйи? — А вöн буỹ сьатúй. — Бо ни утпустúỹ жоньі гріх тот, та за отó сьáта ни мáйи.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Береґської столицї.

Паралелї: Драгомановъ, Малорус. народ. преданія, НН. 10—15, ст. 98—108. — Гринченко, Этногр. Матеріалы, І, Н. 97, ст. 75—76; II, Н. 186 ст. 262—269. —

Про те, як С. міряв висоту і глубину, диви: Kollberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 103—105: O królu ciekawym. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 352—353: Як Соломон море міряв. —

13. Соломон і його жона. Б.

Буỹ йидéн молодúй леґíнь ỹ йиднýм крáйу за цáрьйа. Йимéно маỹ крáсний Йóсиф. І так казаỹ, жи са ньíґда ни бýди жинúти, бо то зрáда

чоловікови. Черес жону годин на смерть прийти, а вун можи доўше жити. Майи три крайіни, котрі найдорожі ў світьі, де са найвеце золото править.

Прийшоў до нього мальарь, попросиў од Йосифа царьйа: Наййасьнійший царьйу! йа йи майстир, ни маў фўрми мальовати, шчо запиўйим са, заставиўйим фўрму за палинку, типерь ни хочи ніхто виміпити, йа ни маў ш чого жити!

Звідуйи са од нього царь: Йака фўрма дорога?

Кидь ўшильійако годин мальовати і по сто по пйадисать златих, кўлько потрімно до того ремесла...

Добрий царь Йосиф учиниў добрі худобному чоловікови; даў му сто пйадисать златих, ни вильіў виртати. Йому мальарь у дарўнок йинну кісасоньку змальоваў, шчо са Йосифови польубила: Киби така даґде дьіўка у його крайу була, така шўмна, йак тот образ, таби йий за жону узьаў, ці богата, ці худобна! За гроші роскаваў му мальовати сім образуў таких йинпаких. Мальарь ізмальоваў таких сім образуў. I узьаў царь тоти образи, даў свойім тьістўм, би йшли с тима образома по його окрайінах йому таку жону гльадати. Найшли йиднойі баби дьіўку і привели до царьйа. Була за пуўрока у прекрасного Йосифа, закльа прийшоў на сватьбу турецький баша, другий царь. Йак са женили і таньцовали, турецький баша з Йосифовоў кральоўноў, пошептаў йуй: Ці льубиш ти-мине?

Бабина дьіўка, кўрва, повіла, же го льубить, чьуджього пана.

Он йуй отповіў, турецький баша, жи вун за ньоў прийде с кламством, привезе хўстки іс свойого крайу до того вароша, де прекрасний Йосиф царь бўвать. — Прийўйуз шваблики, піпки, догап, ўсилийакі хўстки, пантлички, ножи, хто шчо хочи і дзьвередла, на сорок возіх, жеби повіла Йосифа кральоўна, же то од йиньі матери, загнала йуй мати ў дарўнок. Уна дарўйи варошчанўм і войакум: Хто шчо хочи, ньай собі возьми, ни треба му платити за тото, бо йа кральоўна дарўу!

У тот день, коли до Йосифового вароша мала прийти баґажійа турецького баши і йиден гінтўу, котрий майи ўзьати од Йосифа жону іс кламством, у тот день Йосиф пушоў до свого льіса на польовачьку. Тот льіс йшоў попри варошу з боку аж ід грацькуй од його кирти. Узьаў Йосиф пўшку, наказаў войакум три ґлейди войакуў у доўш од його бўрку по його капўри стойати: три сто хлопа, йидна ґлейда сто хлопуў, жеби його кральоўна з дому ни пропала, бо вун йде на польовачьку.

Кральоўна дала трубіти, жи ниесь прийди ту мойийі матери баґажійа; миньі мати дарўйи, а йа дарўу вам, свойім войакум; шчо йи на вароши, то берьти задармо, ни треба платити пізашчо, бо то мой! Рос-

каза́ла ва́рты, пушла́ ва́рта Йо́сифова, тристо хло́па на ва́рош, йак прийшли́ вози́ с'ху́стками, ли́йками і з усилийа́чиноў. Кральо́ўна са зобра́ла, узьала́ таку́ ху́стку, шчо йуй даў Йо́сиф, коли́ йшли́ на при́сьагу, золоту́ і пе́рстинь. Пе́рстинь зохаби́ла золоти́й; за ним ду́жи бапува́ла, жи шчи таки́й пе́рстинь ни́ґда ни відыла!

Йак гінту́ў утьу́к до туре́цького кра́йу з Йо́сифовоў жоно́ў, на то поўтыка́ли і тоти́ вози́, шчо приве́зли баґажі́йу. Ў Йо́сифовум ва́роши ста́ло са чу́до: ўши́ткой приве́зли до́брой, зада́рмо ли́шили, пі́пки, доўга́п і шва́блики, ху́стки, ка́бати, ўсилийа́кі поґре́йтки на кла́мство Йо́спфовум войа́кум. Такі́ були́ войа́ки у Йо́сифа, шчо ни йшли ни́зачим іс пі́йацу бра́ти; на капу́рі стойа́ли, ни́кого ни́ґде ни спира́ли, слобу́дно бу́ло йти, де хто хотьі́ў. Відьіли, йак са кральо́ўна ви́брала із Йосифового бу́рку, сі́ла до гінто́ва, у котру́м стойа́ли чоти́ри ко́ны і пара́дний ко́чіш. Войа́ки дали́ трубі́ти, капіта́ни і лайтна́нти, бо са пу́дло ста́ло ў Йо́сифовум дворі́. Па́па ни йи до́ма, наййасны́шого ца́рьйа, прекра́сного Йо́сифа; кральо́ўна ўтекла́, ани́ ни зна́йиме де; ци там, ви́тки прийшла? Почали́ наза́д до ґле́йди става́ти, кральо́ўський бурґ вартова́ти: Шчо ўже вартова́ти, а кральо́ўни ни йи? При́йди царь Йо́сиф, дасть нас ўши́тких загуби́ти, бо́сьме ро́сказ ни послу́хали. Усуди́ли собі пра́во самі́: Поби́йми са пушка́ми. Ми йак йиде́н стрі́лиме, так де́сать йиде́н за́бийиме, лем ньай у льіньі́йі стойа́ть. Зуста́ў йиде́н капі́тан йіх командирова́ти, йак буду́ть до сьа стріль́ати; йак уни́ попа́дауть, а уп собі до уст стрі́лить і ун ўпа́де!

На то Йо́сиф прийшо́ў, шчо шче ни стрільа́ли. Ўголоси́ў са капіта́нови Йо́сиф: Ни ро́пти тото́, шчо́сьти хотьі́ли, йа вам ўши́ткой подару́у; ку́рва бу́ла і бу́де, курви́цкоў путьо́ў с то́го сві́та пу́йди і курва́ш із ньоў. А йа буў ца́рьйом, шче бу́ду бу́льшим. Найшо́ў ми робо́ту проклья́тий мальа́рь за мо́йі гро́ші! Закли́каў на сво́йіх ві́рникуў, шчо́би ско́ро пі́сма написа́ли по його́ кра́йу за мальарьйа́ми, же́би прийшли́ до Йо́сифа ца́рьйа. Даў Йо́сиф на три реґиме́нти ша́тьа пофарби́ти: на йиде́н реґиме́нт ўши́ткой на чо́рной, на други́й ўши́ткой черве́ной, на тре́тый бі́лой оболочена́, йак бока́ньчі і кала́пи. Киль ішчи́ чо́рний хлоп, закрохмали́ли лице́, шчоби́ бу́ло бі́лой. Котрі́ були ў тум реґименты, де са́мі черве́ны, чо́рны або бі́лы, на че́рвено йіх фарби́ли, йіх ли́ца, чо́рно і бі́ло: Типе́рь по́йме у шчасли́ву путь на во́йну до туре́цького ба́ши, чого́ ўзьаў мо́йу жону́. Узьа́ў Йо́сиф пишчьа́лку, котра́ ма́ла шу́мний го́лос, пи́скаў на ньуй на сво́йіх войа́куў: Ци чу́лисьте дако́ли таку́ пишчьа́лку?

Ныт, ні́ґда.

Йак бу́деме у туре́цькум кра́йу, коли́бим так пи́скаў, йак типе́рь, о́бисьти бігли́ до мны, бо йа буду́ ма́ти лехко́ смерть.

Прийшли т туй горі, де була турецька шибень, горами і лысами, покрадмець: бо то йи чужий край, жеби нас ни збачили, бо йа хочу йидну прауду указати, жеби знали, шчо то Йосиф красний.

За гороу лишиу три реґименти воська, на котруй була шибень турецька. Пуйшоу на гостину до турецького баши. Увошоу до турецького баши до кухны, там такий росказ буу, жи окрем кральоуни ни слобудно никому нич дати. Так росказала йиднойі баби дыіука, шчо йийі баша вид Йосифа виклямау. Пушла фрайцимирка кральоуська повідати: Паны кральоуна наша, ньай будуть такі добрі, ту прийшоу йиден пан на гостину, ци може му дешчо дати, або ныт? Повідать тот пан, жи вун далеко с світа.

Уна йому росказала дати. Ун тото йідло зьіу, на тарелы дарунок лишиу, пирстинь тот золотий, за котрим банoвала жи забула узьати, коли од Йосифа утыкала. Фрайцімирка донесла таріль і золотий перстинь, жеби кральоуна собі узьали за тото, шчо йісти дали. Скоро уна спознала і турецький баша, жи то на пирстиньу коруна Йосифова. Дали го скоро заклйкати до переннього хижи. Повідать турецький баша Йосифови: Кить тись царь, ни прау са жобраком, бо йа шчи тьа погошчу. Будеш у ньа вичерьйати, лем ни знау, ци будеш фриштиковати.

Отповіу му Йосиф: Йа буду фриштиковати, та ни знау, ци ти будиш, турецький башо!

Йаґ вичерьйали коло стола стріберныма лошками, повідать: Типерь йіш, заутра ни будиш ани з дирвуйаноу! то му повіу турецький баша.

Йосиф йому отповіу, назад до нього: Не будеш ти уже по днешньуй вичері йісти; перше будеш висьіти.

Зато са баша погныівау, ани ни мух спати, лем чекау рана, Йосифа вішати. Турецький баша скоро рано дау трубіти і бубновати, би варошчани са йшли на смерть йидному царьйови позирати, бо го будуть вішати. Ішли варошчани іт турецькуй шибени на велику гору. Там буу стоуп закопаний. Турецький баша ішоу із Йосифовоу жоноу, іс проклятоу курвоу: Жона присьігана Йосифова ішла му са на смерть позирати!

Йаґ вийшли т шибени, просиу Йосиф турецького башу: Подаруй ми, брати, на три крати запискати у йидну пишчалку!

На тум росказау, жи слобудно, турецький баша, Йосиф запискау раз, іде білий реґимент ізза гори, дужи біжать до вароша, велика тоупа коний і на коньох войаки, уштиткой білой; біжуть на тот бук од вароша застати. Запискау другий раз Йосиф, другим боком гори, позгори, червений реґимент коний, йак коны, так і войаки, же то уштиткой червеной було.

Питать са турецький баша: Шчо тото було найперши, шчо пушло до вароша, ізза гори, Йосифе?

Повіў Йосиф: Ангели за мойоў душоў, шчо йа буду ўмирати!

Баша висмійаў: А тото другой, шчо йшло червеной позгори?

Отповіў му Йосиф: Мойа кроў нивипна в мени.

Они собі бесьідуўть, ізза гори у право так на льіньійу ідуть самі чорны коньі і войаки. Звідуйи са баша: А тото шчо такой чорной йде?

Отповіў му Йосиф: Дьабли за твойоў душоў!

Прибіх чорний реґимент воська міжи турецький нарот із куньма, почаў турецький нарот до вароша утьікати. Од вароша воська ни збожена сила: два риґименти уже на туркуў застали і поімали до рук каждого, хто коло тойі шибени буў. Росказаў Йосиф: Завісьми прокльату курву с курвашом. Вун лем пристаў іт турецькуй кральоўни; то ни його майитки; а йа йийі ўзьаў йиднойі баби дьіўку, ни буде за ньоў чкода, шчо йий завісьать!

Закльа прийшли вит шибени до турецького бурку, йак тих двой завісили, уже Йосиф видить, шчо турецька кральоўна кури і гуси кормить. Звідуйи са од нейі: Де йи турецького баши паньі?

Уна йому отповіла: Тать то йа, али йа ў тум дворі уже лем служниця, бо там ўже друга кральоўна.

Йосиф йуй отповіў: Ни майиш ти ўже пана, ани бульшойі паньі, йакйись сама. Котрі ти служили, та ньай ти шчи служать.

А ўна са почала звідувати, де са задьіў йийі пан? Завішений іс прокльатоў курвоў! отповіў йуй Йосиф; кить хочиш, будь мойа!

Уна його радо прийала до бурку свойого.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиції.

Паралелї: Основою сього оповіданя єсть звісна леґенда про Соломона. Порів: Лѣтоп. русской литер. и древн. Т. IV. Ст. 119—121, 141—147, 151—153. — Памятн. стар. рус. литер. Т. III. Ст. 60—61 і 68—70. — Намісгь імени Соломона вставлено ту імя Йосифа; в другім зпов місци леґенда ся віднесена до Матяша, короля угорського. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 152—159: Балдакъ Барисьевичъ. Т. IV. Ст. 459—462. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 35. — Рыбниковъ, Русскія народныя пѣсни. Т. II. Ст. 277—303. — В. С. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 42: Jедна гобеля у као, а друга из кала.

14. Соломон і чорти в бочці.

Ходиў ў йинну кирни́цьу во́ду пити Соломо́н. Айбо там і чорт хо́дить пити во́ду. Ду́жи сьа Соломо́н гнывать на чо́рта, чому́ там хо́дить чорт во́ду пи́ти. Но, Соломо́н ду́мать, йак іми́ти чо́рта? Чо́рта ни мо́жи нитко ймити, бо то ничи́стойи. Соломо́н му́дрий за ото́ буў, вӧн чо́рта ймиў. Но йак вӧн чо́рта ймиў?

Вӧн дӧста́ў собі́ по́йас сьаче́ний іс попа́. Прийшо́ў іт кирни́цьі Соломо́н. Чорт, йак сьа води́ напи́ў і там усну́ў ко́ло кирни́цьі на берешку́. Но, вӧн іми́ў чо́рта на тот по́йас, бо тот по́йас буў сьати́й. І чорт сьа напу́диў ду́жи: Но, шчо ти Соломо́ни хоч і́зо мноў?

Ото́ с тобоў хо́чьу, оби́сте сьа ўсьі ізӧйшли́ ў йиде́н гордо́ў. І так риви́ ду́жи, бо буду́ тьа ти́снути сим по́йасом!

І вӧн чо́рта ду́жи ти́сни і чорт риве́ ду́жи так, шчо нальіпи паду́ть, оге́нь. Но і чорти́ на тот го́лос ду́жи іду́ть. І ка́жуть Соломо́нови: Пусти́ того́.

Соломо́н ка́жи: Ни пу́шчьу, до́ки ни ста́ните ўсьі́ ў йинну́ бо́чьку, ў гордо́ў.

І то була́ ду́жи бо́чька вили́ка. Но і вони́ сьа ўсьі зӧйшли́, бо Соломо́н до́ти ни пу́шчьать того́, до́ки ўсьі сьа ни зӧйдуть: Но ідьі́ть ў бо́чьку!

І ка́жуть они́ Соломо́нови: Ми ни ста́неме ў бо́чьку.

Му́сите ста́ти.

І йак они́ ста́ли ў бо́чьку? Му́сьіли сьа ста́ти зе́рньатами мако́вими.

Ну, ци ўсьі́сте туй? звіда́ть Соломо́н?

Ка́жуть они́: Ўсьі́.

Шчо Соломо́н з ни́ми ўчини́ў? Соломо́н йіх заде́ньчиў у тоту́ бо́чьку і набиў обру́чь жельі́зний мо́цно, оби́ ўтти пи́ґди ни пӧшли́. Соломо́н так хотьі́ў, оби́ йіх ни було на́-світьі і ду́мать собі́: Де оту́ бо́чьку дьіти, оби́ они́ ни ўйшли з бо́чьки? Ве́рбих на оге́нь, бо́чька згори́ть, а они́ ўско́чьать. Ве́рбих йіх ў во́ду, бо́чька погний́, а они́ ўйдуть з бо́чьки. Но, ни так собі́ Соломо́н долу́маў. Долу́маў собі́ покла́сти йіх до це́ркви і замурува́ти йіх ў присто́л, там де пӧп слу́жбу слу́жить на при́стольі ўсе і ўтти они́ ни́ґда ни ўйдуть. Но, шчо сьа ста́ло? Соломо́н так учини́ў. Замуруваў йіх у присто́л і они́ би були́ ўтти ни́ґда ни ўйшли, айбо они́ нак ўйшли ўтти. А тко йіх ўпустиў ўтти? Дру́гий чорт йіх ўпусти́ў, бо они́ того́ йинно́го затайіли були́ ут Соломо́на. Ото́ буў хро́мий; дале́ко буў ў світьі, та ни прийшо́ў на тоди́, коли́ дру́гі прийшли́ там ў бо́чьку. А Соломо́н за ньо́го ни зна́ў, ож вӧн сьа шчи опста́ў. Но, й тот

хро́мий прийшо́ў до попа́, найаў сьа ў попа́ за слугу́. І служи́ў вӧн ў попа́, а ни́йаку симбри́льу ни хотьі́ў. І ду́жи вӧн до́бри ў попа́ служи́ў за рӧк, шчо роби́ў так, йак би буў пали́ў; так роби́ў! І тве́рдо го пӧп льуби́ў, бо вӧн сьа́мньаний буў. Но, вӧн у попа́ рӧк добу́ў. Йак рӧк добу́ў, шчо вӧн ў рӧк попо́ви каза́ў? Ка́жи: Па́ни о́тчи! Ци зна́йити шчо?

А шчо хло́пи?

Ка́жи: Йи ў них ў це́ркві пут пре́столом, там гро́ші суть.

А йак ти зна́йиш, ош там гро́ші суть?

Йа зна́у.

Пӧп ка́жи: А йа́кбисьме йіх у́ньали?

Ка́жи: У́йме́ме йіх ў ночи́, ў само́ў по́ўночи, та ни́тко ни буде́ зна́ти.

Ци суть на бизо́ўно? ка́жи пӧп.

Ка́жи: суть.

Но, йдьім за гро́шми.

Там то́лько гро́ший, па́ни о́тчи, шчо йім ни тре́ба попува́ти, йи ш чо́го жи́ти.

І пӧшли́ у́ни до це́ркви ў ночи́.

Но, па́ни, возьміть собі йиде́н кӧл жельі́зний. Но, оту́й, па́ни, би́йти тим коло́м у присто́л, та зава́жити, та у́ймити гро́ші. А йа йду на ва́рту вартува́ти, оби́ да́тко ни надо́йшо́ў на нас.

І пӧп у́да́риў тим коло́м ў присто́л, та у́важну́; гада́ў и́стинно, шчо гро́ші там; і у́да́риў ў тоту́ бо́чьку коло́м, пробиу́ тоту́ бо́чьку і у́тти чорти́ сьа у́сипали і у́хо́пили попа́ іс це́ркви, дах ізньали́, лем заві́йало, та пӧшли́.

Записано в мартї, 1896, вгд Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Житє і Слово. 1894. Т. І Ст. 136—140: Соломон і чорти в бочцї. (Там подана також обширна лїтература); А. Н. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Той сам: Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ. Зап. И. Ак. Наукъ L. — Тальмудичну лїтер. зіставив M. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagada (Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 1877, T. XXXI) і Neue Beiträge zur vergleichenden Sagenkunde. Leyden, 1893. — Carl Kiesewetter, Faust in der Geschichte und Tradition. Leipzig. 1893. Ст. 325. — G. Weil, Biblische Legenden der Musulmänner. Ст. 229. — Tausend und eine Nacht, arabische Erzählungen Wien. 1854. T. I. Ст. 60—65 і дальше. — Про замиканє духів, хоч і без імени Соломона, є много казок. Варианти польських і руських, див. J. Karłowicz, Ze świata baśni. Tygodnik ilustrowany, 1892. T. V. Ч. 116—117. — Увязненє смерти:

Ciszewski, Zbiór wiad. do antrop. kraj. XI. 6. — Kolberg, Kujawy, II. 118. — Chełchowski, Powieści z okolic Przasnysza, 178. — Kolberg, Krakowskie. IV. 135. — Zbiór wiad. do antrop. kraj. IX. 117; XII, 16; XV. — Kolberg, Chełmskie, II. 112. — Grimm, Kinder u. Hausmärchen. Ч. 82. — Увязнене Біди: Zbiór wiad. do antrop. kraj. VII, 12; IX, 52. — Kolberg, Pokucie, IV. 198. — Увязнене Лихорадки: Kolberg, Kujawy, I, 188; Przemyskie, 240. — Увязнене Зарази: Jahn, Volkssagen aus Pommern, 1899. 36. — Аѳанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. III, 40—52. — Др. Іван Франко: Апокріфи старозавітні. Ст. 291—293. [Памятки українсько-руської мови і літератури. Т. I. 1896].

15. Соломон розсуджує жебраків.

Соломо́н царь у̂проси́у̂ собі му̂дросьть уд Бо́га нат у̂сьі́ми льудьми́ у̂прау̂льа́ти. Хто у̂ йаку́й випьі́ прийшо́у̂, то́го роспра́виу̂ Соломо́н царь. Та двайи́ жибра́ки у йидно сьа іспрьйа́гли: йиде́н мау̂ коньа́, а дру́гий тильі́ґашку, та сьа обайи́ возили на во́зьі. І так тота́ коби́ла ма́ла мале́нькойи; та сьа покарбульа́ло пут тильі́гу. І тот жибра́к пучьа́у̂ каза́ти, жи то його́ тильі́га ма́ла жирибйа́. Жибраки́ сьа почьали́ ва́дити на ту̂лько, жи почьали́ сьа й бити, іш то йіх нихто ни муг роспра́вити. І забра́ли сьа до Соломо́на царьйа і ісказа́ли вину́, тот і тот. Царь чьуу̂, жи то́го га́шьа, чийа́ йи коби́ла, а сесь і ко́ло царьйа проти́вить сьа, жи то його́ тильі́га ма́ла га́шьа. Ка́жи му царь: Ти дурний! твойа́ тильі́га ни ма́ла би була́ га́шьа, кидь бу́ла би сьа у̂коти́ла, лем мале́нькі тильішки́, бо йака́ створа йи, тако́й ма́йи.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика, в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Отсей відривок належить до циклю оповідань, званих судами Соломоновими. Пор.: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 285—288 [Памятки українсько-руської мови і літ. Т. I. 1896]. — Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы. Т. III. Ст. 56—57. — Найобширнїйший текст „Судів Соломонових“ находить ся у Тихонравова: Памятн. отреченной русской литературы. Т. I. Ст. 259—272.

16. Про Пророка Йону.

Буу̂ йиде́н варош такий, што у ньім не служили Бо́гу. Та Бог пригнау̂ пак тако́го чоловіка, оби ка́пали сьа, та оби повіу̂ йім, котро́го

дньа буде́ залóмовати сьа, вода́ ўчи́нит сьа. Та ў ти́ждинь прийшóў пак чолові́к тот, та ка́жи: Буде́ там вода́ лише́, де ва́рош. Та пак ви́йшоў на гору́, та позира́ў, коли́ буде́ погиба́ти тот ва́рош. А би́ла ди́ньа і з ди́ньі лист буў йиде́н, лопу́х таки́й. Та піт тим лопухо́м чолові́к тот стойа́ў. А ни маў він волóсьа туй на голові́ (так йак у пана; ту ўка́зуйи оповідач на т. Роздóльського). Та прийшóў червачóк, та підйі́ў лопу́х тот. Та каза́ў тот чолові́к так: што, Гóсподи, ка́жи, кількось, ка́жи, тирпі́ў тóму ва́рошови, а миньі́ йись не гóдин буў, Гóсподи, сесь лопу́х оборони́ти від червачка́. Кілько ти терпі́ў йись тóму ва́рошови, тай інґеду́йиш, а миньі́ сесь лопу́х, Гóсподи, не міг йись інґедова́ти, оби́ стойа́ў. Та согріши́ў за тоти́ слова́ тот чолові́к. Та пішóў пак гет вітти (тот чолові́к), йак ви́дьіў, позира́ў, а́йно ва́рош не поги́б. Та пішóў пак, та сьіў ў гайі́. Потóму на водьі́ віс сьа на ма́шиньі, на такі́й, гі на жильі́зници; на такі́м сьа віс, та там заспа́ў тот чолові́к у тьі ма́шиньі. Та йа́ла вода́ ду́жи би́ти, та хотьі́ла затону́ти ма́шина. А тот машиньі́ст сказа́ў: Гóсподи, што сесе́ такóйи, што хóчеме поги́нути? Тогди́ ста́ли мета́ти ка́рти, на кóго ка́рта ўпа́ди. Та ўпа́ла на тóго, што спаў. Йак упа́ла на тóго, аж йа́ли каза́ти: што ме́чут вóптого там у мóри. Они́ ўзьа́ли пак, та верли́ ў мóри, та найшла́ ри́ба, та примкла́ йогó. Та буў три дóбі у тьі ри́бі Та пак Бог даў пак, ви́йшла ри́ба на бе́риг пак, та вóпустила го гет іс се́би, [ку́ду го ўзьа́ла, ту́ду го і вóпустила] живóго, іс па́лицеў, іс пі́поў. Та коль стаў на бе́ризьі, та сказа́ў пак: Гóсподи, ка́жи, не поги́б йим, ка́жи, трим дóби буў у ри́бі, у водьі́ і ни погиб йим. [А ў ри́бі би́ло ісги ни тре́ба]. Та тогди́ пак прийшóў йа́гнел, та ўзьаў го. І пішóў пак у хма́ру тьіле́сну.

Зап. у липни, 1895, від Йурика Михайлова у Воловім, Марамороської столиці.

17. Про пророка Йону.

Ішóў Йоа́н ў зе́мльу мадийа́нську научьа́ти христійа́н. Ішóў вон чириз мóри і сьіў собі́ ў гіде́ш, кора́б. І ві́тир вили́кий сьа зньаў і тот кора́б хóчи пиривирну́ти ў вóду. І Йоа́н ўві́дьіў, ош шчось тотó йи і ка́жи тогди́ пиривöзникóви — і дру́гі льу́де з ним сьа ве́зли ў кора́бі: Возьміте мипе́ і вержíте ў вóду. Чи́риз ме́ни нивинньі погину́ть ду́ші!

І Йоа́на іс кора́ба ве́рли у вóду. Ци ўтопи́ў сьа Йоа́н? Ньіт. На бóжнойи слóво ни ўтопи́ў сьа. Йак йогó ве́рли ў вóду і кит прийшóў і Йоа́на промóк. Кит пирипньі́с чи́риз мóри Йоа́на, ўпльунуў Йоа́на на бе́рега і Йоа́н твердо сьа ізмордува́ў ў китóвом че́реві і так Йоа́н усну́ў

на бéрезьі дýжи і сóнци на нього пригріло дýжи і Йоáнови над головóў ýріс лопýх, тиква, оби му хóлод буў: Бог його пошкодуваў, шчо го сóнци спéче. Ід Йоáнови прийшóў áнгіл і Йоáна áнгіл ізогнáў: Йоáни, устани́ши, шчо спи́ши?

І Йоáн устáў і прóбудиў сьа: Йой, Гóсподи, шчо сисé йи?

Согрішиў йис Йоáни. Іди, научьáй христійáньську віру.

Зап. в марті 1896 від Михайла Фотула в Стройні, Березької столиці.

18. Про Анну пророчицю.

Ішóў нарóд во Йирусали́м на прáзник. При Йирусали́мі при потóцьі весь нáріц через бир, перейшóў, а Анна пророчицьа перебрилá потік. Звідали сьа од нéйі, чому онá ни ішлá чéрез лáўку, а брелá. Онá отвітовала: Не достóйна йа на тотó дéрево стýпити, зачи́м на тім дéреві откуплéнійи будé родá чоловічого.

У той час будуваў Соломóн йирусали́мську цéркоў і ремесéлники казали, што ни гóдни докунчи́ти робóту, бо потрéбно йи селитві йидно дéрево крáснойи, вусóкойи. Зачи́м Соломóн ýладьіў над дийáволами, даў йім рóсказ, оби тотó дéрево принéсли хоть ýтки.

Коли́ Адам умирáў, пожадáў йáблоко. Йи́ва пушлá і принéсла дві йáблока Адамови. Накóй унá принéсла, ýже Адам умéр. І так йáблока положи́ли кóло йогó головú і погребли́ го. У доўгий час із Адамового грóба ýросла йаблоньа; і йак показáли сьа іс тих двох йáблок прýти верх землі́, опкрýтили сьа йидéн óколо дрýгого і так прекрáснойи, усóкойи дéрево ýросло. Ў той час даў рóсказ Соломóн дийáволум, оби принéсли йидно крáснойи дéрево ід цéрьквi йирусали́мськой. Дийáволи́ пушли́ і йáблоньу над грóбом Адамовим ýрвали іс корíньом, із гли́ноў, зоўсьім і принеслú ід цéрькві йирусали́мськуй. Ремесéлники перетьали́ дéрево над коріньом і пóчали тесáти. Дóти тесáли, тай притесáли, што од рáзу і тонкóйи і кýртойи бýло; перегоразди́ли. І сьак дéрево учини́ло сьа непотрíбнойи. Поклáли го на потýк на лáўку, а пень іс коріньом пóдале сьа опстáў от цéрькви. Ви́тер навійаў мéжи тотó корíньа і пóверх нього пісóк, пóрох, гли́ну і так іс тóго пньа учини́ла сьа горá. Айбо ý тім корíньу, коли́ дийáволи ýрвали йáблонь, буў і Адамоў чéреп, луб із головú і с тóго назиváйи сьа до тинéр горá тотá Голгофтá.

Коли́ жидú осуди́ли Христá на смерть, іт той бéсчести, шчо перетéрпіў Христóс, май остáтньойи дéрево, бир іс потóка ýзьáли і учини́ли

хрест, котрий ныс Ісу́с Христо́с на го́ру Голго́фту. Там роспйали́ його́ і закопа́ли хрест у гору́. Роспйа́тому Христу во́йін ре́бро його́ пробиу́. Утекла тогди́ з нього сьата́ кроу́ і поплила́ дольі́ ним, дольі́ кре́стом і дуплила́ аж до че́репа Адамового і так усьі́ сьаті́йі о́тци, проро́ки, котрі́ ві́ровали о при́ходьі Месійі, ут погибели ві́чнойі уткупле́ньі ста́ли. І так споу́ни́ло сьа проро́цтво Анни проро́чицьі.

Зап. в цьвітни, 1896, від О. Грибовського в Задні, Мараморośкої столиці.

Паралелї: Про голову Адамову, про котру ту згадує ся, диви: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 31. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. І. 1896].

19. Богородиця і її служанка.

Коли́ Пречи́ста Дьіва іщьи́ на тум сьві́тьі жи́ла, та уна́ ма́ла йидну́ служни́чку ві́рну. Йак сьа престави́ла на не́бо і тоту́ служни́чку живу́ дала́ а́нгелом принести іт со́бі. У́шитко йуй дозволи́ла Богоро́дицьа, лем йиде́н студничо́к од не́йі заказа́ла, жебй сьа ни дотули́ла ід ньому́. Но дьівоцьцьі чьу́дно бу́ло, чьом то од не́йі заказа́ла Богоро́дицьа сту́дничок. І прийшла́ іт сту́дничко́ви і мозьі́льник замочи́ла до во́ди. Али мозьі́льник до́раз зо́лотом зоста́у́. Настра́шила сьа дьі́вочка от то́го і обви́ла мозьі́льник листко́м. Пречиста сьа довідуйи уд дьіу́ки: Шчо ти па́льцьови? Дьіу́ча́ отвіту́йи: Ничь. І дру́гий і тре́тий крат пречи́ста сьа довідуйи уп не́йі, но дьіу́ча у́се отповідать: Ничь. Тогди́ Пречи́ста дала́ йуй знести до йидно́го льіса а́нгелами у́ го́ру, котрі́ йий лишили у́ льісьі на висо́кум ду́бі. Но уна́ ньіма́ бу́ла.

Тогди́ ходиу́ по льісьі на вада́ску йиде́н молоди́й царь і у́видить йий на ду́бі і довідуйи сьа уд ней: Шчо ти за йидна́?

Уна́ йому́ отповісти ни го́дна була́, лем рука́ми указа́ла, же у́на ньіма́.

Тогди́ прийшло́ на розу́м цареви, же аче́й писа́ти знайи. І так у́зьау церу́зу і па́пер і пише: Шчось за йидна́? Йакись сьа ту у́зьала́?

Закру́тить ко́ло йидно́го копача́ і ве́рже йуй.

Она́ тото́ іми́ла і чи́тать. Пише му долу́ на́зад: Йа ни зна́у ву́тки-м, чи́йа-м, йак йа ту сьа у́зьала́; лем ізу́йти-м не го́дна.

Прочи́тать царь і куріо́зний бу́у́. При́брау́ спо́суб і ви́льуз аж ід ньуй. У́зьау́ на пле́чьі, тай ізньу́с долу́. Погльа́дать на йийі тьі́леснойи состойа́нійи, котре́ — ду́жи прекра́сна бу́ла і на ту́лько йі польубиу́,

шчо собі загадаў, шчо то його жона буде. Родичі упрекали, але вун постойанний буў ў свойум мньіньийу і присьаг йуй по христійанськи.

Помимо рока даў Бог йім йидного прекрасного хлопцьа, котрому царь дужи сьа врадуваў. Но шчо сьа стани? У ночи прийде Богородицьа д ньуй і кажи: Шчо ти пальцьови?

Уна і так ни повіла.

Богородицьа ўзьала хлопцьа невидимо гет іт собі.

Другого года другий хлопець сьа найшоў. С тим такожде так сьа стало. Третього року третьій хлопець сьа найшоў. Царь хоть йак муцну варту даў, но Богородицьа тайно і того ўзьала гет.

Тогди міньістри гварьйать, же уна пойіла дьіти і так ни буди насьльідника трона. І осудили йий па смерть. Смерть такуйу осудили, же до йидной малойі хишки йі заперли, приуйазали ід йидному стільцьови, а до желызного пеца так топили, жеби уна од духоти умерла.

Близь була смерти, но Пречиста прийшла ід ньуй і кажи: Видиш, жи ўже ни далеко ти смерть; та ўже типерь лем ми повідж, шчо ти пальцьови?

І уна прорекла: Заказали ми до студника не дотульати сьа, а йа палець замочила, та бойалам сьа повісти, шчо ми пальцьови йи.

Пречиста тогди говорить йуй: Та ти великий блазен, бо моглась бути тамой на віки, десь була, ки' булась ми на перший вопрос повіла. Ну, али і тепер ни буй сьа ничь!

Іспра́вила ў хижи холод і принесла ўсі ігрьйох хлопцьуў прекрасних, рослих. Двайи по хижи ўже бігали і бавили сьа, а третього на руках тримала і дойчила. Цьілий варош буў ў зармутку. Чорньі застави на каждум дому висьіли на похорон царицьі. Приходить година, жи йі треба ногрібати: о чьудо! Йак ўвідьіли, жи уна жива, хлопцьі суть і уна бесьідуйи, тогди чорньі застави дорав позпимали, а весельі завісили. І царь велику гостину даў. І жили шчасливо до смерти.

Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Ре́пая в Убли, Земплинської столиці.

Паралелї: P. Dobšinsky, Prostonar. slovenské povesti, I, ст. 8—17, Zlatovláska. — Grim. Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 15—20: Marienkind. T. III. Ст. 11—12. Тамже (порівн. другу половину): T. I. Ст. 220—226. T. III. 78—82. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. I. Ст. 124—130: V. d. Pathenkind des h. Franz v Paula. — Haupt u. Smoler Volkslieder d. Wenden in d. Ober- u. Nieder-Lausitz. Ч. 16. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 2. — Schönwerth, Aus d. Oberpfalz. Sitten u. Sagen. T. III. 317 (311). — Waldau, Böhmisches Märchenbuch. Ст. 600. — Dasent, Ananzi Stories, Ч. 12. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст 17—20:

Zaklęta baba. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 66—70: O Matce bosce i jedny dziwuse. — *В. Гн.*

ЛЕҐЕНДИ ПРО ХРИСТА І ЙОГО УЧЕНИКІВ ПЕТРА ТА ПАВЛА.

20. Як Бог роздавав народам долю. А.

Ішо́ў Христо́с за йидно́ў путьо́ў сам. Зустрі́тиў Ру́сина, ци́би Ру́син ни пушо́ў з ним на за́робок на йидну́ нуч і на йиде́н день, та́би дуста́ў пйать золоту́вок. Прийа́ў са ра́до худо́бний Ру́син, жи уже́ буде́ ма́ти гро́ші. Наказа́ў му Го́споть ско́ро ра́но уста́ти, злади́ти са і на за́робок йти; Го́сподь го буде́ жда́ти ни́же вала́лу. Опста́ў Руси́н, Христо́с пушо́ў гет.

Найшо́ў ка́львіна, Ма́дьара. Поклони́ли са йиде́н дру́гому. Худо́бний ка́львін ни ма́ў гро́ший. Позві́дуваў са Го́сподь, ци́би ни пуйшо́ў на за́робок за гро́ші. Прийа́ў са ра́до ка́львін: На йаку́ робо́ту? Пові́ў йому́ Го́споть: Прийди́ за́ўтра ра́но, дам ти пйа́тку, ўка́жу ти робо́ту. Опста́ў ка́львін, Христо́с пушо́ў гет.

Найшо́ў жи́да на путі́: Подь і́зо мно́ў на за́робок, кидь хо́чиш гро́ші ма́ти. Прийа́ў са жит. Пові́дать: Коли́? На за́ўтра, на ра́но; зи́йдеш ни́же вала́лу, там тьа буду́ чека́ти.

Да́ў Буг нуч, ни мо́жи Ру́син спа́ти, бо би му йти на за́робок. Уста́ў бочько́ри пла́тати і жону́ зогна́ў вари́ти чир, бо ма́йи на за́робок йти; аж до ра́на бочько́ри пла́таў, за́кльа со́нце зуйшло́, шчо са заба́виў. Жид до́ўго спа́ў; йак Бог да́ў день, тогди́ ўста́ў, узьа́ў пла́хту, уви́ў го́лову, ни йшо́ў зарабльа́ти, поча́ў собо́ў ў пла́хты ма́хати. За́кльа са видма́хаў і пофрі́штикова́ў, заба́виў са на ро́сказ бо́жий. Ка́львін до́ўго спа́ў; ўста́ў, ўзьа́ў фа́лат хльі́ба, дру́гий фа́лат солони́ни, бо йде на за́робок. Прийшо́ў, іздьі́ў собі́ на па́лицу сво́йу таньі́стру. Прийшо́ў пе́ред Бо́га, бо ун ўже гото́вий. Поклони́ў са Бо́гу. Дай Бо́жи сча́стьа, пові́ў Бог: Пове́ду тьа, ка́лвіне, на до́бру зе́мльу; прине́се ти вода́ ри́би, усе́ буде́ш йі́сти ри́би, аче́й мньа́со і кочани́ну.

За тим прийшо́ў Ру́син ід Бо́гу на за́робок. Пові́ў йому́ Христо́с: Заба́виў йис са! Руси́н са поклони́ў: Дай Бо́жи сча́стьа! Го́сподь йому́ витпові́ў: Узьа́ў ка́львін сча́стьа. Пові́ў Ру́син: Та шчо за робо́та? Дам ти робо́ту, отпові́ў му Го́сподь. Одві́ў го у ру́ський край, де пу́дла зе́мльа, шчо ўсе тре́ба роби́ти, кидь хо́чи жи́ти. Ка́львін ма́йи сча́стьа, коли́ му тре́ба роби́ти, а Ру́син сам при́йде йому́ помага́ти. Ка́львін ле́хко

ро́бить, Ру́син му за́видить; ка́ждий день солони́ну ай ўсилийа́койи мньа́со, ай па́линку хосну́йи.

Прийшо́ў жит, поклони́ў са: Дай Бо́жи сча́стьа. Отпові́ў му Го́сподь: Узьа́ў ка́львін сча́стьа, бось са заба́виў. Шчо, повіда́ть, за робо́та? Узьа́ў Ру́син робо́ту. Шчо за фі́ґлы? Да́ў му Го́сподь зо готу́ўку, же́би собі́ купи́ў фі́ґлы: шва́блики іглі́, ўсилийа́кі па́пірчики, ўсилийа́ку фа́рбу, па́нтлы̌чата і но́жи, же́би ходи́ў по вала́лы̌ по́межи хло́пуў і по́межи жо́ни, о́би йіх чалова́ў а з ни́ма фіґльова́ў.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Порівн. L y d i a S c h i s c h m a n o f f, Légendes religienses Bulgares, Paris, 1896, N. XCIX, стор. 284—287. Lapart de chaque nation, перекладено з збірки болгарських нар. оповідань Шапкарева. *І. Ф.*

21. Йак Бог роздавав народам долю. Б.

Колі́ Бӧ роздава́ў до́льу на́родови, прийшо́ў Жид до Бо́га. І ка́жи: „Ото́ фі́ґлы"! ка́жи.

Но, ти буде́ш ізза́т фі́ґлыў жи́ти! ка́жи Бог. І так тине́рь Жиди́ ззат фі́ґлыў живу́ть.

Прийшо́ў Пан. Шчо пан ка́жи? — „Добрі́ сисе́ йи"!

Та ти ото́ дӧста́ниш, шчо про́сиш і буде́ш добрі́ ма́ти. І та йи инесь тото́, ож добрі́ Па́ну.

Прийшо́ў Ма́дьар, ка́жи: „Широ́кий світ, йи ґде жи́ти"!

Но, ти ото́ дӧста́ниш, бо так і йи, ож Ма́дьарови йи ґде жи́ти, йи на чӧм.

Прийшо́ў Ру́син нибожа́тко. Ка́жи Ру́син: „Ей, ка́жи, ото́, ото́ робо́та!

Та ти буде́ш зза робо́ти жи́ти, Ру́сине.

І так ото́ йи инесь, ож Ру́син лем з робо́ти жийи́.

Прийшо́ў Цигани́н май упо́сьлыд. Но цигани́н сиґіньа́тко ни пости́г, бо ўже Бӧ до́льу розда́ў, йаку́ ма́ў. „Но, ка́жи, цигини́н: тото́ би лем би́ти".

Но, цигани́н і инесь би́йи клепачо́м ўсе.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Береської столиці.

22. Христос, Петро і Павло молотільниками.

Коли́ ходи́ў Христо́с по зе́мли со сво́йіма това́ришома і сьати́м Петро́м, та повіда́ў йім, йак мош ле́хко робити. Ішли́ вала́лом, жо́ни на пла́хтьі молоти́ли. Повіў Го́спотъ: Йаби йім ле́кшу робо́ту даў, а ве́це би зароби́ли. Хло́пи на зе́рно роби́ли, жо́ни с пра́нникома зе́рно молоти́ли. Спра́виў Го́сподь Ісу́с Христо́с тро́йи цьі́пи: Йидньі́ собі́, дру́гі Петро́ви, тре́тьі Паўло́ви. Каза́ли жона́м: Да́йти нам полу́дновати!

Ґазди́ньа витповіла: Суть тельа́та і гу́си і коро́ви, ґа́зда пушо́ў ора́ти, йа сама́ до́ма, ни мо́жу ту́лько намолоти́ти і намоло́ти, шчоби́м сама́ си́та бу́ла!

Та ми тобі намоло́тиме, мі́сто те́бе, кидь нам даш йі́сти.

Намоло́тьте, йа наме́льу, пові́ла ґазди́ньа, зладжу́ обі́д до́брий, упечу́ хльі́ба кра́сного, же ми Бог даў до́брих робу́тникуў, бо йа само́тна, ни буце́ са за тото́ ґа́зда аче́й гньі́вати.

Поло́жили сно́пи на зе́мльу по ґазду́уськум дворі́ де бу́ло красьньі́ заме́тено, почали́ би́ти цьіпа́ми. Шви́тко почало́ зе́рно па́дати. Трі́йи хло́пи ни до́ўго са заба́вили — міх зе́рна намолоти́ти. Ґазди́ньа са зра́довала і йіх похвали́ла, жи у́на шчи тако́й ни́ґда ни ви́дьіла, шчо ціпа́ми аче́й і уна́ ве́це намолотила, йак пра́йником. Злади́ла йім до́брий обі́д. Ма́ла зе́рна і муки́, шчо у́ни на час молоти́ли, на йиде́н мі́сьаць; она́ ма́ла зе́рна і муки́. Йак ішли́ гет, ду́жи йім ґазди́ньа дьа́кувала. Дава́ла йім на путь хльі́ба, шчо́би ни йшли голодньі́, бо у́ни до́брі робу́тники. Озьна́ймила у сильі́, жи шчи ни́ґда таки́х робу́тникуў ни ві́дьіла: за йиде́н ку́ртий час ту́лько у́ни трі́йи намолоти́ли, шчо́би ни намолоти́ли а́ни сто баб. Учу́ў йиде́н бога́тий пан, шчо му стоги́ із зе́рном мо́хом приро́ста́ли, ка́ждий день по сто жун зе́рно молоти́ли; мно́го було́ робу́тникуў, ни могли́ ту́лько намолоти́ти, шчо́би у́се си́тьі були́. Ско́ро пан біх: Чека́йте, льуди, аче́й ви йи молотцьі́! Та за йако́й моло́тите, зві́дуваў са пан, йаку́ мі́рку берете́, ци ни на пул?

На пул ньіт, пові́ў Христо́с, а́ли йидна́ко дьіли́ти бу́деме.

Йа ни зба́у, дам вам пи́ти і йі́сти: пйать раз на день па́линки, бо вас хвальа́ть, жи́сьте до́брі робу́тники.

Прийшо́ў Христо́с с сво́йіма това́ришома до па́на молоти́ти. Найали́ тре́тьой молоти́ти: Ка́жда тре́тьа мі́рка, шчо намоло́тьать, та собі во́зьмуть; дві па́нови охабльа́ть за робо́ту, шчо го сі́йаў і на ньо́го роби́ў. Зра́доваў са пан, жи ма́йи до́брих робу́тникуў. Пові́ў Питро́ Па́ўлови, жиби́ Христо́с ни чу́ў, мно́го у́ни там заро́бльать зе́рна у то́го па́на іс ціпа́ми. Дали́ йім мньа́со, молотцьу́м, на полу́дне іріза́нки і пайо́йу до́ста, йако́го хотьі́ли. До ве́чура молоти́ли ціпа́ми, на ве́чур, йак са

ста́ло те́мно, польіга́ли льу́ди спа́ти у тум силы́. Го́споть, сотвори́у шва́блики, Ісу́с Христо́с, запали́у зе́рно. Петро́ ви́дьіу і Па́вел, шчо Го́сподь роби́у: Го́споди, ци нас ту ни загу́бльать, кить тото́ зе́рно згори́ть?

Крем огньа́, пові́у Го́споть Петро́ви, та ни мож роздьіли́ти ту́лькой зе́рно іс соло́моу.

Льу́ди спа́ли, ни́хто ни ви́дьіу, коли́ па́ньськой зе́рно згорі́ло. Узьа́у Христо́с во сво́йу ру́ку по́роху, шчо горі́у: Шчо́йись бу́ла соло́ма, будь і типе́рька гото́ва до ра́па, а зе́рно ви́луць са от соло́ми і от поло́ви на три грома́ди, же́би бу́ла соло́ма окре́ме і поло́ва, лем би опста́ло чи́стой зе́рно. Да́у Бог так сво́йому си́нови, шчо вид Бо́га проси́у, то са у́шитко ста́ло.

Ві́дьіу Петро́ і Па́вел, йак Го́сподь зе́рно пали́у і роздьіли́у. Да́у Бог ра́но, уста́у пан, увідьі́у новину́, шчо бу́ли жо́ни ні́ґда тото́ ни помолоти́ли, шчо трі́йи хло́пи у йидну́ нуч. Мно́го ти́сьачуу ко́бликуу оге́нь намолоти́у на росказ бо́жий.

Сотвори́у Бог тогди́, шчоб оге́нь молоти́у. Оге́нь моло́тить і типе́рь, маши́нами і у́силина́кима фабри́кома, а́бо льу́ди моло́тьать цьіпа́ми, йак тогди́ Бог сотвори́у.

Да́у йім пан до́брий фри́штик: шчо у сво́йум ґазду́устві найльі́пшой ма́у, то йім у́шиткой дава́у, бо йому́ зе́рна ні́ґда ни доходи́ло, за́кльа оге́нь ни молоти́у, а типе́рь ма́йи дост сам про се́би і́шчи й продава́ти ду́жи мно́го ти́сьач ко́бликуу.

Пові́дать пан: Ну, одбе́рьте ча́стку сво́йу. Петро́ с Паўло́м ра́до хотьі́ли подьіли́ти. Отпові́у йім Христо́с: Ни ви молоти́ли, о́бисьте дьіли́ли. Даре́мной ни мож бра́ти. Ньай дасть пан хльі́ба до мі́ха пиче́ного, бисьте́ ни йшли долу́ за путьо́у голодны́.

Пові́дать Петро́ і Па́вел: А ми с тобо́у хо́диме, та де же наш за́робок?

Та ви ни роби́ли, ле́мисьте са на то попозира́ли.

У́зьали́ собі́ сво́йі цьі́пи Петро́ і Па́вел: Ни будеме́ с тобо́у ве́це това́риші. Би ми ко́ло те́би заро́пку ни ма́ли? Ту́лькось зе́рна ізмолоти́у, у́ши́ткой па́нови зуста́ло. Ми тво́йі това́риші бу́ли, а нам нич.

Пушо́у Петро́ і Па́вел от Христа́ гет. На́йшли́ собі́ па́на самі́, Петро́ і Па́вел. Накла́ли сно́пуу у па́на молоти́ти по земли. Да́у йім пан йі́сти і добрі́ пи́ти. На пул покла́ли са; шчо намоло́тьать і передьі́льать. До ве́чира молоти́ли, за́кльа льу́ди польіга́ли спа́ти. Ві́дьіу Петро́, йак Христо́с зе́рно пали́у. Сотвори́у собі́ оге́нь і розду́у. Поло́жи́у ми́жи бра́дла — шчо і ти́сьач бра́дла бу́ло. Почало́ тото́ горі́ти. Сотвори́у са вили́кий оге́нь, поча́у на́род бішти́ гаси́ти. Хотьі́ли там Питра́ і Па́ула заби́ти. Погорі́ло мно́го зе́рна і хи́жі. Сотвори́у са вели́кий йо́йк. При́йшо́у на тото́ Христо́с, ста́у отпро́шувати от тих льуди́й Питра́ і Па́ула:

Ни ўпе́цьте па тум огни́ тих льуди́й. Наўче́ра са так ста́ло, повідать Христо́с у йидно́го па́ча. Ци чу́лисьте тото́?

Ой ми чу́ли, то ни дале́ко бу́ло, лем на тре́тьум вала́лі.

Дасть Бог так і вам. Буду́ть хи́жи і соло́ма і зе́рно; сотвори́ть вам Бог. Ідіте, льу́ди, спа́ти, оге́нь сам зага́сне.

Оге́нь зага́с, льу́ди пушли́ спа́ти; охаби́ли із зе́рна, іс соло́ми, лем по́піл, коли́ йшли льіга́ти. До ра́на сотвори́ў Бог зе́рно і соло́му і поло́ву і тим льу́дьом хи́жи, котрі погоріли. Прийшли́ на ра́но пе́рет па́на пе́рет то́го, до котро́го са найали́ молоти́ти. Повідать пан: Йа лем вас двох найа́ў.

Повіў Петро́ і Па́вел: То ун йи наш това́риш. Шчо за йиде́н?

Син бо́жий, прозива́йиме його́, жи вун Христо́с.

Но, шчо жа́дайите од ме́ни?

Повіў Петро́: Роздьіли́ти зе́рно з ва́ми.

Ісу́с Христо́с повіў: Ни зна́йиш, йа́кись ў ночи́ пла́каў, коли́ тьа хотьіли уби́ти, шчо́йись па́нські ма́йитки іспали́ў і дру́гих льуди́й? Киб бу́ў ни Бох, та́би льу́ди на біду́ прийшли́ і пан черес те́би. Ту ти нака́зуу пе́рет па́ном свідьітельом, би ти того́ ни роби́ў, шчо йа, бо ти лем Сі́мон, а йа Исус.

Повідать пан: Го́споди, шчож йім за тото́ дати́?

Ніч. Йак ни заро́бить, ни тре́ба му дати́.

Повіў Петро́ і Па́вел: А Го́споди, будь до́брий, удьіль ча́стку і нам.

Та сь цьіпо́ма моло́тьте; та собі возьміте пйа́той.

Ўни ладили на пул, а Го́споть повіў, жи тот, шчо зара́бльать, аш пйа́той ма́йи бра́ти.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. нар. пред. и разск. Ст. 125—128. Богъ, святый Петръ и цыганъ. *В. Гн.* — F. M. Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne, Paris 1881, t. I, стор. 19—21, La vieille, qui vouleit faire comme le bon Dieu. *І. Ф.*

23. Христос і Петро молотїльниками.

Христо́с іс Питро́м пошли́ до йинно́го па́на і стокми́ли жи́то молоти́ти. То́го жи́та бу́ло ду́жи мно́го: бу́ло на три ста ко́бльіў. Йак Бог да́ў ноч, Христо́с пошо́ў іс Питро́м, де бу́ло жи́то і тоди́ ка́жи Христо́с: Да буде́т оге́нь! І тото́ сьа ізйи́ло, по́чьало горі́ти: Чи́стойи жи́то на-бо́к

ішло́, соло́ма ў дру́гий бо̂к. І тогди́ Христо́с ка́жи: Да буде́т вода́! Жи́то зага́сло; соло́ма ў йинны̂м ракаши́, жи́то ў дру́го̂м. Ра́но пан прийшо́ў, уві́дыіў тото́ й ду́жи сьа вачьу́доваў, йак то го́нни бу́ли два́й льу́де вроби́ти за йинну́ но̂ч.

Айбо Питро́ погада́ў собі: Ци йа сьак ни го́дин сам? Ли́шиў Хри́ста, та по̂шо́ў до дру́гого па́на заваллова́ти жи́то сам собі. І стокми́ў сьа с па́ном і там було́ мно́го жи́та. Прийшла́ но̂ч, по̂шо́ў Питро́ ід жи́ту і ў тот чьас, коли́ Христо́с каза́ў, забуде́ш оге́нь і Питро́ так ка́жи: Да буде́т оге́нь! Ни йи огньа́. Опйа́ть Питро́ ка́жи: Да буде́т оге́нь: Айно́ ни йи огньа́. Кой по̂де́ Питро́, запали́ть сам жи́то. Кой по́чьало кипі́ти! Айбо ни так, оби́ зе́рно окре́ме, а соло́ма окре́ме; гори́ть ў йинно́ ўсьо! Ка́жи Питро́: Да буде́т вода́: Ни га́сни, ни йи води́. Опйа́ть Питро́: Да буде́т вода́! Ни йи води́. Кой по̂де́ Питро́, по́чьаў ў клебану́ носи́ти во́ду. Йаки́сь раз ў́ньіс, а да́ле ша́пку ў ру́ки, та ўтьік гет.

При́йде т Хри́сту, Христо́с ка́жи: Пе́три! ни чини́ тото́, бо ти ни го́дин так йак йа.

А пан ра́но ўйшо́ў позира́ти, ци мно́го Питро́ ве́рна намолоти́ў. Позира́йи пан, айно́ лем по́піл із його́ жи́та. Та лем голови́ сьа йми́ў!

Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Бересько̂ї столицї.

Паралелї: Етноґрафічний Збірник. Т. І. О. Шимченко. Ст. 13—16: Поденщики. — Житє і Слово. Т. III. Ст. 52 53: Св. Петро і Павло молотїльники. — *В. Гн.*

24. Христос лїкар і жид.

Буў йиде́н жи́д, хотьі́ў са ў́чити за до́хтора. Сам собі доду́муваў, йак тото́ чу́до ўчинити, шчо́би го́дни спомага́ти хво́рим, жи́би бу́ла пра́ўда. Зустрі́тиў го Христо́с, шчо знаў його́ ду́мки: Пой зо мноў. Узьа́ў його́ за това́риша, жи́да. Ішли́ за пути́ о́ў това́риші, жид і Ісу́с Христо́с. Прийшли́ до йидно́го ва́роша: хво́ра була́ дьі́ўка у йидно́го бога́того прі́нца ўже три ро́ки. Пові́ў Христо́с жи́дови: Зві́дай сьа у тум ва́роши, де́би са найшо́ў ту́ дахто хво́рий, шчо́би до́рого заплати́ў, та́бисьме го уздорови́ли; киби́ бога́тий. Озпайми́ли, у йидно́го прі́нца дьі́ўка хво́ра: Шчо́би жа́дали, жеби́ йий уздорови́ли, жеби́ бу́ла здорова?

Пові́ў Христо́с жи́дови: Покла́ть са, а ни учалу́й са.

Жит са покла́доваў на Ісусово ме́но дьі́ўку уздорови́ти; горду́ў гро̂ший тре́ба жи́дови.

Прийа́ў са прінц насипати за свойу контéсу. Прийшли там до прінцового до́му обідва дохто́ри, котрий ста́рший і мудрішший.

Повідать Ісус: Ни тот му́дрий, шчо то́кму пра́вить, тот му́дрий, котрий пра́ўди доста́вить.

Звідуйи са прінц: Йаку́ по́льіку ма́уть?

Повіў Ісус: Ніч вам до то́го. Осо́бну хи́жу да́йти і там доне́сьти дыіўку хво́ру, вели́кой ко́рито, дві ґарґа́ли во́ди і йидну́ ба́лту. То ўші́тко са ста́ло і хво́ру доне́сли. Замкну́ў Христо́с две́рі на за́мок, до́кльа здоро́ўльать дыіўку. Росказа́ў Христо́с жи́дови: Порубай на фа́лати, сису́ хво́ру дыіўку! Поруба́ў на фа́лати, помита́ў до кори́та і переми́ў жит: Скла́дуй фа́лат іт фа́латови, котрой ви́тки було! Жит поскла́доваў, то са ісцыли́ло. Христо́с ди́хнуў — кра́сша дыіўка ўста́ла, йак бу́ла. Ра́дуйи са жид, бо ўже збога́тьійи: гордуў гро́ший буде́ ма́ти. Припрова́дили пе́рет прінца дыіўку здоро́ву. Дайи прінц пла́цу: гордуў гро́ший. Го́споть повідать: Ни тре́ба мины́і гро́ший, бо йа ни йім, а́ни ни пйу, тай ни́кому ни плачу́.

Но, а йа с тобо́ў чому́ това́риш?

Ки' буў ти с хво́рости зньаў, тай бу́ўись, пла́цу ўзьаў! повіў Го́сподь жи́дови.

Жит са погны́іваў: Ни буду́ твуй това́риш, хво́рих здорови́ти, а пла́цу ни бра́ти!

Пушо́ў жит сам до світа хво́рих гльада́ти. Найшо́ў ў дру́гум ва́роши уў йидно́го ґро́фа хво́ру дыіўку. Прийа́ў са уздорови́ти. Покла́ў са з ним ґро́ф на гордуў гро́ший. Проси́ў жид от то́го ґро́фа осо́бну хи́жу і йидну́ ба́лту, грубо́й кори́то і ко́ўбицу, дві ґаґра́ли во́ди. Ўші́ткой жи́дови доне́сли. Замкну́ў жид хи́жу з дыіўкоў і сам іс собо́ў. Увьа́ў ба́лту, поруба́ў на фа́лати, поча́ў ми́ти й йидно́й ід дру́гому скла́довати. Фа́лати са роспа́дуўуть, ни хотьа́ть са три́мати. Жид на тото́ ди́хать, ку́лько си́ли ма́йи, тото́ са ни три́мать. Ни хо́чи бу́ти живо́й за йидну́ до́бу. Повідать ґроф: Ни то би уздоровіла мо́йа дыіўка, а́ли за до́бу, йак ни йіла, тай та́кой умре́!

Почали две́рі лама́ти, шчо пан до́хтор ро́бить, ци конте́су го́піть. Ви́ломили две́рі — фа́латьа се́ред хи́жи, кроў по ко́ўбици, йакби ў мйаса́рни! Напу́диў са ґроф: Прокльа́тий жид мо́йу дыіўку поруба́ў! Шчо з ним учини́ти? Дам го на ши́бени загуби́ти.

Прийшо́ў і Христо́с: Шчо ту ново́го?

Йиде́н жит повіў, жи вун до́хтор і лыіка́рь хво́рим спомага́ти, жи ўздорови́ть конте́су мо́йу. Поруба́ў на фа́лати, йакби ў йаку́й мйаса́рни. Кава́ў му ду́жи красьны́і, та гва́риў: Сьати́й па́ни! дам жи́да повісити за дыіўку свойу!

Про́сить Христо́с: Пойинґиду́йте, му па йидну́ годи́ну, аче́й би йа уздорови́у во і́мйа бо́жой!

Запе́р две́рі Христо́с на се́би: Скла́дуй, жи́ди, котро́й т котро́му принале́жить! Жид ісклáу, то са сцыли́ло доу́йидно. Христо́с ди́хнуу, дыі́ука на но́ги у́стала. Повідать жид: Бо йа забу́у, йак ти у тамту́м дру́гум ва́роши ди́хау.

Звідуйи са ґроф: Котри́йисьте уздорови́ли? Пові́у Ісус Христо́с: Йа!

Шчо пла́ци жа́дайите?

Ніч, бо йа ни хо́чу йісти а́ни пити, ни тре́ба ми плати́ти.

Пові́у жид: А миныі шчо, а йа това́риш?

Пові́у Господь: Йа ту ни буу, коли́сь са покла́довау. Йа лем ту тогди́ буу, коли́ тьа хотыі́ли ві́шати. Мі́стом те́би уздорови́у, би́сьте жи́ли обо́йи.

Пові́у жид: У́же тьа ни буду́ лиша́ти.

Йому́ Го́сподь Христо́с так пові́у: Ки' бу́унись зо мноу ходи́у, та бу́либисьме са на спул дыіли́ли. Йа бу́у би свой дарова́у, а ти' буу свой бра́у.

Пові́у жид: О Бо́жи, ни ли́шу тьа! Де ти, там і йа.

Ішли́ за путьо́у, на йиде́н грун посыіда́ли. Повідать жид: Де мо́йі гро́ші? Дві дыі́уки-сьме уздорови́ли, хо' лем поло́ука могла́ бу́ти мо́йіх.

Отпові́у му Го́сподь: Чому́сь ни ходи́у зо мноу вірно? Гро́ші ту суть, де й ми! пові́у Христо́с жи́дови.

Пові́у жид: Ука́ж ми!

Сотвори́у му Бог моти́ку, дау му бе́рех копа́ти. Копа́у жид кушчьо́к гли́ни, почали́ са гро́ші си́пати. Роска́зау Христо́с: До́ста ти! Зазбира́й, жи́ди, гро́ші, прине́сь йіх на гру́ник і' до́-мныі, най подыі́льу на три ча́сти.

Повідать жит: Та кому́ тре́тьа ча́стка, а ми лем двайи?

Пові́у Христо́с: Утцьо́ви мо́йому. Де йа, там у́шиткой зо мноу.

Отпові́у йому́ жид: Йаки́й ти му́дрий! Ти сидыі́у, а йа копа́у, оби ти дві ча́сти бра́у, шчо йа тво́го утца́ а́ни ни ві́дыіу.

Проклыа́тий жи́ди! іди́ вуд ньа́. Ти ту гро́ший ни приньу́с. Кидь муй оте́ць ісхо́чи, а́ни ни поне́сеш.

Повідать му жид: Ану́, бись так зо мноу і не зроби́у, йа́кйись ізроби́у два рас, шчо йа са нароби́у, а ти тамой гро́ші ли́шиу. Киби́м хо' лем тоти́ у́же тре́тыі узыа́у!

Пові́у му Госпоть: Сво́йу часть возьми́!

Жид його́ са звідуйи, Го́спода: А ти сво́йі де задыі́йиш?

Забе́рь ти сво́йі до мі́ха, пові́у жи́дови, на спут, а мо́йі зве́рха!

Зрадоваў са жит: Шчо ў міху, та його, кидь нести буди. Забраў йидну громатку, опстали на вемли дві: Но, йди гет, жиди, іс свойіма грушма, бо ту прийдуть худобны льуди за тоў путьоў, та йа свойі роздам!

Пушоў жит са хвалити: майи гроші, знайи дохторити, уже вун буде каждому спомагати, бо вун відыіў вуд Бога: покльа хворой, та виттьати, а здоровой загойіти. І днесь дохтор хворой виттинать, а здоровой лишать.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. нар. пред. и разск. Ст. 125—128, Богъ, св. Петръ и цыганъ. Тамже Ст. 403-406. Ісус Христос, сьв. Петро і жид. — Чубинський, Труды, II, 333—335. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 353—363: Bruder Lustig. T. III. Ст. 125—126. Тамже, T. II. Ст. 232—233: Das junggeglühte Männlein. T. III. Ст. 224. — Ciszewski, Krakowiacy, T. I. Ч. 219. — Polívka, Časop. Česk. Musea. 1892, Ст. 484. — P. Dobšinsky, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 58—59: Petor lakomec. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 324-325. Ч. 8: Chciwoś zydowská. Тамже, Ст. 326—331. Ч. 10. — Житє і Слово. T. IV. Ст. 95—96. — X. Sadok Barącz, Bajki i fraszki na Rusi. Ст. 138—139. — *В. Гн.* — Подібний мотів є в другій части леґенди La fiancée de saiut Pierre у Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne I, 22—30. *І. Ф.*

25. Христос з Петром при перевозї.

Прийшоў Христос іс Питром ід йинноў воды. Но, брили би вони у воду, айбо ни годни пирибристи. Кажи Питро Христови: Онди йде ґазда із вольми, та пиривези нас. Ґазда тот прийшоў, айбо ни хочи йіх ўвьати на воз богач іс чотирма вольми. Но прийшоў сиґінь лиґінь другий, убогий, із маленькими двома бицками. Кажи му Христос: Чоловічи! озьми нас на воз і пиривизи нас.

Льуде чесьны! сыдайти, коби гонни лем пиривести бики, бо слабі, та ни бирууть пиривести.

Но і ўни сыли на воз. Нагнаў тот чоловік бики у воду, айбо бики ни бирууть; стали ў воды. І тот чоловік злыв з воза ў воду і тручать за биками воз. Но, й пиривезли бики Христа тай Питра. Звідать сьа Питро, кажи: Господи! шчо сьому чоловіку дати, шчо нас пиривіс чириз воду?

Оби́ ў нього́ здо́хли й сесьі́ два, шчо ма́йи.

І Питро́ сьа ду́жи почьу́доваў на то̂м, шчо во̂н йіх пиривіс, тай оби́ му здо́хли. Ка́жи: Го́споди! а то́му богачо́ви, шчо маў чоти́ри во́ли, тай ни хотьіў нас пириве́сти, шчо даш?

Та шчи му чоти́ри дам.

Та чому́ сьому́, Го́споди, даш чоти́ри ішчи́, тай ни хотьіў нас пириве́сти?

Бо сесь уже, шчо чоти́ри ма́йи, та шчи му чоти́ри дам.

Та чому́, Го́споди?

Бо сього́ ца́рьство лем на сьім сві́тьі йи.

Но, Го́споди, а тому́ шчо нас пиривіз, два чому́ оби́ здо́хли? Бо тому́ кидь бих ішчи́ даў два, то згордьіў би. І оти два ў нього здо́хнуть, та тоди́ ни забу́ди за Бо́га, бо то́го ца́рьство на то̂м сві́тьі.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Березької столиці.

Паралелї: Етноґрафічний Збірник т. II. М. Дикарів, ст. 7—8 Про Ісуса Христа, та апостола Петра. — Житє і Слово, т. II, ст 353: Кого Бог любить, того навіджає. *В. Гн.*

26. Св. Петро в ґоральни.

Коли́ Христо́с іс Петро́м ішли́ доро́гоў, а́йбо Петро́ ду́жи зголоннььіў. Ка́жи Петро́ Хри́стови: Йой, Хри́сте, най йа йду до гинто́йі хи́жі, аче́й би ми дали́ там хльі́ба, бо йа ду́жи голоде́н! — За́йде Петро́ там до хи́жі оно́ там чорти́ па́ленку варьйа́ть. На́льльуть Петро́ви бльа́шку па́ленки там, Петро́ у́пиў. На́льльуть дру́гу: у́пиў. Айбо уже чьуў ма́ло ў голові́. Ка́жи: Ану́, да́йти ми шчи йинну́! — Йаў уже сам проси́ти. Да́ли му й тре́тьу, а́йбо Петро́ шчи й читве́рту про́сить. Дали́ й читве́рту. Уже Петро́ у́дьан путкуре́ний, у́же й го́лод лиши́ў. Хо́чи йти уже гет домо́, за хльіб забу́ў. Петро́ ў две́рі, а чорт ка́жи: Сто̂й! Плати́ за па́ленку.

Петро́ ка́жи: Таже ви миньі́ самі́ дава́ли.

Ай ми ти дали́ дві бльа́шки ў чесьть, а́йбо ти сам дві у́просиў, та за оти́ ма́йиш дати́ ву́сьім ґрейцаро́ў. — А ў Петра́ й ґрейцарьа́ ни йи. — А Христо́с то у́шитко зна́йи, йак Петро́ по́ходиў. А ста́ршому чо́ртови було імньа́ Каў. І тот чорт мі́шаў ў кади́ па́ленку і раз лем Каў упа́де ў кадь. Дру́гі чорти́ ізбі́гли сьа т кади́ і по́чьали го́йкати: Згорі́ў Каў! А Петро́ тимчьа́сом ў две́рі. — І зато внесь па́линку зо- вуть зорі́ўка.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Березької столиці.

27. Христос і коваль.

Ходиў Христо́с і сьвйатий Петро́ і Па́вел по земли́. Прийдуть до йинно́го ковачьа, а кова́чь куйи ко́ны бес путко́ў, так у ла́бу бйи. Кажи Христо́с: Ни до́бри ти куйиш коньа́.

А йакби ныт? Йа ўсе сьак ку́у.

Но, пой, йа тьа нау́чьу.

Тоди́ Христо́с роска́же Петрі́, оби́ ко́ным ла́би поуттина́ў. Петро́ поуттина́ў ла́би ўсьі чоти́ри, а ко́ны лижа́ть биз ла́б. Ла́би забра́ли до ку́зьны, та там куу́ть, путко́ви кладу́ть. Йак ўже покова́ли, Христо́с ко́жду ла́бу на сво́йи мі́сто покла́де і ла́би іми́ли сьа так, йак до́ти були́ здоро́ві і ко́чіш повіў домо́ ко́ны. А Христо́с ка́жи ковачеви: Пой геў! оби́сь сьак ко́ны кува́ў дру́гий рас! Та й Христо́с пушо́ў с Петром і с Паўло́м да́ле.

Раз йинно́го ґро́уфа ко́чіш приве́де ко́ны кова́ти іт то́му ковачеви, шчо гво́здьа биў ў ла́би бес путко́ви. А кова́чь ўхопиў фейсу, пушо́ў, поуттина́ў ко́ным ла́би, ко́ны позгиба́ли. А вöн забра́ў ла́би, та куйи́ ў ку́зни.

Ка́жи ко́чіш ковачеви: Шчо ти наробиў? Ти ко́ны пости́наў!

Ой ти миньі ни роска́зуй, мине́ ни таки́й майстир учи́ў гі ти, йак тре́ба ко́ны кова́ти!

Йак покова́ў ла́би, по́де, прикла́дуйи ла́би, ла́би сьа ни йма́уть. Ви́дить ўже й кова́чь, шчо похиби́ў. А ко́чіш побі́г домо́, повіў ґро́уфови, шчо кова́чь ко́ным ла́би поуттина́ў. Ґроуф роска́за́ў то́го ковачьа́ йми́ти. Йми́ли його́, так ўсуди́ли, шчо ковачьа́ заві́сити.

Ка́жи Христо́с: Пе́три тай ти Па́ули! Заўтра то́го ковальа́ ві́шати буду́ть.

Ай за шчо Хри́сти?

Ко́ны кова́ў, так гі ми. Поуттина́ў ко́ным ла́би, ко́ны поздиха́ли. Айбо йдеме́ ми там; ни заві́сьать його́.

Прийшли там, ўже и́пен ковачьа́ на ві́шильницьу тьагнуть горі́. Христо́с ка́жи: Пано́ви сла́ўньі! Ци ни мо́же би сього́ ковачьа́ охорони́ти ут ши́биницьі, оби́ ко́ны такі́ були, гей були, живі́?

Ўдьа́чно, лем ко́ны най буду́ть живі́.

Христо́с роска́за́ў, шчоби́ тоти́ кöстки́ знесли іс ко́ний, шчо пси росгьагли́. Кöстки́ зне́сли, Христо́с ко́жду ко́стку на сво́йи мі́сто покла́ў і ко́ны о́жили. Тоди́ ўзьа́ў ковачьа іт со́бі Христо́с: Пой сьуда, нау́чьу тьа ішчи́, йак ко́ны кува́ти! Йак іт то́бі приве́де ко́чіш ко́ны, то оби́сь ни уттина́ў ла́би, бо ти ни го́дин так йак йа, ай коньа́ прьйажи́, а ко́чіш най де́ржить за ла́бу, а ти так коньа́ куй, па кони́ ла́бу.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Березької столиці.

Паралелї: Жите і Слово. Т. IV. Ст. 95—96. — В. Гн. — Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne I, 93—99. — Jeu Bladé, Contes populaires recueillis en Agenais. — Kemcedy, Fire-side stories of Ireland і перекладена відси у Loys Brueyre, Contes populaires de la Grande Bretagne. — Carrew Harlitt, Early popular poetry, t. III. — Аѳанасьевъ Легенды, N 5: Попъ жадные глаза; N 31: Кузнецъ и демонъ, перекладено на анґлїйське Ralston, Russian Folk tales, New York, 1878, ст. 70—74 і 355—359. Пор. Melusine, t. V, N. 8, t. VII, N. 2, L' operation d' Esculape. *І. Ф.*

28. Як сьв. Петра уперед жона, а відтак пяниції у коршмі побили.

Хотьіў Питро́ так, обы́ жона́ роска́зувала на сьім світьі і Христо́с даў так, обы́ жона́ роска́зувала чолові́ку. Прийшо́ў Христо́с с Питро́м ў йинно́ сило́. Припро́шуйи сьа Христо́с с Питро́м на нӧч у тӧм сильі. Ни хотьа́ть ни́ґде прийати́ на нӧч. Прийшли́ до йинно́йі хи́жі. Там ґазда́ до́ма йи: Примі́ть нас, ґаздо, на нӧч двох!

Йа бих, льу́де че́сьньі, прийа́ў вас на нӧч, а́йбо жона́ ў ко́рчмі пйи, прийди с ко́рчми, та у́бйи й мине́ й вас.

Но, ка́жи, Петро́: Та ми два йи, а ви йиде́н, та ми сьа ни даме́ жоньі́ три би́ти.

Тай ви, льу́де че́сьньі, почьу́йти, та обы́сьте ни жа́лували на ме́ни, йак буде́ жона́ би́ти вас.

Опста́ли оны́ сьа на нӧч у то́го ґазди́. Айбо Христо́с знаў, шчо тота́ жона́ буде́ би́ти Петру́, ў перед знаў. Ну, льагли́ собі́ ўбидва́ на по́стьіль, Христо́с і Питро́. Христо́с собі́ льіг ут стьіни́, а Питро́ собі́ льіг ут хи́жі. — Ой йде жона́ с ко́рчми сьпіва́учи ў почи́ і ґазда́ сьа тве́рдо бо́йіть жони́, бо йде с ко́рчми пйа́на. У́йшоў ґазда́ с хи́жі вон і поўтворьйа́ў две́рі обо́йи йіў, так йі сьа бо́йіть. І війшла́ до хи́жі ду́жи го́йкаучи жона́. Ка́жи жона́ ў хи́жи: Шчо то за планьі́ти спльать там на по́стели? На ґазду́ го́йкать собі́.

Цит, жо́но, то подоро́жньі льу́де спльать, дай йім по́ки.

Вон іди́ з ни́ми! На шчось йіх прийа́ў на нӧч?

І ўзьала́ древо́ собі́ ў ру́ки і ўпере́д ґазду́ набы́ла древо́м і ґазда́ ўтьік вон; тоди́ ка́жи: Типерь тих двох буду́ би́ти! Но, пӧшла́ з древо́м, бий Петру́, бо Питро́ с кра́йу буў. І ду́жи побы́ла Петру́. Но, Христо́с ка́жи Питро́ви: Пе́три, йди ти т стьіньі́, бо буде́ тьа упйа́ть би́ти, та

най мине́ би́и у̑же! — Ай она́ сьа догада́ть: Ага́, ка́жи, ни би́лам шчи оттóго, шчо кóло стыі́ни́ йи! Пóшла́, у̑зьала́ собí древе́ і уп́йать Петру́ іми́ла би́ти на дру́гу ра́ту; гада́ла, шчо дру́гий. Христо́с знау̑, шчо она́ буде́ йти би́ти т стыіны́ і за ото́ сьа пиримі́ньау̑, та Питро́ двíчи би́тку дöста́у̑. І ра́ньіцко у̑ста́ли і пöшли́ гет у̑тти. Ка́жи Питро́ Хри́стови: Го́споди: най ни роска́зуйи жона́ чоловíку, бо сь сьóго нич, оби́ жона́ роска́зувала.

Ка́жи Христо́с Петро́ви: Ци каза́у̑ йа тобí, Пе́три, ош се нидо́бре буде́?

Но, Го́споди, най чоловíк роска́зуйи жоні́. Кидь би чоловíк бу́у̑ таки́й ги помило́, а жона́ така́ йак світ, та най роска́зуйи жоні́, бо сь сьóго нич, Го́споди, оби́ жона́ чоловíку роска́зувала.

Іде Христо́с с Питро́м ни́ла ко́рчми. Ка́жи Питро́ Хри́стови: Го́споди! най йа пове́рну до ко́рчми!

Пе́три! ни йди до ко́рчми.

Йой, Го́споди, ду́жи ньа тота́ жона́ поби́ла, та шчо бих ма́ло па́линки у̑пиу̑.

Христо́с ка́жи: Пе́три! убйуть тибе́ у̑ ко́рчмі, бо там пйани́цьі у̑ ко́рчмі суть, Пе́три.

І Питро́ ни ві́рувау̑ Христа, ай пöшóу̑ до ко́рчми. Айбо там пйани́цьі у̑ві́дьіли Петра́ ско́ро. Шчи й Питро́ ни у̑стиг йиде́н нуга́рь па́линки у̑пити у̑ ко́рчмі, бо пйани́цьі гро́зьать Питру́, оби́ йім гу́у̑, бо Бо́ дау̑ му гу́сльі ми́жи пличи́ма. Пйани́цьі ві́дьіли гу́сльі у̑ ньóго, а вöн сам ни ві́дьіу̑ і ни знау̑ за гу́сльі, ож у̑ ньóго суть Пйани́цьі ка́жуть: Пе́три, гуди́ нам!

Питро́ ка́жи: Йа вам густи́ ни бу́ду, бо йа ни зна́у густи́, тай у̑ мени ни йи гусе́ль.

А пйани́цьі йми́ли Петру́ та за ото́, шчо ни хо́чи густи́, у̑били́ ду́жи так, ож ле́дви с ко́рчми у̑пшоу̑. Но, звíдать Христо́с: — Христо́с чинить сьа, ож ни зна́йи, шчо Питро́ дöста́у̑ — Шчо ти сьа, Пе́три загу́рну̑ у̑ ко́рчмі так дóу̑го?

Ни бу́ло кочьма́рки у̑ до́ма, та загу́рну̑йим сьа.

Та шчось, Пе́три, чика́у̑?

Чика́у̑ йим, аж у̑пйу ма́ло па́линки.

Пе́три! би́ли тибе́ у̑ ко́рчмі.

Ой, Го́споди, ньіт, ни би́ли.

Та чому́ тобí, Пе́три, си́ньцьі по́-плечох, а ти ка́жиш, ни би́ли тибе́?

Йа, Го́споди, схоу̑с сьа, та са́мйим сьа поби́у̑.

Но, Пе́три, ци каза́у̑ йа тобí, оби́сь ни йшо́у̑ до ко́рчми?

Бо́льши раз, Го́споди, ньі́гди ни буду́ йти до ко́рчми, бо мине́

пйаници́ ў ко́рчмі застаўльа́ли густи́, тай ни знаў ні густи́, ні гусе́ль ў нья ни йи.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. кр. Н. 4. ст. 124--126. — Чубинський, Труды, II, Ст. 329 333. — Етноґрафічний Збірник, Т. II. М. Дикарів. Ст 8—10: Колись жінка була старша від чоловіка і Кара сьвятому Петрови. — Чубинський, Труды. Т. I. Ст. 153—154 і 158—159. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slov. povesti. Кн. IV. Ст 57—58: Petor ako ranostaj. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 40 41: Deszcz. *В. Гн.*

29. Христос і сьв. Петро та Павло. Петра бє баба на нічлїгу, а відтак пяницї в коршмї. Петро збирає черешнї з пороху на дорозї, а відтак краде колач, з котрого повстають гриби. Юда. [Про кровосумішника].

1.

Пові́ў Го́сподь: Йа са роди́ў і ўмира́ти хо́чу і бу́ду; ни сам, лем іс това́ришома. Скли́каў сво́йіх това́ришуў, поглья́даў йіх, Петра́ і Па́ўла: Будете́ мо́йі учи́тельі, а йа ваш; йа вас нау́чу, а ви бу́дете дру́гих учи́ти во імйа́ утца́ мо́йо́го!

Іш́ли по світьі жобрака́ми, пробалова́ли світ. Прийшли́ до йидно́го вала́лу. Даў Бох те́мну нуч на ве́чур. Почали́ са на нуч проси́ти. Пові́даўть льу́ди: Іди́ ти до то́йі хи́жи, де йи гру́шка у дворі́; там ни йи лем ґазда ж жоно́ў, двой дьіти́й, та вас там прийму́ть, бо ў нас мно́го че́льади.

Прийшли́ там. почали́ са на нуч проси́ти. Пові́ла йім жона́: Ни йи ґазди до́ма; ґазда ў ко́рчмі пйа́ний. Йа би вас прийала́: може́ на вас бу́ди кричати, а мине́ би́ти? Чого́ прийі́маш, коли́ мине́ до́ма ни йи!

Пові́ў Го́сподь: Ми ни йдеме́ до хиш; тинерь те́пло, і пуд гру́шкоў пере́спиме.

Прийшо́ў ґазда пйа́ний, на жону́ са ду́жи угроми́ў серди́то, чого́ льуди́й до хиж ни пу́стила, же́би се́ред двора́ спа́ли; йакби ўна заспа́ла, а уни́ би йий опкра́ли. Пусть льуди́й до хи́жи. Йак собі льа́жиш, жиби́сь две́рі замкну́ла, ньай льу́ди ў хи́жи спльать.

Посанова́ў Петро́ тоту́ до́бру ґазди́ньу, а́йбо ґазда ни санова́ў. Роска́заў, би му дала́ вичерьйати і тим льудьом, шчо прийшли на нуч.

Повіў ґазда жоны: Ци ти ґодна знати, коли уни йіли? Пўтны льуди, ўни ни дома!

Уньус йім соломи, постелиў серет хижи, даў йім білу плахту, переночовали і подьаковали. Петро просить Господа за тотў ґаздиньу: Йак уна са бойіть того свого хлопа, а уна добра; дай йуй, Божи, би ўна була мупныйшша, йак хлоп.

Указаў укас Христос Питрови: Прийшли у пару днуў назат до того ґазди, шчо грўшку у дворі маў. Просьать са на нуч. — Уже ґазда слапший, а жона муцныйша; ґазда дома дьіти колиши і вичерьйу варить, жона ў корчмі пйи, с хлопома са бйи: даў йуй Бух силу. — Польігали пуд грўшку, йак і тогди найперше, жи с пуд грўшки до хиж закличуть, та йім дадўть вичерьйати і постельать, та будўть спати.

Прийшла жона пйана з грубим колом. Христос пуд грўшкоў сидыіў, Петро с Паўлом лежали.

Повідать жона: А ци тус са вистер! Когось са просиў, коли мине дома ни було?

У ґазди.

Ґазда й сам ни знайи, ци буде дома ў хижи ночовати, лем кидь вичерьйа готова, ай дьіти ни плачуть. Та пучне Питра колом окладати!

Увойшла до хиж, дўжи з ґаздом звойовала. Питро Бога просить: Коли пушла жона до хиш, та тыкайме! Йак ми ноги колом посукала!

Повіў Господь Христос: Ци гвариў йа тобі, Петре, ни проси за жону? Ци також ґазда за нас на свойу жону кричаў, чому нас до хижи ни пўстила? А жона ґазду добрі черев нас світом ни спровадила! Забрали са, пушли світом.

2.

Кортыіло Петра до корчми зайти: Господи, пойми до корчми! Там льуди палинку пйуть, та чей дахто й миныі дасть! — Сотвориў му на плечох пап Буг гўслы, йому і Паўлови. Увойшли трійи до хиж, почали пйаныі кричати, скакати, жи ту суть гудаки: Льуди, грайти! — Господь гусель ни маў, та йому нич ни гварили, лем Петрови і Паўлови.

Питро повіў: Йа грати ни знаў.

Чому же гўсьлыі майиш? Почали го бити і гўсьлыі на них покришили. Утекли с корчми з мижи пйаних льудийи.

Гвариў Христос Питрови і Паўлови: Ци повідаў йим вам, битыі будете, мижи пйаних ни хотьте!

Повіў Петро і Павел: Ни будўть по світыі ваньґровати, жеби йіх каждий биў, йак ў вечур, так рано.

Зустаў Христос сам. Збираў собі веце апостолуў, бо кидь го тоти полишать, та жеби другі були.

3.

Пушоў Петро́ од Христа. Ни мух так ле́хко бжи́ти, йак ко́ло Хри́ста, вирнуў са Хри́ста глья́дати. Увідьіў його́ Го́сподь Христо́с, повідать му: Де йдеш Пе́тре?

Сьати́либисьте са! іду́ вас глья́дати, бо миньі ле́кше з ва́ми жи́ти.

Но, при́йму шче тьа за това́риша на тре́тьій за́вуд.

Ішли́ обайи́ ў йидно за путьоў. Допусти́ў Христо́с го́лод на Петра́, же́би са Питро́ви хотьіло йісти. Сотвори́ў му йиде́н ґра́йцарь па путі́. Петро́ ўвідьіў, за ґрайцарьйо́м са ни схили́ў, а на пе́ред йшоў. Йшоў Христо́с позза́ду, тот ґра́йцарь зньаў, бо Питро́ са ни хотьіў схилья́ти за йидни́м ґрайцарьйо́м. Прийшли́ до ва́роша, там продава́ли чере́шньі. Купи́ў Христо́с за ґра́йцарь чере́шень. Ішо́ў че́рез ва́рош, та по йидну́й до по́роху пушча́ў; а Питро́ са схильа́ў, та по йидну́й збира́ў. Так собі ду́маў Питро́, жи Христо́с тра́тить чере́шньі, та ун ни зна́йи, жи чере́шньі па́дауть. А Го́споть по йидну́й пушча́ў. Йак пойі́ў Петро́ чере́шньі, повіў му Христо́с: Хто са ни ра́дуйи ґрайцарьйо́ви, тот ни бу́ди ма́ти дна.

4.

Про тоти́ чере́шньі Петро́ буў голоде́н. Зайшо́ў ко́ло тих, шчо колачі́ продава́ли, та собі́ йиде́н мали́й укра́ў. Повіў Петро́ Христо́ви: По́дьме ви́тти гет. А Петро́ са бойа́ў, зато йшоў гет, бо кола́ч ўкраў. Вийшли вон ва́роша до йидно́го льіса, Христо́с льух спа́ти, а Питро́ сидьіти. Христо́с собі закри́ў во́чи. Питро́ ўвідьіў, жи Христо́с са ни позира́ть, ви́ньаў ко́лач, поча́ў куса́ти. Христо́с гва́рить: Ци ви́диш да́шчо Пе́тре? Ун пльу́нуў до жме́ньі колачо́м, ве́р вит се́би до льі́са. Го́сподь нич йому́ ни ка́жи. Тот уку́сить колача́ зась. Го́споть са звідуйи: Пе́три, ци сиди́ш? То́му ни ла́дноззісти, бо му йази́к ми́льаў; пльу́нуў хльі́бом до жме́ньі, верх до льі́са. І кулько́ рас тот хльі́ба куса́ў, усе го са Го́споть позвідуваў, а ун з ро́та ви́верг. Розмета́ў йиде́н мали́й кола́ч: і сам буў голоде́н і кола́ч укра́ў. Йак колача́ ни бу́ло, Христо́с ід ньо́му ўстаў, звідуйи са: Ци ти Пе́три ни голоде́н? Бо ту су́ть ў льі́сі гри́би; кидь йис, Пе́три, голоде́н, пу́йдиш назбира́ти, та буде́ш печи́, та йісти.

Сьатилибисьте са, йа голоде́н.

Збира́й гри́би, бу́деме кла́сти огень, та печи́.

Пушо́ў Петро́ по льі́сьі, назбира́ў колачуў: Сьати́либисьте са! то йакісь колачі́ на ко́рени.

Христо́с йому́ повідать, Петро́ви: Ки' буўйись го, Пе́три, ззіў сам, та ни́ґда би са за те́би льу́ди Бо́гу ни моли́ли, жи ти ўчини́ў гріх, а так са буду́ть за тьа Бо́гу моли́ти. Буде́ш ма́ти ў льі́тьі пуст, коли́ буду́ть почина́ти гри́би рости́: то буде на на́мньать, же ти кола́ч укра́ў.

Сьати́либисьте са, тадь ви ни ві́дьіли!

Ци та́кже, Пе́тре́, ку́лькось раз укуси́ў, тась му́сьіў і ви́пльу пути?

Пра́ўду ма́йите, сьати́либисьте са.

Накла́ў Петро́ 'ге́нь, пи́ук гри́би і йіў.

Пе́три, ве́рниме са до ва́роша, бо йа ма́у чоти́ри ґра́йцарі, та ти дам, та собі́ ку́пиш кола́ч.

Повіў Петро́ Хри́стови, жи голоде́н.

Повіў Христо́с Петро́ви: Лем по́йме ско́ро.

5.

Прийшли́ до ва́роша, звідуують са, де пека́рь, же́би йім кола́ч прода́у за чоти́ри ґрайца́рі. Загна́ў Христо́с Петра́ до пекарьйо́вой і хи́жі. Пека́рь повіў: Ни йи хльі́ба пиче́ного. Христо́с зна́у, жи ни йи хльі́ба пиче́ного, лем йи квас. Ка́жи Петро́ви: Купу́й од них ква́су за чоти́ри ґра́йцарі, ньай ти посадьа́ть до пеца. Пові́ч то́му па́нови, жи зо мноу ту йи Христо́с і то миньі́ Христо́с хо́чи купити хльі́ба за чоти́ри ґре́йцарі.

Прода́йти ми ква́су! Кидь ми продасьте́ ма́ло ква́су, ва́ша па́ньі, пека́рьйу, ни ма́йи дьіти́й — буде́ ма́ти йидно́го хло́пцьа.

Пора́доваў са пека́рь то́му і росказа́ў това́ришум на вагу́ поло́жити за чоти́ри ґре́йца́рі ква́су: І поса́тьте до пе́ца то́му чоловіко́ви, шчо с Хри́стом хо́дить. — Тото́ ма́ло ква́су — у пе́цу, так Христо́с даў, шчо по́уна пец бу́ла вид йидно́го хльі́ба, жиби́ пека́рь ві́дьіў, шчо ўни за льу́ди. Пека́рь уві́дьіў, тот хльіб вели́кий, повіў, же не дасть за чоти́ри ґре́йцарі.

Повіў му Христо́с на тото́: Буде́ ти тако́го си́на жона́ ма́ти, шчо тобі́ бу́ди на прокльатьа́, а миньі́ бу́ди на пропйатьа́; за тот хльіп, шчом ти указа́ў чу́до небе́сной, буде́ш ма́ти ка́ру, буде́ш ма́ти си́на Йу́ду; му́сить тьа ка́міньом заби́ти, ма́тирь сво́йу зґвалтува́ти. Тот хльіб до́тльа с пе́ца не ви́ймиш, за́кльа пец не розва́льаш. Ки' бу́уби муй хльіп, та би ви́йшоў сам іс тво́його пе́ца

Повіў пека́рь: Буде́ хльіб ваш за два золоту́уки.

Буде́ш ма́ти на три золоту́уки хи́бу, собі пец розва́льаш, кидь ни даш мо́му това́ришови! — Му́сьіў Христо́с ли́шити вели́кий хльіб. Охаби́ў Христо́с ўши́ткой, пушли́ по сві́тьі апо́столуў збира́ти, бо ўже ўши́ткі бу́ли поро́дженьі, лем Йу́да ньіт.

Уро́диў са і Йу́да, за котро́го Христо́с наказа́ў, же буде́ утцьо́ви й ма́тери на прокльатьа́, а Хри́стови на пропйатьа́. Учини́ў са гньіў йиде́н на бі́лум хльі́бі.

Йак са у́ро́диў Йу́да, зра́доваў са його́ бога́тий оте́ць, жи са наро́диў хло́пець. За́раз загна́ў за йпура́йами і за ра́біпами, жиби́ го охрести́ли, повіли йме́но. Прийшли́ ра́біни і вели́кі бі́бльйайши, шчоби́ попо-

вирáли до біблыйі, котрóго са дньа ўрóдиў, йакóй йме́но тот день маў. Порьйаховáли рáбіни дни, значи́ть, тот день, же му мож дати́ йме́но Йýда, бо на таки́й са день ўрóдиў. Напýдиў са пекáрь от тóго слóва; ни хóчи ун си́на Йýду, бо ун буў пáном і бýди, а погньíваў бóську лáську про йиде́н велики́й хлыіб, котри́й буў за чотири́ ґре́йцарі. І росповíў рáбіном, от котрого́ дньа зайшлá жонá грýба: Прийшóў ту Христóс іс свóйум товáришум, купи́ў за чоти́ри ґре́йцарі квáсу. Тот квас повáжилисьме; урýс вели́кий хлыіп іс тóго мáло квáсу. Йа тот хлыіб ви дáў, проси́ў йим од ньóго два золотýўки. Ун ми на то повíў: Буде́ш мáти си́на Йýду, бо то ни на твóйу лáску таки́й хлыіб ви́руст, то його́ Буг даў; і ви' дне́ська твóйа жонá грýба.

Рáбіни са запýдили і дýмауть: Хоть ун ни хóчи Йýду, áли нам го ни слобýдно и́ньшак хрести́ти, бо са на таки́й день ўрóдиў. Йíли і пи́ли рáбіни, хлóпца ни покрести́ли: оте́ць і мáти ни хотыíли Йýду, йім и́ньшак ни слобýдно бýло похрести́ти. Розуйшли́ са рáбіни.

Мáла його́ мáти золотý шпи́льку. Заби́ла му до його́ малóйі гóлови пóпут скóру. Купи́ла лáдичьку іс сáшу і поне́сла, ве́рла го до рікú, до вóди. Потонýў хлóпець долý водóў: майи бýти Йýда, ньай ни бýди нич. Пушóў Йýда дванáцать миль ве́млы на вóды. Прийшóў на ме́льни́цьку ваткáльницу. Пушóў ме́льник повирáти, ци порьйадóчно йде вóда на йáрок, увíдыіў малý лáдичьку, а ў ньуй хлóпца. Ме́льник хлóпца ўзьаў і приньýс до свóйого млúна, указáў свóйуй жоны́, ме́льницци: Йа найшóў дыітúну Дьáкуйме Бóгу, же нам Буг даў дыітúну, бо йа бездыíткиньа, повíла ме́льничка. Дали́ чужýй жоны́ корóву, ме́льник, жеби́ хлóпца дóйчила, до валáлу за три рóки. Потóму ме́льник го годовáў сам до пйатнáцать рóкуў дóма. Кáждий го и́ньшак ни кли́каў, лем Йýда, áни ни́хто ни знаў, йак тóму хлóпцеви ме́но, лем самí льуди вит се́би. У пйатнáцать рóкуў спровáдиў го свíтом: Йа твуй ни оте́ць, мóйа жонá ни твóйа мáти; ви́годовалисьме тьа, тепе́рь йди, де хóчиш.

Тогди́ Йýда са вернýў ў гóру назáд до тóго крáйу, де са рóдиў; áли вун ни знаў, ци даґде ў вáроши, ци на валáлы. Прийшóў до йидньóго вáроша ў йидно́й рáно; голоде́н буў барс; увíдыіў ў йиднóго пикарьйá кирть шýмну: ўспли́йакі грýшки і плáнки. І скóчиў до ки́рти, почáў плáнки рвáти. Уви́дыіў тот пан, шчо кирть його́, почáў бíшти́ і імáти. Схили́ў са Йýда за кáміньом і верг до ньáнька свóйого. Йак удáриў по гóлові, заби́ў од рáзу ньáнька свóго. Ни́хто ни знаў, жи то оте́ць, áни жи ун його́ син. Зіми́ли Йýду полицáйти і вели́ го на вáроську хи́жу і пекарьйóву жонý, шчóби повíла, за шчо заби́тий йийí пан.

Звíдуўть са на вáроськуй хи́жи панóви от пикарьйóвойі пáны: Шчо вам нароби́ў сесь леґíнь?

Заби́ў мóйого пáна.

Ци ма́йите дыти?

Шесте́ро, а се́мий ни го́днам зна́ти, ци жи́йи, ци ўмер.

Про йаку́ причи́ну ва́шого па́на сей леѓінь заби́ў?

Йа́блока рваў тот леѓінь, а муй пан його́ іма́ў.

Типе́рь пові́чте, па́ны, ци го вам дати́ за слугу́, жеби́ вам помага́ў дыти годува́ти, ци го ме́чом ізруба́ти, ци го заві́сити? Ци буде́ш туй па́ни служи́ти?

Ра́до слу́жу, лем ньай вит ши́бени ни ўмру́.

Пу́стили леѓіньа́ іс па́ньо̆у з ва́роськойі хи́жи, шчо заби́ў пекарьйа́. Прийшли́ до до́му сво́його, дала́ му пека́рька йі́сти і пи́ти: На ва́роськуй хи́жи ви́міньала му́жа молодо́го за старо́го! Прийшо́ў ве́чур, полыга́ли спа́ти до по́стелы̆ йидно́йі. Ўна са його́ зві́дуйи, хто йому́ оте́ць?

Ун пові́ў, жи ни зна́йи.

Хто тибе́ годова́ў?

Йиде́н ме́льник.

Уна́ собі́ розду́мала: Чей йий Христо́с прола́ў! — А з ним дыло ўже учини́ла тогди́ свой. —

Даў Буг ра́но, йак переспа́ли йидну́ нуч і ўна йому́ пові́дать на ра́но: Ло́сно ў ме́ни так син маў бу́ти, Йўда, йак і ти. Та́сьме ни хотыли, ве́рглисьме го на во́ду у надо́вуй ла́доццы, а́ли жи йа йому́ дала́ на знак пут ско́ру до го́лови золоту́ шпи́льку.

Ун йуй пові́ў, жи ун ма́йи на го́лові ги́рьку. Ун тогди́ ско́ро хо́пиў но́жицы і рас так ўрі́заў до то́йі ги́рьки. Одрі́заў ско́ру, найшо́ў шпи́льку. Його́ са ма́ти напу́дила і ун са напу́диў, жи гріх учини́ли. Пушли́ на ва́роську хи́жу на дру́гий день мельдова́ти са, шчо с то́го пра́ва ма́йи бу́ти: Син утца́ заби́ў, а ма́тырь зґвалтува́ў! Ўші́ткі пано́ви са на ны запо́зирали: Йаки́м дылом вун твуй син?

Уна́ на ва́роськуй хи́жи роспові́ла. Столи́ца ни хоты́ла прийати́ ка́ру пи́йаку, али ўни та́кой ни́ґда ни чу́ли. Тогди́ пушли́ дому́ обо́йи на́зат, син і ма́ти, і бану́уть, жи гріх учини́ли. Пові́ла ма́ти йому́: Іди́ ў Русали́м, там йи Христо́с, та ти пові́сть, ци буде́ гріх витпушче́ний. Христо́с його́ за това́риша прийа́ў, Йўду, аж до то́го ча́су, за́кльа го ни продаў.

Зап. в сєрпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

Паралєлї: Драгоманов, Малор. нар. пред. и разск. Ст. 124. Ч. 22. Спасъ, св. Петръ и подкова. Тамже: Ст. 125—128, Богъ, св. Петръ и цыганъ. Тамже: Ст. 129. Спасъ, св. Петръ и злая жена Тамже: Ст. 130—131. Кровосмѣситель (Андрій Первозванний). — Коо-

томаровъ, Легенда о кровосмѣсителѣ, Монографіи I, 327. Костомаровъ, Пам. Стар. рус. литерат II. 415—442. Чубинськиӣ, Труды этногр. экспед. въ Юго-Зап. край, I, 182, Марія Єгипетская. Антоновичъ і Драгомановъ. Историч. пѣсни Малорус. народа т. I. Ст, 280 і дальші. (Подані пісні і переказн українські і західні). Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 58. Z przeznaczenia kazirodcą. — Jan Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 324. Ч. 7, — Тамже, Ст. 333. Ч. 13. Jak Pánjezus ukárał świętego Pietra za lenistwo. — Тамже, Ч. 14. Jak się wzieny grzyby bez łakomstwo świętego Pietra. — Wisła. T. V. Ст. 624—626. — Wisła. T. VI. Ст. 54—79 і 279—299: Grabowski Bronisław, Podania o związkach między najbliższym rodzeństwem (зведена ту обширна лїтература, що трактує про кровосумішника). М. Драгомановъ, Славянскитѣ прѣправки на Єдиповата легенда (Сборникъ за нар. умотворения, наука и книжнина).

Про кровосумішника диви ще: Oosterley, Gesta Romanorum. Ст. 291—294: De amore inordinato. — Vincent. Bellovac. Spec. hist. 7, 93. — Gringore, 19, s, 1 b. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 399 4)9: De mirabili divina dispensatione et ortu beati Gregorii pape (оповідане вельми обширне, привязане до сьв. Григоря). — Hartmann v. d. Ane ed. Greith, spicil. vatican. 1838, ст. 180-303; ed. Lachmann, 1838. — Görres, deutsche volksb. 1809, Ст. 244. — Hagen, Minnesänger, 4, 264. — Vie du pape Gregoire le grand, ed. Lazarche. Tours, 1857. — Sir Degore; Ellos, spec. I, 347; Warton, I, 180; Utterson, pop. poetry, I, 117. — Sir Eglamour of Artois. — Hor. Walpole, The mysterious moller, trag. — Reinbote v. Doren; Hagen, alt. d. ged. I. — Grässe, Lit.-Geschich. 2, 2, 953. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 641—646, Ч. 244. — Caesarius, 2, 11. — Wright, stor. 110, 112 a. — Montalvan, sucęsos, la maior confusion. — Masuccio, 23. — Brevio, 4. — Bandello, 2, 35. — Medrano, Dunlop-Liebr. 289. — Jubinal, Nouv. rec. 1, 42, 79. — Méon, du sénateur de Rome. — Heptameron, 30. — H. Stephanus, 12, 2. — Des Fontaines, l' inieste innocent. 1638. — Luther. Tischr. 226 b, 443. — Schumann, Nachtbüchl, 1, 17; 2, 4, — Wendunmuth. 1, 329 — Hondortt, 312. — Lyrum larum, 238. — Dunlop-Liebr, 498. — Byshop, blossoms, 11. — *В. Гн.*

30. Христос сватом.

У йидну́м ва́роши бу́ў йиде́н Ру́син, шчо там ве́це ни бу́ло Русна́куў, лем тот йиде́н Питро́ іс свойо́ў ма́тырьйоў на коне́ць ва́роша. Ішо́ў сьати́й Питро́ с Хри́стом, зайшли до Питра́ на нуч. Зві́дуўть са Пи́тра: Чом са ни же́ниш?

Йакби йа са приду́маў ожени́ти, а йа худо́бний, за ме́ни ни да́ўби ту ни́хто дыі́ўку у на́шум ва́роши, а́ни ту ни йи тако́йі віри...

Пові́ў Христо́с, ци зна́йи книшку чита́ти.

Питро́ отпові́ў, жи зна́йи.

Даў му Христо́с кни́шку сво́йу на тот йидéн вéчур, жéби са пушо́ў іт туй сту́дни моли́ти, де ўсе хо́дьать на во́ду.

Пушо́ў са Питро́ моли́ти, ви́йшли д ньо́му три дьіўки: Шчо хо́чиш леґіньу?

Закли́каў йіх до хи́жи до сво́йийі пéрет Хри́ста. Повíли дьіўки́: О Бо́жи, шчо жа́даш од нас?

Ўжини́ти хо́чу сьо́го лиґіньа́. Ти опста́ниш на́йстарша ту. За́то сьти ту прийшли́, о́бисьти зна́ли, де ва́ша систра́.

А йийі, тоту́ трéтьу, присьа́х с тим лиґіньо́м, жéби жи́ли на вíки.

Дру́гий день пушо́ў Христо́с гет, а уни́ зуста́ли тро́йи: Питро́, його́ жона́ і ста́ра ма́ти. Дочу́ли са ў ва́роши, жи Питро́ са ожени́ў і вíдьіли му жону́, жи така́ кра́сна, жи ни йи тако́йі дру́гойі у тум ва́роши; шчи й ца́рьйови повíли. Ізобра́ў са царь Питро́ву жону́ позира́ти. Йак царь увíдьіў Питро́ву жону́: Шчо хо́чи Питро́, то му царь дасть, лем жéби з ним на жо́ни помíньаў, оби́ царь Питро́ву, а Питро́ цари́цу. Питро́ ни хотьіў нич, лем кра́сну жону́. Царь залуди́ў тако́й криво́й пра́во: ве́ржуть на Питра́ штроф, жéби го ни муг іско́ньчити; кидь ни хотьіў іс ца́рьйом міньа́ти на жо́ни, та дасть за да́рмо.

Питро́ отповíў: Миньі Бог даў, та йа кому́ дам, кидь йа собí ні́витки ни во́зьму дру́гу?

Та дайи́ ту царь, повíдать столи́ца, жону́ сво́йу; бо кидь ни хо́чиш міньа́ти, та йидéн верх із льíсом ма́йиш то́йі но́чи зруба́ти; жéби льіс ізруба́ў, а гро́зна насади́ў од вéчира до ра́на і на ра́но гро́зна надави́ў, жéби шчи царь тото́ ви́но пиў.

Прийшо́ў Питро́ с пра́ва дому́ і ду́жи са зажу́рив ко́ло стола́ сво́його, же ни го́дин тото́ ско́ньчити, шчо му росказа́ла столи́ца, же вид ньо́го видбéруть жону́ на ра́но.

Жона́ отповíла: Ни буй ти са то́го. Повичéрьйай, помо́ль са Бо́гу, льась собí спа́ти, а йа йду т сво́йім сестра́м, жéби попроси́ли Бо́га, жéби тото́ Бог так даў.

Даў Бог ра́но, царь а́ни ни спаў, лем ра́на ждаў, шчо ўже сво́йу жону́ ни бу́ди льуби́ти, лем Питро́ву. На ра́но тото́ са ўши́ткой ста́ло, шчо таку́ Питро́ ви́нницу ма́йи сам, шчо ўши́ток ва́рош таку́ ни ма́йи. Ўже Питро́ бога́тий, бо столи́ца присуди́ла льіс, а вун спра́вив собí ви́нницу. Прийшла́ столи́ца на ра́но от Питра́ жону́ бра́ти. Царь і хто там прийшо́ў, ўши́ткі гро́зна ў ви́нници íли і вино́ пи́ли. Йак вино́ пи́ли, та гва́рили: Чи́йа ви́нница?

Питро́ва жона́ повíла, жи: ви́нница мо́йа.

Царь повíў: Ой так! — Присвíтчиў: То ви́нница йийí. Столи́ца записа́ла. Повíли ца́рьйови: Йакий́йиськи штроф Питро́ви ви́дали, таки́й достави́ў.

Суди́ло пра́во кри́вой ішчи́ йиде́н день Питро́ви пу́дло, оби Питро́ до дру́гого дньа, кить таку́ шу́мну жону́ ма́йи, же́би собі кра́шший дум зладиу́, йак царь ма́йи, бо кидь буде́ ца́рський кра́шший вит Питро́вого, та жону́ видбе́руть о́крем жа́дного пра́ва. От Питро́войі хи́жи стрібе́рний муст пе́рет ца́рський ґа́нок, уши́ткім ва́рошом і ко́ло мо́ста стрібе́рной де́рево, на стрібе́рнум де́реві стрібе́рной ли́стьа, стрібе́рны пта́чки же́би на тум де́реві співа́ли. То же́би са ста́ло од ве́чира до ра́на. — Де і колі́ Питро́ ту́лько срібла набе́ре, ку́лько там ро́сказ ви́даний? На бізоу́но уже от Питра́ жону́ про ца́рьйа видбе́руть.

Питро́ са ду́жи важуриу́, жи му Бог дау́ шу́мну жону́ і вели́ку ві́нницу, бо уд ньо́го царь видбе́ре. Од ве́чира до ра́на дау́ Бог, шчо у Питра́ кра́шший бурк, йак у ца́рьйа: стрібе́рний муст от Питро́вого бу́рку аж до царьйа, ко́ло мо́ста стрібе́рны стро́ми, де́рева і на них так ду́жи пта́чки співа́уть, шчо ни́ґда ни́ґде так шче ни співа́ли.

Уста́у царь, же буде́ вит Питра́ жону́ бра́ти. Загна́у и́наша мо́стом; лем до полі́ мо́ста дуйшо́у, та́мой ка́міньом стау́, ни дуйшо́у до Питра́. Повіу́ царь дру́гому тако́му, шчо го вірно́го мау́: Іди, та попозира́й, ци йи кра́шший бурґ у Питра́, йак у ме́ни! — І тот дуйшо́у до полі́ мо́ста, зуста́у ка́міньом. Че́кать царь, чом уже ни йде повісти. Загна́у тре́тього. Пушо́у тре́тьий, та уже ни йшоу́ мо́стом, лем позбо́ку за путьо́у, бо вун ни йи таки́й пан. Прийшо́у до Питра́, у Питра́ му дали́ во́ди пити. Йак са во́ди напиу́, прийшо́у на́зад дому́ до ца́рьйа, так повіу́, жи ни́ґда тако́й йі́дло ни йіу́, ани на́пуй ни пиу́, йак у Питра́ во́да, шчо лем му покоштова́ти дали́. Прийшла́ уши́тка столи́ца і царь позира́ти тот дум, муст і Питро́вой йі́дыньа і питьа́, бо кидь у ца́рьйа лыі́пшой, та видбе́руть жону. Прийшли там до Питра́ уши́ткі; хто тоту́ во́ду покоштова́у, ка́ждий повіу́, жи до́брой йі́дыньа і питьа́ і сам царь! Ни мош вит Питра́ жону́ видобра́ти, бо Питро́ уже гу́рши бога́тий йак царь. У Питра́ уже йи ві́нница вили́ка і кра́шший бурк і стрібе́рний муст, аш по ца́рський бурк.

Ішчи́ столи́ца ни ві́ровала, жи жона́ Питро́ва, лем му́сить бу́ти ца́рьйова.

Царь повіу́ Питро́ви: Так буде́ жона́ твойа, кидь із гли́ни коро́ву улыі́пиш, а дасть молока́.

Прийшо́у Питро́ іт сво́йуй жоні́ і повіу́ тото́. Повіла жона́: Пойме, возьмі́ме кни́шки, мо́льме са Бо́гу, ньай прийди д нам ту!

Прийшо́у Го́сподь і д ним помочи, же́би са ни розлучи́ли. Шчо од ньа про́сити?

Одбира́уть од ньа жону́, кри́вой пра́во.

Госпоть повіў: Ни одбе́ре вит те́би ни́хто жону́, ни бу́й са. Іди, Пе́три, пові́ч ца́рьйови, же́би тоти́ коро́ву спра́вили, шчо пі́пки пра́ўльать, жебй царь росказа́ў, а не ти! А йа прийду на ра́но.

Зра́доваў са царь, шчо ўже жона́ його́ буде́, бо тоти́, шчо пі́пки пра́ўльать, ни спра́ўльать коро́ви, же́би молока́ дала́. — Іспра́вили гончарі́ коро́ву на ро́сказ ца́рьський з вели́кима рога́ми і ці́цками. На дру́гой ра́но прийшо́ў Бог до ца́рьйа на фри́штик, шчо́би іс ца́рьйом фриштикова́ў. Пові́ў Бог ца́рьйови: Во́зьмиш вит Питра́ жону́, а́ли кить тота́ коро́ва, шчо дне́ська гончарі́ спра́вили, молока́ дасть; а йак ни дасть, так ти ни слободе́н жону́ присьа́гану бра́ти!

Пушли́ коро́ву дойі́ти: молока́ ни надойі́ли і ці́цьки полома́ли. —

Пові́ў му Бог, ца́рьйови: Ти шчи ни мо́жиш нико́му роска́зовати, бо на твуй ро́скас шчи са ни хо́чи ўши́ткой ста́ти, лем дашчо́, а на бо́ський ўши́ткой.

Царь Бо́гу пові́ў: Заже́нь ти, ньай ти дасть молока́!

Бох так даў: Закли́чти Питро́ву жону́, ньай йде коро́ву дойі́ти тоту́ в боло́та. — Питро́ва жона́ дойі́ти, а царь і Бог вартова́ти, же́би ни принесла дру́гой молоко́, лем тото́ от то́го боло́та. — Прийшо́ў Бог ід коро́ві іс ца́рьйом і Йиле́на, Питро́ва жона́ коро́ву дойі́ти. Бог на коро́ву ди́хнуў, коро́ва о́жила. Надойі́ла ду́йник молока́. Напи́ў са Го́сподь найперши свойого молока́, бо тото́ його́ бу́ло і пові́ў ца́рьйови, жи: ти ў сво́йум до́мі про Бо́га ни ма́йиш ни йі́сти, ни пи́ти, а́нись ни го́дин ўзьати вит присьагне́ного чолові́ка жону́, кить Бог ни схо́чи, вит Питра́ худо́бного Йиле́ну.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 180—194 (деякі спільні мотиви). Подібнож і ст. 194—203. Тамже, Ст. 400—403: Про чоловіка і його жінку аньола.

31. Христос, вдова і її сини.

Коли́ ішо́ў Христо́с іс Питро́м, зайшли́ до йинно́го сила́, та зайшли до йинно́йі убо́гойі ўдови́цьі проси́ли сьа на но́ч. Ота́ така́ худо́бна жона була ни ма́ла нич, лем одну́ коро́ву, та три хло́пцьі. Ка́жи Христо́с то́ў жоньі́: Прийміть ви нас на но́ч!

Ду́жи ўдьа́чно йа бих вас прийа́ла, бо йа й так ду́жи ра́да, коль да́тко до ме́ни зайди, бо до ме́ни ни́ґда нитко ни захо́дить; і сусьі́да ни зайди ни́ґда до ме́ни; та аж ма́йити дьа́ку, та опста́ньти.

Оні́ опста́ли, а́йбо дьі́ти ду́жи пла́чьуть; йі́ли би, а́йбо ньі́шчо і ўна сьа ганьби́ть, шчо дьі́ти пла́чьуть, а она́ ни ма́йи шчо дьі́тьом дати. Тоди́ пöде до ста́йньі, узьме́ с ста́йньі ба́леґу, посипле по́пелом і ве́рже ў піч і ка́жи дьі́тьом: Ци́тьти, ни пла́чти! ви́дити, усади́лам вам кола́чь. Дьі́ти сьа ра́дуўть: будеме́ йі́сти хльі́ба! Сто́йіть до́ўго тота́ ба́леґа ў печи́. Ка́жи Христо́с: Мо́жити ўже ўньати тот кола́чь.

А жона́ ка́жи: А, ка́жи, тото́ ни кола́чь; тото́, ка́жи, ба́леґа. Йа лем дьі́ти ду́рьйу, шчоби́ ни пла́кали.

Но, ка́жи Христо́с, ни́ч то, ўйміть, най буде́ й ба́леґа, ўже роздайте дьі́тьом.

Позйрать она́ ў піч, айно́ таки́й вили́кий хльіп, шчо ни містить сьа ў піч; по́ўна піч хльі́ба. І ўна сьа зачьу́довала, шчо тото́ за бо́жий дар. Ўньала хльіб іс пе́чі, да́ла дьі́тьом тай Хри́стови і Питрі́, йідьа́ть ўши́ткі. І Христо́с сьа забра́ў с Питро́м гет.

Іду́ть доро́гоў, ка́жи Питро́: Йой Христи! шчо́би ми тöў жоньі́ дали́? Така́ жона́ че́сна, а убо́га!

Та, ка́жи, Христо́с, най ў не́йі здо́хни ота́ коро́ва, шчо йи.

Ой, Хри́сти, та йак би то могло́ бу́ти?

Та так, шчо суть ў не́йі три сини́; йак ўросту́ть, та буду́ть сьа рва́ти на тöў коро́ві, ни буду́ть го́нни подьіли́ти сьа. Йиде́н буде́ каза́ти: Мо́а най буде́ коро́ва. Дру́гий буде́ каза́ти: Мо́а най буде́. Тре́тьій буде́ каза́ти: Най мо́а буде́. І так сьа ссва́дьать і ўбйуть йинно́го на смерть. А тота́ коро́ва йак здо́хни, та ни буду́ть ма́ти на чім би́ти сьа, ни буде́ голоўни́цтва.

Раз о́бизрить сьа Христо́с, а тоти́ хло́пцьі три біжа́ть за ни́ми. І хло́пцьі ка́жуть: Йой льу́де че́сьньі, чекайти нас і ми йдеме́ з ва́ми!

Та ви пойти.

Іду́ть і хло́пцьі з ни́ми; іду́ть йинни́м по́льом, а на тöм по́ли йинна́ ріка́ тиче́. Ка́жи йиде́н хло́пиць: Бу́ўби туй млин; туй би йиди́н ме́льник годин прожи́ти.

Та ци ти бу́ўби туй за ме́льника?

Bibl. Jag

Чому́ ньіт, йа бим бу́ў.

Ци да́ўбись ти ко́ўдошови хльі́ба, йакби до тьа повирну́ў?

О, йабим да́ў, ка́жи.

Но льіга́йме спа́ти. Пульига́ли спа́ти, уста́ли, а оно́ млин таки́й на двапа́цьать ка́меньіў, кинлири́цьа з мі́хами, ўши́тко, шчо тре́ба ме́льникови ў ру́ки, ўши́тко йи. І тот хло́пиць опста́ў сьа там за ме́льника.

Іду́ть да́ле с ти́ми двома́. Іду́ть опйа́ть дру́гим по́льом. Ка́жи дру́гий хло́пиць: Туй би було файно йинньі́ў ко́рчьмі; ту́йби йиде́н корчьма́рь ўжиў.

Христо́с ка́жи: Ци да́ў би ти худо́бному пуга́рь па́линки, ки́дьби до тьа повирну́ў, за́дарь?

Ой чому́ ныт; ўдьа́чно бим да́ў.

Но, лыга́йме спа́ти.

Поўстау́ть, айно́ там така́ ко́рчьма, на два што́ки, а ў тöў ко́рчмі гордо́ве з вино́м, с пи́вом, с па́линкоў, ўсьа́кий напо́й; мі́ри ўсьа́кі, пугари́, скльанки́, шчо тре́ба йиино́му корчьмаре́ви. Но, ти опста́нь туй, ти корчьма́рь.

Йдуть да́ле. При́йдуть опйа́ть на йинно́ по́ли, тот хло́пиць ска́жи: Но, ту йиде́н би ґазда́ го́дин ґаздова́ти на сым по́ли, кой би, ка́жи, бу́ли ў ньо́го ту́йки во́ли, коро́ви, хи́жа, стайны́, плуги́, шчо тре́ба йинно́му ґазды́ ў ру́ки.

Ка́жи Христо́с: Лыга́йме спа́ти.

Польига́ли спа́ти, ўста́нуть, айно́ там ду́жи прикра́сна хи́жа, три стайны́, плуги́, во́зи, шчо тре́ба ґазды́ ў ру́ки, ўши́тко гото́ви. Но, ти опста́нь туй, тай ґазду́й.

Іде́ Христо́с іс Питро́м да́ле. Раз ў рöк про́вирнуть сьа Христо́с с Питро́м нава́т тим путьо́м. При́йшли́ іт то́му млино́ви, шчо Христо́с да́ў учини́ти. Ка́жи Христо́с Питрі́: Ану́ йди до сьо́го млина́, та проси́ дара́нчик хлы́ба подоро́жному чолові́кови!

За́йде Питро́ ў млин і по́чьаў проси́ти убо́гому чолові́ку подоро́жньому дара́нчик хлы́ба оби дали́.

А ме́льник ка́жи: Йа хлыб за́дарь ныко́му ни да́у; йа ни ма́у хлы́ба роздава́ти хоть кому́.

І Питро́ пушо́ў гет. При́йде т Хри́стови, ка́жи Христо́с: А што, ци дали́ тобі́ хлы́ба?

Та ни дали́ Каза́ли так, ож за́дарь хлы́ба нима́ дава́ти нико́му.

Но, йду́ть да́ле. Ка́жи Христо́с: А верни́ сьа Пе́три, там йим забу́ў па́личку ко́ло млина́! Вирну́ў сьа Питро́, позира́ть, а́йно там де бу́ў млин, заломи́ло сьа, та лем бе́зно там, крутьі́ль; лем па́личка обе́ртать сьа на тöм крутьі́ли́ ў воды́. При́йде Питро́ т Хри́стови і ка́жи: Ой Хри́сти! там лем бе́зно опста́ло, де тот млин, та па́личка се́ред крутьі́льа́ обе́ртать сьа, ни мош йі́йі ўньати з води́.

Но, йдым гет да́ле. При́йдуть т тöў ко́рчьмі. Ка́жи Христо́с Питро́ви: Ану́ Пе́три йди до се́йі ко́рчьми, та проси́ пуга́рь па́линки худо́бному подоро́жному чолові́ку.

За́йде Питро́ до ко́рчьми і про́сить пуга́рь па́линки ут корчьмарьйа́. Корчьма́рь ка́жи: Йа ни ма́у па́линку за́дарь. Іди́ ми дро́ў наруба́й; йа па́линку за гро́ші ку́пу́у.

Пе́тро уйшо́у вон іт Христо́ви. Зьві́дать Христо́с Петру́: Ци доста́ў ти па́линки?

Йа ни достаў; казаў, шчо ў нього ни йи палинки задарньойі, вон палинку за гроші купуйи.

Но йдьім гет. Ідуть мало, Христос кажи: Вирни сьа Петри, там йим забуў шириночку пут корчьмоў, нут хижоў! — Верне сьа Пнтро, позирать, айно там де корчьма ни йи нич, лем безно опстало. Шириночку ни найшоў.

Прийде Пнтро т Христови, зьвідать Христос: Де шириночка?

Та йа ни найшоў Христи, бо там де ота корчьма, лем безно опстало.

Но, йдьім дале. Прийдуть там, де тот ґазда бивать, третый хлопиць. Зайшли оба до хижі і Христос і Питро. Зайдуть до хижі, а ў хижі ни йи нич; да того ґазди жона ў постили лежить і дытина мала ў нейі. І тота жона дужи сьа зрадувала, шчо до них льуде прийшли. Хотьай хвора, ни льінувала сьа ўстати; ўстала, найшла колачь, поклала палинку на стол і дужи силуйи Христа та Петру, шчоби кусали та пили. Тай кажи: Мой ґазда, кой до нас льуде прийдуть, дужи рат, та типерь його ни йи дома, та бутти такі добрі ни йдьіть ткось, доки ґазда прийди; пошоў на дрова, вон дорас прийде.

І раз лем ґазда прийде с слугом з двома возами дроў привезуть. І йак тот ґазда ўвідьіў, шчо ў нього льуде суть, воли ни пушчьать із йарма, зайде до хижі, та кажи: Най волі постойать ткось, бо йа маў льудий ў хижі. Май перши ми будеме йісти, а вольім йи коли потому. І дорас тот ґазда уклаў Христа і Петру за стол, дужи силуйи пити, йісти, дужи ўдьачно йіх прийаў. І тоди йак йіли, кажи слузьі: Іди волі ўпусти типерь, та дай йім йісти.

Айбо Христос так собі даў, шчо на позьі вилика рана ўросла му. Тот ґазда увідьіў тото і кажи: Йой чесний чоловічи! Йака вам вилика рана на позьі! Ци ни можби тото дачим загойіти?

Христос кажи: Ни мош тото, хоть чим загойіти.

А тот ґазда кажи: Йа два воли ни гадаў дати на ото, оби сьа загойіло.

Кажи Христос: Ой двома воли ни загойіть тото.

Айно чотири даў.

І чотирьма ни загоў.

Айно шісьть.

А Христос кажи: Аж бисьти двацьать пар дали, тай шчи сьа ни загойіть.

А у того ґазди тота дытина перша була, шчо йпен тоди народила сьа. Кажи Христос: Ви тото ни дасьте, ш чим би йа сисьу рану загойіў.

Ґазда кажи: Аж би шчо, йа дам.

Ну та да́йти тоту́ дыти́ну, шчо ў вас йи, накладыть оге́нь вили́кий ў печи́, оби́ піч онь йасна́, та тоди́ вере́чи дыти́ну ў піч, оби́ сьа спикла́; та йак тоў ма́сьтьоў помашчьу́ з дыти́ни, та нога́ сьа заго́йіть.

Стаў сьа ра́дити ґазда́ ж жоно́ў, шчо дыйати, бо бо́льши ни йи дытийи, лем тото́ йинно́, тай то лем два нни, йак сьа наро́дило. Дора́дили сьа так: прийшло́ му ў га́тку, то́му ґаздыі́, йак во́н онста́ў ґаздо́м на то́м мі́сци, та приста́ли, шчо даду́ть дыти́ну. І Христо́с ка́жи: Кидь дайите́, та ме́чте ў піч.

Ве́рли дыти́ну уд ра́зу ў піч і піч закла́ли две́рьйами, оби́ сьа дыти́на пик.:а́ жива́. Йак дыти́на бу́ла гей зза три чьа́си ў печи́ і тоди́ ка́жи Христо́с: Но, мо́жиби тоту́ дыти́ну у́ньати с печи́?

Роздо́пруть піч, позира́уть у піч, а дыти́на сто́йіть се́рет печи́ на ко́льінки, та із книшки Бо́гу сьа мо́лить. Така́ вили́ка, йа́кби йіў ш шість ро́кіў. І у́шла с пе́чі, почьа́ла ходи́ти, із ньа́ньом тай ма́моў говори́ти. І Хри́стови пара́с пропа́ла ра́на із но́ги. Тоди́ Христо́с ка́жи то́му ґаздыі́: Поде́ржаў йись сло́во, шчось пообіцьа́ў, коль йим тьа туй паладиў; туй ґазду́й, тво́йі дыти, тво́йі ўну́ки, пра́ўнуки і до скончапійа віка́.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиції.

Паралелї: Драгоманов: Малор. нар. пред. и разск. Ст. 110. Ч. 18. (*Лиш початок*). — Чубинський, Труды II, Ст. 355—357: Три брати і Бог. — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár Ст. 21—23. Bulharské pohostinství (Дитя в печи). Конець сеї казки порівн. з кінцем казки у Ґрімма, Märchen, T. I. Ст. 34—42, Ч. 6. Der getreue Johannes. T. II. Ст. 20—23. — Кровію дїтий приведять до житя скаменїлого чоловіка в: G. Basile, Pentamerone. IV. 9. (39). Lo cuorvo. *В. Гн.* — Про печену дитину гл. М. Драгоманов: Славянскитѣ сказания за пожертвование на собственно дете (Сборникъ за нар. умотвор. I,....). де зведена лїтература предмету. Надто гл. польську редакцию Księgi o siedmiu mędrcach вид. в Міколові стор. 129—134 і не приведену у Драгоманова леґенду Luzel, Légendes chretiennes de la Basse Bretagne II, 11—17: L'ermite et la bergére, а надто портуґальську романсу, звісну мінї в нїмецькім перекладї: Max Waldstein, Volkslieder der Portugiesen und Catalanen in freien Nachbildungen. München 1865, стор. 37—39. „Die Amme des Infanten". *І. Ф.*

32. Про Василия і Евладия.

Буў ў йидно́го пресьві́тлого ца́рьйа катуна́, та він служи́ў за зу́пу, пото́му онста́ў сьа пекарьйо́м. А бу́ла йинна́ жона́ ўдови́цьа, та він до

нейі заходийў. Зьвідала сьа його́, чому́ він сьа ни же́нит. А він утповідаў так, шчо такойі дыіўки ни йи, обй він ўзьаў йі собі за жону́. Но, тота́ жона́ ка́жи, шчо на́йде сьа така́ дыіўка, шчо буде́ йому́ жона́. А він ка́жи, шчо такойі ни йи. Приступила сьа до него, котру́ хо́чи узьати́, буде́ його́. А він на тото́ утповіў, шчо тото́ ни буде́ його́ жона́. Потому просила його́, котру́ би він хотьіў. А він так утказаў, шчо хотьіўби прінцыізну ца́рьську. Ка́жи йому́ жона́, шчо му́сит бу́ти. Пото́му роскаэ́ала му, йак посажан хлыіб о двана́цьать голин, та майи прийти́ на три роспу́тьа, та майи там го́йкати три ра́зи. Го́йкаў раз, ни йи нич. Го́йкаў дру́гий раз, ни йи нич. Го́йкаў тре́тьій рас, прийшли́ д ньо́му два льу́де, йали́ го зьвідати, шчо хо́чи. Він іскаэа́ў, шчо хо́чи сьа жени́ти. Зьві́дали сьа його́, кого́ хо́чи бра́ти. Овін казаў так, шчо хо́чи бра́ти ца́рьську прінцизну. Ўзьали його́ тоти́ льу́де ис собоў, повели́ го до пе́кла. Ўві́дыіли його́ там пропа́сники, зрадовали сьа ду́же, шчо ід ним дру́гі пропа́сники занесли́ чоловіка із душеў, іс тыілом. Йаў го Ад зьвідати, шчо хо́дит. Сказа́ў він Аду, шчо хо́чи сьа жени́ти. Мо́вит Ад: Та од ко́го ти хоч узьати́ собі жону́?

Йа хо́чу ўзьати́, от пресьвітлого ца́рьйа прінцыізну; ци мо́жи ото́ так бу́ти?

Ка́жи йому Ад, ож були́ туй ўже такі льуде́, ге ти, шчо прийма́ут сьа, шчо они́ на́ші буду́т, а пото́му піде́ вйтцыі, та мо́лит сьа Ма́реньциви.

Пішо́ў тогди́ домі. За́чаў царь звідовати прінцыізну, обй сьа оддава́ла. Мо́вит: Буду́ сьа оддава́ти.

Скажи́ ти миньі, за ко́го ма́йиш дьаку іти?

Мо́вит: Йа ньаньку хо́чу йти за то́го пекарьйа́.

Даў царь закли́кати пекарьйа до сво́го до́му. Ка́жи му: Ма́йиш ти дьа́ку жени́ти сьа?

Мо́вит: Маў бих дьа́ку жени́ти сьа, ни йи ни тако́йі дыіўки, обйх льубйў ўзьати́ за жону́.

Мо́вит царь: На́йде сьа хло́пе.

Ка́жи пека́рь: Ни йи.

Мо́вит царь: І скажй, котру́ хо́чиш, тоту́ за сьа і во́зьмиш. — Но бо́йіт то він сьа іскаэа́ти, шчо прийме смерть за царьську́ прінцыізну. — Мо́вит царь: Кажй, ни соромй сьа.

Ка́жи пика́рь: Хоть умру́, хоть буду́. Йа хо́чу од вас дыіўку ўзьати́. Ка́жи царь: Мо́жи бу́ти.

Пото́му ізробили сва́дьбу іс царьсько́ў прінцыізноў. Даў йому́ царь йинну́ цыімрьйу, даў того́ само́го там; а овін стаў, та заудаў сьа дийа́волыім ў пе́клыі. А потому́ стаў, даў собі вільльати йинно́ роспйатьа Христо́во і йинного́ гада́. Йаў сьа він іг то́му моли́ти; на роспйатійи

пльу́йи, а га́дови мо́лит сьа. Ді́здріла тото́ ды́ло слу́жвицьа і йала́ ка-за́ти прінцы́зни, шчо йі́йі сьа ґазда́ мо́лит дийа́волу, а на роспи́атійи пльуй́. Ду́же сьа прінцы́зна угны́вала на оту́ слу́жницьу, шчо тото́ ни мо́жи бу́ти пра́уда. Ка́жи прінцы́зна сво́му ньа́ньови ца́рьйу, шчо слу́ж-ницьа ді́здріла, ож йі́йі ґазда́ гадо́ви мо́лит сьа, а на роспи́атійи пльуй́. Дау́ царь закли́кати слу́жницьу, шчо тото́ ві́дыла. Мо́вит она́, шчо ві-дыла то́йі прінце́зни ґазду́, шчо гадо́ви моли́у сьа, а на роспи́атійи пльува́у. Ка́жи царь тіу слу́жници, шчо оби́ она́ його́ закли́кала, йак тото́ досоко́тит.

Уни́кат дыу́ка у тоту́ шпару́, куда́ кльуч сьа замика́т, та покли́че ца́рьйа, оби́ ни́каў, шчо му зьать ро́бит. Ді́здріу царь, шчо тото́ пра́уда йи. Стау царь, дау закли́кати іт со́бі йинно́го сьашче́нника Васи́лійа. І йау сьа царь із ним ра́дити, шчо його́ зьать мо́лить сьа га́дови, а на роспи́атійи пльуй́. Дора́дили сьа так, сьашче́нник Васи́лий іс ца́рьйом, шчо буду́т із ним роби́ти. Закли́кали го до се́би, Васи́лий ізьві́дат його́, ци хо́чи він бу́ти христийани́ном.

Мо́вит: Йа хо́чу.

Ка́жи сьашче́нник Васи́лий йому́, шчо йа тобі́ буду́ служи́ти слу́жбу, оби́сь сьа ід Бо́гу оберта́у.

Пото́му зача́у тот ца́рьський зьать ду́же рева́ти. Іми́ли сьа дийа-во́ли до його́ ты́ла, йали́ з ньо́го ты́ло так обрива́ти. шчо лиш кістки йали́ сьа опстава́ти. Ті́лько тото́ ты́ло на ным опстало́ сьа, шчо сьаш-че́ник Васи́лий у сво́йі ри́зи обви́у його́. Пото́му лишили сьа його́ дийа-воли́. Зача́у у Бо́га ві́ровати і справелли́вим чолові́ком опста́у сьа. На по́сьлыдок сьашче́нник Васи́лий ви́сповідау його́ і служи́у му слу́жбу.

Зап. в цьвітни, 1896, від Василя Мурника, в Кушници, Марамороської столиці.

Паралелї: Житє і Слово. Т. III. Ст. 215-217. — C. Kiesewetter, Faust in der Geschichte und Tradition. Ст. 114. — Безсоновъ, Калѣки перехожіе. Т. I. Ст. 777—778. — Житє і Слово. Т. III. Ст. 307—312. — *В. Гн.* — Ett forn svenskt Legendarium, Stokholm 1847, стор. 603—604; Jacobusa Voragine, Legenda Aurea, ed. Grässe, 122—123; Douhet, Dictionnaire des légendes du christianisme, 1855, стор. 257—260. *Ів. Фр.*

33. Про ґрафа Теофіста. А.

Во нача́лы христійа́нства жиу оде́н поганськойі ві́ри царь, котро́му оде́н ґроф барз бога́тий пушо́у молоди́м служи́ти за войака́ і так, шчо од

молодих льіт дажп до старости царь от себе його отпустити не хотьіў — праўда же і першим ґинеральом го здьілаў. Тот але ґроф маў два вароші своїі. Тіштови ўсе му писали, же добрі му іде господарство, ну але оні вароші тілько спустошили. На остаток остайи ґроф пільа царьйа. І просиў собі слободу мало дому, бо од молодости свойий ни виідьіў вароши ани своїї народ. Так царь отпустиў го, говорьйачи: Іди межи коньі, та собі виберь, йакі хочеш; іди до каси, наберь собі піньази, кулько ти треба. Але уи царьйови благодарнў за піньазьі, токмо просиў от царьйа, жеби му даў його двох вірних льудий із ним. І так царь му дозволиў.

Прийшли ўни до вароша до ґрофського, позирать ґроф по вароши, видить, жи народу ни йи і барс сьа засмутиў. У тот час йакийсь жидоўський войімський тісьт дустаў письмо од верхности такой, обй йшоў по крайіньі дознавати сьа о христійанах і жеби поймаў і ўшиткіх припровадиў перет суд. Але тот тісьт служиў пут тим ґрофом при воську. Видить ґроф, же вуи провадить да с три сто хлопуў поўйазаних з войаками і становить го на путй. Вопрошать сьа од нього: Де ти провадиш тот народ?

Отвішчать му: Проваджу на суд царьський, бо то ўшиткі христійани.

Тогди гварить му ґроф, йак перший ґенераль: Лиш миньі тот народ, бо муй варош порожний; йа іх одверну Христа.

І тот на росказ ґенеральіў пустиў ўшиткіх на слободу, а сам пушоў ід царьйови і исповіў, жи Тиофіст істримаў народ. Прийшоў Тиофіст межи народ і говорить йім так: Кидь будете ту пудо мноў, дам вам і хижу і поле. Каждий ідьіте дому і приведьіт собі жону і дьіти, кидь майите і хвальте Бога, йакого знайите; йа буду ваш заступник.

І так народ розуйшоў сьа кождий до свого дому і з радостуў поприходили назад іт Тиофістови. Случило сьа Тиофістови іс свойіма льудьмі пуйти ў льіс на ваданску. Перед вечером указаў сьа Тиофістови одеи прекрасний олень. Уи крайом йшоў; увідьіў оленьа і на кони за оленьом початў бішти, бо ольінь дуже не утьікаў, однаковож од своїіх льудий оддалиў сьа, шчо льуди ни стьамили, де сьа пан йіх задьіў. Уморений барз на кони прибіг межи льісом на одну прекрасну луку: Пустиў коньа пасти, а сам сьіў собі при однум студничкови, іс котрого чиста, зимна вода через луку текла. Напиў сьа води і позирать луку с квітками. І прийде му на мисель, зачне думати і сам іт собі говорити: То не може бути, жеби муй Буг так прекрасну луку ту даў і такий студник, бо то йа лем даў на нього свой золото; а уи ничь ни годин дати. Може бути, жи тот народ, котрим стримаў пут собоў, жи тоти справедливого Бога упознаўть, того, шчо тоту луку ту даў. І так чьуйи,

жи висше студника хтось шелестить. Попозирать і видить, же уласний тот олень, котрого вун доганьау. І хопить фельвер і цыльуйи до нього. Но позирать на оленьа і видить межи рогами му прекрасний хрест. І устрашну сьа, не стрільау. Но али нучь тамой го захопила на туй лунцы. А тот народ, шчо з ним буу, дужи го гльадайи. Ай бановали, де сьа задыіу, цылу нучь. Рано зморены польагали до холотку пут дерева, тай журьйать. Раз видьать, же Тиофіст веселий, здоровий іде ід ним. І дуже сьа зрадовали і так прийшли дому.

А жена Теофістова каже му так: О йакий ти чоловік, же ти мныі пи повіу, же ти тамой будеш почувати, а йа цылу нучь журила. Спалам і не спалам, але так гібим видыіла, же прийшоу ід до мныі йиден чоловік і гвариу ми так, жеби ми тот варош лишили гет, а пушли до тамтого бувати. І йа од його бесыіди велику радость чуустьвуу у свойум серцьу.

Так дау вун іскликати свойіх пудданих і дау йім на знаносьть то, жи он одійде од них до другого вароша, котрий нарас преокрутно бановау і плакау. Але он йіх утыішау, же буде па них позорствувати. І так одуйшоу.

Пушоу до другого вароша і свойіх двох вірний льуди пуслау до вароша у вечьур, шчо льуди говорьйать і жеби гльадали христійанського біскупа. Ходьать по вароши і уже ныіґде сьвітла не видно, лем у йиднуй пиуници. І пуйдуть там, увидьать, же йиден старий чоловік велику книгу перет собоу майи і читать. Хопили книшку і видьать, шчо то йивангелійи христовой. І вопрошауть сьа от старика: Чи ти біскуп христійаном?

І тот ученний одрек (шчо) гадау собі, жи час прийшоу і йому мученичеський вінець прійати.

Але они му гварьйать так: Наш пан нас ту за тобоу загнау, жи прийди ту т тобі чогось.

Але старик отповіу: Ни заслужиу йа того, жеби так великий пан адде ід до мныі йшоу, до тойі пиуниіцы. Але поздоро̂уте го так од мене, же йа на сьлыідуйушчий вечьур сам пуйду ід ньому, лем кидь дому буде.

Прийшоу другий вечьур, а Тиофіст дау іскликати народ до свого двора, простер червений постау от свого стульцьа аж ід капурі, а сам ждау іс тима двома пришествійа старца. І видьать раз, же іде йиден старий чоловік у гуньчати, бочькорах, холошньах за путьом. Тоти двайи льуди Тиофістові дорас скричали: Атту йи тот біскуп! Он али іс собоу приньус і йивангелийи і кльачушчого пана за руку іміу і так вийшоу аж па ґанок і ригтам учиу народ христійанський і приобіцьау Тиофістови, шчо он і больше раз буде приходити. І так дотльа ходиу, покльа

ўши́ток на́род не оберпуў ід Христо́ви. Тогди́ Тиофі́ст просиу́ го, жеби йогó похрестиу́. І так біскуп повіў му: Прийдеш с своі́іма двома́ хлóпцьами і жоноу́ ў вечьур, йак сьа стемпьійи до на́шоііі пудзе́мноііі це́ркви. Шчо Тиофі́ст і здьіла́ў. У це́ркві слу́жбу Бо́жу ко́ньчили, шчо і Тиофі́ст прито́мний буў да́же до тьіх слоў: Оглаше́ньіійі ізиййдьі́те. То́гда Тиофі́ст то́кмо оглашений, а ішчьі́ ни креще́нний, припужде́н буў оддали́ти сьа вон, шчо ду́же му смутно ўпа́ло. Али по сьва́туй льіту́ргіііі окрести́ў сьа і сам со женоу́ і два хлóпцьі. Но епи́скоп так сказа́ў Тиофі́сту: Тибе́ Бог ни за́то ізбраў собі́, жеби́ ти лем сам христі́йап буў, а́ле йак уче́ний чолові́к обіи́сь і дру́гих паучаў на ві́ру Христо́ву. І тогди́ переподаў му сьато́йи йиванге́лійи. І так розоійшли́ сьа.

У тот час, у ва́роши панова́ла йака́сь по́шесть так гі кольи́ра і поґани ўши́ткі ва́роські урадили сьа так, жи то ўши́тко йіх Бог про Тиофі́ста на ньі загáньать, же он сьа стаў христі́йа́ном. Прийшли́ ну́чньоў годи́ноў ра́птом і шчо лем маў Тиофі́ст: зе́рно, ма́ргу, пі́ньазьі, ўши́тко на си́лу забра́ли так, же Тиофі́стови не оста́ло ничь. Дру́гий день пушо́ў до своі́його сусьі́ди Тиофі́ст, жеби́ му позичиу́ два ми́рки зе́рна, а тот го ішчи́ із двора́ ви́гнаў говорьйачи́: Іди́ прокльа́тнику з двора́ ми! Про те́бе наш Бог нас ка́ре!

І прийшоў дому́ барс смутний. Лем с тим сьа тьішиу́, же чита́ў у йиванге́лиіі то: Бог даў, Бог ўзьаў, Бог іпче́ дати́ мо́же. На дру́гий ве́чьур загпа́ў опйать Тиофі́ст тих двох ві́рних льуди́й по ва́роши дузнава́ти сьа, шчо льу́ди за ньо́го гва́рьйать, котрі́ пушли́ і говорьйать Тиофі́стови так: Чу́лисьме у ва́роши тото́, же кить ти мо́ўчьки дакаде́ ни ўтече́ш іс своі́оу жоноу́ та дьітьми́, то вас позабиваутъ. І йак сьа привечері́ло, наўйазáла ґро́фка до за́йди ша́тьа позоста́ўшойи; а Тиофі́ст ісь сьльіпого о́блака з му́ру забра́ў оста́тньі дука́ти іт со́бі і так по́за своі́у ки́рту іс хлóпцьами, пі́шо, утекли́.

Прийшли́ ід мо́рьйови, бо там недале́ко бу́ло. Пра́вну йиде́п гайуў, хотьі́ў йти до дру́гоіі стра́ни зе́млыі. І довідуйи сьа Тиофі́ст капіта́на, чи не ўзьаў би його́ ж жоноу́ та дьітьми́ на дру́гу стра́ну мо́рьйа. Котрий ра́до прийа́ў, а́ли чьіну́, ки́льчиґу ме́жи собо́ў ни зробили. Прийдуть недале́ко сухо́ііі зе́млыі, а́ле лем о́строў буў го́лий. Тогди́ капіта́н гва́рить: Плать за пере́вуз тай за кост. Тиофі́ст сьа упроша́йи, ку́лько тре́ба платити Но капіта́н таку́ чьіну́ ви́словну, шчо а́ни його́ гайуў ту́лько ни стоі́аў. І повідать капіта́ну, же ун ту́лько ни ма́йи. Капіта́н не жена́тий буў, а ґро́фка прекра́сна невіста бу́ла, до котро́ііі сьа капіта́н му́цно зальубиу́. І ў тот час даў ви́веречи Тиофі́ста на о́строў іс хлóпцьами, а сам із ґро́фкоў отплиу́ мо́рьйом.

Тиофі́ст і хлóпцьі ду́жи пла́кали, усе утра́тили предо́бру ма́тьірь; а ґро́фка пла́кала ре́ўни, же утра́тила му́жа і дьіти. Но да́рмо. Тинерьже

Тиофіст пушо́ў гльа́дати во́ду дьітьом, бо ду́же бу́либи пили. Со́нце ду́же пригріва́ло, холотку́ жа́дного не бу́ло; а́ле пре́тцьай найшо́ў йидно́го стро́ма дале́ко, пут котри́м бу́ла йидна́ то́ўа іс студе́ноў водо́ў і холод до́брий пут стро́мом. Хо́дить ко́ло то́ўи і ди́ких ка́чок йайцьа назбирать де с три́цьцьать. І пушо́ў по хло́пцьуў і приньу́с йіх на то місто. Йайцьа до горьйа́чого піску́ уложиў, котрі сьа попекли́. Сам іс хло́пцьами сьа погодува́ў і студе́нойі во́ди напи́ў. Іду́ть да́ле. Прийдуть на край остро́ва, ви́дьать, шчо йидна́, ни так глубо́ка во́да оддьільать остро́ў от сухо́йі зе́млы. І пробу́йи Тиофіст во́ду, ци го́ден би перейти́ і увідьіў, же мож, хоть йак глубо́ка. Але двох хло́пцьуў перене́сти на́раз ни го́ден буў; так одно́го ли́шиў на острові, а дру́гого ньус на дру́гий бук че́рез во́ду. Ве́рне сьа на́зад за хло́пцьом і уви́дить, шчо при́скочить воўчи́цьа, хо́пить хлопчи́ська і у́тьіче. Біг за ньоў да́леко, но да́рмо. Так верну́ў сьа, оби́ хоть тот сьа лем не перестра́шиў. Шчо ду́йде д во́дьі і ви́дить, жи при́скочить ле́вицьа, хо́пить і то́го — поне́сла! До́кльа вун перебри́ў, у́же і сьльіду́ не бу́ло. І ре́ўно запла́каў. Али отвори́ў йиванге́лийи і чи́тать тоти́ слова́ Ісу́са Хри́ста: Хто льу́бить льіпше майи́ток, або́ жону́, або́ дьіти, тот мине́ ни до́стойін. І так утьішиў сьа, же Бог од ньо́го у́шитко забра́ў, та при́йме його́ на ла́ску. Не нарі́ка́ў ничь. І тогди́ йде а йде.

І прийшо́ў до йидно́го села́ у чьужу́м кра́йі. Йак прихо́дить іт пе́ршуй хи́жі, ви́дить там йидно́го ста́рого чоловіка із дьітьми́ сьа ба́вити при до́мі. Кланьать му сьа так: Сла́ва Ісу́су Хри́сту. На віки, амінь. І становиў ста́рик Тиофіста і вопро́шать сьа од ньо́го: Та́дьже ти із дру́гойі стра́ни сьвіта; тадьже і там у́же прославльаўть Ісу́са?

Отповіў му Тиофіст, жи у́же і у йіх кра́йу упознаўть. Хотьіў Тиофіст да́ле іти́, а́ле стари́й го не пу́стиў, гварьйачи́ му так: Ти подоро́жний, трудни́й чоловік буде́ш ту ночува́ти у мени. Із ла́ски бо́жойі йи у мени чим тебе́ погодова́ти! І Тиофіст зоста́ў у не́го.

Но у ночи́ Тиофіст спа́ти ни муг од жальу́, а́ле у́се ід Бо́гу уздиха́ў. Старик а́ле довідуйи сьа го: Шчо тобі так тьа́шко на се́рци ле́жи́ть, чоловічи? Ізйа́ў миньі.

І Тиофіст існовіў сьа ста́рчикови, котри́й го потьішаў так: Йа знау, де тот капіта́н свуй га́йуў прийа́зуйи. Ни журь сьа; йа ма́у двана́цьать сину́ў; у́сьіх двана́цьать зажену і жону́ ти удо́ймуть од капіта́на. І та́кой на ра́но усьі́ двана́цьать пушли́, га́йуў найшли́, а́ле а́ни капіта́на, а́ни жони́ у́же там не бу́ло. Повіда́ли там, жи капіта́н хотьіў на гріх ізве́сти ґро́фку, котра́ сьа не енґедова́ла; за́то до мо́рьйа йий вер і сам ско́чиў.

Вун пра́ўда, же ско́чиў до мо́рьйа, а́ли ґро́фку прода́ли за піньазьі одно́му там живу́шчому качьмарьйо́ви, котра́ пйатна́цьать го́дуў то́му па́нови служи́ла, но так вірно, шчо у́шитко на ньу збізува́ў пан.

А Тиофі́ста тот ста́рий не хотьі́ў отпусти́ти от се́би. Дозна́ли сьа сельа́ни, жи Тиофі́ст зна́йи йиванге́лийи чита́ти, Христо́ву нау́ку: сельа́ни так мно́го схо́дили сьа ка́ждий ве́чьур слу́хати, шчо хижньу́й че́льади барз заваджа́ли. Тогди́ стари́к даў у ки́ртьі построі́йти про Тиофі́ста окремі́шну хи́жу. І так на́род ходи́ў обуча́ти сьа от Тиофі́ста.

По́минуть пйатна́цьать го́дуў. Отказа́ў оди́н муцни́й царь на то́го ца́рьйа во́йну, шчо Тиофі́ст пуд ним слу́жиў. Ізойшли́ сьа пано́ви і во́сько ў йи́дно і гово́рили так: Ца́рьйу, кидь нам даш ви́найти Тиофі́ста, оби́ нам буў за ґинера́льа, так хоть нас йак ме́ньше йи от тамти́х, сьмі́ло йдеме́; а йиже́ли Тиофі́ста не бу́де, тогди́ кла́дь кору́ну долу́, бо ми ни йдеме́ на во́йну.

Царь ви́словиў ме́жи войака́ми так: Котри́й сьа побе́ре Тиофі́ста ви́найти, вели́ким па́ном зоста́не.

І ви́ступили два́йи про́стьі войа́ки і приобіцьа́ли сьа, же ўни пуйду́ть гльа́дати Тиофі́ста. Цар йіх обдари́ў го́лосно і пуйшли́, а́ли пра́во че́рес тото́ мо́ре, куда́ Тиофі́ст пуйшо́ў. І при́йдуть пра́во до то́го села́, де Тиофі́ст буў; на́-поли плу́гом ора́ў. І тоти́ два́йи йдуть ко́ло ньо́го і гва́рьйать: Сла́ва Ісу́су Хри́сту. І он йім отповість і довідуйи сьа од них, шчо гльа́дауть по чужу́й зе́мли. І уни́ сповіли Тиофі́стови, но ни ун йіх, ни уни́ його́ ни пузна́ли. Та говори́ть йім Тиофі́ст: Но будете́ ту ночова́ти ў ме́ни; ў ме́ни йи окремі́шньа хи́жа і ма́у чим вас пожи́ви́ти! Бо сьі́льський на́род ни́ґда ни прийшо́ў голору́чь іт Тиофі́стови, ай ка́ждий прииьу́с зо собо́ў да́йакий дару́нок, шчо тот ґа́зда ве́сьма збогатьі́ў іс то́го.

Дузна́ў сьа ста́рий, шчо ма́йи Тиофі́ст із дру́гойі стра́ни мо́рьйа го́сьтьуў, росказа́ў у сво́йум до́мі вели́ку вече́рьу зготови́ти і посла́ў і запроси́ў Туофі́ста із го́сьтьами на вече́рьйу. При вече́рі оди́н іс прихутчих войа́к закли́че на́йташа собі́ вон і говори́ть: Бра́ти, то аче́й Тиофі́ст тот, котри́й нас істри́маў; так ми сьа ви́дить.

Тот му отповідать: Кидь буде́ ху́сткоў утира́ти собі́ карк, воісти́ну тот йи, бо на во́йньі дуста́ў ра́ну на ши́йу і оттогди́ ўсе во́да му тече́ с потили́цьі, та вун тото́ ўсе ути́рать. Дай по́зур.

І при́йдуть наза́д до хиж, сьа́дуть іс столо́ви. Тот а́ли ча́сто ути́рать потили́цьу. Тогди́ тоти́ два́йи ви́ступльать вон, кльа́кнуть на ко́льіна пе́рет Тиофі́стом і про́сьать го: Тиофі́сти, па́ни наш, ни тай сьа од нас, а́ле зроб нас, про́стих войа́куў, шчасли́вими.

І Тиофі́ст сьа призна́ў і приобіцьа́ў сьа: Ідьі́те, повіште ца́рьйови, шчо йа пу́йду на тоту́ во́йну, кидь шче жа́дать. І даў йім письмо́ і отклони́ў сьа от там живу́шчих льуди́й і одуйшо́ў.

Тоти́ а́ли з ра́дости ско́ро бігли́ ід ца́рьйови і повіда́ли му, жи они́ ўже найшли́ Тиофі́ста і жи ўже йде. Царь сьа ду́жи зра́дуваў і загна́ў

на перід нього свойу каріту. І прийшоў. Тогди царь гварить му: Мойі тісьтови отреклі сьа од войни, кить ти не будеш йім за вожда. Та змільуй сьа, возьми на себи тоту службу назад.

Ун прійаў і війшоў межи воісько і так прекрасно бесідоваў, шчо ўшиткі сьа з ним прийалі іті до воська. І побідиў неприйателя і гнаў го аж через море до другойі страни земльі. Стаў собі ў йиднум вароши; лоґир лишиў з вон вароша, а сам собі росказаў квартіль ў вароши. Тот али качьмарь, шчо купиў ґрофку, та загнаў йі продавати льоґрови пануй на вон вароша. І уна продавала. Тоті двайи, шчо Тиофіста найшлі, уже перші капітани булі при ґинеральі; один з йидного боку йшоў, другий з другого при ґинеральі і через ньі роскази видаваў. Тоті двайи при окремішньім стольі гостили сьа і оден другого вопрошайи: Брати, ми разом до воська прийшлі, разомисьме Тиофіста найшлі, а ни познайиме, витки ти, а витки йа.

Тот му отповідать: Йаби ти, брати, повіў, али ни сьміу, жи ньа висьмійиш. Тадь йа нашого ґинералья син. У нас імали до воська, та мине ґазда місто свого сина оддаў.

Так і йа, брати, за ґаздуўського сина служу і воістину Тиофіст наш отець йи, а ми братья собі.

Йакжи то сьа могло стати?

Ну, та тото так: Йак нас гайош-капітан виметаў на остроў, та ўзьаў йидного, та пьус через воду на другу страну; а мине, доколья сьа вернуў назад, воўчицьа хопила за шатьа, тай несла, утьікала льісом. Але там булі йугаси із вуўцьами, пустили сьа на воўчицьу і мине верла там воўчицьа. Йугаси ньа ўзьалі, дому принесли і виґодовали за войака.

А йак от тебе сьа вернуў ід до мньі, наколі прийшоў ід водьі, мине левицьа тиж так хопила і ўтекла зо мноў льісом. Али там хлопи сьаги рубали, учьули, жи йа вирешчьу і од левицьі мине зодньалі. Принесли дому, так ньа виґодовали, йак тибе і так йа войаком зостаў, йак ти. Так ми воістину рудньі братьа собі. Али ми ўже ту, хвала Богу, і отець нам ту; али де наша мати; ци жійи шче даґде, ци ньіт?

Тота али прислухуйи сьа і порозуміла ўшитко. Тогди прийде ід ньім і просить йіх: Бутьте такі добрі, офіруйте ньа перед вашим паном, жи йаби дужи, а дужи рада з ним слово переміньити.

Оден йуй говорить: Знау, же иншого бись од нього ни просила, лем свободу.

А другий повідать: Тадь ньай іде, іде; тадь ми повіме. Кить тьа пустить іт собі, та твойа дольа.

Прийдуть они двайи іт Тиофістови дустати росказ про воісько — а баба за двери стойала — і говорьйать Тиофістови: Йакась ранкиньа

хотьіла би з ни́ми йидно́ сло́во переміни́ти; киби́ так ласка́ві бу́ли і пу́стили.

Тиофіст говори́ть: Ну, та ітьте вон, ньай прийде.

Прийшла́ уна́ у дну́ і кльа́кни на кольі́на пе́рет Тиофістом і говори́ть: Тиофісти, вірний муй му́жу! Спамйатай сьа, йа́кисьме утьіка́ли з на́ших варошўў; спамйатай сьа, йак мине́ от тибе́ капіта́н зудньаў; сам до во́ди ско́чиў, бо йа сьа ни хотьіла пудда́ти му, а мине́ матро́ўци продали́ йидному́ качьмарьйо́ви, та йа му слу́жу ўже 15 рокўў.

Тиофіст од ра́дости ісплака́ў і опцьільова́ў жону́ сво́йу і гово́рить йуй: Тать так, так; ми, хва́ла Бо́гу, ту, а́ли за на́ших хло́пцьуў ни дові́дуйиме сьа ничь.

Она́ на то отповість: Йа ти на́ших хло́пцьуў до́рав ука́жу. Заклика́ла хло́пцьуў у ўну і росповіли ўши́ткой состойанійи сво́йи. І опцьілова́ли сьа і ко́ждий пушо́ў на сво́йи дьіло́. Тиофіст отписа́ў тому́ качьмарьйо́ви, же на дру́гий день у нього на обідьі хо́че бу́ти. Качьма́рь сьа чудова́ў, же так вели́кий пан до нього на обід прийде і приготова́ў обзла́чний обід. При обідьі ізьйави́ть Тиофіст качьмарьйо́ви, шчо тота́ рапки́ньа, шчо у нього́ слу́жила, йи його́ ўла́сна жона́. Качьма́рь устраше́ний ско́ренько ўпаў на кольі́на пе́ред ньоў і перепро́шуваў йий, кидь колі́ йуй да́шчо пудло́го рік. І до́раз із не́йі зньали́ чи́ньчері ра́пські і дали́ до ку́пельуў. Тота́ качьма́рка, йакі найкрасші ша́ти ма́ла, одарова́ти хотьіла йий. Но Тиофіст ни прийаў, ай тоти́ піньазьі му верну́ў, шчо за ньу даў качьма́рь і так вернуў сьа іс сво́йоў родино́ў і іс ву́ськом дому́. У весе́лости жили ўсьі читверо́, а́ли ни задо́лга. Дозна́ў сьа царь о тум, жи Тиофіст христійан, ўсьа́кими дару́нками хотьіў го одари́ти, аби́ сьа од Христа́ одрьйу́к. Но он ни хотьі́ў. І так ве́длуґ повельіні́йа царського осужде́н буў со жено́ў і ча́дами на смерть. І так роспали́ли вапе́нну печь і ўсьі читверо́ там вергли́ во пла́мень. Али поло́мінь а́ни во́лоска йім ни спали́ў, то́кмо души́ йіх во ви́дьі го́лубіў ўсьі чоти́ри нат пе́шчейу трепета́ли сьа і одлетьіли на не́бо.

Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Ре́пая в Убли, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 539—540: Про щастє, котре прийшло на старість. Ст. 561—563: Послушний син. — P. Dobšinský, Prostonarodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42: Psota. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki i т. д. na Rusi. Ст. 12—14.

Леґенда ся відносить ся до св. Евстахія і є дуже давна; пор. Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451: De errantium mirabili revocacione et afflictorum pia consolacione. — Aus Legenda aurea, 161,

ст. 712. — Act. et martyr. S. Eustachii ed. Combefis, Paris, 1660, 1—44. — Nicet. Paphlag. Laudat. SS. Eustachii etc. ibid. 45—87. — Surius, Act. SS. 20, Sept. ст. 209; пор. 3. Nov. ст. 13. — Steph. de Borbone; Scala celi, 147. — Vincent. Bellovac. spec. hist. 10, 58. — Sarisberiens, 1, 4, ст. 27. — Ath. Kircheri, Hist. Eustachio — Mariana, Rom. 1605. — G. B. Manziani, Vita di S. Eustach. Ven. 1653. — Légende dorée, 1842, 1, ст. 335. — B. Baro, St. Eustache, tragéd. Par. 1649. — Bibl. du théatre franç. 1768, 2, 56. — Mercure galant, 1680, ст. 27. — Mercure de France, 1725, ст. 65. — Bull. du bibliophile, 1841, 739—809. — Pierro Bello, St. Eustache, tragéd. Liége, 1632. — Nisard, Hist. de la littér. pop. 2, 209. — Lüzel, Gwersion Breiz-Izel, Le roi de Romani, ст 179. — Holland, Crestien von Troies, ст. 54—104. — Caxton, golden legend. bl. 323. — Sir Isumbras, Utterson, 1, 73; Ellis, spec. 3, 153; Swan, 1, LXXVIJ; 2, 430. — Dodvidge, life of col Gardener, ст. 45; Swan, 2, 425. — Warton, 1, CLXXIV. — Grundtwig, Gamle Folkwiser, 2, 605. — Tausend u. eine Nacht, Breslau, 14, 138. *В. Гн.*

34. Чи ліпше за молоду, чи на старість каміне гризти? Б.

Були два богачі такой ў йинньім сильі; йидéн маў сина, а другий маў дьіўку. У того ґазди сина удобрали ў катуни. Но і твердо сьа тоти двойи льубили, тота дьіўка і с тим леґіньом; і ґазди оти старі такой сьа льубили. Пише тот леґінь с катун дьіўцьі: Оби ти сьа ни уддала, доки йа ни ўйду іс катун. Надьій сьа на мéни, бо йа тибé возьму.

Старі на то ни бизували сьа, на тото слово, а ўчинили письмо міжи собоў, тай каўцийу поклали: Йак твой син ўйди іс катун, оби йому ни слобöдно другу узьати дьіўку, ани твойі удданици ни слобöдно за другого сьа уддати! Но й поклали межи собоў великий безіўпак. Ўйшоў іс катун тот катуна і посватаў тоту молодицьу, шчо писаў йі. Но вöн йидинак буў собі ў вöтцьа і дьіўка ў свого вöтцьа йидиницьа була, бöльше дьіти ни було і ссватали сьа они і так на сватанках старі межи собоў ўговорили, ож йа свому синови найму слугу, чим сьа ўжéнить, айбо ти свойіў дьіўйьі слўжницьу найми, чим йі уддаш. І найму. Но, посвадьбували і справили йім хижу старі, дали йім і слугу і слўжницьу. Такого слугу даў отець синови, оби му ни треба нич роскáзувати до ґаздоўства; і отець даў свойіў дьіўцьі слўжницьу таку, оби йіў нич ни треба роскáзувати, оби они двойи так жили, молодьата, йак гéйльата, йак двойи нöтьат. І твéрдо йім примного дали, вилику чьасть і тоти двойи молодьат твéрдо ґаздуўть добри і так собі живуть, іншчи май льіпши, йак пани живуть, бо д ним нийакий урьйадник ни майи йти просити нийаку дань; йинним словом, ото старі маўть за ньі оплачьу-

вати, оби́ они́ за журу́ ниі́аку ни зна́ли, лем обі́ собі́ жи́ли, та жи́ли по па́ньськи. Но, шчо іі́м сьа слу́чило? Нисире́ньча хо́дить до них. Прийди ў вичѐрі пуд о́болок і поклько́пкать у о́болок: Ци спиш, па́ни ґа́здо?

Ой ни спльу. Та шчо хоч ти?

Ци на ста́рӧсть хоч ка́мінь гри́сти, ци за́молоду?

Ей йди гет собі́; йа камі́ньа жа́нного ни хо́чьу гри́сти; йа киби́х бирува́ў ціпо́во йі́сти, ни камі́ньа тво́йи гри́сти.

Но та ци ка́жиш ми, ци ньіт?

Йди так собі́ гет, бо пу́шку возьму́, та за́бйу тьа с пу́шки.

Но, й нисире́ньча пӧшла́! Прийде дру́гий ве́чьур, упйа́ть ізвідать она́, ка́жи: Но, кажи́ ми чолові́чи, йак хоч: ци на ста́рӧсть ка́мінь гри́сти, ци за́молоду?

І вӧн ізго́йкаў на нисире́ньчьу, ка́жи: Іди́ собі́ гет, ти ни ма́йиш до ме́ни дьі́ла.

Кидь ни ка́жиш, та ни буде́ ти до́ти супоко́у, бо ни полья́вить ти.

Но, ци ка́жиш?

Ка́жи му жона́: Ўже пові́ш вать сьак, вать так, най собі́ йде гет, бо ни мо́жиме спа́ти.

Но, так вӧн поду́маў си лем, хо́чи каза́ти, та ка́жи: Буду́ за́молоду ка́мінь гри́сти.

Нисире́ньча тоди́ пӧшла́.

Шчо сьа ста́ло нат тим чолові́ком? Почьало ў ньо́го ги́нути ўши́тко ўсьа́ди, де худо́ба здиха́ти, де град сьі́йаньа збиў, де шчо́будь, та́кой сьа хльіп ни ўро́диў і сьтьісьньіў ду́жи, на нич прийшо́ў. Уже́ ни йи слуги́, ни слу́жницьі, бо ни тре́ба. Но, пӧшо́ў вӧн ў йинну́ ниды́льу до церкви. Ўйшли с церкви льу́ди і вӧн слу́хать, тьісньі́ говорьйа́ть, де́би йти ў за́робок. Айбо і вӧн сьа прислухо́вуйи, бо й вӧн би йшоў. Но вӧн сьа гань-бить каза́ти йім, шчо й вӧн би йшоў ў за́робок. Прийшо́ў вӧн домо́, ка́жи сво́йіў жоньі́: Нибо́гойко жо́во! Ідьі́м і ми ў за́робок! Йдуть льу́ди, тай ми йдьі́м.

Но вӧн сьа ни зобра́ў йти тоди́, коли́ льу́ди йшли, бо сьа гань-би́ў, ай дру́гий день пӧшоў іж жоно́ў. Бу́ли у них два хло́пчики. Тоти два хло́пчики с собо́ў ўзьа́ли; на шчо они́ буду́ть до́ма опстава́ти? Де ми будеме́ роби́ти, там і они́ буду́ть ко́ло нас.

Но іду́ть они́, прийшли у йинну́ дубро́ву на нӧч; там йіх нӧч зай-шла́. Но, де будеме́ ночьува́ти? Та туй будеме́ ночьува́ти ў дубро́ві. Крузь дубро́ву орса́ґ бу́ў, доро́га, і там собі́ пуд ду́бом накла́ли ма́ло о́гника, сидьа́ть там ко́ло о́гника, та жу́рьйать сьа, бо ньі́шчо йі́сти. Ви́-дьать они́, по́тьатко ска́чи ко́ло ’гне. І то по́тьатко ўбиў тот чолові́к. Но, ка́жи, ото́ по́тьа спичиме́ осим хло́пцьам мали́м, та в’йі́дьать, а ми та́кой будеме́. Но, шчо сьа ста́ло? Йде пан ў ночи́ на гипьто́ві і увідьіў

с тóго гиньтóва, шчо там блиск йи, огéнь. Кáжи кóтьпшови: Стань! Ко там йи? Йди увúдь.

І кóтыш стаў. Но, йди ўвидь, ко там йи.

Кóтыш пöшóў, ўвідыіў. Прийшóў іт пáну, сказáў, ко там йи: двóйи там чéльади ночьўйи пуд дýбом, тай два ў них хлóпчики суть дýжи крáсьні і жонá у ньóго, тóго чоловíка, йи дýжи крáсна, пáни. — Ў пáна ў тóго жонú ни бýло. — Кáжи кóтыш: Ни мáуть шчо вичéрьйати, биз вичéрі льаглú.

А ци крáсна ў ньóго жонá, ў тóго чоловíка? звідать пан.

Ой дýжи крáсна.

Но, хлóпи, йди лем, та кажú жоны́, най прийди сьудá т пáну, та там дасть вам хльіб.

Ну, кóтыш пöшóў і повíў жоны́: Пóйти, пан загпáў, дадýть вам хльіп, та будетé йíсти.

І жонá прийшлá т пáну. Кáжи пан: ге, ту йи хльіб ў гиньтóві путь сьідакóм; досьагнú собі, жóно!

Айбо онú йинну бéсьіду мáли с кóтьішом: Йак тотá жонá прúйди на хльіб, — оби ти тодú скóро кóньі кинýў, та возьмéме с собóў жóну. І кóтыш так учинúў. Йак жонá прийшлá, утьік пан іж жонóў. Но, тот чéкать там чоловíк кóло 'гне жонý собі; но й жонú ни йи; увідыіў,ош пан ўзьаў собі жонý: ни обú хльіб буў, ай жонú ни йи! Твéрдо сьа тот чоловíк пожурúў, шчо тьісний, ай шче й жонá пöшла уд ньóго. І так опстáли два хлóпчики із ним. Но, даў Бö день; йак вöн пириспáў там, но йде він на робóту йинпакóво; йинногó нисé на рукáх, а дрýгого видé за собóў хлóпчика. Прийшóў вöн ід вóдьі йинньіў, вилúка водá дýжи, отý би вóду бристи, бо путь чúриз пьу йи; жýрить сьа, йак йі пирибрúсти. Но, сам би пирибрúў, áйбо обá хлóпчики ни гóдин пиринéсти нáраз, но по йинногó. Но, пириньіс йинногó на дрýгий бöк чúриз вóду, пóклаў тóго па бéрега так, но вирнýў сьа за дрýгим; ідé нéсти дрýгого. Йак вöн сьа вирнýў за дрýгим, прийшóў на тот бöк, хлóпчика ни йи, бо за ним йшоў ривучú, йак тóго ньіс, та ўпаў ў вóду, тай ўтопúў сьа. Вéрнуў сьа вöн іт тóму, шчо го ўже пириньіс. Прийшóў і тогó ни йи; тóго воўк ўзьаў. Жжурúў сьа твéрдо так, шчо пöшóў ў хашч — ни жонú áни хлóпчикіў ни йи — і там ходúў за два рóки так, гúби здичáў ўже іж журú. Но, прийшóў вöн цýравий за два рóки ід йиднььіў тáбльі, та затьáх сьа ў тéрнья, а ў силó за отó ни йшоў, бо ганьбúў сьа, бо цýравий. Но, дýмаў собі, ту прúйди дáтко жáти сисé сьійанья, вадь кирийтыіў позирáти, тай так собі у ньóго будý просúти йакóйи плáтья. Но, прийшóў пан тот, шчо йогó сьійанья булó, на вóзьі і там ўвідыіў тóго чоловíка ў тéрньу. Прийшóў пан іт чоловíку тот, звідать сьа чоловíка: Шчо ти йись? Ци прáвий ти дух, ци ниправий? — Вöн гадáў, шчо чорт.

Ой йа, ка́жи, пра́вий дух.

Кить ти пра́вий дух, пой сьуда́ до́ мньі.

Ни йду йа т па́ну, бо йа го́лий, бо сьа ганьбльу̑.

Пан стау̑, іс се́би пла́тьа зньау̑, шчо с спо́ду: но на́ па се́би, пой сьуда́. Но, типе́рь кажи, шчо ти за йиде́н?

Тот у̑казау̑ па́ну, йак вӧн ходи́у̑, а́йбо у̑же вӧн іс па́ном ни биру́йи і говори́ти тот чоловік, бо го́лод го у̑биу̑.

Пан ка́жи йому: Ци би́у̑бись у̑ ме́ни хоть лем із гусьми́ у̑ дворі?

Буду̑, шчо роска́жуть ми, лем оби́ ми йісти дава́ли.

Но, йа ка́ртку ти напи́шу, та йди до ме́ни іс сеу̑ ка́рткоу̑, оби́ тьа віровали, ож йа тобі́ дау̑ пла́тьа с се́би, тай йа тибе́ загна́у̑ до се́би, бо йа шчи ни йду домо́ — тот пан ка́жи йому — бо йа ма́у ту робо́ту ішчи́. Но прийшо́у̑ тот чоловік до па́на у̑ двӧр, па́ньійа го звідать: Шчо ти, чолові́чи, хо́диш?

Мине́ пан загна́у̑ і оту̑ ка́ртку дау̑, оби́ па́ньійа прочита́ла, оби́ віровала.

А́йбо па́ньійа ни віруйи на оту̑ ка́ртку, бо спо́знайи пла́тьа паньсько́йи на чоловіку на то̑м: Ой, ка́жи, ти собі сам письмо́ написа́у̑; се пла́тьа паньсько́йи; ни віру́у йа тибе́. Ти па́на у̑биу̑!

І ла́ла закли́кати сво́йі слу́ги па́ньійа і росказа́ла бити то́го чоловіка: Бийти, бо па́на за́биу̑ вӧн, бо йа пла́тьа іспо́знала паньсько́йи! — Но, й ду́жи би́ли то́го чоловіка. Надо́йде пан на ото́, а они́ го бйуть, його́ че́льадь двӧрна́. Шчо вӧн ка́жи роби́ти? На шчо ви сього́ чоловіка бийте? То йа дау̑ йому́ пла́тьа, тай йа му ка́ртку написа́у̑ за ото́, оби́сьте го вірували.

Па́ньійка ка́жи: Йа ни вірувала на ка́ртку, бо йа ду́мала, шчо вӧн за́биу̑ тибе́, па́ни.

Но вӧн опста́у̑ сьа та́кой у̑ па́на у̑ дворі, бу̑у̑ за двӧрника. Звідау̑ його́ пан: Ци го́дин ти би́ти за ко́тьіша у̑ ме́ни? Ци зна́йиш ти?

Ка́жи вӧн: Зна́у і буду̑ за ко́тьіша.

Но пан йому́ ка́жи: Рихту́й ко́ньі та вӧз, пойдеме́ на гости́ну дале́ко.

І вӧн зрихтува́у̑ ко́ньі і вӧз іс паном, іде́ у̑же на гости́ну, а́йбо вӧн ни знайи, де йде на гости́ну, бо пан йому́ ни ка́жи, лем: Жени́ ко́ньі. Прийшли́ на гости́ну на йинно́ по́ли так у̑ пустоти́ньу, дале́ко ут сила́ і тот ко́тьіш увідьіу̑ там тве́рдо прикра́сньі пола́ти суть. І пан його́ ли́шиу̑ ни́ла во́за, сам пӧшо́у̑ на гости́ну у тоти́ пола́ти, хижи́. Но, й ко́тьіш ни знайи, де вӧн йи. Іт то́му ко́тьішови прийшо́у̑ чорт і у̑відьіу̑ чорт на ко́тьішу кітку сво́у, тоту̑ писере́ньчьу, шчо звідала пуд о́болоком пе́рший раз, коли́ повінчьали сьа були́ тогі двойи молодьа́т. І ка́жи: Кітко, чьас би тобі у̑же польівити сьому́ чоловіку. Ка́жи: До́стась за 12 ро́кӧу̑ поси́ла му сьа на ши́йі. Но, пой гет у̑же. Но шчо тогди́ сьа опка-

заў ко́тьішови чорт? Ка́жи му: Прийди т то́бі твой пан, та шчо ти твой пан буде́ роска́зувати, оби́сь нич ни слу́хаў го, бо погинеш. Оби́сь сьак чиниў, гей йа тобі буду́ каза́ти, ка́жи чорт тому́ котьішови. Прийди т то́бі твой пан, буде́ тьа кли́кати ў йинну́ машта́льньу. Йак ти прийдиш у ту машта́льньу, а ў машта́льни са́мі сомари́. Буде́ ти пан каза́ти, оби́сь биў того сомара́ у чоло́, оби́сь ўбиў; а ти кажи́, шчо ни́ґда му́ху ни ўби́ўйим — бо тото́ ни сомари́, а чорти́ ўшитко. 'Бись казаў пану, би ти ўказаў йак би́ти, толи́ й ти буде́ш.

І пан йому́ ўказа́ў йак би́ти: Но, сьак бий. Пан дотули́ў сьа, сома́р здо́х на́раз; а́йбо пан зна́ў, шчо то чорт, а ко́тьіш ньіт, лем чорт пак ко́тьішови іска́за́ў, та знаў і ко́тьіш. Но, дири́ типерь сомара́! Ка́жи пан ко́тьішови.

Ка́жи ко́тьіш: Йа ни́ґди ни ві́дьіў, йак тото́ диру́ть; ўкажіть ми, па́ни.

Пан указа́ў, тай обде́р на чьас, ож ко́тьішови ньішчо дра́ти. — Бо тот пан — каза́ў чорт — 99 ко́тьішо́ў ли́шиў туй, тай тибе́ хо́чи лиши́ти; а типерь сам ма́йи опста́ти пан, завиршйти ним ла́диме со́тку, бо ўже ўзьаў 99 куф гро́ши, а триперь пан опста́ни туй.

Ка́жи йому тот пан, ко́тьішови сво́му: Ну, льізь ў тоту́ ко́жу. Ка́жи ко́тьіш: Йа па́ни ни зна́у йак льі́сти, та ўкажіть ми, па́ни.

Пан ўказа́ў і схили́ў сьа. Толи́ ко́тьіш ўхопи́ў па́на за но́ги і вер ў оту́ ко́жу і тоди́ поньі́с чортьі́м па́па сво́го. Ка́жуть чорти́: Ми типерь завиршиме́ па́ном, оби́ сто ру́ўно було́, бо ўже вон 99 даў ту ко́тьішо́ў; типерь ти, чоловічи, за нього на гордо́ў гро́ши. Ото пан за те́би маў ўзьати́ гро́ші оти́, а́йбо ти за па́па ўзьаў, бо ўже до́ста пан даў оту́ льуди́. Йди типерь домо́.

Та йак йа домо́ прийду? Па́ньіўа буде́ звідати, де пан.

Іди́, там йи ў пиўни́ци 99 гордо́во́ў гро́ши, то ўсьо тво́йи, а ту йи сто. Іди́ ў варош типерь дру́гий, та купи́ на сьа оде́жу паньську і сесьі́ ко́ньі ўмі́ньай собі, оби́ па́ньі ни спознава́ла. Йак прийдиш домо́, буде́ па́ньійа каза́ти, шчо ти с па́ном поміньа́ў майоршаґи, та пан туй опста́ў, а ти там прийшо́ў. Тай кажи́ па́ньійі, оби́ па́ньійа сьуда́ йшла іт чортьі́м!

Но і вон прийшо́ў там, па́ньійа го звідать: Шчо ви за пан? Ка́жи: Йа с па́ном майораньі поміньа́ў, та пан там опста́ў, а йа туй прийшо́ў; поміньа́ли ўшитко, йинним сло́вом. — І па́ньійа пошла́ там на́раз і чорти́ і па́ньіу ўзьали́ там. Па́ньійа була́би ни йшла, та ни зна́ла сама́, де йде. Так тот сьа ко́тьіш опста́ў там за па́на на том місьтьі. Но, би́риші жу́рьйать сьа, ош прокльа́тий ото́ пан буў, а сей мо́жи пу́шчий буде́. Но вон даў ро́сказ, йак там сьа опста́ў: До нне би́риші, слу́ги, оби́ па робо́тьі були́! Бо́жи, жу́рьйать сьа твердо, се прокльа́тий пан. І прийшо́ў ра́ньіцко пан тот на робо́ту дуже-е, шчи те́мно було, на коні.

Божи! ониі так робльать, шчо никус сьа і ни принымаўть д горі зо страху і так говорьйать самі с собоў: Ни збити ў сього пана, бо прокльатий дужи! Но, вӧн на тот йиден день даў сьа йім па знаньа ож вӧн такий прокльатий. У вичері даў росказ, обй ўсьі прийшлиі д ньому ўписати сьа. Прийшлиі они, айбо вӧн ў день росказаў іношови свому йиннoго вола зарізати; но й за ото служаньцьі ни знати нич, шчо вӧн ладить, лем бойали го сьа усе. Вӧн заклаў йім гостину вилику, йак прийшлиі ўже з роботи і грӧшми йіх даруваў і так они казали: Но, та ў день йисме говорили, ош пан сисе проклыатий, айно се пан божий. Но, шчо они чинили, йак сьа попили? Імили сьа бити пйаньі. Но і пан тото ўвідьіў, шчо с того нич, йак оти сьа напили ў пана, тай гріх робили і пак додумаў собі, ош так больши раз ни буди. Ўже й ни було так больши раз, бо грішили, пан йіх шкодуваў, ош тьісньі і слабі, та даваў гей на божи; йому Бӧ даў, пану, та вӧн йім даваў; айно відьіў пан, іс того нич. Прийшоў до пана другий пан на гостину; радить сьа вӧн того пана, хотьіў би правити вӧн йинну школу сироцьку, то, рахуйи собі, па божи хоть только би було, зачим і йому Бӧ даў. І так вӧн тому пану говорить, ож ладить ў тӧў дуброві школу, де пан у нього жону ўзьаў на памйать па ото місто, ош ту у ньа жона пропала. Но і даў там школу збудувати майстрім, мурникім і ўсьакі римисельники там робили, столаші ўсьакі, йакі було треба там і тко лем йшоў відьіти отў школу, йак сьа робить, тим платиў грӧшми свойіми тот пан, шчо лем позирали. І справили отў школу, поставиў там ў отў школу професури, обй ўчили дьіти і ў тӧў школьі даў ўчинити гостину прівилику і пустиў письма ўсьади по-сьвіту за ўсьакоў віроў, за панами, Руснаками, обй там йшли на гостину. Но, й прийшлиі там на гостину пани, Руснаки, ўсьака віра... Но, прийшоў і тот пан на гостину, шчо ў нього жону ўзьаў; айбо тот пан ни знайи, того пана ни спознайи, ож ў нього жону ўзьаў, бо йакби буў спознаваў, таби ни прийшоў буў на гостину. Тот пан, шчо школу справиў, спознаў, шчо: тот ў мени жону ўкраў на сьім містьі. Звідать сьа: Пани брати! а паньійа чому ни прийшла?

Почьаў крутити, кажи: Паньійа хвора, та за ото ни прийшла. Ну, кажи, пани брати, йа зажену свойі коньі за паньійоў, тай двох креликоў, шчо ўчьать сьа ў школьі.

Вӧн крутить, ни хочи: Но, йа ўправльу. І ўправиў. Прийшоў котьіш за паньійоў і подаў йіў письмо, оби йшла на гостину там до пана; пан загнаў. Но і она йшла би була тогди с паном на гостину, айбо пан йі ни браў, бо бойаў сьа, ож датко йийі спознать. І тогди нарас сьа зрихтувала, йак прийшоў вӧз за неў і два крелики. Сьіла на вӧз, іде. Сьіла собі взаду на сьідак із йиднім креликом, а другий наўперид, іс котьішом сьіў. Звідать она йіх тим путьом ідучи: Ўткі ви?

Ми самі́ ни зна́йиме, ўткі ми; бо зна́йиме, типе́рь зо шко́лисьме прийшли́ за па́ньіййоў, бо во шко́льі сьа ўчиме́.

Ци ма́йите ви ньа́ньа, вадь ма́му?

Ой ни йи ў ме́ни ньі ньа́ньа, ньі ма́ми.

Но та де тво́йа ма́ти?

Йа ни зна́у. Зна́у й ни зна́у; мо́йу ма́му пан ўкра́ў йаки́сь із дубро́ви.

Ци сьак? Уна́ ўже ўві́дьіла, ош то йийі́ син, ай ни ка́жи, шчо она́ ма́ти його́. Ка́жи: Ци бу́ў ў те́би брат шчи?

Ка́жи вон: Бу́ў ў ме́ни брат шчи ме́нший.

Та ци зна́йиш, де вон йи?

Йа ка́жи, ни зна́у. Зна́у, ка́жи, шчо ўтопи́ў сьа.

А тот слу́хать наўпе́редьі; бо они́, два ў шко́льі ўчи́ли сьа, а ни зна́ли за се́би, ож они́ бра́тьа суть собі́. Ка́жи тот ста́рший: Ньіс мине́ ньа́ньо чи́рез во́ду, та пириньі́с мине́ на тот бок, тоди́ сьа верну́ў за ме́ншим бра́том. До́ки сьа верну́ў за ме́ншим, а тот ўпа́ў ў во́ду, та ўтопи́ў сьа; а мине́, ка́жи, во́ўк ўхо́пиў.

Ка́жи ота́ па́ньійа: Та тибе́ тко удньа́ў уд во́ўка?

Ка́жи: Мине́ з'удньали́ козарі́, шчо йшли с коза́ми.

За ме́ншого ни зна́йиш, ци йми́ў да́тко, ци ўтопи́ў сьа?

Ка́жи: Ни знау.

А тот слу́хать ме́нший. Ме́нший слу́хать, ци пра́ўду вон говори́ть, та почьа́ў пла́кати, йак почьу́ў, ош пра́ўду говори́ть, ож оті́ бра́тьа.

Ка́жи йому́ ота́ па́ньійа з во́за. Шчо ви, ка́жи, кре́лику пла́чите?

Ка́жи: Пла́чьу, ож два́йисме бра́тьа, та ни ма́йиме ни ньа́ньа, ньі ма́ми.

Ота́ па́ньійа слу́хать, та ни ка́жи йім, ож она́ йіх ма́ти, а слу́хать, шчо они́ два спові́ли сьа, ож они́ бра́тьа собі́. І уна́ ж жальу́, йак ўчьу́ла, ож йийі́ хло́пцьі ото́ і́стинньі, імі́ла пла́кати. Зві́дауть йийі́ кре́лики: Шчо па́ньі пла́чьуть?

Ка́жи: Пла́чьу ото́ з вели́койі ра́дости, шчо ви мойі́ і́стинньі сини́. Но, ка́жи, сла' Бо́у, ту йисьме́ тро́йи, а́йбо, ка́жи, за ньа́ньа ни зна́йиме, де йи. Ви нибожа́та ни тьа́мите де ньа́ньо вам? Бо́, ка́жи, то мине́ пан ўкра́ў з дубро́ви; ви мойі́ дьі́ти, йа ва́ша ма́ти.

Ўже зна́уть они́ тро́йи за се́би. Прийшли́ там до то́йі шко́ли на гости́ну і пан сам ни зна́ў за оти́ хло́пцьі, ож они́ ў отьі́ў шко́льі сьа ўчать. Рахува́ў так, ги стало́сь, йи́нного во́ўк ізьзьі́ў, а дру́гий ўтопи́ў сьа. Ну, йак они́ сьа спові́ли, ож они́ сво́йі суть, тве́рдо імі́ла па́ньійа пла́кати. Тоди́ пан зві́дать йийі́: Шчо ви па́ньі пла́чите:

Ото́ па́ни пла́чьу: О́ддика найшли́ сьа мойі́ хло́пцьі два, та пла́чьу, ож ни бу́ло ў них ньі отцьа́, ньі ма́ти, ай самі́ си́ротами опста́ли. Та ўже йім сьа ма́ма найшла́.

Кáжи тот пан: та йак сьа найшлá мáма йіх?

Та чей, кáжи, йа йіх мáма.

Та йак, шчо ў̆ни сиротами бу́ли, тай ви мáма?

Так кáжи: Минé сесь пан, шчо йа з ним, ў̆краў̆ пьа.

Та йак вас ў̆краў̆?

Так, кáжи, шчо йа за пéршого ґазду́ ни знáу де йи, шчом божи́ла сьа з ним; сесьі́ ми хло́пцьі типéр сказáли, шчо йа йіх мáма, та йак отéць з ни́ми ходи́ў, та йиннoго вoўк зьзьіў, опсьо́го старшого, а дру́гий ў̆топи́ў сьа. Та даў Бо̂, та туй суть обá.

Тот пан нарáс тоди́ ж жальу́, йак ў̆ві́дьіў, ош то його́ пáпьійа і даў вили́ку там бáнду учини́ти на раді́сть. Тоди́ по̂шли́ с пáпьійоў ў̆ кирт на шпáцір і тоти́ йіх два хло́пцьі по̂шли́ з ни́ми тáкой. Но й то́го пáпа, шчо ў̆ нього пáпьійу ў̆краў̆, даў во̂н ў̆ тимни́цьу зáпирти. Оні́ ў̆ ки́ртьі то̂м сьі́ли собі́ пуд йинно́ дéрево обо́йи і там нáраз обо́йи ў̆мéрли з рáдости. Тоти́ крéлики два там йіх погрéбли.

Ну й йа там зайшо́ў туда́ позирáти ў̆ ту шко́лу, кортьі́ло пьа ві́дьіти. Ну, й трáфиўим сьа там на по́гріб, йак прьйáтали тих помéрших. І зайшо́ў йа там псалти́рьйу сьпівáти і папи́ўим сьа дужи, та успі́вуваў йим сьа з дьако́м ду́жи, бо там давáли ў̆сьáкий папо́й, йаки́й йи нá сьвітьі. Та йаким сьа тоди́ папи́ў та ут тоди́ ни знáу пьі читáти, пьі писáти.

Зап. в мартї 1896 від Михайла Фотула в Стройнї, Березької столицї.

35. Чи лїпше за молоду, чи на старість в гараздї жити? В.

Бу́ли два ґазди, а вили́кі бу́ли богачі́. Йидéн маў̆ дьі́ўку, дру́гий леґі́ньа. Зо̂йшли́ сьа оні́ ў̆ йи́нно, та го́стьать сьа богачі́, та йидéп дру́гому кáжи: Брáти! таки́х дру́гих богачо́ў ни йи гі ми, та ми́ свої́ дьі́ти побирі́м! І пристáли оні́, по̂брáли дьі́ти собі́. Йидéн даў си́ну собі́ сáлаш овéць, фот свиний, а мі́нис кони; а тот дьі́ўцьі собі́ то́лько даў. Раз ў̆мéрли дьі́ўчин отéць і мáти. Ў̆ши́тко ґаздо́ўство опстáло молодьі́м. Умéр молодо́го отéць і мáти, опстáло ґаздо́ўство на пьі. Лем во́сьім хло́по̂ў з во̂цьáми у то́го ґазди́ хо́дьать, а во́сьім кондáшо̂ў, а во́сьім ґульáшо̂ў. Раз імúла сьа нисирéньча до то́го ґазди́. Спить му сьа кóждий раз, а ў̆се кáжи му: Йак хоч жи́ти, ци зáмолоду добрі́, ци на старо̂сть добрі́?

Айбо вӧн кажи ў вичéрі: Жóно, миньí сьа снить ўсе, йак йа хóчу жи́ти: ци зáмолоду, ци на стáрӧсть ў гараздьí; та ни знáу, шчо казáти.

Так кажи́: ош скóрши гóдин йим кáмінь грúсти, дóки мáу зýби, а йак ни бýду мáти зýби, та ни гóдин йим грúсти.

Кáжи нисирéньча: Дóбри, дóбри! -- йак йіў то повíў.

Раз другий день прийдуть ґульаші: Кáжи: Шчо ви хóдити?

А опи́ кáжуть: Ни добрí! й йиднóйі корóви ни йи.

Та де йи? кáжи.

Увӧйшли́ ў льіс, а бýрьйа бýла; льіс пáдаў і побиў.

Овӧн йім кáжи: Та йдьіть гет, миньí ни трéба вас.

Прийшли́ домó вӧчарí уд овéць. Кáжи вӧн: А вóцьі де суть?

Прийшли́ льýди, злóдьійі, та зайали́ й йиннý ни лишили.

Та йдьíть, кáжи, гет, миньí ни трéба вас.

Прийшли́ кондáші ут свини́. Овӧн кáжи йім: Шчо тотó йи?

Та, кáжи, й йиднóйі свини́ ни йи, пропáли.

Та, кáжи, йдьіть гет, миньí ни трéба вас.

Прийшли коньухарí уд кóний. Шчо ви хóдити?

Та ни добрí.

Та йак? кáжи.

Та ўчóра скóчили кóньі ў Дýнай та сьа ўтопи́ли.

Та йдьіть гет, кáжи, миньí ни трéба вас.

Раз іми́ли сьа буди́нки, погорíли. Побудуваў вӧн шчи раз. Імúли сьа на другу рáту, погорíли. Ўпаў тьісний час, хльíба ни йи. Позастаўльаў вӧн зéмльу ўшúтку, прийшлó, шчо лем ўмéрти з гóлоду, бо ни йи за шчо купити. Кáжи вӧн йіў: Нибóго жóно! йдьім ў світ. І йи у них двóйи дьіти́й. Забрáли сьа, йдуть. Айбо дьіти йóйкауть твéрдо, йіли би. І вӧн забиў пóтьа, стáли ў льісьі, наклáў вӧн огéнь і то пóтьа скубé. Ідé йиден пан чотирьмá кóньма і там собí стаў і кáжи кóчішови: Іди́, кáжи, спечи солони́ну, та будемé вичи́рьйати.

Кóчіш пушóў і пік там солони́ну. Йак наньíс, кáжи пан: Тко там йи?

Йи там чоловíк іж жонóў, а дýжи файна жонá а двóйи дьіти́; айбо дýжи голóньі, так просили хльíба, шчо... Та чомýсь, кáжи, ни даў йім? Дати булó. Та, кáжи, нá, неси пóў хльíба йіў, та кажи́, най шчи прийдé, шчи дамé. Отá жонá прийшлá д вóзови за хльíбом і тот пан ўзьаў жонý на вӧз, тьікать ж жонóў. Ґаздá, сиди́ть, чéкать, ни йи йійі. Ўхопиў сьа на путь, ни йи. Но, то бідá, ўже й жони́ ни йи! Дойíли тот хльíбець із дьітьми́, ўзьаў сьа, тай йде з дьітьми́ ў світ. Прийшóў ід вóдьі, водá вилика́, а на тóў вóдьі перевӧзник, айбо йогó ни хóчи перевéсти, бо вӧн ни майи чим платúти. Вӧн твéрдо прóсить, плáчи, обú го

перевести, айбо ни хочи. Прийди йиден чоловік, та кажи йому: Йди ти, брати, там долы́, та там ти перебридеш, айбо платьа змечеш.

І вӧн там прийшоў і платьа звер і йинну дытину лишиў, а другу поныс чириз воду. Йак переныс, кажи дытині: Буть туй, а йа йду за другоў! Йак буў сирик води, воўк прийшоў, ўхопиў дытину і ўтык; а тота дытина, шчо переныс, скочила у воду і так обойи дыти загибли. А вітервицы прийшли і платьа забрали уд нього. Опстаў вӧн голий. Кажи: Божи мӧй, Божи! шчо йа чинити типерь буду, де йа сьа дыу?

І залыз ў пшиницьу, лыг там і там ўмерти хочи, бо ни знайи, шчо чинити. А тот ґазда, шчо його пшиницьа прийшоў та ходить по пшиници. Найди його там голого і кажи: Шчо ти чиниш туй?

Твердо вӧн почаў плакати, кажи: так і так, йа ни годин пуйти голий.

Тот ґазда сьа змилуваў, стьагнуў погавицы і даў му ґаты і сорочку і кажи: Брати! Іди лем до коршми і ў коршмі мине чикай. Йа знаў, ош ти голоден, та йа тобі там йісти купльу.

І вӧн увӧйшоў до коршми, а того ґазди жона там пйи. Рас позирать тота жона на нього: Йой, та та мого ґазди платьа! Імила йойкати; та, кажи, мого ґаздў забиў, а платьа зньаў з нього.

І там були пйаницы, імили, зйазали того чоловіка і бйуть. Тот твердо плачи, просить сьа, молить сьа, йа ни забиў! Натходить тот, шчо му платьа даў: Льуди! ни кивайти го, йа му платьа даў!

Айбо ўже му доста було, бо ўбили го твердо. Даў му тот ґазда там йісти, тай кажи: Брати! Йди з Богом типерь! І вӧн сьа ўзьаў, іде! Йиден день ни йіў нич; другий день іде ни йість нич; іде третий день і ни бируйи йти; лыг на пути, обйи ўмерти. Йде йиден чоловік, кажи: Дай Божи! Шчо лижиш?

Умираў з голоду.

Но, ни бӧй сьа, устань, пой, йа тобі дам йісти. І тот чоловік даў му йісти, сорок ґрейцарӧў. Но, кажи, йди з Богом, можи даґде собі шчо заробиш, або заслужиш.

І тот прийшоў ў варош йиден. Іде, а пан на капурі стойіть, кажи: Вӧтки ти чоловічи?

Та вӧтки? зо світа

Ци найаў би ти сьа? кажи.

Йой, йой, найаў.

Но, та пой до мени. Ци знайиш коло коний?

Знаў, кажи.

Но, ни будеш нич робити, лем коло чотирьйӧх коний ходити; а йісти, пити, шчо будеш лем хотьіти, то буди, а симбрильу, йаку хочиш, таку дам ти. А раз ў рӧк пудеш ў гостину. Йак накормиў, тогди ўпрьйаг, тай

йдуть ў гости́ну. Йдуть, йдуть, прийшли́ ў йинну́ пустоти́ньу, а там хлыіў йи. Тогди́ ка́жи: Слу́го, йди зганьа́й коршмарьйа́, туй будеме́ вичерьйати.

І вōн пушо́ў, айбо там ни ко́ршма, лем там йиде́н сомарь лежи́ть І тогди́ прийди і ка́жи: Па́ни! там ни йи ничь, лем сома́рь. Но, ка́жи, по́йме го заби́ти.

Пōшли́, заби́ли то́го сомарьйа. Тогди́ ка́жи пан: Обдери́ ску́рку долыі! — Обде́рли і тогди́ ка́жи пан: Про́стри́, слу́го, ко́жу, ци вили́ка она́! Слуга́ простер ко́жу і чорти завили слугу ў ко́жу і поне́сли ў преспо́нне, а то́му па́ну насипали бре́ку гро́ший. Айбо там ў приспо́ннōў була́ то́го па́на тыітка а то́го слуги́ сиреньча́. Тота́ тыітка ка́жи диа́вольім: Гой нисыіть го вон, вōн туй ни майи бу́ти, ай сам пан ма́йи бу́ти.

А то́го слуги́ сиреньча́ ка́жи: Іди́ до нього, та буде́ш опйа́т у нього служи́ти, у то́го па́на; а йак буде́те сомара́ би́ти, йак обде́реш, оби́сь ни ни киваў ко́жу. Йак пан йми́ть сьа йинни́м па́льцьом, та там буде́ ў приспо́ннōў, а то ўши́тко ґаздо́ўство твойи буде́.

Унесли слугу́ дийаволи́ і пушо́ў опйа́т до то́го па́на служи́ти. Найа́ў сьа опйа́т до то́го па́на. Дуйшо́ў рōк, іду́ть там опйа́т. Прийшли ў тоту́ пустоти́ньу пут тот хлыіў і пан ка́жи: Стōй слуго́, туй ко́ршма, бу́деме пи́ти, йі́сти! Рас слуга́ пушо́ў, а там ни йи нич, лем сома́рь. Но, ка́жи, по́йме го би́ти!

Пушли́, заби́ли. Но, ка́жи, слу́го! дри ко́жу долыі.

Слуга́ обдер і так ко́жу ссу́нуў ў рока́ш, оби́ ў рокаши́ була́. Айбо пан ка́жи: Про́стри ко́жу, слу́го.

Айбо слуга́ ка́жи: Ука́жіть йак, йа про́стру.

Ду́жи пан сьа россе́рдиў і схили́ў сьа: Атта́к простерти! А дийаволи ўзьали па́на і поне́сли ў приспо́нне, а слу́зыі насипали фу́ру гро́ший.

Прийшо́ў слуга́ домо́, ўже па́ном йи. Наіматъ тот слуга́ робо́тникōў, та ни дайи́ йім со́рок ґраца́рōў, ай при́горшчами дайи́ і за ото́ льу́ди назва́ли його́: пан ласка́вий, милосерний. Рас тот пан ду́мать собі: Го́споди! ни бу́ду йа мати с то́го хосе́н; бо льу́ди твердо пи́ли, а би́ли сьа, бо ма́ли за шчо́; ай йа йім дōм вили́кий спра́ўльу! І даў спра́вити дōм вили́кий і писа́ў по орса́ґови, де си́рота йи, оби́ до нього нести, а вōн буде́ годова́ти. І тот пан ласка́вий, милосе́рний назбира́ў 9000 сиро́т і тогди́ ка́жи: Го́споди! йаки́й йа голоде́н буў і шчи дахто́ таки́й йи, гі йа! І спра́виў за мі́сьаць гости́ну і даў ро́сказ йти до нього пи́ти і йі́сти, хто схо́чи. А тим дыітьом професо́рōў учи́ти і кухарки́ йі́сти вари́ти постави́ў, а сабо́вим пла́тьа дыітьом ши́ти. І там сьа наро́д ізойшо́ў, пи́и, йі́сть, шчо хо́чи. Рас прийди тот пан шчо ў нього жону́ ўзьаў. Дай Бо́жи! ка́жи.

Дай Божи. Йак ту, шчо ту?

Йа, кажи, пани брати на гостину ви постиг.

Ай, кажи, йа шчи за місьаць буду держати гостину, лем сьа гости.

А тот пан, шчо ў нього жону ўзьаў. ўсе на водах буў, води мірьйаў; а йійі ховаў на ланц на гайові; і кажи: Йа би сьа гоствў, айбо йду гет, бо там ныским говорити мойіў чельатцьі.

А тот пан, шчо спраўльаў гостину, кажи: чикай, йа маў дыти доста, та там зажену хлопцьі з новинками, та най читауть! Закликаў професора, та кажи: Убери хлопцьі розумны, обй там йшли, та читали новинкй коло тойі жоий! — Професор ўбраў, загнаў два хлопцьі там. І хлопцьі там читауть, а жона плачи і кажи: Вӧтки ви хлопчики?

Ай ци йа знаў! йиден кажи; йа ни знаў вӧтки. — Йиден кажи: Йа знаў. Ми йшли з мамоў і з ньаньом, та ночувалисьме ў йинныім лыісьі, та пап уд ньаньа нашу маму ўзьаў. Раз, кажи, ньаньо з нами йшоў ід водьі виликӧў, та мине на тот бӧк поныіс, а меншого лишиў. Та, кажи, прийшоў воук, та ўзьаў того меншого, а йа скочиў ў воду. Мине ймили галасй... А малйй кажи: А мине воук ныіс і вӧчарі уныньали.

А она кажи: Йдыіть ви кажіть своому пану, ож йа ваша мати.

А оий кажуть: Ми ни гонни пуйти, бо наш пан виликий, милосерний, хіба професору повіме! — І хлопцьі бігай іт професорови; сказали; професор пушоў і повіў пану. Тогдй пан бігай там сам і тотй хлопцьі ўзьаў. І так оий сьа сповіли: Йа твойа жона, ти мӧй муж, а то наші дыіти, — Вӧттак обйали сьа, поцьільували сьа і тот пан ўзьаў слугй і тот ланц порубаў, а йійі зньаў з ланца. Йак йі привіў ў свӧй дӧм і набиў собі дві пістолй і вийди іт тому пану, шчо йому жону ўзьаў, кажи: Пани брати! Шчо би ти тому робиў, шчо ут теби би жону ўзьаў?

Кажи: Йа би го забиў.

А вӧн ўньаў пістольу і забиў го. Така була комашньа!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї, в Солочинї, Береської столицї.

36. Чи ліпше за молоду чи на старість мати щастя? Г.

Та де буў де не буў йиден чоловік. Дужи буў богатий. Сам сьа чьудоваў на собі, жи так му добрі йде. І вуйди ў ночй до хлыіва, тай пониицуйи воли, ци добрі лижать, бо то було ў ночй. І чьуйи, шчось раз долу рогом ісцорконыіло. А то сиреньча була його, та йому сьа на шийу хопила і вуи сьа мало гі напудиў, йак то ў ночй: Ни буй сьа,

йа твойа сиреньча. Та йакбись хотьіў, ци типерь с тобоў бути, ци на старість? Бо ўсе ни моп!

Подумаў ун собі: Ий, та типерь йа шчи молодий і би' сиреньчі зайду сьа. Та вольійиш прийти на старі нни до мньі!

І сиреньча пропала уд нього. Вуйде вун рано назад до хльіва, ўже чотири воли здохли. На другий день чотири корови; і коньі маў і тото здохло третьій день. Четвертий день вуўцьі, пиатий день свиньі, шестий день гуси і кури, йидним словом до тижньа ви зустаў лем йак палиць ж жоноў. На восьмий день пушоў із дому; хтось хижу запалиў. Ўшитко згоріло, шчо маў, ни зустало лем тото шатьа, шчо на ньум було та на жоньі. Так на нього біда сильно падала!

Продаў зимльі жидум, бо ни маў ізза чого жити. Пушоў до вароша, жи дашчо купить, ж жоноў, зерпа тай шатьа; гроші стратиў тоти ўсьі, шчи й у варош ни дуйшоў з ними. Та ўже відьіў, жи на ньум нишчьастьа виликойи йи, тай ўже сьа ганьбить бути у тум сильі, жи такий ґазда буў, тай ўже пропаў. Та кажи ун свойуў жоньі: Поймемо гет с того сила!

Та йдуть долў путьом голодньі і гольі. Али жона му барс шумна була на тварі, а шчи й молода була. Біжить йиден пан долў путьом на кочьови; тай йак йийі ўвідьіў, тай становиў кочь свуй і кажи чоловікови тому: То твойа жона?

Ой мойа.

Ци ни продаў би ти мньі йийі?

Та йак, паньцьу, продам жону ут себи?

Йа ти дорого заплачьу.

Кажи жона: Продай ньа, ґаздику, продай. Ти будеш жити за гроші, а йа с паном.

Та продам.

Та кулько хочиш?

Сто дукатуў.

І так сьіла собі жона на вуз і пушла, а ўн сьа за ньоў попризираў, тай сплакаў, бо му жаль було. — А йак сьа росходили, та собі знак зробили: перстинь ростьали на поли і хустку роздерли; кидь би сьа даколи зуйшли, таби сьа познали по тум. — Та уп тих сто дукатуў зуйазаў до таплоўки, тай поклаў до тайстрини, тай лишиў, а сам удуйшоў на потребу на свойу. Прилетьіла ворона, тай собі сьіла коло топі тайстрини, тай почьала крухотини у тайстриньі дзьобати. А тота таплоўка була ут солонини масна і йуй сьа тото подьачило, та чьап! таплоўку у свуй писок. І ун увідьіў, жи ворона ўзьала, та почьаў біжти; і кричьаў і метаў буком за ньоў, али она полетьіла. Та собі думать: Божи, том нишчьасливий! Ўшитко уд ньа пропало. Пропали уд ньа ма-

йитки на са́мий пе́рит, пропа́ла хи́жа, пропа́ли зимлы, та киблм лем жонў ни продаў: пропа́ла жона́, пропа́ли гро́ші, зуста́ўйим сам типе́рь йак пень голий ў поли. Тот пан жи жонў купиў, та то буў ґроўф молодий; та йі красны ўбраў ў панськойи шатьа, тай із ньоў жийи; а ун хо́дить, та пома́лу жийи; де дре́ва ріжи панум, де ницкі то́пить, де во́ди ўписи, та де два ґра́йцари дадўть, де три, та жийи. Та пома́лу сьа наўчиў ки́ртьісити. А за жонў собі ни знайи, де ў котрўм кра́йу йи. А тота́ воро́на тоти́ дука́ти ўзьала́, та до то́го ґро́ўфа ки́рти поне́сла. І так ун пома́лу іде́ іс сила́ на сило́, та пушо́ў до то́го ва́роша, де його́ паны бува́ла, тай там у то́го па́на ўмер ки́ртьіс і до́раз ун сьа йако́сь дочьўў, тай пушо́ў і вун там. І пан його́ ўзьаў за ки́ртьіса. А тота́ воро́на упусти́ла тоти́ дука́ти до дупла́войі грўшки... То ўже многі ро́ки перейшли, йак розуйшо́ў сьа вун іс сво́йоў жоно́ў; ўже сьа вун старійи, та ўмер ўже і пан то́йі паны а уна́ ма́ла двух хло́пцьуў ут то́го па́на. А вун сво́йу робо́ту ро́бить ў ки́ртьі. Тай пудрі́заў тотў грўшку, бо то ўже суха́ бўла. Вўттам сьа ўсипало сто дука́туў. Айбо і пуў пе́рстиньа бўло с ти́ми дука́тами. І дўмайи ун собі: Бо́жи! ачей мо́йа сьа сире́ньча навертать! А жи тоти́ хло́пцьі увідьіли тоти́ сто дука́туў і побігли, тай сказа́ли мамі: Наш ки́ртьіс ізрізаў грўшку, а ў ньуй гро́ші сьа найшли́. — І паны ўйшла вон і ка́жи: укажи́ гро́ші тоти́ геў! — А то вун йуй ґазда, а уна́ його́ жона́, а ни знавуть сьа ни йидно. — Ун ка́жи: То мо́йі гро́ші.

А уна́ ка́жи: То мо́го па́на гро́ші; муй пан схова́ў ту до грўшки.

Ай вун до при́сьаги ка́жи, жи то його́ гро́ші. — А шчо́би ту тво́йі гро́ші роби́ли? паны йомў ка́жи.

Паны вилькомо́жна! Йа коли́сь буў до́брий ґазда, іс сире́ньчоў им говори́ў іс сво́йоў, а пуд марни́м чьа́сом ўши́тко уд ньа пропа́ло; ішчи́м жонў продаў собі, тай тоти гро́ші пропа́ли уд ньа, тай ў тоти́ гро́ші пуў пе́рстиньа покла́ў, тай типе́рь найшли сьа.

Ай, ка́жи йомў паны, та ци ма́йиш ішчи́ дайакий знак?

Ой мау, паны велькомо́жны, пуў хўстки.

Ни гва́рила йомў на тото́ ничь ве́це, бо ўже зрозуміла, жи то йійі ґазда сьа наве́рнуў, лем ўзьала пуў хўстки і пуў пе́рстиньа і пушла́ до хи́шки, тай сво́йу ўньала пуў хўстки і пуў пе́рстиньа, тай тогди́ скла́ла тото́ ў йидно: Йиде́н пе́рстинь, йидна́ хўстка; то ўже акура́т так йи. — І до́раз закли́кала го у дну і закли́кала, оби́ шўмно обри́твили і дала́ на ньо́го красно́йи шатьа і іми́ла го то́жи і опцьілува́ла го; а вун ўсе ни знайи, жи то його́ жона́. І уна́ му то́жи іс̆каза́ла, жи: Йа тво́йа жона́! І так жили, до́ки ни поме́рли ў йидно. Та так сире́ньча на ста́рі льіта́ повернўла сьа д ньо́му.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика, в Ворочові, Унґварської столиці.

37. Про розділювана щастя.

Буў йидéн пан, а тот пан маў двох синóў. Рас пан ўмираў, кáжи: Дыіти, йа вас подыільу ґаздóуством. А ўни кáжуть: Ни трéба нас дыілíти, ми бýдеме ў йидно. Бýли ўни ў йинно три рóки; áйбо йидéн буў жонáтий, а дрýгий ныіт. Тот, шчо ни буў жонáтий кáжи: Роздыільíм сьа брáти! Та роздыільíм сьа. Роздыілíли сьа. Тот шчо маў жонý, дыіти, тáкой пан буў, а тот шчо ни маў жонí, дыітí, тот линґáрь опстáў. Рас кáжи: Ну, йду йа глыадáти сиреньчý, на шчо ми Бог даў, а дáле ўзьаў. Раз ўзьаў сьа, йде. Йде йиннá бáба. А вöн кáжи: Дай Бóжи пáныі мáмо. А онá кáжи: Дай Бóжи. Кáжи: Де ти йдеш пан ўрфíй? Йду тóго глыáдати, шчо сиреньчý дайи; нáшчо дайи, а дáле бирé?

Йди кáжи, туй дóраз будé. Йак прийдиш ў силó, та дві хижі будé пöд йинним побóйом; та до тóйі хижі поверныіть, шчо на лыіву рýку. Там будь, дóки тьа ни бýди зьвідати.

Айбо йа ни мáу пáныі мáмо шчо йісти!

Там, кáжи ўнéсуть йомý йісти, тóму шчо сиреньчý дыілить, а ти йіж.

Раз вöн там увойшóў і поклонúў сьа, áйбо тот му ни здорóўкаў, ни казаў нич. Йак ўнéсли тóму йісти і тот ўрфíй пушóў і сыіў йісти. Тот го ни сúловаў йісти, ай ни проганьáў. І леглú спáти собі. Раз кóло дванáйцьать гóдин о пóўночи, прийди чоловíк і кóўтать ў óболок, кáжи: Дыіду, ци спиш? Дыілú сиреньчý; ўрóдило сьа йзир дыітú на світыі.

Дыідо ўстаў і пушóў ў ладу і там самí дукáти булú і почáў там мішáти і кáжи: Усыі шчасливі! І леглú спáти.

Даў Бö день, даýть тóму йісти, шчо сиреньчý дыілить, а ýрфій йде тай йість. Даў Бö вéчір і кóло дванáцьать гóдин прийди опйáт чоловíк тот і кличи: Дыіду, ци спиш?

Кáжи: Ныіт.

Дыілú сиреньчý, ўрóдило сьа йзир дыітú на світыі.

Вöн ўстаў і пушóў ў другý лáду, а там самí банкóві. Кáжи: Шчаслúві, áйбо ни такі, ги онтотыí бýли! І леглú спáти.

І даў Бö трéтьу нöч. Повичéрьйали і кóло двапáцьати гóдин прийди тот чоловíк, кáжи: Дыіду, ци спиш?

Ныіт.

Дыілú сиреньчý. Ўрóдило сьа йзир дыітú на світыі.

А вöн тогдú посьагнýў ў погавúцыі, та ўньаў три ґрейцарі, тай кáжи: Лéхко с тоў сиреньчóў, пóдла.

І леглú спáти.

Даў Бö четвéрту нöч, повичéрьйали, а тот ýрфій ўсе там лежить, чéкать на сиреньчý. Тот чоловíк прийди опйáт. Дыіду, ци спиш?

Ныіт.

Дыли́ сиреньчу́. Ўродило сьа и́зир дыти́ на світы.

А вӧн тогди́ зньаў по́рох із зимлы́, та вер, та ка́жи: Ўсьі ни́шча-сли́ві, ни ма́уть сиреньчі! Тогди́ ка́жи то́му у́рфійови: А ти шчо лежи́ш?

Тот ка́жи: Йа хо́джу, де мойа́ сиреньча́; раз йим маў, а типерь ни ма́у.

А дыдо ка́жи: То вӧтцьо́ва сиреньча́ бу́ла, ни тво́йа, а оте́ць ти лишиў на си́на ста́ршого, а ти ни ма́йиш, йди гет.

А тот у́рфій ка́жи: Йа дыду ни йду. Пові́шти ми за сиреньчу́.

Чу́йиш, ка́жи, ни ма́йиш.

Та йак буду́ ма́ти? Пові́шти ми.

Та так, ка́жи, йа тьа пора́джу. Йи там ў ва́шӧм силы́ йиде́н чоло-вік. Ду́жи буў вӧн худо́бний, бо ма́ла му жона́ пйать хло́пцьі, а йак ўро́дила ше́сту дыўку, ду́жи заґаздуваў, бога́ч вили́кий. Оту дыўку во-зьми́, та буде́ш па́ном. Ай оби́сь ниґда ни каза́ў, ож мо́йи, лем так ка-жи́, на́ши.

Тот у́рфій прийшо́ў домо́, пушо́ў дыўку посва́таў, про́стого ґазди́ і тве́рдо тот кміть рад, ож у ньо́го пан дыўку бире́, а пан рад, ож сиреньчу́ бире́. Ибра́ли сьа і так йім ґаздо́ўство йде, шчо пыт да́ле. Тве́рдо бага́ты. Йинну́ та́блу вили́ку засыйаў пшини́цу́. Іду́ть льу́ди, а вӧн хо́дить ко́ло пшини́цы. Кажуть:

Па́ни, чийа́ то пшини́цьа?

А вӧн ка́жи: Мо́йа.

Раз іде́ попила́ пшини́цы, попози́рать, а ўже нима́ й полови́ни пшини́цы, ўже зе́рно опа́ло. А вӧн дога́ньать тих льуди́й і го́йкать: Сто́йти льу́ди! Йак догоню́ў, ка́жи: То ни мо́йа пшини́цьа, лем на́ша! Айбо ўже по пшини́ци. — Коли дво́йи сьа побиру́ть, ни тре́ба каза́ти мо́йи, лем на́ши, бо ни зна́ти, ў котро́го сиреньча́.

Зап. в липні, 1896, від Михайла Кулї в Солочині, Берегської столиці.

Паралелї: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II. 130, ст. 187—189. — Ястребовъ, Этногр. Матеріалы, II. 3, ст. 122—124. — Драгомановъ, Малор. народ. преданія, II. 21, ст. 123—124. — P. Dobšinský, Prosto-národnie slovenskié povesti. Kn. III. Ст. 65—67: Sytno.

38. Щастя і Нещастя.

Бу́ли двайи́ ґроўфо́ви, котрі пу́стили сьа до сьві́та познава́ти, де йак сьвіт йде. Прийшли́ до йидно́го ва́роша. І йак прихо́дьать, та ві-дьать, йак йиде́н мотуза́рь мо́тувп су́че. Та йиде́н з ґро́ўфіў повідать:

То ду́жи худо́бний ма́йи бу́ти, бо́ кидь би вуп да́шчо маў, то вун би с тако́го пу́длого кло́чьа ни сука́ў моту́зьа, ай купи́ўби собі прьйадива до́брого! А дру́гий му на то ка́жи: Ныт, бра́те, ви́диш, жи робу́тний чьоловік йи, та лем то, жи ни ма́йи шча́сьтьа. Тамто́й му ка́жи: Та йа му дам піньазы, та уви́диме пуд йидним ро́ком, чи вун ни бу́ди бога́чь. І так прийшли́ аж ід мотузарьйо́ви. Довідуйи сьа од мотузарьйа́ йиде́н, шчо му хотьіў піньазы дати́: Чьом ти так худо́бний?

Бо йа хи́жу аренду́у — отвітуйи мотуза́рь; — йа ма́у двойи дьіти і жону́, та ни го́дин йим тілько зароби́ти, жеби́м йіх погодова́ў, та аре́нду заплати́ў. Дру́гі мотузарі ма́уть мно́го піньазий, та з лыіпшойі матерьийі су́чуть моту́зьа, та йім лыіпше платьа́ть, а йа ни ма́у.

Отвіту́йи му на то йиде́н ґроу́ф. А кидь би йа тобі даў два сто золото́уки, чи верну́ў би ти йіх минъі да́коли наза́д?

Ой, па́не, у йиде́н рук бих верну́ў.

Дру́гий ґроу́ф му на то отповідать: Да́рмо дайиш, бо вун шча́сьтьа ни ма́йи, та ни го́дин бу́де верну́ти.

Ай йа лем му дам.

І так даў му. Мотуза́рь сьа ду́же зрадува́ў, пушо́ў дому́, купиў жоны ка́бат, чи́жми і дьітьом хльі́ба, а з дру́гими піньазьми найа́ў фурма́ни, та пушо́ў на се́ла ску́повати прьйадиво, І накупи́ў два во́зи прьйа́дива. Лем з ме́жи тих піньазий були два дука́ти золотьі, та тоти́ зашиу собі до ку́чьми, ни даў за прьйа́диво. І так з вели́коў ра́достьоў йшоў дому́. Но ў той чьас на не́бі ўзьала́ сьа йидна́ хма́ра, іс котро́йі пе́руп запали́ў кло́чьа на обидвух во́зах. Так ўже ни маў ничь, лем тоти́ два дука́ти. Прийшо́ў йиде́н вітор таки́й, шчо сьа кру́тить і так схо́пиў з нього́ ша́пку, поньу́с у гору́. Вун за ша́пкоў позирать, жи даґде упа́де: а́ле надле́тьіў йиде́н оре́л і га́даў собі, жи то бара́ньа; хо́пиў ми́жи па́зури і поньу́с, поле́тьіў. І так з два сто золоту́вок ни зоста́ло му ничь. Плачучи́ прийшо́ў дому́ і на́пово іс пу́длого кло́чьа почьа́ў сука́ти мотузьа́.

У йиде́н рук зась тоти́ два́йи ґроу́фови йшли до вароша. І зно́ва уви́дьіли то́го мотузарьйа́ і говорьйа́ть міжди собо́у: О ўже тепе́рь бога́тший йи! говори́ў тот, жи му піньазы даў.

А дру́гий му опрека́ў: Тадь видиш, жи таки́й цундравий, гі бу́ў, і с тако́го кло́чьа су́чи, гі сука́ў. І пішли́ аж ід ньо́му.

І довідуйи сьа тот від нього́, шчо му піньазы даў: Та ци лыіпше йде ти ремесло, от коли́м ти піньазы даў?

І тот отвіту́йи, йак походи́ў с піньазьми, жи а́ни за ґра́йцарь із них хусна́ ни ўзьаў.

Дру́гий му ґроу́ф на то отвіту́йи: Йа ти, бра́те, повіда́у́, жи вуп шчьа́сьтьа ни ма́йи. Ану́ йа му дам йиде́н ґрайцарь шчьасли́вий — уви́диш за тиnе́рь рук, жи буде́ бога́чь.

І так тот у́зьау́ уд ньо́го ґра́йцарь. Іде́ дому́ і ви́дить, жи на у́лици дьі́ти ба́у́йать сьа з йидно́у́ олоу́йа́ноу́ ку́льоу́. І вун тот ґра́йцарь дау́ за тоту́ ку́льу хло́пцьом. Га́дау́ собі́, жи і його́ дьі́ти бу́дуть так ба́вити сьа іс ку́льоу́, йак тоти́. І ба́вили сьа. Рибарі́ іма́ли із ви́зником ри́би, та йидному́ сьа удорва́ло тото, шчо ва́жить, та визмик ни муг йти до во́ди. І так прийшо́у́ до то́го мотузарьйа́, жиби́ му дашчо́ тьашко́й пози́чиу́. І приобіцьа́у́ мотуза́рьйо́ви, жи чим пе́ршу ри́бу імить, хо́тьби йака́ вели́ка бу́ла, та му дась. І так мотуза́рь дау́ му тоту́ ку́льу. Вун приу́йаза́у́ на ви́змик і до́рав вели́ку ри́бу іми́у́ і попьу́с мотузарьйо́ви по обі́цьанцьі. То у́же пу́зно у́ ве́чьур бу́ло. Мотуза́рька до́рас почьала́ ри́би чьи́стити. Йак йі роспоро́ла, т огди́ випаде йиде́н сьві́тлий ка́мінь із ри́би так, шчо аж цьілу́ хи́жу осьвіти́у́. А ри́бу спекли́, та зьзьі́ли; а с тим ка́міньом ба́вили сьа дьі́ти по пе́цу.

Прийшо́у́ йиде́н жид мо́тус купува́ти і ви́дить, но чьим сьа дьі́ти ба́у́льать і говори́ть мотузарьйо́ви: Прода́й миньі́ тот ка́мінь, йа ти дам два золоти́, та ку́пиш дьі́тьом хльі́ба.

А мотуза́рь собі́ пога́дау́: Кить ти за ньо́го два золоти́ обі́цьаш, так то шчось ма́йи бу́ти: Та ни дам йа за цва золоти́х, ньай сьа дьі́ти ба́у́льать, хоть і голодньі́.

Ка́жи жид: Дам ти пйать; дам ти де́сьать!

Але мотуза́рь пові́у́: Ньіт, ни дам.

Пушо́у́ жид гет тот, загна́у́ дру́гого. Тот дава́у́ му сто, два сто, три сто – і так мотуза́рь ни хотьі́у́ дати́.

Прийшо́у́ тре́тьий жид; спо́знау́, шчо то за ка́мінь, дау́ му пйатна́цьать ти́сьач.

Тогди́ ізра́цовау́ сьа мотуза́рь і купи́у́ у́ ва́роши йиде́н фу́ндуш і ки́рту вели́ку і збудува́у́ на што́ки дум і по па́ньски собі́ жиу́. Про дьі́ти у́ за́городьі дау́ збудува́ти шко́лу і найа́у́ учи́тельа ід дьі́тьом.

Тре́тього ро́ку іду́ть тоти́ двайи ґро́у́фо́ви зась до то́го ва́роша і говорьйа́ть ме́жи собо́у́: Ей не су́чи наш мотуза́рь у́же мотузьа; аче́й у́же у́мер. Тот але́, шчо му ґре́йцарь дау́, говори́ть: А, та вун у́же пан, та ни бу́ди мотузи́ сука́ти. Дознау́ть сьа у́ ва́роши, де сьа задьі́у́ і повідау́ть йім шчо вун у́же паном зуста́у́. І показа́ли мі́сто, де бу́вать. Іду́ть тоти́ двайи ід ньому, али порташ довідуйи: Ву́кнсти, шчо́сти за йидньі́? Бо на ту постау́лений вартова́ти, оби́ ту хоть хто ни йшоу́. І говорьйа́ть му: Іди́, повіда́й па́нови, жи то ми, тоти́ двайи, жи́смо му пі́ньазьі дали́. І так дуста́ли слободу́ прийти́ іт па́нови.

Розбесьідовали сьа і уи сповіў, йак сьа з ним повело і похвалиў сьа, шчо його хлопцьі ўчать сьа ў загородьі ў хижи. Говорьйать тоти двайи: Подьме там, до загороди. Ми би ради видьіти і чути, шчо ўни сьа ўчать. І пушли. Видьать, жи йиден хлопчисько на высокой дерево льізе, бо там було орльаче гньіздо. І тото гньіздо розметаў і мотузарьйова кучьма вуттам упала. І говорить му мотузарь: Йи гедде мойа кучьма. Ну, ци там суть дукати, шчом зашиў? Попозирать і там були. І так ґроўфови ўшиткой його состойавійи увидьіли і вун доўство с подьакованьам ґроўфом уддаў, а сам шчасливо жиў.

Зап. в липнї, 1896, від дяко-учителя Репайа, в Убли, Земплинської столиції.

Отсе звітна леґенда про Щастя і Нещастя, котрі ту представлені ґрафами. Паралелї диви: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, Н. 131, ст. 190—191 — Житє і слово, II, Н. 4, ст. 191—194. — Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, III, 241 - 243 і IV, ст. 487—488 — Tausend und eine Nacht, arabische Erzählungen. Neueste vollständige, correcte und billigste Taschen Ausgabe. Wien, IV, ст. 200—238. — Докладні біблїоґрафічні вказівки подані в: Reinhold Köhler, Aufsätze über Märchen und Volkslieder, Berlin, 1894. Vom Glück und Unglück. ст. 99—118.

39. Доля богача і бідака. (Бідак богатіє через розбійників).

Були два братьа: йиден буў богач, а другий буў худобний. Та тот худобний маў сьім дьітий, а тот богач ни маў нич дьіти. Тот тьісний ходиў служачи ўсьади. А йому ни доходило того хльіба, шчо вон заслужуваў на дьіти. Прийшоў вон до брата богача, кажи: прийми мине до себи, та на буду ў теби служити!

Прійаў його тот богач до себи; на поли за кирітова ў богача буў, та у день спаў, а ў ночи сокотиў там. Рас прийде гуска йинна, та збирать колосьа. А вон йійі хотьіў іс пушки убити. Она кажи: Ни бий мине.

Кажи: Та чому бих тьа ни биў?

Йа, кажи, братньа ти сиринча.

А, кажи, моа де йи?

Кажи: Твоа пошла з розбойниками; там і там ў тоў горі сидить ў пиўниці за дверьйами на першоў кади на грошох. Та можиш йти д ньіў, та опа прийде за тобоў.

Кажи вон до брата: Пусти ньа сені ночи, йа бих десь йшоў.

А де бись йшоў, кажи, та шчо тобі хибить?

Та лем ньа пусти, буду ў тьа рӧк служити больше.

А ци прийдиш, кажи, на заўтра?

Прийду, кажи.

А гуска йому так казала: Іди, та там буде польанка пишна, та до дванацьать годин чекай, а ў дванацьать годин будуть ітй дванацьать розбойникӧў на коньох, та обись добри личиў, ци ўсі дванацьать пошли. Іди ў пиўницьу тоди, та на льівий бӧк сьа одмикать тота пиўницьа, а кльучь над дверьйами. Та, кажи, там твойа сприньча ў першӧў кади за дверьйами сидить. Ну, вӧн прийшӧў там і там, на-скоро удомӧк тоту пиўницьу, а там сьа засьвітило. І тоди она йому кажи: Ага, кажи, ци ту йись?

Кажи вӧн тоди: Пой за мноў гет.

Она йому кажи: Йа ни йду. Бери собі, кажи, с тойі кади грошi! — Набраў вӧн собі йинну бисагу гроший: Та нисй скоро, запрьйач, та верни сьа назат сьуда, та набери собі опйать. І тай вӧн сьа вернуў, набраў опйать. — Она мала знати, коли маўть прийти розбойники з вароша. Вӧн набраў собі шчи і понььіс, бо ўже тото його сприньча була, та з ним пошла. Прийшли розбойники, упознали, ош ткось буў там; бо дванацьать розбойникӧў і дванацьать калй гроший ў тӧў пиўници. Но, най буде.

Вӧн прийшӧў домӧ, приньіс грошi і загнаў свого хлопцьа до брата собі: Іди, кажи, до стрийа, най нам дасьть віка! — Прийшӧў хлопиць та кажи: Стрийку! дайти нам віка.

На шчо вам, кажи, віка?

Кажи: Грошi мірьйати.

Іди, кажи, йа вам ни даў, ви ни майити, хіба попилу тӧлько.

І хлопиць пӧшӧў домӧ. Кажи му отець: Іди лем назат, та кажи, за кождим обручӧм принесеме му гусош, лем най дасть віка. — Кажи тоди його нивістка: Та дай йім віка!

Вӧн йім даў віка, айбо й пӧшӧў сам там до нього. Кажи тот богач: Де ти то, брати, дӧстаў?

— На шчо ва би тибе, брати, віў, кить ти майиш ш чого жити!

Тоди кажи: Та йа тибе животом даруваў, а ти минньі ни хоч повісти, десь того дӧстаў?

Бо ти майиш, хвала Богу, ш чого жити, та на шчобих тото казаў?

Кажи: Мусиш минньі казати.

Брати! кажи, нич тобі с того, бо ти смерть поймеш тамка, бо ти майиш доста. — Но й такой вӧн його мусьіў вести тамка. Айбо вӧн йно, лем на поли увіў, та почьаў йому казати: Іди, кажи, на оту польанку, та сьать собі ў краpі, та обись личиў добри, коли буде йти дванацьать розбойникӧў ў варош. — Ну й так вӧн личиў, айбо сьа хмарно було, та ни уличиў йинного, а йому сьа видьіло, ож дванацьать

пошло́, а оно́ лем йидина́цьать по́шло́, а двана́цьатий опста́ў ў пиўни́ци. Надо́йшо́ў вён там іт пиўни́ци, удо́мкни пиўни́цьу, а там двана́цьатий розбо́йник сиди́ть: Ага́, ка́жи, ци ти тото́ гро́ші бра́ў? Но, вён тогди́ ўзьаў са́бльу, розбо́йник, тай йому́ ўтьаў голову. Йак ўтьаў го́лову, тогди́ го потьану́ў на́-бо́к. Че́кать його́ че́льадь, а його́ ни йи дому́. А брат му надо́йде та ка́жи: Шчи ни йи бра́та?

Ой, ка́жи, ни йи.

Ўже, ка́жи, й ни прийди. — Но, а́йбо тоти́ розбо́йники прийшли́ домо́, тих йидина́цьать, та ду́жи йім жаль за ті́ми гро́шми. Ўбра́ли сьа они́ у таку́ оде́жу, ги чинка́рі і пу́стили сьа на вашари́. І ўни собі пібра́ли срі́бе́рні лошки і ви́лки, но́жі, та по́шли так на ва́шар, оби́ свої́ гро́ші упо́знали та́мка. Айбо они́ ни хотьа́ть нико́му на ва́шарі продати, лем тако́му, шчо ўши́тко йім на́раз ку́пить. Надо́йшо́ў тот, шчо ў них гро́ші забра́ў і закупи́ў ў них ўши́тко і ўни свої́ гро́ші спізнали. І ўни по́шли́ з ним, бо його́ хотьі́ли загуби́ти; а вён йіх хотьі́ў там ўплатити, та вони́ ни хотьі́ли: Ідеме́ до те́би на вичерьйу.

Прийшли́ до нього, а вён собі попра́вив до́ми так, йак ґроуф. Айбо вён знаў, тко то; та ўни ў хи́жи сьа го́сьтьать, а вён даў ў сило́ знати; прийшла́ ва́рта, цьі́лком сило́ прийшло́, та обиста́ло до́ўкола. Но, й так они́ хотьа́ть його́ загубити, та ка́жуть, оби́ йшоў із ни́ми до дру́гої хи́жі. Ўвошо́ў вён до дру́гої хи́жі — но почьали́ льуде́ йти, та йіх йма́ти. І так йіх поймали ўши́ткіх; тоди́ йіх поўйаза́ли і ўши́тко ў них удобра́ли; йак удобра́ли, та йіх повішали, а вён сьа сам опстаў.

Зап. в марті, 1896, від Івана Русина, в Дусині, Березької столиці.

Паралелї: Драгоманов: Малорус. нарсд. пред. и разск Ст. 182—184. Доля богатаго и бѣднаго. — Чубинський, Труды. т. I. Ст. 216. — Драгоманов. Мал. нар. пред. и разск. Ст. 410—413. — Чубинський, Труды, II, Ст. 424—428. Ч. 127—129. — Grimm, Kinder und Hausmärchen. T. II. Ст. 222—224: Simeliberg. T. III. Ст. 219. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки. T. III. Ст. 234—241: Мудрая дѣвица и семь разбойниковъ T. IV. Ст. 486—487. — Шідді Кур. Гл. XIV. В Этнограф. Сборникѣ. T. VI. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. III. Ч. 100. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. T. II. Ч. 33. — L. Siemieński, Podania i legendy polskie, ruskie, litewskie. Ст 104—107: Pieczary w Czarnej górze. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 204—206. — Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 79. Die Geschichte von d. zwölf Räubern. — Simrock, Deutsche Märchen. Ч. 62. — Campbell, Popular Tales of the West-Highlands. Ч. 39. - Ciszewski, Krakowiacy. T. I Ч. 78—84: O Ali-babie i rozbójnikach. — Zbiór wiad. do antropol. kraj. T. V. Від. 3. Ст. 263. T. XVI. Від. 2. Ст. 52. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud.

z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 183. — Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. Т. III. Ст. 312. Ч. 66. — Václavek, Poh. i pov. valaške. T. II. Ст. 11—13. — P. Dobšinský, Prostonárod. slov. povesti. Кн. III. Ст. 67—75: Hopsa hor sa zem otvorsa. Kolberg. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 84—87. — Wójcicki, Klechdy, star. podania i pow. ludowe. III. Ст. 163—166. — Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 183—188: O Alibabie.

40. Про три віри руські.

Сьак було́ три ві́ри руські:

Та ў йидно́го дьі́да була́ йидна́ донька́. Та прийшли́ на́раз три сватачі́. Та ўсьі́-три були́ бога́ты. Та тогди́ гостиў йіх дьідо і казаў йім так:

Идьі́т, синко́ве, домі́, та йа віткажу на вас, на котро́го ўже дам дьі́ўку.

Айбо тогди йак пішли, дьі́до кажи: шчо чинити, ба́бо? Йинна́ ў нас донька́; за котро́го йі да́ти? Та с то́го дьі́до, ду́жи журний, ду́жи заспаў. І прийде йа́гньіл д дьі́дови ў сньі́, і повіў: Запри ти дьі́ду, до ку́чі свиньскойі су́ку, свиньу́ і дьі́ўку; ўсьі́-три.

Ра́но дьі́до випустит с ку́чі і вискочили ўсьі три дьі́ўки одна́кові: не по́знати, котра́ дьі́дова, так йак би йидна.

І тогди́ дьі́до віткаже за тими леґіньами, ўсьіма трьйома́, обі́ йшли. І вробиў свадьбу́, віддаў ўсьі́ тоти́ три дьі́ўки. И по сва́дьбі́ дьі́до ка́жи ба́бі:

Бо́жи, кажи, ба́нко, што на нас се ўпа́льо? Йинну́ до́чку-сме ма́ли, тай типе́рь ни зна́йиме і́стинно, котра́ йи типе́рь на́ша до́чка.

І прийде йа́гнил ойпа́ть д дьі́дови ў сньі і ска́же дьі́дови.

Приходи дьі́ду до до́ньківў ў недьі́льку ра́но, та ўви́диш, котро́ йи і́стинна твойа́ донька́. Тогди́ прийшоў до йинно́йі дьі́до ў недьі́льку ра́но і подивиў, што ро́бит, а по она́ на посте́ли шче спи́т, а со́нци зійшло́ ўже висо́ко — тай она́ між дьітваками крекне́, квора, ўсе: е́, е, е́! Йинно́ ссе́, дру́ге йі́сти про́сит, тре́ге реве́. І тогди́ увідьіў, што тота́ йи свинна, віт свиньі́.

Пішоў у дру́гу недьі́льку до дру́гойі доньки́, ану́ тоту́ ни вастаў до́ма. Она́ побігла до сусьі́д і ўчинила вели́ку ла́рму: тамтоту́ (першу) оббрехала; ти, кажи, необийранка. І потім пізнаў, што она́ віт су́ки.

Пішоў дьі́до до тре́тойі. А тота́ ра́ненько ў недьі́льку ўстала, і зготовила йі́сти і хи́жу вимела, обі́ при слу́жбі і́сти ни готови́ла, ни кининьачила. І тогди́ ка́жи:

Ньаньку мій льубий! сыдайти. Ци горазд ви? Ци здорові? І так нати мало фриштиковати, бо йа іду до церкоуцы. А йак прийду с церкоуцы, тогди будеме сьа гостити, шчо Бог судиу; обим служенку ни утратила.

І тогди прийшла с церкви і угостила сьа і тогди дыдо увідыу./

Зза того у нас три віри: так зовемо ми Руснаки бес письма. Перша тота правослауна від Адама, што у ны мау дыдо одну доньку. Перша тота, пани, вір(н)а, котро свойи набоженство держит; здорова і красно ґаздуйи бес собласти жаднойі. А друга тота, што від свины. Та ныґда не йи здорова, усе хвора. Ґазда каки йти у роботу, а она хвора усе, та крекне: е, е, е! Дыти она удома не лишит, кажи. А котро віт суки, третьа, — піде на свадьбу: на ны сьа бйут; піде у коршму: на ны сьа вадьат, бйут сьа; піде до сусыди, зваду найди і учинит вилику суйиту. Ни дивуйти: вилика курва ныколи чисний рід ни провадит.

Г козра йи му справедлива донька.

Зап. в липні, 1895, від Андрія Брянцика, в Голятині, Мармароської столиці.

41. Кальвін приклинканий на сей сьвіт руським попом.

Оден піп руський говорив на льутиранську віру і дав такий наказ на кальвіни і на льутри, што то не добра віра і фальчива, кальвінська і льутеранська. Кальвіном був Кальвін Йанош, а льутираном Льутир. [Сесьу віру учинили фальчиву]. Йиден герцик був. Кличе він рас свойу чельадь; а мав і кальвіныу і руснакіу і усьаких; у него, знайити, служби много, до триста; а він буу кальвінськойі віри. Прийшли його слуги. Питайи сьа: Што було у церкві? Дуже, кажи піп говориу на нашу віру. Што говориу, ушитко йому сказали, ни тайіли нич. Дуже сьа россердиу герцик і стайи попа кликати до себи і кажи йому: Кить ти, кажи, ни укажиш миныі Кальвін Йаноша, [а тот піп говориу, што він у пеклы], кидь ми туй ни укажиш, тогди живота ни майиш. А сам дужи сьа загадау, што йак він покажи го с пекла? [Зачим піп говориу, што він у пеклы пойаваний льутими йази]. Іде піп до церкви, бере йидну книгу, коли увідыу, што лучит, тогди кажи: У теби буду читати, шчобись видыу. Герцик кажи: у мени. Тогди тот узьау книгу та читат до 12 часоу так твердо, што герцик аж пріу. І йому кажи піп, што: й ти, пани, ни будиш спати, обись відыу. Коли 12 часоу було, видьат: велику йасность вон, сьвітло, бо то у ночи було; два дийаволы льуты, злы;

огньаним ланцом закований Кальвін Йанош; два дийаволи го ведут, два мурини; і знайити, не треба йому домикати, так зайшли собі просто. Тогди піп хрестом сибе означит. Кажи тогди тот Кальвін Йанош: што хочиш з мени ти? Йа ныт, сесь пан тьа пожадат! і указуйи на герцика. Виликий огень у хижи йи от того жильіза горйачого і од дийавольіу і пиче у хижу. Попови не шкодит нич; они де стойат, горит. Тото зачало печи там, герцика. Тот кличе: Отче, што хочеш, дам ти, най іде собі гет; йа го більше видьіти не хочу ниґда. — Наколи тот читау назат, тай они собі пішли назат. Тілько тот сказау, Кальвін Йанош: Мине ту більши кликати ни треба, бо йа здалеку йшоу тьашко твердо.

Тот другий день дужи рано, герцик, усьу чельадь у церкву брау і уштиткі сьа охрестили іс жопами, дытьми. І казау йім написати: што се справедлива руська віра.

Зап. в липни, 1895, від Андрія Юрика[1]) *в Вучкові, Мармороської столиці.*

42. Чому Кальвіни ходять з квітками до церкви?

Зато кальвінська віра несе до костила у руках квітки, коли са йде молити:

Мали богату церкоу, маґнесовий боут, тото шчо са кличе боудованьа. Умер йіх пуп, дужи богатий: чотири частки жельізна труна, а йидна зґльана, шчоби його у зґлы видно умерлого. Принесли го до костила, за ним отправу кончити, жеби дау Буг кальвінови царьство; а кальвіни молили сьа Богу. Труна жильізна, маґнесовий боут: положили його серет костила на дільа. Маґнес схопиу желізо і здвигнуло попа у гору до боудованьа. Дужи са кальвіни зрадовали, шчо разом йіх пуп умер і узьау го Бог до царьства. Церкоу мала боудованьа. Ни вийшоу вишше пуп до царьства, лем по маґнесовий боут. Витправу му ни кончили, бо такой крем витправи йіх пуп сьатий. Кидь була ни турньа, та буу пушоу до неба. Не треба було го ховати.

Стала са новина міжи кальвіньськоу віроу; уштиткі кажуть, же упи найльіпши сьаті. Прийшоу тиждень, перша нидьільа, прийшли кальвіни до костила. Повідауть йиден другому: Ни можу са молити, смирдить йакась біда! Прийшли дому. На другу нидьільу ішли назад до костила. Росказау йім ректор, жеби собі узьали каждий бурьйан у руки, котрий

[1]) Оповідач казав коло свого імени написати: Русин чистий.

ўсилийако пахни. Бурьйан у руках тримали і за носи, бо у костилыі смирдить. Йак йіх умер пуп, ўшитка йім са сьатість загубила: Мусиме поносовати коло свойого біскупа мадьарського.

Ни муг знати мадьарський біскуп, про йаку причину засмердыіў са кальвіньський костыіл. Напудиў са, ачей його віра ўже умальійи, бо ни будуть ходити до костила. Пушоў біскуп мадьарський до руського порадити са, про йакий то гріх ни мош костыіл хосновати. Привітаў го руський біскуп: Шчо там пани брати?

Приньус-им ти новину. Пуд мойоў рукоў йиден пуп умер. Несли го ховати, та му хотыіли отправу у костилыі витправульати місто того, щчо мали та тиметьові. Жильізна лада і зґльана мадьарського попа була. Зрадовали са його льуди: сьатий пуп наш. Разимесьме го принесли до костила, сам йде до неба іс свойоў труноў, із ушиткім. Ани са за ним Богу ни молили. Типерь ти повідаў, муй льубий брати, виттого часу завоньаў са костыіл, ни мож го хосновати, ани Богу са молити.

Повім ти, брати праўду, повіў йому руський біскуп, мадьарському: Вун са засмердыіў. Попробуй купити оціль маґнесову, йидну іглу жильізну і попробуй ў йидно, йидно при другим класти. Берь оціль, а 'гла сама за тим пуйди.

Ой тото, брати, праўда; йа й сам тото видыіў! повіў мадьарський біскуп.

Порадиў го руський біскуп: Кальвіни шалены, пуп са засмердыіў, ни виверзуть біду с костила.

Дьакуу ти, брати, шчось ньа добрі порадиў, бо ўже ни хотыіли до костила ходити. Йа са ўпудиў, жи са віра затратить, та ни буде треба біскупа мадьарум.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

43. Ангел на службі у попа. А.

Служиў йиден слуга у попа, айбо пўп ни знаў, шчо ото за слуга, бо то буў йангіл, та прийшоў ў кару служити до попа. А за шчо прийшоў ў кару служити до попа? За ото прийшоў, бо ни хотыіў душу ўзьати с попадыі, жалуваў і Бў його загнаў служити до попа ў кару. Служиў вўн у попа цыілий рўк і нигда ни засміўаў сьа ни начім. Но, йде пўп у варош і слуга йде с попом у варош. Пўшоў пила корчьми і там зньаў тот слуга клебан і перестиў сьа. Но і пўп сьа нат тим дужи почьудуваў, шчо вўн сьа коло корчьми перестиў. Прийшоў іт церкві, а там другий пўп службу служить. І набраў каміньа і ў церкоў

почьаў метати. І пӧп сьа дўжи на тӧм почьўдуваў упйать, шчо вӧн у церкву камінньом мечи. Прийшоў пӧп у варош; йинны́ чоботи пӧп купиў, а на другі заўдаў правити, а третьі му на ногах, попови. І на тӧм вӧн сьа тоди засмійаў, слуга попоў. І пӧп ўвідыў, шчо вӧн сьа засмійаў і дўжи сьа пӧп почьўдуваў, шчо вӧн сьа засмійаў, шчо вӧн нйкда сьа доти ни смійаў. Но, прийшли домо. Пӧп го дома звідать: Шчо ти сьа коло корчьми стиў, коли сьме йшли ў варош?

Там два льўде пили ў корчьмі, коли служба стойала. Йиден сьа змітуваў чьашу купити, а другий вагнелийи; та за том сьа перестиў, обй йім Бӧг помох купити.

А ў церкоў шчось метаў камінньом?

Кажи: ў церкоў метаўйим камільом, пӧп службу служиў.

Та чомўсь метаў?

Бо пӧп казаў наказ ў церкві, а льўде дремали, а чортоў только було на даху, колько шенгол. І за ото йа вер камінньом, оби сьа льўде напудили ў церкві; і йак йа вер камінньом, льўде сьа перестили.

Но, шчось ў вароши смійаў сьа, коли йа чоботи купиў, а на другім заўдаў?

За отом сьа смійаў, ож і отьі, папи, ни доносити, шчо вам на ногах.

Та чому ни доношу?

Бо ныколи вам ўже!

І тоди душу ўзьаў с попа йагнил тот.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Береської столицї.

Паралелї: Житє і Слово. Т. II. Ст. 350 - 352: Ангел у службі. — Wisła. T. V. Ст. 865—871. —

44. Ангел на службі в монастири. Б.

Йидна жінка була, ўдова, та мала семеро дытйй. Та загнаў пан Буг небесний ангела, од неї душу брати. Она бідна була. Та прийшоў ангел там до йийі дому, де она мешкала. Она хора була на свойіў лўшцьі. Та той ангил божий прийшоў, жи з нейі душу возьме, та понесе гет. А ти там дыти плакали барз за мамоў. Прийшоў той ангел назад ку Богу, та гварить: Господи сьвйатий, небесний! йак з нейі душу брати, кить ту тілько сирот йи. Йидной кажи: Мамо, шчо хочете, ци не пили-бисьте мало води? Моложе кажи: Мамко, дайти ми цицьі мало. Друге кажи: Мамко, ви ачей ўмирайите.

Кажи: Умираў сину.

Та нас, ма́мо, на ко́го лиша́йите? Ми на ві́ки сироти. Ма́мо мо́йа, бу́льшесьми ни ма́ли, ай Бо́га йидно́го і вас йидну ма́тьір, та ви нас лиша́йите; шчо ми зро́биме?

А с тим а́нгелом пан Буг шчо зробиў? Загна́ў го на зе́мльу: Ти, чолові́чи, буде́ш так робота́ти, йак дру́гі робота́уть за тото́, шчо ти мо́го бо́ського сло́ва ни послу́хаў, шчо ти ни ўвьаў с то́йі бі́днойі жони́ ду́шу.

І а́нгел бо́жий на бо́ський ро́сказ му́сыіў пі́ти на зе́мльу. Та йшо́ў по доро́зы, та ду́маў собі за слу́гу пойидна́ти сьа. Тай його́ жи́ди йидна́ли, а́йбо вун ни хо́тьіў, бо Буг йому́ дру́гу доро́гу ука́зуваў. Та прийшо́ў ко́ло йидно́го кльашто́ру, тай барз поголо́дныіў бу́ў, тай га́дат собі: Бо́жи, ачей бим ту ў кльашто́рі дуста́ў да́што зьзы́сти, тай слу́жбу мо́жеби дуста́ў. Так і бу́ло. Чим там поступиў, да́ли му йі́сти і там го пойидна́ли по́пи до ко́ний, бо вун бу́ў че́сний, ла́дний чолові́к. Там бу́ў до ро́ка. Мено́ бу́ло му Йа́нко. А ў рук тре́ба му було́ пуйти́ на кве́сту ш че́рцом на це́ркву проси́ти. І ходи́ли і йім подарова́ли дост; та с тим іду́ть до сво́го до́му на́зад. То бу́ло ў нидьі́льу. Коли́ сьа на́зад верну́ли, тогди́ пуп у слу́жбі бу́ў. Та ішли́ за дорого́ў, та прийшли́ ко́ло ко́рчми, та там дво́йи старі́ льу́ди пи́ли ви́но. Йиде́н дру́гому мо́виў: Бо́жи, дьа́куйиме ти за тво́йи благодаре́нійи, шчось нас до стари́х льіт дотри́маў. А той фу́рман йак почу́ў тото́ — а то бу́ло пе́ред ко́ршмоў — та стаў на кольі́на, та мо́вить: Го́сподп і йа тобі дьа́куу і буду́ тьа проси́ти, жеби́сь пьа с то́йі слу́жби ви́пьаў, бо то тьашка́. І так іс тим че́рцом прийшо́ў до сво́го до́му. Та при доро́зы казаў піп каза́ньа; а там бу́ла попо́ва кохапка ў це́ркві, та му́рґаў очи́ма до не́йі: Та ци мош по служ-бі прийти́ іт то́бі мо́йа́ льубе́нька? А она́ сказа́ла: а́йпо. А дийа́вол сидыіў па це́ркві на го́рі, та писа́ў, шчо піп ро́бить. А той фу́рман, Йа́нко, набра́ў собі до криса́ньі камі́ньа, тай ме́че камі́ньом до дийаво́ла на це́ркву: Іди́ ти долу́, бо то дум бо́ський, тай наш! А той че́рнець не ви́дыіў дийа́вола, бо вун бу́ў гру́шний. Прийшли́ до́му; барз бла́го походи́ли і наквестова́ли ўши́ткого і пільа́зьі і зе́рна. І прийшли́ до до́му і звідуйи сьа найста́рший, гу́мен: Йа́кжести, дьі́ти, ходи́ли? Бла́го, наквестува́лисме дост, лем штось Йанко́ по́хибпў ў розу́мі, ци што, бо йшоў попере́д ко́ршму, тай прикльа́к на кольі́на, тай гвариў „Оченаш“ бо́жий, бо там у ўну́ бу́ли старі́ льу́ди, пи́ли ви́но, та гва́рили: хва́ла тобі, го́споди, жи нас дотри́маў до на́ших стари́х льіт ў до́брім здоро́ўльачку. А Йа́нка даў заклика́ти гумен до ха́ти. А́йбо пушо́ў раз, та кли́чи: Йа́нку, пой до ха́ти. Іше́ ко́ньі не пуцова́ньі; йа тине́р ў робо́тьі. Ай дру́гий раз го кли́чуть: Йа́нку, пой ту на ро́сказ. Штось робиў ў доро́зьі с па́ном превеле́бним? Йа так робиў, йак ми пан роска́зоваў. Та ўсьо бла́го, а́ли чому́ ти сьа пе́ред ко́ршмоў Бо́гу мо́лиў? Зато, бо там два́йи старі́ льу́ди пи́ли ви́но, тай йиде́н дру́гому каза́ли: Дай Бо́жи

здоро́ўльа, бра́ти. Та, Бо́жи, дьа́куйиме тобі́, жись нас до на́ших дньуў при здоро́ўльу перетри́маў. І так Йанко́ му́сьіў повісти, шчо ун ви́дьіў на це́ркві дийа́вола. Та тиие́рка йа, повідаў, па́ни, йа чи́стий а́нгел, бо йа ви́дьіў, шчо сьа чини́ло. Та кить ти, ка́жи, а́нгел, то засьпі́вай: Анге́льский глас.. Пано́ви, йа засьпі́вау, а́ли пано́ви, не витримайите. Зозва́ли сьа до ку́пя ўши́ткі по́пи. Йак ко́ло ньо́го ста́ли ўсьі, йак вун зача́ў сьпіва́ти, ко́ждий ўпаў, ўсьі сьім ра́зом, і вун зоста́ў, той фу́рман і ка́жи: Го́сподп, та́ким утра́тиў свойу́ робо́ту, так типе́р на́зад хо́чу йти т то́бі. Заганьа́ўйис ньа за тоў ба́би душо́ў, там ни муг бра́ти, бо там си́роти бу́ли, семе́ро. Али типе́р йим ти приньус сьім йази́куў і сьім псуў, шчо льуди́й сьльі́пома праўльать, а самі́ ви́дьать. Та прийшо́ўйим іт то́бі, Го́споди, наза́д: Сла́ва й Су́су Хри́сту, оби́сь ньа шче раз приньа́ў на свойу́ ла́ску.

Зап. в липні, 1896 від Стефана Лабанца в Уличу, Земплинської столиці.

Паралелї: Dr. Friedrich S. Krauss: Sagen und Märchen der Südslaven. Leipzig. 1884. T. II. Ч. 72: Vom Engel, den Gott verbannte.

45. Піп ручить ангелови за душу свого парохіянина.

Буў йиде́н си́ґінь ли́ґінь таки́й, шчо з анакса́му жиў. Вон робо́ту таку́ знаў: Ка́мінь теса́ти. Тве́рдо вон побо́жний буў чоловік і Бо́гу служи́ў; ко́лько зароби́ў, с то́го жиў, а и́нши нич ни маў. Маў пйите́ро дьіти́; так сьа Бо́гу мо́лиў, оби́ хоть йи́нну коро́ву собі́ злади́ў між дьіти, а́йбо ни го́дин буў ни́ґда. І вон буў ии́ла попа́ і паньі́йа шкодова́ла дьіти тоти́ і ўсе заганьа́ла йім молока́. І поп го шкодоваў ду́жи. Но поп ві́дьіў, ож вон ду́жи побо́жний, тай поп сьа за ньо́го Бо́гу моли́ў, оби йому́ Бо даў лем йи́нну коро́ву ми́жи дьіти. І поп сьа так Бо́гу домолиў тве́рдо, шчо а́нгіл іт попо́ви ў ночи́ прийшо́ў. Ка́жи му а́нгіл: Пани о́тчи! Ци да́йиш ти свою́ ду́шу за то́го чоловіка, кить тот чоловік согрішить, та Бо му дасьть.

Ка́жи: Ни ка́жу типе́рь до дру́гойі но́чи, до́ки сьа ни розду́мау.

Но, розду́май сьа пан о́тчи, бо при́йду упйат т то́бі.

Прийшо́ў дру́гу ноч а́нгіл іт попо́ви. Звідать сьа а́нгіл попа́: Но, ци розду́маў йись па́ни о́тчи?

Ой розду́маў им.

Ци дайи́ш ти свóу дýшу за тóго чоловíка, пáни óтчи, кить тот чоловíк согрíшить?

Даў.

Но, й даў Бö тому́ чоловíку скóро. Маў тот чоловíк два бицки́ малы́, шчо ўзьаў на спöл ў дрўгого чоловíка собí. Ўпрьйаг тоти́ бицки́ — то бýло зи́мно тóго чáсу — ў сáни, ідé вöн за плúтами, оби́ привéсти домó з бáны, бо бýло зи́мно. Ўсадиў плúти у бáни на сáни; бики́ дурны́ бýли, ни знáли стойáти самí, бо вöн іс свóйім лиґíньóм саджáў плúти на сáни, а спи́рид бикöў ни́тко ни стойаў. Но, бики́ сьа попýдили там самí і ўтыкли уд них із гори́ долы́ путьом. Йак ўтыкáли бики́, та ни могли́ йіх догони́ти, дóки ни стáли самí. Йак стáли? Заипи́ли ў йинóго кáміньа, тогди́ стáли, бо ўже дáле ни гóнии були́ пöти́ і ўважили тóго кáміньа. І тот чоловíк надöйшóў ід бикíм, позúрать на сáни, ци ни показúли дáшчо, áйно ни показúли нич; но позúрать, сáни ўважили кáмінь, а пуд кáміньом котéл із грöшми. Твéрдо сьа зрáдуваў тот чоловíк грóшом. Но, шчо они́ ўчинúли? Стáли в леґíньом, тоти́ грóші ўньаў і поклáў на сáни і прикри́ў тоти́ грóші, оби́ ни́тко ни ви́дыіў, йак привéзе тоти́ грóші домó і за тоти́ грóші ни́тко ни знаў, лем жонá та дыті. Но вöн скóро убогáтыіў с ти́ми грöшми. Даў Бö, так убогáтыіў, шчо ўже ни хóчи ў тыім си́лы́ бувáти. Но, перечьýў ў йинным вáроши, шчо будé вили́ка лицитáцийа, шчо будýть йинного пáна продавáти; у тот вáрош вöн пöшóў і купи́ў оти́ дóми на лицитáцийі, бо ўже собí так дýмать, шчо на прóстöм силы́ ни хóчьу бýти, ай на вáроши хóчьу бýти. Тот пöп за ньóго ни знáйи. шчо вöн тоти́ дóми купи́ў на лицитáцийі, лем тáкой пöп ви́дить, шчо вöн сьа добрí мáйи. Но, вöн крáтци пöшóў у тот вáрош, бо пöп ни знаў, ош там ў тöм вáроши вöн сьа так убудуваў, шчо вили́кий пан. Там го ўзьали́ твéрдо ў слáву, поклáли йогó ў тöм вáроши за таблабирóва. Ангіл йде іт попóви ўже упйаг: Пáни óтчи! шчось ізроби́ў? твóа душá пропáла за тóго чоловíка!

І так пöп твéрдо йми́ў сьа жури́ти і мóлить сьа упйать Бóгу, оби́ навернýў тóго чоловíка у то силó, ўтки пöшóў, бо попöуська душá ги́не, бо ўже тот чоловíк твéрдо згордыіў проти́ Бóга, горди́м сьа зроби́ў. Кажи му áнгіл: Пáни óтчи! ци при́ймиш тóго чоловíка на лáску, кить при́йди? Бö дась, шчо вöн при́йди шчи тибé ў кольíна будé цьульувáти. Іди́ го, пáни óтчи, напомйани́ ў тот вáрош, оби́ сьа обирвýў ід Бóгу.

Но і пöп пöшóў ў тот вáрош іт тóму чоловíку. Прийшóў там пöтчьáс обíда до тóго пáна, тот, пан, шчо з Рýсина ўйшоў на пáна с прóстого, ўже чи́нить сьа, шчо ун ни спознáйи попá. Пöп йому́ кáжи: Пáни брáти — ўже йому́ дайи́ титýлу, бо пан — на бих тибé проси́ў, знáйиш, шчо йак бýло ў тöм силы́, коли́ ти роби́ў у наксáм, ци забýў ти отó?

Ой, кáжи, йа твоў наксáн ныйáкий ни знáу! тайіть сьа ўже, бо вöн пáпом.

Кáжи йомý пöп: Ой хлóпи! ни тайі сьа! Цись забýў, колú мойá пáньыйа носила твóпім дытьом молокá?

І вöн сьа за отó на попá дýжи прогнывіваў, россéрдиў сьа і с тóго сéрцьа казáў попá ўгнати вон, ни даў му йі обідати і кýтьуш ни ўстиг кóньі ўпрьйачи ў вöв, так го ўпровадили з дворá нá-скоро. Но пöп пöшóў плáчучи ўтти і пожуриў сьа дýжи. Прийшóў домó і дóма сьа жýрить пöп. Звідать сьа пáньыйа пáна: Шчо ти сьа, пáни, жýриш так твéрдо?

Ой жýрьйу сьа дýжи, бо моá душá гúпе за тóго Івáна, кáжи пöп.

Прийшóў д ньóму áнгіл ў ночú. Кáжи йомý áнгіл: Ци прийймиш йогó на лáску, та Бö дасьть, будé упйáть такий тысний, гей буў.

Но, шчо сьа стáло нат тим таблабирóвом ў тöм вáроши? Пöшóў на сут тот таблабирóў, шчось трáба булó судúти на дигéту. Но, шчо вöн там повіў? Повіў два слóва такі прóти цáрьйа нидóбрі. Прийшóў вöн іс сýду домó, áйбо ўже тотú дві слóва до цáрьйа дöйшлú скóро, шчо вöн нидóбри повіў. Но буў ў ньóго такий добрий чоловік, шчо прийшóў ў ночú до ньóго і сказáў йомý, сьак чоловік кáжи йомý: Пáни бирóви! та ни дóбрисьти ўчóра сут судúли, пáни бирóви!

А йак?

Шчо дві слóва повілисьте прóти цáрьйа і вас зáўтра, кáжи повісьать.

І вöн сьа ўпýдиў дýжи ў ночú і тáкой, йак ў тöм плáтьу буў, тáкой шчо на нöч уклáдуваў сьа, то ў тöм лем плáтьу утык і жонý і дьіти лúшиў зо страхý. І ни ўзьаў с собóў нич, ни грóший, áни нич і прийшóў до попá десь у три тúжньі, бо піший йшоў, цýравий, гóлий, обдéртий і ўпаў нá-кольінки на пудáмент і імúў попá цьульувáти ў кольіна, ци прийми йогó шчи пöп на лáску іт сóбі. І пöп йомý сьа твéрдо зрáдуваў, хотьáнь вöн попá угнáў буў іс свóго дворá, іс свóйі хúжі. Звідаў го пöп: А жонá де йи та дьіти?

Тáкой опстáли ў тöм вáроши, кáжи.

Та чомýсь лúшиў жовý та дьіти? Кáжи му пöп.

Лúшиў им зо страхý.

Тогдú пöп загнáў за жонóў і за дьітьмú: Тáкой ти, Івáни, тишú кáмінь, ги тисáўйись, бо гараздóви ни гóдиийись буў тирпіти, а біды мýсиш.

Зап. в мартї 1896 від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

46. Про рицаря і смерть.

Раз ў мадьа́рськум кра́йу ни зна́ли, котри́й бу́льший пан і бога́тший. Шчо учини́ли? Почали́ са би́ти пано́ви; котри́й звитьа́жить, жеби буў царьйом. Ішли́ вала́ли йидны́ на дру́гі, хто вид ко́го шчо видо́бйи. Ішоў йиде́н худо́бний йаѓир поззаду, ішчи й голоде́н: ѓаздо́ви з вила́ми, пано́ви с пу́шками, шчо худо́бны — пішо, шчо бога́ты — на ко́ньох. Ішли́ с сво́йіма слуга́ми, жеби йім і слу́зи помага́ли видбива́ти. Тот йаѓир позза́ду голоде́н. Смирть пробова́ла, ци йи дахто́ таки́й, шчо́би са йуй поклониў. Крем сме́рти ни мо́жи ни́хто ўме́рти. Она́ на шанцу сиды́ла у жу́нських, бі́лих ка́батах. Ни поклониў йуй са ни́хто, лем голоде́н йаѓир. Она́ повіла йаѓрови і дала́ му нуш: Йак при́йдеш на во́йну, де са буду́ть би́ти, йак уви́диш мно́го на́рода, та лем ви́йми нуш, а ука́ш. Вун так зробиў. Ви́ньаў нуш і ўказа́ў; ку́лько на́рода ві́дыіў, ўши́ток на́род на зе́мльу ўпаў. Ун прийшо́ў і по'бзи́раў, чому́ льу́ди лежа́ть, а льу́ди ўже й покрі́пли, так йіх сме́рть пости́нала. Іде́ да́ле поміжи на́род. Вун іде́, а на́руд лижи́ть. Приходи́ў на йидну́ гору́, та бо й живі́ польыга́ли; а́ли тоти́ та́кой польыга́ли, шчо йіх ни больі́ло. Почали́ му са кланьа́ти і ў но́ги цыілова́ти: Ви нас царь, лем нам подару́йти жи́тьа!

Вун повідать: Йа худо́бний чоловік, йа ни го́дин царьйова́ти, бо йа ішчи́ й голоде́н!

Приступи́ў д ньо́му йиде́н бога́тий пан: Ўши́ткой, шчо йи, пирида́й на ме́ни, та йа буду́ ца́рьйом. За тото́, шчо ти миньі́ пирида́ш, на ка́ждум тре́тьум вала́льі дам ти майи́гок; дам ти по сто коро́ў на ка́ждум вала́льі; мо́жиш са ў молоцьі́ купа́ти за мо́йі гро́ші і буде́ш ўши́ткого до́ста ма́ти; дам ти до́ми побудова́ти, повіў му тот пан бога́тий; возми́ собі і́наша, же́би ти служи́ў.

Ун худо́бний йаѓир буў, та пожа́луваў сво́го бра́та, шче ѓу́рши худо́бного, шчо́би тот за і́наша буў. У вели́кум ро́скошу мно́го ро́куў жи́ли обайи́ з бра́том. У мно́го ро́куў по йидну́м полу́динку пушли́ на польова́чку обайи́ с пушка́ми. Прийшло́ йидно́му па прохут сіда́ти, на зе́мльу, котри́й буў ста́рший брат. Приступи́ла д ньо́му смерть у бі́лих ка́батах, шчо ста́рший брат ві́дыіў, а моло́тший ньіт. І повідать смерть ста́ршому: Лы́тир — та́кой пру́звиско ўни ма́ли — верни́ са дому́ і зроп собі ви́слонь, шчо на ньуй буде́ш ўмира́ти, бо ўже доўше ни бу́диш жи́ти!

Ста́рший брат, Лы́тир, повіў йуй, сме́рти: Йаки́й йа маў нуш ко́ло се́би! Кидь го на тьа ви́йму, та ти ва́раз буде́ коне́ць.

Не ўчи́нить твуй нуж миньі́ нич! За́рас Льі́тра ў ре́бра ўколо́ло, ни біроваў ру́ку іспусти́ти до же́бньі за ножо́м. Увідыіў Льі́тир, поча́ў смерть проси́ти: Сме́рти страшна́ і зуба́та! Дару́й жи́тьа, бо ў мадьа́р-

ськум крайу, шчо доброй, ушиткой мой. Возму тьа за жону; на каждум третьум валалы будеме са у солоткум молоцы купати.

Лытир! ни такі мине вірны просили. Адам і його потомки і царьйови і біскопи! То йім ни помогло, каждий мусить умерти, ід кому йа прийду. А де не йи смерти, хотьби ножом на фалатки порізау, або колом забйу, або фейсоу порубау — де не йи смерти, та ни умре; а де прийди смерть, хоть би го лем пописаром удариу, упади і умре. Лытир! ни буду ти веце прикаски приказовати; кидь ни йдеш на смерть са убрати, кидь ньа ни слухаш, упать ту серет путе і умри! Ту ти йи брат, ньай дасть до вароша знати!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Пор. брошурку для народа: Рицарь и смерть. Коломыя. Зъ печатнѣ Михаила Бѣлоуса, 1894. (Друге видане). — Записки Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. XVI: Леґенди з Хітарського збірника. Ст. 14—18: Сказанїє о єдном' рыцерї славном', который надѣяв ся на сїлу свою и пробаловал' щастія своєго воєвати из каждом', а на останок' из' смертїю. Тамже надрукована була і сеся леґенда на ст. 18—20. — В рукописї маю текст сеї леґенди записаний в Коцурі, Бач-Бодрогської столиці, в Угорщинї.

47. Про Мадея.

Упау тысний гід так, шчо кобел киндирицы шісьнацьать срібэрних. Та узьали сьа льуде дванацьать возіу, та йдут пуд другого царьйа на киндирицьу. За два місьацы купили киндирицы. А межи ними буу йиден такий чоловік, шчо ни було у його жони дытий; та колі йшоу на киндирицьу, та ни знау, ож жона му зайшла дытиною. Вернули сьа вітті у вісьім місьаци із зерном. Ідут путьом, та зайшла іх ніч. А тот чоловік ісказиу ґолесо, а його другі льуде лишили. Позират у ночи, а уно вода велика зайшла, ни знайи йак утти вийти. Прийде д ньому дийавіл. Кажи: Чоловіче, йа тибе вицьцьі вийму, продай ми тото, шчо за нього ни знаш дома.

Ґадат собі чоловік: Йа знау за ушитко. — І напише дийавіл кондрат і запрьйаче у литку. І тогди чоловіка витті виведе на путь. І ни годен тоти цьімбори догонити. Тоти його цьімбори прийшли пэрэже тижньом домі. А його жона зьвідать: Де мій чоловік опстау? Тай у мени дау Бо хлопчишче.

Тай рас прийде йийі ґазда домі, видит у хижи колиску; тай за ньу овін ни знаў. Журит сьа дуже, бо за тото овін ни знаў, тай тото продаў дийаволу. Хлопчишче росте; минуло шісьть годіў і знан велико письма. Кажи вітцьу: Ньаньу! шчо ви сьа так журите?

Ни кажи отець нич; а дале повіў: Йа тибе, сине, продаў дийаволу, бо йа ни знаў, ош ти сьа народиш.

А хлопчишче піде до попа, кажи: Пане, пишіть ми-йинно письмо, бо йа іду до пекла, бо мине ньаньо продаў, та іду, тото письмо мушу дістати.

Мати і отець реве. Кажи: Ни йди, сине!

Ни буду іти, та пропаду! І узьаў сьа хлопчишче, пішоў. Іде путьом, зайде у йинну дуброву, а там ў йинніў хижи розбійник, шчо ўбиў сто і дві голови. І того розбійника ни йи дома, лише його жона. Кажи хлопчище: Пусьтыіть мине на ніч.

Кажи жона: Найбись туй спаў, у мени такий чоловік, шчо накой прийде до хиш, так тибе учуи і тибе убийи.

І прийде тот розбійник, кажи: Де ти ідеш?

Іду до пекла, бо мине ньаньо продаў, та іду за тим письмом.

Кажи розбійник: Іди, та увидиш, йака там буде міньі мука, шчо йа убиў сто і дві голови; бо кидь міньі ти ни повіш, та йак сьа витті вернеш, та тогди і тобі голову іздойму, бо ти другим путьом іс пекла ни підеш, лише мусиш сьуди прийти.

Узьаў сьа хлопчишче і пішоў. Прийде до пекла. Зьвідуи го дийавіл: А шчо ти сьуди прийшоў?

Йа прийшоў по тот кондрат, шчо мине ньаньо продаў, та обесте ми дали.

Кажи старший: Того на-сьвітьі ни йи; тото буў хромий, та того грім ўбиў, ўже йи іс чотирн годи. Та іди собі, хлопче, гет витцьі, туй ни маиш ньійаку роботу.

А хлопчишче почаў сьаченоў водоў бриcкати, а вода пала іх печи. Они ішчи ни даут. Почане пшеницьі метати на ньі, шчо сьа дийуйать раз на ньіў сейночнойи служит.

Кажи старший: Дайте му кондрат.

Они кажут: Його туйки ни йи.

Айбо старший засвишче ў перст; тай хромий буў у дванацьатіў вармеди, тай прийшоў, йак старий засвистаў. І старший кажи: Дай сьому хлопчишчеву письмо! — Айбо він ни дай. — А старший дийавіл так го ударнў, хромого, шчо му випали з рота два зуби. Тай тогди вийме із литки кондрат і подасьть хлопчишчови. І кажи старший: Типер собі іди витцьі гет.

Хлопчи́шче ка́жи: Ни йду.

Ка́жи дийа́віл: Та чому́?

Веди́ ньа на тото́ місьто, де буде́ тот лежа́ти, шчо у́биу́ сто і дві го́лови! — Привели́ хлопчи́шча, пози́рат, а тот розбі́йник буде́ лежати у по́стели у вогньаньі́у́. І тото́ у́відьіу́ хлопчи́шче і пішо́у́ домі́. При́йде до то́го розбі́йника на ніч. Ка́жи розбі́йник: Но, ка́жи, шчо йа буду́ там чини́ти?

На те́бе там по́сьтіль огньана́.

Ка́жи розбі́йник: Типе́рь мине́ сповіда́й і дай ми поку́ту, бо кидь меньі не даш, так типе́рь го́лову і тобі ізнима́у.

Ка́жи хлопчи́шче: Бери́ собі геньто́т бі́ґарь йаблі́нко́вий! — У́зьау́ розбі́йник тот бі́ґарь і іде́ іс хлопчи́шчом. Вийшли на йинно́ по́ле. Ка́жи хлопчи́шче: Туй сесь кіл забива́й! — А на тім по́ли бу́ла йинна́ кирни́цьа. І ка́же хлопчи́шче: За́ти носи́ іс се́йі кирни́цьі во́ду і полива́й сесь бі́ґарь, за́ки не у́ро́дит йаблика! — Розбі́йник послу́хау́ і по́чау́ во́ду носи́ти, а хлопчи́шче пішо́у́ домі́. При́йде домі́, ма́ти сьа йому́ ду́же ра́дуи. І піп йак тото́ учу́у́, ош хлопчи́шче принньі́с іс пе́кла ко́ндрат, зажене до Ри́му тоту́ новину́. А Ри́мський заже́не письмо́, оби́ тот хлопчи́шче прийшо́у́ до нього, оби́ Ри́мський відьіу́, шчо тото́ за такий розума́к. Хлопчи́шче іде́ до Ри́му. Перебу́у́ у́ Ри́мі сьім го́діу́ і тогди́ ужени́у́ сьа, узьау́ уд Ри́мського доньку́. І йак сьа ужени́у́, догада́у́ сьа за то́го розбі́йника. Росказа́у́ ко́чішови: Упрі́гай ко́ньі. І пішли́ із до́му. Іду́т два нни. Чу́и ко́чіш, шчо па́хнут йаблика ішчи́ із да́леки. При́йде тот пан на тото́ по́ле, де розбі́йника лиши́у́, пози́рат, йаблінка ізро́дила ду́же йаблика. А пут тоу́ йаблінкоу́ стоит йиде́н порохна́вий пень. При́йде тот піп і ка́жи, „устава́й“! тому́ пнёви. І у́стане. Ка́жи: Бери́ за сисе́ де́рево і трьйаси́. Потрьйасе́ раз, і у́па́ло полови́на йаблок. Потрьйасе́, у́пали у́сьі, лише́ опста́ли дві. Тото́ бу́ла ма́ти тай оте́ць. Потрьйасе́ тре́тий раз і у́па́ли тоти́ дві. І ка́жи тот піп: Отпушча́ут ти сьа гріхи́ і йа ти отпушча́у.

І тот розбі́йник роси́пау́ сьа на по́піл. І тот піп пішо́у́ на́зад до Ри́му і там собі жи́у́.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Нодя, в Кушници, Мараморошкої столиці.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичь. Ч. II. О Мадею. Тамже: Друга половина казки назначеної Ч. III. — Драгомановъ, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 131—132. Разбойникъ. — Кулїш, Записки о Южной Руси, I. Ст. 309—311. — Афанасьевъ, Народн. рус. легенды, 478 (білоруський вариянт). — Драгоманов, Малор, нар. пред. и разск. Ст. 406—410. - До першої части казки див.: Ciszewski, Krakowiacy.

Т. I. Ч. 43—44: O Twardowskim. — Также Ч. 60—62: O zbójcy Madeju. — Садовниковъ, Сказ. и пред. Самарскаго края. Ч. 99. — Ul. Jahn, Volks-Märchen aus Pommern u. Rügen. T. I. Ч. 61. — E. Meier, Deutsche Volks-Märchen a. Schwaben. Ст. 57. — P. Dobšinský, Prostonar. slovenské povesti. Кн. II. Ст. 12—26: Mataj. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 122—124. — Wisła, Podania o Madeju. (Студия I. Карловича). Т. II. Ст. 804-814. Т. III. Ст. 102—134, 300—304, 602—604. 881—885. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podania i powieści ludowe. II. 105-1 6. — Відбуваня покути через садженя головень і плеканя їх — мотив дуже давний. Пор.: Др. Ів. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 88 і 90. [Памятники українсько-руської мови і літератури. Т. I. 1896].

II.

Н О В Е Л Ї.

1. Про Якима псотника.

Служи́ў йиде́н Йаки́м у попа́. Наньа́ў сьа вӧн іт ко́ньім ў попа́. Айбо пӧп чьу́дуйи сьа, шчо ко́ньі ў ньо́го так пӧсхли́, йак тот пайа́ў сьа слуга́ — і іде́ позира́ти на по́ли кра́тцьі, шчо вӧн чи́нить, шчо они́ такі́ сухі́. Наттьа́х сьа пӧп на по́ли і кра́тцьі ў те́рньа зальі́з, обі́ ни ўві́дьіў слуга́. І позі́рать, шчо тот Йаки́м буде́ чини́ти. Айбо тот ни зна́йи, шчо пӧп го варту́йи. Вӧн почьа́ў ду́ти у пишчьа́лку, Йаки́м, і ко́ньі почьали́ гра́ти, йак вӧн почьа́ў ду́ти і пӧп ў те́рньу і́грать. Обӧдра́ў сьа пӧп ў те́рньу грау́чи́, таки́й цу́равий! Прийшо́ў домо́, ка́жи попади́: Но, ни зна́йиш, ти па́ньі, шчо на́ші ко́ньі сухі́: бо Йаки́м ду́йи ў пишчьа́лку, а ко́ньі гра́уть, та ньіко́ли йім па́сти. Но ви́диш і йа гра́ў, та обӧдра́ўйим сьа ў те́рньу йако́й!

Ка́жи па́ньійа: Ци чорти́ тибе́ обӧдра́ли па́ни?

Но, ти ни ві́риш па́ньійи, ож наш Йаки́м зна́йи так ў пишчьа́лку ду́ти, шчо киби́ наш Йаки́м ду́ў ў до́ма, тай й йака́ ти стара́, па́ньійи, тай ти би гра́ла.

Но, йди, йа бих ти гра́ла. Та мині́ киби́х ба́нда з ва́риша бу́ла, та ни гра́лабих, йа у́же стара́.

Но, йак при́йди Йаки́м домо́, йа заста́ўльу го ду́ти. І па́ньійа шчо учини́ла? Ста́ла, у́льізла на пӧд і сьіла собі́ ў гордо́ў; а ґазди́ньа хльіп пикла́. Прийшо́ў Йаки́м домо́ с ко́ньми ў виче́рі: Ану́ Йаки́ми, дуй ў ту пишчьа́лку.

Па́ни, ни йи ў ме́ни пишчьалки.

Но, ни тайі́, бо йа зна́у, шчо йи.

Йаки́м ў пишчьа́лку йимну́ ду́ти і ґазди́ньа ве́рла хльіп сприд зимльі і іми́ла з лопа́тоў і́гра́ти. І попадьа́ на подьі́ ў гордо́ві іми́ла гра́ти. І так гра́ла ў гордо́ві, шчо у́па́ла на зе́мльу гра́учи і забила сьа. І пӧп тоди́ іми́ў Йаки́ма і у́би́ў і прӧгна́ў го гет. Вӧн пӧшо́ў ут попа́ і ста́ў собі́ пуд ве́рбу ў жи́тьі: Ве́рба скри́пить, а вӧн держи́ть ве́рбу. Іде́ соўґабирӧў з потарушом на во́зьі. Шчо ти держи́ш тоту́ ве́рбу?

Ой де́ржу ве́рбу, оби́ ў жи́то ни ўпа́ла.

Ци ти ко́ны зна́йиш кова́ти.

Знау.

Но, іди́ ко́ны укўй.

Ни го́дин йим лиши́ти ве́рбу.

І соўґабиро́ў пошо́ў з нота́рушом ве́рбу держа́ти: Но, йди куй ко́ны. — Вон ли́шиў соўґабиро́ва. Ві́тер поду́йи, ве́рба заскрипи́ть, соўґабиро́ў ка́жи: Де́ржме ве́рбу, бо ўпа́де ў жи́то. Пошо́ў вон за серца́моў; они́ його́ чека́уть і ни йи його́. Ну, ка́жи, соўґабиро́ў до то́го: Ідьі́м гет, бо то́го ни йи! Ли́шили ве́рбу, ве́рба ни паде́. Но, дурны́ ми, шчо де́ржиме ве́рбу! Найшли́ они́ го на путе́, а вон сиди́ть ко́ло ба́би на пути́: Шчо ти ту сиди́ш? Та ми тибе́ чика́йиме да́ўно! Но, па́ни, мо́ўчте; а́ддика найшо́ўйим кама́к з ме́дом, та ни го́динйим поне́сти. Па́ни соўґабиро́ў! затка́йте пе́рстом, па́тока оби́ ни у́тикла. — А вон закри́ў пла́хтоў ба́бу, та пан ни ві́дьіў, шчо то. — Соўґабиро́ў почьа́ў трима́ти, а вон ўтьі́к. Ка́жи соўґабиро́ў нота́рушови: Саджа́йме на воз тот кама́к із ме́дом. — А ба́ба зо страху́ тай ни ки́вала сьа. — І пан роскри́ў той кама́к, гли́пни, а то ба́ба така́ стара́, шчо мо́хом поро́сла. Соўґабиро́ў зганьби́ў сьа, йак ўві́дьіў, шчо ба́ба, тве́рдо; і ка́жи ба́бі: Ба́бо! моўч, ни кажи́ ньіко́му, дам ти таки́й міх гро́ший, йак сама́сь! — Даў ба́бі гро́ші і пошо́ў собі́ гет. Но тот Йаки́м найшо́ў сва́дьбу, шчо веду́ть молодьа́т ўже, шчо сьа повінчьа́ли. Ка́жи тоў сва́дьбі: Ей, пйа́ньісти, та́кісти дурны́! Ни ви́дите, шчо о́нди ў бе́ризьі ма́рга поздиха́ла, ай співа́йите.

Они́ тогди́ біга́й ў бе́рега, а молоду́ ли́шили ко́ло ньо́го. Тоді ка́жи вон молодо́ў, йак ті побі́гли позира́ти, ци пра́ўда, шчо вон ка́жи: Ой ни зна́йиш ти, за ко́го йдеш. Ото́, ка́жи, пйани́цьа, таки́й бита́нґа, та ни йди ти.

Айно шчо буду́ чини́ти, йак йим сьа повінчьа́ла з ним?

На ти пла́тьа з ме́ни на се́би, та йди ў світ, куда́ тьа о́чи несу́ть, до чо́рта. Ну, дай тине́рь свойі пла́тьа на ме́ни, йа буду́ за молоди́цьу, та йа з ним пораху́у.

Но, молоди́цьа послу́хала, дала́ с се́би пла́тьа на Йаки́ма і тот опста́ў сьа за молоди́цьу, а молоди́цьа пошла́.

Прийшли́ оті́ с то́йі гори́, та ка́жуть: Пси би му ма́тьір йибали. Ото́ ка́мінь, ни ма́рга, а ми сьа за́дарь у́ходили! — Айбо ото́ ни ви́дьать, шчо молоди́цьі ни йи, бо вон сьа ўбра́ў ў оде́жу молоди́чину, та ни спозна́уть.

Приве́ли молоди́цьу там до молодо́го, йак то за́кон ру́ський, і молодьа́та укла́ли за стол го́стити сьа. Тай ста́ти оті́, шчо прийшли з молодо́ў, го́сьтьать сьа. Айбо на молоду́ котри́й при́йди пуга́рь па́линки,

ко́ждий у́пйи; а опи́ ни спознау́ть, ош то ни молода́, а тот Йаки́м, шчо йі́х шчалуваў, а тот би спиў хмару!

Покла́ли ийсти на стол молодьа́тім; молоди́цьа так йісьть, гей би на оге́нь митаў, нич ни га́ньбить сьа. Позирать молодо́го ма́ти, йак тота́ йісьть: Ге, ка́жи, йак тота́ йісьть, ни ганьби́ть сьа нич; то чи́тава буде́.

Но, йак да́ўно бу́ло по зви́чайови ру́ському, йак у́же пи́ли, йі́ли, тоди́ пошли́ іграти молодьа́та. Йак ігра́ли, у́же хотьа́ть іти́ спа́ти молодьа́та, бо да́ўно таки́й звича́й буў у Руспа́кôў: йак у́же молодьа́та, та йшли на пôт спа́ти обойи. І там молоди́й про́сить да́шчо у молоди́цьі; она́ йому́ ни хо́чи дава́ти, бо она́ вôн; а вôн ни знайи, шчо то ни молоди́цьа. Ка́жи она́ йому́: Дай ми по́ки типе́рь, бо йшла бих сьцьа́ти.

Та де буде́ш йти сьцьа́ти?

Ге о́дде пôду́ до сьі́ний, та ви́шчьу сьа. Ка́жи: Дай га́сьньак, та йа буду́ держа́ти і у сьі́ньох сьцьа́ти, та ти буде́ш чьу́ти; йа ни́ґде ни ли́шу тибе́! — Зльізла́ молоди́цьа долы́, а там бара́н ночьуваў у сьі́ньох і антала́к стойаў там іс квасниноў пôуний. Роскотиў тот шпунт до антала́ґу, а то іми́ло сьцьа́ти у сьі́ньох. І зауйавала бараноби га́шьник на йайцьа а сама́ у́тьікла. Молоди́й че́кать дôу́го, бо га́дать, шчо молоди́цьа шчить і ка́жи йіў: Пой гет, утколи́ шчиш! А то антала́к. Но йому́ у́же з'упова́ло чека́ти; кли́чи горі́ йі і у́тьагни горі́ за га́шьньаком; у́тьагни вôн бара́на на пôд, а молоди́цьі ни йи. Іми́ў вôн бара́на за йайцьа: Йой, ка́жи, ма́мо, та у мо́йіў молодо́йіў йайцьа суть! заго́йкать у́тти. Ка́жи: Ци бу́ли у вас, ма́мо, йайцьа коли́ ви сьа уддава́ли?

Уйди ма́ма с світлом: Шчо ти, си́ни, говори́ш?

Та, ма́мо, у мо́йіў молоди́цьі йайцьа.

Засвіти́ла му ма́ти: Си́ни, та то ни молоди́цьа, а бара́н!

Йо, йо! Но, ка́жи, а сисе́ то кишча́сьтьа!

Тоди́ увідьіли, ош то Йаки́м буў, ни молоди́цьа, а молоди́цьа пошла́, йак они́ за маргоў ходи́ли. Тоди́ забра́ли сьа шісьть леґіньі догапьа́ти. Доганьаўть у́же на дру́гий день і тот падбіг Йаки́м, а ме́льник куйи ка́мінь.

Но, ка́жи, ме́льнику, у́тьікай, бо чорти́ біжу́ть за твойоў душе́ў, шчось вели́кі мірки браў.

Ме́льник сьа схо́пиў, тьікай, тьікай! пи́ла води́. Они́ за ним. А Йаки́м опстаў сьа за ме́льника. Ме́льник сьа пообзираў, а они́ у́же блись суть. Йак увідьіў, шчо хотьа́ть го у́же до́гонити, ско́чиў у во́ду, та у́тониў сьа. А они́ ка́жуть: Но, у́же нас бо́льше ни буде́ чалува́ти, бо у́же сьа утони́ў Йаки́м.

Зайшла тих шісьтьо́х леґіньі пôч на тôм дру́гôм силы́: Ну, де буде́ме ночьува́ти? Та йдьі́м у млин на нôч. Припроси́ли на нôч у ме́ль-

ника, айбо оні ни спознауть, ош то Йакім. Мельник кажи: Йа вас прийму на ноч, льуде чесьні, кидь бисьте красно у ньа спали.

І оні польагали спати сирит зимлі у млині. І мельник шчо учинити сміха з ними? Зварйу горнець чиру і нальльау коло них; шестому забйу батальіу у гузицьу. Устани йиден у ночи, пробудить сьа: Пой, кажи, брати, йа сьа усрау.

І кождий так казау: І йа сьа усрау! йиден другому. Шестий попапить сибе: Пой, кажи, брати, та миньі й костка з гузицьі ускочила! Тыкайме! І утьіклй на пнишньі нни.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Берегської столиції.

2. Дурна баба.

Дауно Татари ходили. Закопали булй йинному чоловіку бисаги в грошми у гной. Тот чоловік пошоу гной уткопувати дале і найшоу там бисаги з грошми. Заньіс до хижі, а баба дужи стара позирать на нього, тай кажи: А шчо тото шйнику там нисеш?

Ой, бапко, тото збожа.

Пошоу, завісну бисаги у комору, а сам пошоу у поли робити. Раз увизуть горшчьарі горшки у сило. Баба сьа утьагла на улицьу і зьвідать сьа уд горшчьароу, за шчо горшки, дауть: Ой, бапко, ми хоть за йакойи збожа даме горнець.

А баба на ото кажи: Тать мой син дауно у коморі завіспу, та там вас чекать. Коби ви миньі за ото горньатко дали!

Ану, бапко, де, йакойи ото збожа?

Поведе баба у комору і укаже горшчьареви бисаги з грошми: Ге отото збожа.

А горшчьарь: Ой, бапко, ми вам за сисе збожа усьі горшки даме.

Баба сьа зрадувала, ож і син йі похвалить. Горшчьарь попозирау, ош то гроші, зьау бисаги на плечі, та поньіс. Бабі горшки склали серед улицьі. Баба ни знайи, шчо з горшки дьійати. Коло баби, колько дьіти йи у сильі, усьі коло баби. Позирауть, шчо баба буде з горшки дьійати. Айбо там йи городина і другим боком, городина, путьа. Баба дьіти заставила, обй горшки вішали на кульа вдоуш йинним боком і другим. Айбо уже нигде вішати горшки. Баба узьала бігарь, та т кождому колови прийде, та усе колом ударить. Показила усьі горшки, лем черенйа сьа опстало. Йде баба утти дужи весела домо, тай кажи кождому: Нич

йим ни ра́да, лем тото́, шчом собі дьа́ку споўни́ла. Льу́де ни буду́ть бідова́ти з го́ршки, а мой син з збо́жом!

Прийде син іс по́льа, позирать, шчо то́лько чере́пйа на у́лици. Айбо й ба́ба у́бігла спе́ред нього, та ка́жи: Но, нибо́жи, йа ннесь збо́жа стерьйа́ла тото́, шчось буў наладиў у комо́рі: йа да́ла за го́ршки, го́ршким ни знала де дьіти, та показилам.

Айбо годуйи йійі син вили́кого вепрьйа́ на солони́ну. Йак зарізаў вепрьйа́, а ба́ба на печи сиди́ть. Син йак розо́браў годо́ўника́, та солони́ну склаў у са́ло. А ба́ба ду́жи позирать. Ка́жи ба́ба: А шчо ти ші́нику там зашиваш?

Ой, ба́пко, сисе́ йа д весньі ладжьу́.

А ба́ба ду́мала, шчо то йаки́сь чолові́к таки́й прийде. І син поньіс на по́д у дим са́ло, а сам по́шоў у по́ли.

Рас прийде йиде́н ко́ўдош до ба́би, а ба́ба сьа зьвідать: Ци ни ти нибо́жи весна́?

А тот задвориў: Ой йа ба́пко.

Ой та син тобі даўно́ наладиў на поду́, уже сьа закури́ло. Коби́ ти таки́й до́брий буў, оби́ ти уйшоў на по́т, та оби́сь собі зньаў із бант.

Уйшоў ко́ўдош на по́д, увідьіў, шчо то солони́на, узьаў на пле́чі, та пушо́ў. Ба́ба шчи здоро́ўльа попроси́ла, ош таки́й до́брий буў, та узьаў. Прийде син іс по́льа, ка́жи ба́ба: Но, ши́пеку, ннесь була́ весна́.

Догада́ў сьа син, попозирайи на по́д, айно́ са́ла ни йи. Куди́ пушо́ў? зьвідать сьа ба́би.

Ба́ба махне́ руко́ў: Ге оттуди́.

Біжи́ть тот чолові́к дагапьа́ти, а́йбо й ба́ба че́пак у ру́ки, тай ба́ба дога́ньать. Айбо ба́ба опста́ла зза́ду на толо́цьі. Там на толо́цьі росте́ вили́кий осетни́к. І ба́ба увідьіла на йинньім осетнику — там ма́рга хо́дить, че́реда — увідьіла там ба́леґу на осетни́ку і кли́че собі на си́на, шчоби сьа вирнуў. Син ду́майи, шчо са́ло найшла́ там ба́ба. Прийде син: Та шчо тре́ба?

Йой нибо́жи! Йак, ка́жи, туй коро́ва у́льізла горі ситнико́м, та туй ба́леґу лишила? — Ба́ба ду́мала, шчо коро́ва льізла горі осетнико́м. — Прийшла́ домо́ ба́ба і син йійі! Кажи син іт своййу жоньі: За́бйу бабу на смерть.

Жона́ му ка́жи: Дай по́кой, ни гльа́дай собі біду́.

Но, та ни биў йійі: Іду у сьвіт; кидь найду таку́ дурну́ гн ба́ба, та ни за́бйу, аж ни найду таку́ дурну́, тоди́ чим прийду, та́ки йі за́бйу.

Хо́дить по́-сьвіту усьади і у йинну пйа́тницьу прийде до йинно́йі жи́тки, а жи́тка ниче́ хали на субо́ту. Тот чолові́к поклониў сьа: Дай Бо́жи здоро́ўльа.

Жи́тка ка́жи: Дай Бо́жи й вам здоро́ўлья.

Сьіда́йти чоловічи. А ўтки ви?

Ой йа, ба́пко, з усьо́го сьвіта.

А жи́тка ка́жи: Іс то́го сьвіта?

Тот задвори́ў: Іс то́го.

А шчо наш Чмільо́ там ро́бить?

А шчо би роби́ў? Е, загна́ў мине́, оби́сти му загна́ли йакі ґрейцарі на тот сьвіт, тай йако́йи пла́тьа, бо обде́р сьа, ка́жи, йак пушо́ў з до́му.

Жи́тка, де бу́ла йака́ ду́тка, пла́тьа, хльі́ба, ўши́тко спакува́ла Чмільови на тот сьвіт. І тот чоловік поньі́с.

Ка́жи жи́тка: Йак му буде́ хиби́ти опйа́ть йакі ґрейцарі, пай зажене, йа му опйа́ть зажену.

Рас син прийде іс по́лья на кони́: Мо́шку, повім ти новину́. Еге́, наш Чмільо́ заганьа́ў чоловіка с то́го сьвіта на гро́ші. Мо́жи й у те́би, йакі ґрейцарі суть, тай от би буў даў Чмільо́ви на той сьвіт!

Айбо жит серди́тий ско́чить іс коньа́ і ка́жи: Та куди́ по́шо́ў, ци даўно́ пушо́ў тот чоловік?

Жи́тка ка́жи: Нида́ўно.

Сьіў жид на́зад на коньа і дога́ньать то́го чоловіка. Увідьіў тот чоловік, шчо його́ дога́ньать жид — а там була́ йинна́ верба́ крі́ва по́пад ове́с – і тот чоловік ве́р бися́ги пут тоту́ вербу́, та при́пер вербу́ плечо́м. Жит прийде нь ньо́му і зьвідать ся: Ци ни відьіў́йись йако́го сьуди́ чоловіка?

Ой відьіў, а́йбо ти го ни на́йдиш: ай пой сьуди́, держ вербу́, оби́ ў ове́с ни ўпа́ла, а йа с коньо́м до́раз його́ дого́ньу.

Так жид і ўчини́ў. І зльіз іс коньа́, по́шо́ў ід вербі, путпе́р вербу́ плечо́м, оби́ ве́рба ў ове́с ни ўпа́ла, а тот чоловік ка́жи жи́дови: Зна́йиш кидь упа́ди верба́ ў ове́с, йак при́йду, та за́бйу тьа на — смерть.

А жид ка́жи: Віда́ў ни йи трафна́?

Чоловік сьіў на коньа́ і ни вирну́ў сьа; а жид вирбу́ де́ржить. А вирба́ була́ порохна́ва, та ўсе скрипи́ть. А жит позира́ть горі вирбо́ў на не́бо; хма́ри йдуть, а жи́дови сьа види́ть, шчо вирба́ хи́льать, а жит тоди́ шче май сьа путпра́вить, та пудо́пре вербу́, оби́ ни ўпа́ла ў ове́с. Йак жит там буў до ве́чира, ўже со́нци зайшло́ і тоди́ ўскочить уд вирбі і ка́жи: Угу́, пади́! А вирба́ сто́йіть. А жит ка́жи тоди́ сам іт со́бі: Еге́, ма́му би буў ни ізвіў, аж мине́ звіў!

А тот чоловік із бисага́ми, іс коньо́м прийшо́ў домо́ і ка́жи собі жоньі: Ой найшо́ў йа шчи май дурну́, йак ма́ма. Най жи́йи, до́ки йіў Бох су́дил.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Moszyńska, Bajki, Н. 28. Про дурних людий на сьвітї. — Шейковскій, Бытъ Подолянъ, II, 68—72. — Чубинський, II, Н. 9, ст. 504-505. — Рудченко, II, Н. 50. — Гринченко, Этногр. матеріалы, I, Н. 171, ст. 203—205; II, Н. 190. ст. 278—282. — Житє і Слово, III, Н. 7, Ст. 67—69: На дурнях сьвіт стоїть. — Чубинський, II, Ст. 571—573 (друга половина). Ст. 577—578. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, T. I. Ст. 271—277: Der Frieder und das Catherlieschen. T. III. Ст. 99—100. Тамже. T. II. Ст. 80—84: Die klugen Leute. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 349—352: Вороватой мужикъ. Т. IV. Ст. 502. — Худяковъ, Великорусскія сказки, Т. II. Ч. 76. — Черниговск. Губерн. Вѣдомости. 1853 р. Ч. 24: Поваръ съ того свѣта. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 41—43. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 155—156: O babie, co dała dziadowi stracha z komory, nie wiedząc, że to były pieniądze Тамже. Ч. 225—226. — Kulda, Moravske narod. pohadky a povesti. T. II, 161. — Kolberg, Lud. T. XIV. 276, — Sláma, Slez. poh. Ч. 21. — Pav. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. II. Ст. 59—64: O hlúpej žene. - Kolberg. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 220—222. — X. Sadok Barącz, Bajki; Fraszki. . na Rusi. Ст. 71—75: Głupcy. — Манжура Сказки. Ст. 82—83: Якъ мужыкъ пана дурывъ.

3. Дурний піп і його наймит. А.

Буў піп. Та прийшоў до нього слуга. Кажи: Ци ни найаў би ти сьа Івáни?

Чому пыт, кáжи, пáни.

Но, та токмім сьа Івáни.

Та будемé пáни.

Та так сьа токмім: Котрий на котрóго сьа россéрдить, тот тóму будé горí хрептóм ремінь дрáти.

Тодú другий день: Та йдеш, Івáни, жéрдьа рубáти.

Іду́ пáни.

Та там бýдиш рубáти, де Петрýшка стáни! — А отó Петрýшка пес; так мньа му було.

Дóбри пáни.

Даў піп йому йидéн хлыіп цыілий і дарáп солонини: та обíсь тим ситий і ти буў і Петрýшка, тай на вéчьур обíсь тотó цыілóйи прииыíс ўшíтко.

Йак рубáў жéрдьа, рубáў, на пóлунии наклáў огéнь. Тодú ўньаў іс хлыібa мньакýшку, а тотó склаў назáт, та тотó назáд цыілóйи. Тай

солонину так обрізаў, та ісклаў назат, тай ото назад цылойи. Тоди і Петрусьцы даваў і сам йіў. У вичері іде вôн домô, а пôп с пирид нього іс коноўльоў, із водоў: На, Івани, кажи, пий воду.

Бодай ви здорові, пани.

Ай, кажи, хлопи, тото ни добри.

Шчи сьа й сердите пани?

Ой ныт Івани. Ну, ти будеш заўтра вести тото жердьа Івани.

Та буду, кажи, пани.

Та обись туди йшоў Івани, куди Петрушка буде йти...

Тоди вôн ўпрьйаг воли другий день, та пôшоў на жердьа; а пôп замок тоди двôр. Прийшоў вôн домô, та гойкать, оби му ўтворили. Ни ўтворьйаў му нитко; а вôн тоди пиримитаў жердьа, дале й вôз розобраў, та пиримитаў, тоди й воли порубаў, та пиримитаў ў двôр. Прийшоў до хижі: Кудись, кажи, прийшоў Івани?

Туди, куди й Петрушка пани.

Та воли де Івани?

Та порубаўим, кажи, пани.

Біда би тибе найшла Івани.

Ци сьа, кажи, сердите пани?

Ну, та заўтра будеш гнôй возити Івани; та там будеш сипати, де Петрушка стани. — А Петрушка стала над водоў, та забивала сьа ў воду. А вôн там гнôй ссипаў ў воду. Пôшоў пôп другий день позирати, а оно гнôй ў воды: Нишчьасьтьа би тибе побило Івани!

Чей сьа, кажи, сердите, пани?

Ай ныт, айбо шкода Івани. — Та тоди папыйа с папом радьать сьа: Йдыме гет ўтси, бо Іван ўдере нам горі хрептом ремінь! — Ўстали, та йшли на други сило до церкви. А слуга кажи: Та йа шчо буду робити пани?

Та, кажи, шчо будуть сусыди, тото й ти.

А сусыди були Ныміцы. Та, кажи, обись Петрушкоў поливку закришийў, а дитину опчисти.

Тоди вôн ўклпкаў Петрушку, та зарізаў, закришийў поливку; а дытину ўпороў, ўчистиў, та повісиў на клинок. А Ныміцы хижу розмітували; та вôн ўлыіз на фару і розмітуваў. Приходьать они с церкви, а вôн половина даху удбийў.

Кажи: Шчо ти робиш Івани?

Шчо сусыди, тото й йа, пани.

Нишчьасьтьа, кажи, тибе побило би Івани.

Чей сьа сердите пани?

Ай ныт, кажи, Івани. Тоди почьали казати: Ізбирім книги ў міх, його ўправім на пôд, а сами пôдемо і фару запалимо. — Они опстали

ў хижі, а вон пошоў, та книги усипаў в міха на другойи місто, а сам залыіз ў міх. Они ізобрали сьа, узьаў пан міх на плечі, паньійа путсадила на ньго, а фару запалили. Но, хоть типерь і згорить Іван! кажи пан.

А вон покличе з міха: Згорьйать ваші книги пани.

Та ци ти ту Івани?

Ай, кажи, туй пани. Чей сьа сердите пани?

Ай ньіт Івани. — Тогди прийшли пад йипного берига д воды, уклали сьа на ноч, тай Івана уклали уд води, паньійа ў сиридину, а пан іс краў. Ў ночи Іван утсунуў паньіу ід воды, а сам ў сиридины сьа опстаў. А пан сьа схватиў заспаний, та трутиў паньіу ў воду. А Іван тогди сьа схватить, тай кажи: Та шчосьти зробили пани?

Та ци тото ти Івани?

Ай йа пани.

Бог би, кажи, тибе побиў Івани.

Чей сьа сердите пани?

Де бих сьа, кажи, ни сердиў у чорта Івани!

Та типерь йа вам буду драти ремінь горі хрептом, пани.

Зап. в марті, 1896, від Івана Русина, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. предан. и разск. Ст. 349 – 352. — Попівський наймит. — Етноґрафічний Збірник. Т. І. О. Шимченко Ст. 17—18: Суворий пан. — Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. І. Ст. 410—421. Ч. 87—89. Т. IV. Ст. 147—156. — Як господарь хоче позбути ся ріжними способами наймита, диви: Худяковъ, Великорусскія сказки, Т. І. Ч. 27. Т. II. Ч. 71. Т. III. Ч. 95. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 19—27: Der junge Riese. T. III. Ст. 153—157. — Malý, Biblioteka zobavného čtení, Ст. 177. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Ч. 75. — Schott, Walachische Märchen. Ст. 233—235. — Пермскій Сборникъ. Т. II. Ст. 172. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 124—127. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч 16. — Chełchowski, Powieści i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 44—50.

4. Дурний піп і його наймит. Б.

Та буў йиден піп, та найаў собі слугу циганина. Була ў попа дытина. Іде піп рано до церькви і кажи слувьі: Слуго, йа йду до церькви, а дытина йак сьа упоганить, та обись вичистиў.

Кажи слуга: Добри, йа вичишчу.

Піде́ піп до це́ркви і кигі́ньа, а слуга́ дити́ну заріже і поми́йи і складе́ у коша́рь і кладе́ на стіл і прикри́йи ручнико́м. Ви́йде піп іс це́ркви і ка́жи: Слу́го, а де дыти́на?

Тать, па́ни, па столы́.

Ка́жи піп: Тать бо ти дыти́ну зарі́заў.

Тать бо ви, па́ни, каза́ли, оби́м йа красно́ ви́чистиў.

Ка́жи піп: Йаку́сь ми, хло́пе, шко́ду учини́ў! І піде́ піп до хи́жі. Ка́жи кигі́ньа: Іди́, дай слузы́ і́сьти.

А слуга́, йак дали́ і́сьти, а ові́н піде́ у ка́гльу, та сьа́де, та слу́хат, шчо буду́т говори́ти. Ка́жи пан: Кигі́не! ізбері́м кни́ги ў міх, та ви́нисьім вон, та так го сьа ачей ізбу́диме.

А слуга́ піде́ до хи́жі, а оні́ ви́несли кни́ги вон; і слуга́ кни́ги ви́трьйасе, а сам залы́зе у міх. А піп ви́йшоў іс кигі́нну вон і удо́бйи две́рі і ка́жи т киги́ни: Іды́м гет! А хи́жу запали́ли. І узьме́ піп слугу́ на пле́чі і несе́. Ка́жи киги́ни — тай йали́ бре́сти ў во́ду — ка́жи піп: Но, бо́лисьми сьа слуги́ ізнебу́ли!

А слуга́ ка́жи: Бо́лисьми сьа ізнебу́ли.

Ка́жи пан: Ци ти туй слу́го?

Та йа туй.

Но, хло́пе, тай ти миньі́ ни ка́жиш, ош ти туй!

При́йдут ід во́дьі, йа́ли брести́ ў во́ду, йала́ сьа слузы́ мочи́ти гузи́цьа. Ка́жи: Па́не пуннимай — йак йаў слуга́ пердьі́ти — май горі́, бо само́йи йиванге́лийи проговори́ло! — І тоди́ ви́йшоў слуга́ із міха.

Ка́жи піп: Хло́пе слу́го! Яку́сь ми шко́ду ізроби́ў! Та да́ле пе йдеме́, будеме́ туй спа́ти.

Ка́жи слуга́: Най буде́.

Льа́же слуга́ по́над во́ду, кигі́ньа попильа́ слуги́, а пан попильа́ кигі́ньі. А слуга́ учини́ў сьа, ош спит. Ка́жи піп киги́ни: Йак ти буду́ каза́ти, оби́сь тру́тила слугу́ у во́ду, ачей го сьа так ізнебу́деме! А йак пан іс кигі́ниў успу́ў, а слуга́ уста́не, та льа́же попильа́ попа́, а кигі́ньу наладйт пад во́ду. Ка́жи піп слузы́: Киги́ни! тру́чай слугу́ у во́ду. А слуга́ за́ладит сьа, тру́тит кигі́ньу.

Ка́жи піп: Бо́лисьми сьа го ізнебу́ли.

А слуга́ ка́жи: Бо́лисми сьа, па́не, йі́йі́ ізнебу́ли.

Ка́жи пан: Тать ци то ти слу́го?

Тать йа па́пе!

Но, хло́пе, та ти тру́тиў кигі́ньу у во́ду.

Тать бо ви, па́не, миньі́ каза́ли.

Уста́ли ра́но, ка́жи піп: Но, хло́пе слу́го! Уми́ў йись ньа і дьітйни і хи́жі і киги́ньі, та хиба́ піде́ме на ванд́рі́уку.

Ка́жи слуга́: Най буде́.

Ідýт путьóм, вúдьат, а циганúн сидúт на путú. Кáжи: Панóви, а де ви йдетé?

Кáжи слугá: Ідемé на вандрíўку.

Кáжи циганúн: Най йа йдý з вáми.

Кáжи слугá: А ти пой, та будé нас трійи! —

Ідут дáле, а жит сидúт у шанцý. Кáжи жит: Панóви, де ви йдетé? Кидь би мож зьвíдати.

Кáжи слугá: Ідемé на вандрíўку.

Кáжи жид: Най йа ідý з вáми.

А слугá кáжи: А ти пой. Ужé ідýт чотирé. Прийшлú у йиннý дубрóву і зайшлá йіх ніч. Рахýут, де будýт спáти. А ў дубрóві йи йиннá хúжа, а ў тіў хúжи йи дыўка, а т тыў дыўцы хóдьат вічарí. І прийшóў слугá просúти сьа на ніч. Кáжи дыўка: Йа вас ни гóнна прúйати, бо туй у сáмойи піўночи Нóйова потóпа захóдит.

Кáжи слугá: Будемé спáти, котрúй де.

Кáжи дыўка: Най будé.

Зайшлú до хиш усьі чотирé. Льáже піп на лáвицьу, а слугá на стіл — та лыіх слугá головóў ід вúзорови — а циганúн лыг у піч, а жид увідыіў на грьйатцы лúтчаник, бо жит собí то дýмаў, ож будé у ночú потóпа, та він сьа ни утóпит. А дыўка леглá собí на пóсьтыіль.

Прúйде ў ночú вічáрь пуд вúзір. Кáжи: Ци ти спиш?

Кáжи слугá: Ой ни спйу, хлóпе.

Кáжи вічáрь: Йак йак будé?

Кáжи слугá: Тать будé так, шчо типéрь йись ни гóдин до хúжи вайтú, бо туй сут чотирé льўде подорóжньі.

Кáжи вічáрь: Ци ни гóдин йим йіх ўбúти?

І кáжи слугá: Шчось приныіс, та тотó дай сьудú. А дыўка тотó ни чўйи нич.

Кáжи вічáрь: Йа ни приныіс нич, бо áдде йиннý кýрицьу печéну, тай йидéн колáч за сóрок ґрайцаріў, тай два лыітри винá.

Кáжи слугá: Тать гійáба, будé нам і тогó.

Тай тогдú вічáрь тотó пóдаў; а вічáрь гáдат собí, ош тотó дыўка. Кáжи слугá: Прийдú ў вúчір, та ми собí дыіло іспóўниме.

Кáжи вічáрь: Солóтка ти мóйа! Дай рóтик, най тьа поцьульуйу.

А слугá ісьцьáгне ґаты і наладúт гузúцьу, а вічáрь йаў крузь вúзір цьульувáти. А слугá дýже завоныіў.

Кáжи вічáрь: Йак ти пáхнеш із рóтика.

Кáжи слугá: Ни чýдуй, бо йілам часнóк. Кáжи слугá: Солóткий ти мій! анý, най йа тебé попитау.

Наладит вічарь ў вивір омашишче, а слуга нацабаў топір, тай тогди вічареви притне. І вічарь собі пішоў.

Стане слуга, папйи сьа вина, а дале укусит колача, а дале курицы. А піп учуи і кажи: Слуго, тош ти іси.

Кажи слуга: Адде кусаў.

Дай і миньі.

А слуга подасьть йому і кажи: На й ти адде концик пікницы, та ўкуси раз.

А піп ўзьаў, та жве. Кажи піп: Слуго, сисе сиройи.

А слуга кажи: Видиш огень у печи? — А циганин виставиў зуби на-хижу. — І піп верже, а циганин йаў мирчати. Кажи слуга понови: Но, зашчи!

Почаў сьцьати; айбо жид ўчуў на гратцы і йаў казати: Поможи Боже на бистру воду! Ўпаде на дьіўку із литчаником. І йали дуже говорити.

Другий день ўстали іс слугом, ілуг. Піп іде ўперед, а слуга взаду. І слуга кусат помалу. Кажи піп: І йа вер собі сночи тоту пікничку у жеб. І йаў виймати ж жеба і кажи слузьі: Сим йись ньа погодоваў?

І слуга імит понови і видре іс хрепта ремінь.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Нодя, в Кушници, Марамороської столиці.

Паралелї: X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 146—148: Odwet.

5. Дяк злодій і піп ворожбит. А.

Були тьісньі роки, ни родиў са хльіб, льуди ни сплачували попум і дьакум йіх доуг. Радиў са пуп дьака: Шчо будеме робити? Не майиме ш чого жити! Дьак йому утповіў: Йа са ни журьйу, бо йа буду красти. А йа йак буду жити, пуп? А ви будете ворожити.

Украў дьак корову, та удйуў йий до польа і привйазаў там до гушчави. Прийшоў дому і повіў попови, де, на котрум містьі стойіть корова. Пуп скоро ўстаў, іде по валальі проходити са. Там плачуть, шчо ўкрали злодьійі корову.

Ни буйте са, повідать йім пуп, йи ў мени йинна книшка, шчо йа з нейі повім вам праўду. У гушчаві ваша корова, хотьать злодьійі зарізати йийі; бігайти скоро, найдете живу корову.

І нашли́ коро́ву, привели́ дому́. Шчо́би за тото́ пуп жа́дау̌, шчо нам повіу̌ прау̌ду?

Ци найшли́сьте коро́ву? Ци так повіу̌ йа вам пра́у̌ду? Миньі́ заплáтьте де́сать золоту̌вок. — Добрі́сь, дьа́чи, учини́у̌; ку́пиме собі́ зе́рна, будеме́ жити і на́ші дьіти. І скильтова́ли зерно.

Шчо будеме́ роби́ти, дьа́чи?

Дьак повіу̌: Йа са ни жу́рьиу ничь, буду́ кра́сти, йак ни буде́ шчо йісти.

У̌крау̌ уд до́брого ґа́зди два гру́бі во́ли і видогна́у̌ йіх у йидну́ глубо́ку йа́му. Верну́у̌ са на́зад і повіу̌ попо́ви, де во́ли, на котру́м місты. Ско́ро тоти́ у̌ста́ли, йіх во́луу̌ ни йи. По́йме до попа́. Повіу̌ пра́у̌ду, коли́ у̌кра́ли коро́ву, аче́й повість пра́у̌ду і типе́рька, де суть на́ші во́ли.

Повіу̌ пуп: Ни бу́йти са, ішчи́ ва́ші во́ли живі́. Там суть на йа́мі. Іді́те ско́ро, приже́ньте йіх дому́. Пуйшли́, ско́ро во́ли найшли́. Повіу̌ пуп пра́у̌ду. Шчо жа́даут за тото́, шчо нам повіли пра́у̌ду?

Два́цать золоту̌вок, бо киби́ ни йа, та бу́либи вам пропа́ли во́ли.

Уни́ йому́ дали́ два́цать золоту̌вок. Купи́у̌ собі́ пуп і дьак за два́цать золоту̌вок зе́рна, шчо́би ма́ла че́льать іш чо́го жити дьако́ва і попо́ва. Учини́ло са чу́до: прийшли́ ворожи́ти і з дру́гого сила́. Йак пуп знау̌, так йім повідау̌. Ун йім казау̌ на фіґлы, то са ста́ло на пра́у̌ду. За ньо́го у̌слови́ли, жи ун вили́кий ворожи́льник: шчо чоловік ду́мать, а пуп уже́ знайи.

Пропа́ли гро́ші ш чіса́рськойі ка́си. Укра́ли йіх двана́цать, його́ найвірньі́шчі, са́мі войі́мські тьісто́ви. Де ісхова́йиме? Зако́пме йіх до гно́йу. Устау̌ царь ра́но, попозі́рау̌ свойі гро́ші, ни йи гро́ший нийак, шчо пропа́ли у̌ши́ткі. Ду́же би го обдарува́у̌, хто би му повіу̌, де його́ гро́ші. Повіли дру́гі, його́ йнаш. же киби́ поворожи́у̌, аче́й би ворожи́льа повіла, а́йбо дайаки́й ворожи́льник. Де зна́ли о ворожи́льникови, загна́ли за ним царьськи́й гінту́у̌ іш чотирьма́ ку́ньмі. Прийшли́ за ворожи́льоу̌, за йинно́у̌ жоно́у̌, шчо уна́ повіда́ла, жи уна́ знайи пра́у̌ду. Приве́зли йий там, йи́йі са звідуйи сам чісарь: Повідж, кидь зна́йиш, хто мойі гро́ші укра́у̌. Уна́ ни мо́жи зна́ти, уна́ ни ви́дьіла. Дау̌ йий царь загуби́ти, ньай ни хо́дить помі́жи глу́пих кла́мати. Дау̌ йіх вози́ти, жо́ни і хло́пи, три сто іс сво́го кра́йу, ворожи́льникуу̌. Йинно́го дау̌ завісити, дру́гого застрі́лити, чому́ ни повіда́уть пра́у̌ди, кидь ворожи́ти зна́уть; поло́у̌ка йіх пострі́льали, а дру́гу поло́у̌ку повісили. Прийшо́у̌ шор, царськи́й ко́чіш із гінто́вом за попо́м і за його́ това́ришом, за дьако́м прийшо́у̌, же́би йшли до царьйа повіда́ти пра́у̌ду, кить повіда́уть дру́гим льу́дьом. Запу́диу̌ са пуп і повідать дьако́ви: Зау̌пуу̌ йись ньа до баламу́ти;

не бу́ду дьі́ти годува́ти сво́йі, а́ни ни увйджу жонй сво́йі чёреш ша́лений розу́м, жи йа в го́лоду у̂мру.

Дьак са то́го ни напу́диу̂: Сіда́йми, а по́дьме, повіу̂ дьак. Умира́ти у̂се тре́ба, кидь не днесь, та дру́гий раз. Од сме́рти са ни утпроси́ти. Кидь нам сме́рть ни прийди, та нам нич ни бу́ди.

Іду́ть на царьськум ко́чі. Пуп са ра́дить дьака́: Шчо, нибо́жи, повіме́ ко́ло ца́рьйа?

А шчо о́бисьме повіда́ли? Роска́жме собі у на́шого ца́рьйа йинну́ хи́жу і напо́йу, ку́лько нам буде́ тре́ба: до́брой йідло йісти, па́ленку пи́ти дьако́ви, а попо́ви ви́по, бо пуп тото́ лем льу́бить. Повіме́ ко́ло ца́рьйа: Ми лем повіда́йиме за міну́тами! — жеби́ ішчи́ нам царь до́у̂ши поинґидова́у̂, а йак на нас бу́ди ку́рто, та му́симе поме́рти. Йак прийдеме там, ни бу́деме нич бе́сідовати, а́ні ви миньі́, а́ні йа вам, бо у́ни нас бу́дуть вартова́ти і слу́хати, же ми лем пробуу̂ники, та або́ нас за́бйуть с пу́шок, або́ завісити даду́ть.

Повіу̂ пуп дьако́ви: Пра́у̂ду ма́йиш; ішчи́м то́му рат, шчо го́дину, дві, до́у̂ши буду́ жи́ти.

Прийшли́ до ца́рьйа. Привіта́у̂ йіх ра́до царь; аче́й повіл ьа́ть пра́у̂ду, де його́ гро́ші. Уни́ услови́ли: Ни прийшла́ тота́ міну́та, шчо́бисьме зна́ли повісти, а́ли уна́ прийди.

Звідуйи са царь: Та шчо хо́чити типе́рька?

Повідать пуп і дьак, йак са пора́дили на пути́: До́брий ква́ртіль і напо́йу на йинну́ нуч. Про дьака́ двана́цать фльа́шок па́ленки і до́брой йісти, і на шу́мнуй по́стели спа́ти. Пано́ви добрі́ йісти, двана́цать фльа́шок ви́на по́зад йідьіньа, вид ве́чира до ра́на пи́ти. І так буду́ть на ра́но ворожи́ти.

Отсади́ть йіх царь до кра́сной і хи́жи, шчоби́ до ра́на поче́кали, ци повідьа́ть пра́у̂ду, ци бу́дуть бреха́ти, та йіх дасть пострільа́ти.

Пуп ни вичерьйать, лем са жу́рить: Ли́шпу́ сво́йі дьі́ти і жону́ на віки. Дьак са ра́дуйи то́му: Ни збо́у нич, лем би ми Буг пому́г двана́цать фльа́шок па́ленки до ра́на попи́ти; буду́ ду́жи пйа́ний на ра́но, ни бу́ду зна́ти, йак ньа́ буду́ть губи́ти! Наси́пау̂ собі йиде́н пога́рь то́йі до́брой і па́ленки і пйа́ной і. Повідать попо́ви: Уже́ йиде́н.

Пуд о́блаком прийшо́у̂ слу́хати у тот час тот, шчо гро́ші у́крау̂ і та́ґже йиде́н. Пуп слу́хау̂, шчо дьак повіда́у̂. Зло́дьій пуд о́блаком от то́го са у̂пу́диу̂: Тот до́брий ворожи́льник. Льі́пше зна́йи дьак, йак пуп. Йа́к йим прийшо́у̂ пут хи́жу слу́хати, шчо булу́ть каза́ти, од ра́зу повіу̂, жи: у̂же йиде́н.

Повідать му із міжи тамти́х зло́дьійуу̂ йиде́н: Нипра́у̂да; лем са тобі причу́ло.

Но та йді ти, учу́йиш сам, ци ти ни повість, йак повіу̂ і миньі.

Прийшо́ў дру́гий пуд о́блак слу́хаті, шчо тоти́ буду́ть говори́ті.

Дьак ви́піў по́гарь па́линки, повідать попо́ви: Та ўже, това́рише, дру́гий.

Зло́дьій са напу́днў: Існо, пра́ўда, же вид ра́зу повіў, жи йа сьо́го това́риш дру́гий. Напу́днў са ду́жи зло́дьій і ўтьук: Това́риші мо́йі, тот пра́ўду знайи!

Повідать му тре́тьій: Самісьте собі приду́мали тот страх. Уже́ йіх ту бу́ло три сто, а ни зна́ли повісти, а́жби тоти́ двайи́ такі бу́ли.

Іді́, слу́хай, учу́йиш, йак буду́ть бесідова́ти, ци ни буде́ пра́ўда.

Прийшо́ў пуд о́блак, слу́хать йіх бесі́ду.

Повідать дьак попо́ви: Ўже тре́тьій! (йак ви́піў): Уже йи ту́ (показуйе: ў череві).

Зло́дьій са напу́диў: Повідать пра́ўду, бо йа сам зна́у, жи йа ту ўже тре́тьій приходи́ў-им слу́хати. Прийшо́ў наза́т т свойім това́ришум: Небожа́га! нидобрі. Тоти́ нас даду́ть загуби́ти. Бу́ди га́ньба, же ми ца́рьські служе́бники і ми ца́рьйа 'пкра́ли.

Повіў дру́гий так, йак тот пе́рший: Мо́же лем ти са причу́ло?

Іди́ слу́хай.

Прийшо́ў тот пуд о́блак слу́хати, дьак наси́паў собі по́гарь і ви́піў. На шор ходи́ли ўши́ткі двана́цать зло́дьійуў слу́хати, шчо тоти́ два бесі́дуўть. Йак уни́ на шор приходи́ли йиде́н за дру́гим, так дьак па́линку пиў двана́цать пу́гароў. Йак пиў двапаца́тий: Шчо са бо́йіш? А йа ўже ви́піў з йидно́йі фльа́шки двана́цать. Ўни́ добрі ни ви́чули пуд обла́ком, двана́цать зло́дьійуў. Коли́ уп повіда́ў тото́ попо́ви, а йім са лем причу́ло, жи ун повідать, жи ту ўши́ткі това́риші. Повіда́уть пра́ўду тот пуп і дьак. По́дьми йіх упроси́ти, би нас ни дали́ загуби́ти на ра́но, йак уста́ни царь, бо шчи ту такі ни бу́ли му́дрі. Покло́пкали до две́рий зло́дьійі, пуп са напу́днў. Дьак пйа́ний двирі йім утвори́ў, серди́той сло́во йім повіў: Шчо ў ночи́ гльа́дайите, зло́дьійі?

Уни́ про́сьать: Ньай буду́ть до́брі, ньай буду́ть ти́хо, ньай нас ни ви́йаульать! Ни бу́йти са, бо гро́ші суть у гпо́йі, повіли зло́дьійі.

Дьак повіў: А, йа ўже зна́у. — Йа́к би ун ни зна́ў, кить сами́ повіли! —

Ізра́доваў са пуп: Аче́й йа шчи буду́ жити. Узьа́ў фльа́ши́ з ви́ном, поча́ў си́пати до по́гару, го́стити зло́дьійуў. Пуп йіх го́стить: Пи́йти това́риші! — дьак са гро́зить, бо пйа́ний. Забра́ли са зло́дьійі йти дому́. Ду́жи дьака́ проси́ли: Сесь пан до́брий, превеле́бний, а́ли ўни ньай буду́ть такі до́брі, же́би нас ни дали́ на ра́но посмерти́ти!

Пуп з ра́дости упи́ў са ви́ном, ни мо́жи на ра́но ўста́ти. Дьак пйа́ний че́рез нуч по хи́жи ходи́ў, на зло́дьійуў са грози́ў, бо са самі призна́ли. Даў Бог ра́по. Закли́кали пе́рет ца́рьйа попа́ і дьака́. Шчо? Пуп

пйа́ний, ни зна́йи повіда́ти нич. Дьак утповіу̌: Йа ни зна́у бу́лше, лем ту́лько, же гро́ші у̌ гнойі.

Та повіч, хто у̌крау̌.

Йа тото́ ни зна́у, бо йа ни ви́пиу̌ лем йидну́ фльа́шку па́линки, а пун двана́цать ви́на; лехко́ би лыіпши знау̌. кидь би ни буу̌ спитий, а йа бу́лши ни зна́у.

Дау̌ царь гро́ші гльа́дати, шчо ворожи́льник повіу̌. Дау̌ копа́ти гнуй. Найшли́ гро́ші у гнойі.

Гро́ші мі повіли, де суть, а́ли у̌же до́ста льуди́й погубіу̌ че́рес тоти́ гро́ші, та ньай буде́ й так; хоть і ни зна́у, котрі зло́дыйі, коли́ ми са гро́ші наверну́ли. Звідуйи са уд них царь: Шчо жа́дайите за тоту́ путь пла́ци, шчо́сьти ту прийшли́?

Йиде́н горду́у̌ гро́ший.

Про обо́х, ці лем про йидно́го?

На́-то приста́у̌ дьак, жи са че́сно роздыільать, лем йіх одвести наза́д дому́. У туй пути́, коли́ йшли́ дому́ й дьа́ковали Бо́гу, ра́диу̌ са пуп од дьака́, йа́кби у̌же чини́ти, жеби́ ни ворожи́ти?

Прийдиш дому́, запа́ль фа́ру, жеби́ фа́ра згори́ла; тобі хи́ба ни бу́де, бо то фа́ра вала́льська; лыу́ди фа́ру збуду́уть, а ти повіш, жи й тота́ книшка згоріла, шчось із не́йі пра́у̌ду повіда́у̌.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорусскія народ. пред и разсказы. Ст. 148—168: Попъ — ворожка. — Чубинський, Труды, II, Ст. 646—647. Пророк. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 61—66: Doktor Allwissend. T. III. Ст. 174—175. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. III. Ст. 312—320. Ч. 216: Ворожея. Ч. 217: Знахарь. T. IV. Ст. 495—496. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. II. Ч. 67. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 115—171. — Orient und Occident, von Benfey, 1861 р. T. II. Ст. 371—373: Somadeva's Märchenschatz. — Ciszewski, Krakowiacy, T I Ч. 215: O organiście, który kradł i o księdzu, który wróżył. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 333. Ч 94. Ст. 273. Ч. 68. — Listy filologicke. 1889. 382. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ч. 40. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 31—39: Prorok Rak.

6. Дяк злодій і піп ворожбит. Б.

Було у̌ йинно́го чоловіка три сини́. Тоти́ служи́ли у̌сьі у̌ йинно́го па́на. А у̌ йинну́м сильі буу̌ піп і дьак, та оба́ льуби́ли пити, а ни ма́ли

за шчо. Айбо кажи дьак: Йа вас, пани, нараджьу, йак буде. Ви сьа учиньіть промітником, а йа поду, та ўкраду воли, та поведу ў хашчьу, так оби нитко ни найшоў, а вам повім де, оби ви знали чоловіку но-вісти!

Пошоў дьак, ўкраў воли ут чоловіка, виликі воли, та прийазаў ў хашчи. Айбо тот чоловік ходить, гльадать воли, ниґде ни можи найти. Прийде до дьака. Кажи дьак: А шчо, Івани, ви ни найшли воли?

Ой, пан учитель, ни йи, ўжем ўсьагди зглььадаў.

Кажи: Пан привилебний знайи с книги промітувати, та тот повісьть, де воли ваші.

Ге, коби то Бо даў, йа би йому йинного вола даў.

Айно поп знайи де воли, бо дьак повіў, де прийазаў. Прийде чо-ловік до попа: А што ти, Івани, ходиш?

Ой, паночку, воли уд мени ўкрадены; та ўжем зимльу ўсьади со-боў збиў, тай ни могу найти. Та чьуў йим, ош пан знауть примітовати іс книги.

Поп узьаў календарь — бо іньшоїі книги ни маў — позирать ў книгу; там ни йи, ож де воли, лем так позирать проти Івана: Та, хлопи, так туй сьа ўказуйи, шчо твоїі воли туй де сонци сходить, на восток, там суть прийазаны коло корчьа! — І ўказаў му просто де, бо дьак му повіў, ож де воли прийазаў.

Поде чоловік, найде воли там. Прижене воли домо і сто срібних понесе попови місто йинного вола. Ну, ўже йи за шчо пити. Айбо дорас пустили куриниц, шчо поп виликий промітник, а поп нич ни знаў. Айбо раз ў йинноїі паньіїі дорогий перстинь пропаў. Тота паньійа просто до попа, оби йіў повіў, де перстинь. Там ўже дьак ни краў, поп ни знайи, шчо казати. Паньійа присеренила, шчоби йіў показаў, де персь-тьінь. Айбо поп собі гадать, шчо дашчо казати, та кажи: Служницьа ўмила іс кухны, ўвирла вон на помегенька, а пульак прийшоў та промок.

Рас паньійа закличе пульака, дасьть зарізати, найде ў воли пер-стинь Попови й самому чьудно. Дала паньійа два сто золотих за ото. — Айбо ішчи ни так ў новинках пустили, ош такоо промітника ньіт больши.

Айбо ў того пана, шчо три братьа служать, ўкрали ладу з грошми. Тот пан скоро прийшоў там, такой попа ў кочіїу ўзьаў іс собоў домо, оби йому повіў, де його гроші.

Йак го привіў до себи і даў му хижу малу, наклаў огень ў кагли, оби чириз ноч позираў ў книгу, та оби му ўнайшоў, де його гроші. Айбо поп ни то, ож ў книгу позирать, ай молить сьа Богу, йакби го Бог мьилтоваў уд біди. А ішчи тоди, коли го пан привіў до себи, та

так му казау̂, шчо кидь му гро́ші ни у̂найде, то горі́ хрепто́м ремі́нь у̂дере му. Айбо слу́ги ісчьу́ли, шчо промітни́к прийшо́у̂ — а ото́ слу́ги булі́ у̂кра́ли гроші — і та́кой у̂ то́го па́на у̂ дворі́ у гно́й закопа́ли. По́чьали сьа слу́ги ра́дити, шчо ни гара́зд буде́, бо тот промітни́к у̂повісьть на нас, та ни зна́ти, шчо з на́ми бу́ди. Йти би слу́хати, шчо промітни́к чи́нить. — Йинно́му слузьі́ було́ імньа́ Іва́н: Ану́ йди ти, Іва́ни, пуд о́болок, та слу́хай, шчо промітни́к ро́бить.

По́де Іва́н, натьа́гать сьа у̂ о́болок, а по̂п мо́лить сьа у̂ хи́жи, йа́кби го Бох хорони́у̂ ут промітни́цтва. Раз запі́йи когу́т. По̂п ка́жи: У̂же ту йиде́н. — Ско́ро побі́г і ка́жи тим дру́гим слу́гім: Ни гора́зд буде́! Чим йим прийшо́у̂: А, сла́ва Бо́гу, ка́жи, у̂же туй йиде́н. — Ану́ йди ти, Гри́цьу, слу́хай.

Прийде Гриць пуд о́болок, слу́хать, раз запі́йи когу́т у дру́гий раз. Ка́жи по̂п: Но, сла́ва Бо́у, у̂же туй дру́гий! — Кой Гриць тото́ у̂чьуу̂, ле́дво но́ги бли́сли: Ниборьйа́та! сисе́ ни гора́зд. Чим йим прийшо́у̂: У̂же, ка́жи, сла́ва Бо́гу, дру́гий. — А по̂п за когута́ каза́у̂, ож дру́гий.

А тре́тьому слузьі́ було мньа Хрипта́: Ану́ йди ти, Хри́пто, слу́хай. При́йде Хри́пта пуд о́болок, натьа́гать сьа у̂ о́болок, а по̂п сто́йіть горі́ ка́гльоу̂, та нанньа́у̂ соро́чьку, та грі́йи хребе́т горі́ ка́гльоу̂, та шу́пать сьа по хрепто́ви. Раз запі́йи тре́тьий когу́т, а по̂п ка́жи: Но, слава Бо́у, у̂же тре́тьий. Тай ка́жи: Ой хре́пти, хре́пти, то ти за́у̂тра буде́ш дра́тий!

Кой Хри́пта ото у̂чьуу̂, ско́ро побі́г іт тим дру́гим: Сисе́ ни гора́зд бу́ди. Іти́ було́ нам проси́ти то́го промітника́, йа́кби нас да́йак хорони́у̂ ут се́йі напасти, обі́ на нас ни у̂повіу̂. Ізве́ршми да́йак йинну́ дисьа́тку, та понисьі́м промітнико́ви, обі́ на нас ни у̂повіу̂!

Так і у̂чини́ли. Прийшли́ до сьіни́й, поко́у̂тали у̂ две́рі, по̂п пусти́у̂ до хи́жі: А шчо вам, нибожа́та тре́ба?

Па́ночку, бу́тьти такі́ до́брі, ми вас ду́жи красно́ про́симе, нас дурни́й розу́м зайшо́у̂, та ми сьа потвори́ли на гро́ші, та про́сим йіх, кобі́ на нас ни у̂пові́ли. Дайиме́ йім а́дди йинну́ дисьа́тку, обі́ упові́ли, ош то дру́гі йакі́сь у̂кра́ли.

До́бри нибожа́та, ни бо́йти сьа, йа на вас ни у̂пові́м, йа пові́м, ош тото́ дру́гі у̂кра́ли! — По̂п то́му рат, шчо му самі́ у̂пові́ли. —

Та де́сьти йіх дьі́ли?

Та закопа́лисьме та́кой у̂ па́нові́м дворі́ у̂ гно́й.

Но, до́бри, и́дьіть собі́ гет.

При́йде ра́но пан, обі́ му у̂пові́у̂, ож де гро́ші суть. По̂п ка́жи: То тако́йи дьі́ло, шчо зло́дьійі у̂же дньом гро́ші у̂кра́ли, та у̂ дворі́ у̂ гно́й закопа́ли.

Пан у̌йшоу̌ во́нка, кли́чи на слуги́: Хри́пто, де йись?

Най роска́жуть, шчо тре́ба.

Іди́ гной роско́пуй.

Хри́пта зна́йи, де гро́ші запрьйатау̌. По́шоу̌, до́раз найшо́у̌ гро́ші. Пан сьа ду́жи зра́дувау̌, шчо гро́ші суть і дау̌ слу́гім на алдома́ш, попо́ви дау̌ ко́ло три́ста срі́бних, і так поп по́шоу̌ домо́. Айбо поп ни знау̌ у̌же, йак сьа промітни́ства істрьйасти́. Закли́че дьака́: Ну, дьа́чи, нара́диу̌ ти мине́ на сисе́; нара́ть ти мине́, йа́кби йа сьа сього́ стрьйас, бо йа у̌же у̌ вили́ких рука́х буу̌.

У, па́ни, вам ото́ ле́хкойи дьіло. У̌би́ріть іс хи́жі, шчо у̌ вас йи, хи́жу запальі́ть, та кажі́ть, ож з неу̌ ізгорі́ла ота́ кни́га, шчо́сьти з не́йі промі́тували, та бес книги ни зна́йите нич.

Так поп і у̌чини́у̌; у̌брау̌ іс хи́жі, шчо било, хи́жу запали́у̌, хи́жа згорі́ла і так коли́ да́тко д ньо́му прийшо́у̌, та каза́у̌, шчо бес книги ни зна́йи нич, бо кни́га згорі́ла.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

7. Мужик з жидом в спілці.

Буу̌ йиде́н чолові́к: ду́жи буу̌ худо́бний. Прийшо́у̌ він до ко́ршми, а льу́ди пили у̌ шо́р. Коли́ прийшо́у̌ д нього шо́р іс кильу́шком, тогди́ йому́ не да́ли, а́ли прове́ртали до дру́гого.

У йиде́н рас прийде́ до до́му і ка́жи до свойі жони́: Жо́по! йа хо́чу тиле́рь зроби́ти йидну́ гости́ну. Тоти льу́ди, котрі́ мине́ ни познайу́т у ко́ршмі, у̌ши́ткі покли́чиме до нас.

Ка́жи жона́: Чоловічи, та што ми даме́ льу́дьім і́сти тай пити?

Ка́жи ун: Жо́по, ни так то бу́де; йи у̌ нас йидна́ коро́ва; та заріжеме, та со зада́ зготовиме льу́дьум і́сти, а с пиреда́ ішче́ буде́ коро́ва.

А пити што даме́ льу́дьум?

Йи свиньа́, та свиньу́ продаме́ зоу̌сьім, та раз йім даме́ гости́ну, штоби́ зна́ли ґа́зди, ож на ма́йу раз да́ти йім до́бру гости́ну.

Так се ста́ло. Прода́у̌ свиньу́, купи́у̌ па́ленки; варі́зау̌ коро́ву: дьіти ду́жи пла́кали, ай бо ун пирет путпе́р на дві со́хи, а зад удруба́у̌, тай приготува́у̌ гости́ну. Закли́кау̌ льуди́, у̌сьіх тих ґа́зді́у̌, котрі́ його́ не честова́ли у ко́ршмі.

Тоти́ прийшли. Іс ка́ждим ґа́здом прийшо́у̌ його́ пес. Раз зача́ли сьа го́стити і ун ни позира́т вон, аж пани́ го́стьат сьа у хи́жи, а пси

на дворі. Рас попозйрат, айно пси і тото іззіли, што ун бўў лишйў собі тай дытьам на змáганьа. Зайдé у ўнý, тай кáжи: Гей панóве, не дóбре дыло! Йа лиш вас клйкаў на гостйну, а не ішче вáших псуў. Йа бўў лишйў собі на змáганьа, тай дытьом, а ви пулувину самі ззыли, а пулувйну пси.

Тотй зáчали сьа сьмійáти дýжи і зáчали межи собоўу говорйти, што дýрень. Та йак то можна іс пуў корóви змáганьа зробйти, а пуў корóву оставпти, обй жйла?

Типéрь ун россердйў сьа і вигнаў вон іс свóго дóму тих панýў, тих ґáздуў. Тотй пушлй, а ун там скóро заправотйў.

Прийшóў до сýду с тими ґáздами: і ў сýды із ньóго сьа сьмійут. Типéрь мильдýйи дáле; замельдуваў сьа аж до цáрьйа. Прийшóў йомý рóсказ од цáрьйа: йде до цáрьйа. Прийдé до цáрьйа, а у цáрьйа така булá йиднá кішáсоньа, што ныґда не знала сьа сьмійáти; ўсе сумнá булá. Заклйкали сегó на вóпрос, áйбо сесь зачáў приказувати, йак ун походиў с корóвоў тай с панáми. Сесьá кішáсоньа тотó слýхат і зáчпе дýже сьа сьмійáти, а царь із рáдости ішче май ізвідóвуйи, йак бýло, тогó Івáна. Царь визвідóвува, а кішáсоньа сьмійи сьа, тай дýжи. Дóста тóго, што ужé сам царь жáловаў на то дыло, што розболйт сьа кішáсоньа сьмійучи сьа с тóго дыла. І раз зачáў казáти: Чоловіче, што ти хоч за есé дыло, бо ти велику праўду майиш на сім.

А ун каже: Пресьвітлий цáрьйу! йа не хóчу нич, лиш трйста пáлиць. — Кішáсоньа шче май зáчала сьа сьмійáти. Ґадат собі: Та сесé дýрень цылий, што ун прóсит трйста пáлиць; та тотó не ýдержит.

Но, та дайу ти, небóре, кáжи царь. Царь рат, што кішáсоньа сьа сьмійи, тай обіцьáт му. Ґадат собі: Дам йомý йакóго гайдукá, най го вйфраскат де с три рáзи.

Но розкáжи ун до цáрьйа: Та най йа йду на прохýт по вáрошови, бо йа й так не бўў ішче ў сьáкому вáроши, а мóже йа й сі пáлицьі трйста даґдé продáм.

Пушóў вон з вáроша. Забáвиў сьа. Прийшóў ку ворóтам, іти до цáрьйа, там шірбок не пушчáйи. Кáжи тим: Йа дýжи за великим дылом ідý. Дам вам с того третину, лем пустьіт ньа. Пустили го. Прийшóў на другі ворóта, тотй ўже не пушчáйут. Кáжи тим: Дам і вам с тогó третйну, за чим ідý, бо дýжи за велйким дылом йду. Пустили го і тотьí за третйну.

Но, кáже, царéви: Пресьвітлий цáрьйу! Та ледвим прийшóў до вас. Зáдарь вас чоловік прóсит, бо іс тóго ўже лем третйна опстáла, а дві чáсти уддáўйим: йидну часть на пéрвуй стражи, а дрýгу на дрýгуй, та минь ўже лиш однá опстáла. Айбо прóшу тим май скоро вýплатити, што йа йім даў с свóйі чáсти.

І тогди́ царь за́жене гайдука́ на пе́рву стра́жу. Уддаду́т тим сто пали́ць, да́ле, на дру́гу стра́жу; даду́т і тим сто, шче йому́ опста́ло сто.

Кажи ун: Пресьвітлий ца́ру! Пустьі́т мене шче ци не продаў бим шче сьі сто.

Іде́ ва́рошом, купи́ў собі́ йидну́ ду́же красну па́личку, пи́сану. Найде́ йидно́го жида. Ка́жи йому́ жид: Ну, прода́й миньі́ тоту па́личку!

Ей, та што йа тобі́ буду продава́ти йидну́; купи́ на-ўгу́л сто; у ме́не йи сьакі́ и́пен.

Ну, пак што про́сиш?

Сто срі́бних.

Ну, де пак сут?

Та дай гро́ші, йа ти пока́жу.

Даў йому́ жид гро́ші, веде́ жида́ у бурк до царьйа́. Там уже ва́рта знайи, чого́ тот жи́да веде́. Уже ни спира́вут нич, ньі його́, ньі жи́да, бо знайут, што жид за па́лицьами йде. Приве́де жи́да, вийде царь і ка́же: Та што ви прийшли два сьуди́?

Жид ка́жи: Ну, пресьві́тлий ца́ру! сесь ма́йи туй сто палиць, та йа уд ньо́го купи́ў.

Та штос му, небо́ре даў, ка́жи царь?

Та даў йим му сто срі́бних.

Тогди́ царь кли́че гайдука́ і ка́жи: Неси́ столе́ць серед бу́рку, бо сесь жид купи́ў от сьо́го и тоти остатньі сто палиць, што маў доста́ти, тай тре́ба му́ удати́ порьйадошно горьйа́чі.

Кіша́соньа і па тото́ войшла, тай дуже́ сьа сьмі́йи. Ву́платили і жи́дови тоти сто палиць; а царь того́ обдарува́ў порьйадо́чно.

Зап. в липні́, 1895, від Василя Богости, в Вучкові́, Мармароської столиці.

8. Пан і жид.

Буў йиде́н жид лу́кош. А ў то́м сильі́ буў пан йиде́н. Тот пан ни маў нич, ўже буў на пі́нзьійі і ни маў ньі жону́, аньі дьі́ти. Держа́ў і́нош йинно́го собі́ тот пан. Жит тот шчо собі́ ўшпикульуваў у свойім розу́мі? Бо тот пан маў гро́ший мно́го; та так ўшпикульуваў, йакби гро́ші до́стаў ут пана, йаки́ми фі́ґльа́ми, бо си́лоў ни го́дин. Прийшо́ў во́н до па́на йинно́го ве́чира, ка́жи пану: Па́ночку! шчо́би йа йіх просиў?

А шчо? хло́пи жи́ди хоч?

Йа йду, па́ночку, ў купе́цтво, тай йаби про сиў йіх..

Та шчо́би ти просиў, жиди?

Ма́у йа йинну́ ла́ду гро́ший...

Та шчо ти хоч іс тими гро́шми, жи́ди?

Та йду, па́ни, у́ купе́цтво, у́ га́ндиль, та бо́у сьа тоти́ гро́ші лиша́ти до́ма; та йаби йіх просиу́, та бих приныс до них ла́ду з гро́шми.

Ну та, хло́пи, кить тако́йи дыло, шчо́сьми сусідо́ви до́брі собі́, та принеси́.

Йа бизу́у на па́на, бо кить мо́йі гро́ші узьме́, то й йіх забе́ре.

Ну, шчо жид у́шпикульуваў? По́шоу́ домо́ жид за ла́доу́ і до́ма жи́да дру́гого у ла́ду покла́у́; ле́дви два́йи жиди́ припе́кали йійі до па́на. Ну, й пан ни зна́йи, шчо у́ то́у́ ла́ды йи. Пан ни пози́рать у ла́ду, ка́жи: Йи, шчо йи; шчось там покла́у́ у́ ла́ду, то на́йдиш, йак при́йдиш.

Жит по́шоу́ у́ купе́цтво, ли́шиу́ ла́ду. У па́на було́ йинно́ ви́жльа, таки́й псик мали́й, шчо тот псик ис па́ном у́се спа́у́. Пан ни ма́у́ ны дити́ни, а́ны жони́, тому́ сьа псико́ви ра́дуваў лем, бо́льши ра́дости ни ма́у́, с тим псико́м і обі́даў: рас собі́ понисе́, а рас псико́ви дасьть. До́ті псик у́се с па́ном у́ по́стели спа́у́; а йак жид ла́ду приныс, у́жи псик с па́ном ни хотьі́у́ спа́ти. Пан лыхх собі́ у́ по́стыль спа́ти і кли́чи т со́бі то́го псика́ спа́ти, а́йбо псик ни хо́чи йти т па́ну спа́ти, ай йде д ла́ды. Ну, пан сьа чьу́дуйи, чому́ псик ни йде д ньо́му, а йде д ла́ды. Псик скавуни́ть тве́рдо го́рі ла́доу́ у почи́; пан чьу́дуйи сьа, но псик скавуни́ть го́рі ла́доу́. Ну, до́ти псик іс па́ном спа́у́, а тоди́ ни хо́чи. Зачьа́у́ пан ла́ду домика́ти, што у́ то́у́ ла́ды йи: Ану́ буду́ позира́ти! Пан ка́жи і́нотови, шчо: псик у́се зо мно́у́ спа́у́, а типерь скавуни́ть ко́ло ла́ди.

Ка́жи і́нош: І йа сьа нат тим чьу́дуу.

Но, ка́жи, доми́кай но тоту́ ла́ду, ану!

І домика́уть ла́ду кльу́чами свойіми, а́йбо й йидин сьа кльуч ни прида́йи паньськи́й іт то́у́ ла́ды. Загна́у́ і́ноша сво́го до лака́тоша, шчо за́мки пра́вить, оби прийшо́у́, удомкну́ти ла́ду оту́. Лака́тош прийшо́у́, удомо́к ла́ду і у́відьі́у́, жид лежи́ть у́ ла́ды горіни́ць іс таки́м гру́бим ножо́м (опов. пок: йак рука́)! Но й пан сьа у́стра́шиу́, йак увідьі́у́ то́го жи́да у ла́ды. Ка́жи пан жи́дови: Шчо ти ту лежи́ш у́ ла́ды?

Ну, у́же й жит сьа у́пу́диу́, йак увідьі́у́, шчо удомкли́ ла́ду. Ви́дить, ож му́сить пра́у́ду каза́ти, бо у́же у́ рука́х йи. Но, шчо ти жи́де хотьі́у́ ізо мно́у́?

Та, па́почку, мине́ тот жид на́йа́у́; йа му́шу пра́у́ду каза́ти.

Кажи́ жиди хло́пи пра́у́ду, бо сме́рть ти зро́бльу, бо ґра́цийі бо́льши ни ма́йиш.

Ну, йа у́же ви́джьу, ож біда́, па́почку, та ска́жу пра́у́ду. Мине́ на́йа́у́ тот жит, шчо с но́чи говори́у́ з ни́ми. Йак они́ льа́жуть спа́ти, а йа бих зарі́заў сим ножо́м йіх.

Та шчо буў бись, жи́ди, тогди́ чини́ў, йа́кбись мине́ зарі́заў?

Забра́ў бих гро́ші па́па ўсьі́.

Де би ти тоти́ гро́ші дьіў, жи́ди?

Та йа буў би сьа, па́ночку, с тим жи́дом подьіли́ў, шчо найа́ў мине́ йіх рі́зати.

Но, ти жи́ди, типе́рь ма́йиш ґра́ціїу; за ото́, шчось сказа́ў, ма́йиш во́сьім ро́кӧў ре́шту, а тот ма́йи жит смерть на ши́беницьу.

Шчо с тим жи́дом чини́ти? Прийшо́ў тот жид із доро́ги, жи́да йми́ли, завісили. Тоди́ з ра́дости пан шчо чини́ти с тим мали́м псико́м? Даў то́му психо́ви хи́шку спра́вити іс скла і ў тот день, ў рӧк, тот пан дава́ў ўсе гости́ну роби́ти псико́ви, шчо му житьа́ подарува́ў.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

9. Убійники рідного сина.

Буў йиде́н катуна́; служи́ў за двана́цьцьать ро́кӧў; прийшо́ў домо́, а́йбо його́ ма́ма тай ньа́ньо ни іспо́знали його́ і вӧн сам ни каза́ў, шчо вӧн син йіх. Йак прийшо́ў до хи́жі, до́раз загна́ў ма́ло па́линки принести і погости́ў вӧтцьа́ і ма́му; а старі́ льуби́ли сьа напи́ти. І йак вичерьйали ко́ло стола́, розговори́ли сьа. Ка́жи стари́й: Йи і ў ме́ни син ў кату́ньіх; ка́жи: Бог зна́йи, ци жи́йи, ци ньіт.

Айбо ўвідьіли ў то́го катуни́, шчо тот ма́йи ко́ло три́ста срі́бних. І йак ўже сидьі́ли до́ўго, по́чьаў каза́ти тот катуна́, шчо вӧн би ўже йшоў спа́ти. Повили́ його́ так у малу́ хи́жу, постили́ли му по́сьтьіль і катуна́ там льіг і заспа́ў. Айбо стара́ пйа́на була, по́чьала говори́ти з ґаздо́м собі, шчо: Ни так, ка́жи ми чиньі́м! Ў сього катуни́ йа відьіла мно́го гро́ший. Узьми́ ти фейсу, та йди, та за́бий то́го катуну́, та гро́ші узьмеме́, а катуну́ запрьйа́чеме!

Стари́й ду́жи ни маў дьа́ку: Йак тако́го молодо́го лиґівьа́ стра́тити сь сьвіта! Айбо ўна ўсе на ньо́го: Лем іди́, та за́бий!

Вӧн ўзьаў фейсу, пӧшо́ў ку по́стили, хотьа́й тьа́шко було́ йому́ на румньано́йи лице́ фейсоў ўда́рити. Айбо йиднако ма́хнуў раз і дру́гий раз і заби́ў. І тоди́ ўзьали́ кі́ло і заби́ли пут ста́йньу пут помо́ст. Дру́гий день позира́уть гро́ші, айно́, йи три́ста срі́бних: Ну ви́диш, стари́й будеме́ ма́ти ш чим ґаздува́ти!

Айбо дру́гий день ра́но прийде йиде́н катуна́ до хи́жі. — Покло́нить сьа: Дай Бо́жи здоро́ўльа!

Дай Бо́жи здоро́ўльа.

А Іва́н де? зьві́дать сьа катуна́.

Шчо за Іва́н?

Тать, ка́жи, ваш син. Ми сно́чи оба́ прийшли́ домо̆. Ішчи́ вам приньіс триста срібних ў подару́нок, во̆тцьу́ тай ма́тери.

Тоди́ стара́ по́чьала йо́йкати, шчо они́ сво́го си́на за́били на тих гро́шох, шчо йім буў приньіс ў подару́нок. По̆шли́, у́ньали с пут помо́сту і во̆тцьа́ і ма́тьірь пойаза́ли, ў темни́цьу заби́ли, а си́на погребли́.

Зап. в марті, 1896, від Николи Процл, в Дусині, Берегської столиці.

10. Як пес уратував житя панови.

Буў йиде́н пан, та ў них із віцьами киришкидіў буў. Та буў ў них йиде́н пес таки́й, што ду́же йім буў вірний. А тот пес с па́ном обідали у́се на йиньньі́м стольі, у́се йому́ му́сьіли так пан дати́ по́рцьіу, йак собі. Рас прийшли́ до па́на го́сьтьі, а пан ганьби́ли сьа на обіт приньа́ти пса ме́жи го́сьтьі і забу́ли з його́ по́рційі йому́ у́дати. Тот пес сьа россе́рдиў, пішо́ў та зайіў йалі́ўку. Йак пан то ўчу́ли, принесли знак, ош пес зайіў йалі́ўку. І пан тогди́ йми́ли пса, ду́жи наби́ли. І пес сьа тогди́ забра́ў і пішо́ў собі гет. Пішо́ў ў йиде́н льіс і там найшо́ў йинну́ полату́ вели́ку, йиде́н дім і ў тім до́мі були́ розбійники. Йак уви́дьіли тоти́ розбійники, ош пес зайшо́ў, польуби́ли пса ду́жи, бо пес буў ду́жи файний. І пса по́чали ла́шчати, пес приста́ў там. Раз у мно́гі роки́ зайшо́ў тот пан у тот бік — ішо́ў на збір — і там поверну́ў, бо там ко́рчма бу́ла, та му́сьіў там ночува́ти. Рас по́чаў пан проси́ти, чи даду́т йому́ там ква́ртьіль на ніч. І тогди́ по́чали каза́ти: Сьівешно даду́т. І укла́ли па́на у йидно́му долга́сичку, бо там бу́ла йидна́ по́сьтьіль. Айбо тот пес льіх собі на поріг. По́чаў пан то́го пса гна́ти вон, гада́ў собі, ож най йде пес вон. Ни го́дин буў го у́гнати; пес ни хотьі́ў йти з міста. Погада́ў собі: Най спит там, де буў. А раз ў ночи́, йак пан спаў, а пес у́се йми́ў, та поти́рмаў па́на. Пан сьа схо́пиў, у́се пса скиргитлова́ў. Пото́му пан опйа́т льіх; пес ни хотьі́ў йти. Опйа́т пан, йак заспа́ў, опйа́т пес іми́ў па́на ти́рмати. І тогди́ пан по́чаў собі гада́ти, ни горазд сисе́ йи уж, бо сисе́ буде́ йака́ нови́на ў нього; та у́же ни го́дин і заспати. Пото́му пан у́се га́дат собі, што буде́ с то́го. Раз овін у́чу́йи, а пуд ним кру́тит сьа по́сьтьіль. І рас сьа схо́пить, а він у́же ру́мно с падеме́нтом, подлашо́м. І тогди́ він у́стаў і натьа́г нагави́цьі і у́тьік кру́зьі ви́зір. І прибіг ў ва́рош свій і даў знати рендерім і жандарім,

ўшиткім, обѝ йшли на по́міч, бо там розбійники сут. І пото́му йак прийшлѝ оті́ льўде і обіста́ли тот дім і по́чали ни́кати то злодыйство, шчо сьа там ро́бит. І пото́му по́чали гльа́дати і найшлѝ йинну́ пи́ўницьу таку́ сьлыпу́ і там ў тіў пи́ўници ду́же мно́го голо́ў таки́х паніў вели́ких поби́тих. І тогдѝ тих розбійникіў пойма́ли. І пото́му тот пан упо́знаў своййого пса: Ци ти мене́ ўкупиў із мо́йі сме́рти? Та пой ти до ме́ни типе́рь наза́д, йа тобі дам твойу по́рцыіу ўсе. Дру́гий раз май лыіпше тьа бу́ду бічалова́ти, йак до типе́рь.

Зап. в цьвітни, 1896, від п. Грибовської в Задні, Мараморoської столиці.

11. Випарений піп.

Льуби́ў поп тве́рдо йинну́ Марі́ку, ходи́ў ід ныіў. І ў то́йі Марі́ки ґазда́ буў, айбо ґазда́ ма́ло колѝ буў до́ма. Ко́лько ґазда́ при́йде домо́, ўсе Марі́ка хво́ра: Ой, Марі́ко, шчо тибе́ боли́ть? Принесе йіў ґазда́ ціпо́ва з бо́ўта вать чого́: На, Марі́ко йіжь.

Хло́пи! ни го́нна йа йісти, бо мине́ ду́жи боли́ть. Йа ннесь й огень ни кла́ла, бо ни тре́ба ми.

І кре́кне Марі́ка ду́жи на печи.

Ци ни пи́лабись, Марі́ко, па́линки?

Кий бись ма́ло ўныс, та мо́жи бих ўпила йиде́н пуга́рьчик, а йісти ни го́ннам нич.

І по́шоў вон, приныіс: Дайти жи́ди, до́бройі па́линки, бо жона́ ми хво́ра.

Йди, дурний Іва́ни, жона́ ти хво́ра? Аңу́, дурний Іва́ни, колѝ поп при́йди, тодѝ ни хво́ра.

Ви ўже нич ни ві́руйите і ўмрете́, а ни буде́те ві́рувати сусі́до!

А жид ка́жи: Ну, ну Іва́ни, ану́ киби́х ти надо́йшоў ў день, шчо онѝ ро́бйать, йак ти по́деш ў доро́гу.

Но Іва́н приныіс па́линки і си́луйи на Марі́у: На пуга́рьчик, ўпий, бо сисе́ до́бра па́линка.

Но, уна́ ўпила йиде́н пуга́рь па́линки.

А ци йілабись да́шчо, оби́х ти злади́ў?

Ни го́ннам нич йісти а́ныі раз.

Но, нибо́гойко, ано́ с чим буде́ш ди́хати? Но, ка́жи, йа ко́ло те́би ни буду́ сидыіти; да йак пома́лу наймима́й сьа, бо йа ни ма́у ко́ло те́би чьас сидыіти, бо ма́у робо́ту.

Ну, та ти собі̂ йди гет, йа ўже буду йакось бідувати: хоть ўмру, хоть буду.

Но і пошоў Іван ў дорогу іс коньми, ў фурманку. Поп увідыў, шчо Івана ни йи дома. Прийде ід Марійі і кажи: Іди лем принеси палинки мало.

Айбо, кажи, йа ни йду, бо жиди увидьать, ож йа здорова, та ўбрешуть ньа ґаздыі.

Ой праўду ти майиш, Маріко! кажи поп.

І там сирохман йиден прийшоў на ноч, ай так, шчо они за нього ни знали. Наладила Марійа йісти, дорогойи йідыньа дыльа попа; йи шчо й йісти й пити, доста йи ўшитко. Айбо тот сирохман прийшоў до хижі так, шчо они ни відыли — то було ў льіты — тай затьах сьа у лопати. Йак сьа ўни гостили і пили там і тоди поп кажи: Ну, нибогойко, ци знайиш шчо? Кажи: Йа би хотыіў відыти, йак тото ў теби йи навитки! — Хотыіў би засвітити.

Айбо йпен тогди, коли уни тото говорили тай пили за столом, та ни ўстигли сьа догостити, но й там циганин увойшоў так ож: кидь ньа будуть бити, та ўтыікну, а кидь ныт, та буду, бом дужи голодни. — Тото було льітнього чьасу, йак май коли дужи тепло було і двері хижныі ўтворены були за ото, оби холонно до хижі було. І уни сьа гостили коло стола, поп із Марікоў і такі були напиты, шчо про ныі мох хоть тко, хоть шчо ўже. І тот циганин ўвойшоў потиху до хижі, оби го ни ўвідыли и ни ўчьули і так собі думать: Ачей они поснуть пйаны, йа виджьу, ож они усього ни пойідьать і ни ўпйуть ўшиток напой, бо йи там доста. Но, шчо сьа стало? Надойшоў у ночи із дороги ґазда Марічин і ў дворі згримыіў воз. Она учьула скоро, ож ґазда прийшоў. Но, поп кажи: Маріко, йой, де би йа сьа спрьйатаў?

І ў хапушчох де би то сьа істулити? І спрьйатаў сьа пут постыль. Но і тото йідыньа і напой пут постыль ісклала на-скоро. Но, ўже там пут постыльоў йи циганин і поп. Айбо поп ни знаў, ош там йи циганин пут постыльоў. І скоро Маріка легла собі на піч і огень зальльала водоў. Доки ґазда коны прийазаў, даў йісти коным, она запорайала ў хижи, оби нич ни витко; і огу страву склала пут постыль наскоро. Увойшоў ґазда до хижі і кажи: Ци такой ти, Маріко, хвора?

Ой йа, кажи, дужи хвора, ни бируйу і говорити.

Ци йіла ти дашчо ннесь?

Та ничйим ни йіла. — А циганин йість пут постилиў помоўчки.

Айбо ґазда йийі ни знайи нич, шчо йи ў хижи. І циганин, йак сьа напиў пут постыльоў: — а на попі волосьа коміть стайи коло циганина с страху — Йой, кажи циганин, паночьку, йа бих свистаў!

А пӧп во страху̑ і ни ди́хать, ду́мать собі́: Біда́ би тибе́ найшла́ цигани́не! Ка́жи пӧп цигани́нови: Моу̑чь, біда́ би на тьа найшла́. Ка́жи: На́ чо́боти, цигани́ни, а́ли моу̑чь, бо ґазда́ у̑чьу̑йи, та нас у̑бйи.

Но, па́ночьку, та ми двайи́.

Но, цигани́н чо́боти у̑зьау̑ і натьа́г па но́ги: Йой, па́ночьку, лем коби́х собі ма́ло пошпацірьйова́у̑, ци йало́ сьа миньі́ у̑ чобо́тьах.

На́ цигани́ни нагави́цьі, лем моу̑чь.

У̑зьау̑ цигани́н нагави́цьі с попа́. Но, паночьку, коби́х рас пройшо́у̑ по хи́жи, оби́х у̑ві́дьіу̑, ци надайи́ сьа на ме́ни ото́.

Моу̑чь цигани́ни, на́ й ґи́йрок, лем моу̑чь.

Цигани́н у̑зьау̑, а́йбо тоди́ ни слу́хау̑ у̑же попа́, ай пома́лу сьа у̑суни іс пут по́стильі, тай у̑йди воп. І уво́йди цигани́н до хи́жі: Дай Бо́жи здоро́у̑льа! ґаздо.

Дай Бо́жи здоро́у̑льачько й вам! Ка́жи ґазда́! Ґазда́ ви́дить, ош то одьі́шчина попо́у̑ська, тай ду́мать собі, шчо сисе́ пӧп та́кой цьілком йи і ка́жи: Най сьіда́уть пап привиле́бньі; най сьа льу́бить. Звідать тоди́: Шчо они́ так по́зно прийшли́ пан привиле́бньі?

Та, ка́жи, тре́ба ми. Чьу̑у̑ йим, ож жона́ вам хво́ра, та кортьі́ло ньа удо́знати за ньу. І ду́жи тот пӧп сану́йи Марі́ку: І шчо вас, Марі́ко, так ду́жи боли́ть?

Марі́ка ви́дить, ош то ни пӧп, бо зна́йи, де пӧп йи, ош пут по́сьтьільоу̑ і ду́мать собі́: Сисе́ зводи́тель йаки́сь йи, ни пӧп, ги мо́й дурни́й ґазда́ гада́йи.

Но, ка́жи пӧп, па́ни ґа́здо, ци зна́йити шчо?

А шчо пан привиле́бньі?

Та йа бих йіх дум усьати́у̑, бо йіх дум ничисто́тний, кидь ва́ша так жона́ хворі́йи у̑се. Йа, ка́жи, посьачьу́ йіх дум, бо туй йи чорт, та тот вереди́ть ва́шіу̑ жоньі́.

Но, пан привиле́бньі, йа бих йім заплати́у̑ че́сно, шчо́би хотьі́ли, лем коби́ они́ миньі́ так до́м усьати́ли, оби́ мо́йа жона́ ни хво́ра.

І она́ тоди́ ка́жи іс пе́чі: Йди, йди, ти́би за́дарь кильтова́у̑, ци спомо́жи миньі́ ото́, ци ньіт. І уна́ ду́жи ни дайи́ ото́ чипи́ти, бо у̑на зна́йи, йаки́й ото́ пӧп.

Но, цить жо́но, а кидь дасть Бо́, та льі́пши ти буде́?

Ей, ти би дава́у̑ гро́ші; ти так тьа́шко зара́бльаш!

Но, йа сьа тибе́ ни звідау, Марі́ко. Та шчо́би хотьі́ли пап привиле́бньі, оби́ посьати́ли?

Йинну́ дисьа́тку. І йа за́раз посьачьу́, миньі́ ньі́йакі ни тре́ба збира́ти по́мпи.

Но, ка́жи Марі́ка: Ти би пльаньі́тови дава́у̑ дисьа́тку.

Но най миньі́ дисьа́тку даду́ть.

Ўньаў ґазда́, даў дисьа́тку.

Ну, па́ни ґа́здо, так оби́сь чини́ў, йак йа буду́ роска́зовати.

Та ци ма́йити, па́ни ґа́здо, йиде́н горне́ць жилы́зний?

Ма́у; та на шчо вам тре́ба горне́ць?

На окро́п нальльа́ти.

Нальльа́ў ґазда́ тот горне́ць гріти во́ду і скипі́ла тота́ вода́, горьйа́ча ду́жи: Ну, па́ни ґа́здо, возьмі́ть собі́ древо́ ў ру́ки, ста́ньти па две́рі собі́, па́ни ґа́здо, бо йа буду́ сьати́ти.

Ўзьаў собі́ цига́нин ми́сель і зачире́ть то́йі ки́пене, ки́пйатку і почьа́ў льльа́ти ў ко́ждого за́кута пома́лу. То вöн сьати́ть тим окро́пом хи́жу і ўсе ка́жи: Сьать, Бо́жи сьать! Йак прийшо́ў пут по́сьтыіль, де пöп йи, там май лы́іпши льльи укро́пу і ўсе ка́жи: Сьать, Бо́жи сьать! Пöп сиґінь утсу́вать сьа ўсе да́ле, а цига́нин ўсе лы́іпши льльи окро́пом. І так попа́ попа́риў окро́пом, шчо пöп му́сыіў утти у́йти! Но, типе́рь па́ни ґа́здо бийти древо́м; ге ви́дити, йаки́й чорт вили́кий. Но, ци каза́ў йа йім, ож йа чо́рта у́жену з йіх дому́ўства?! Ґазда́ іми́ў, тве́рдо попа́ ўбиў: Но, типе́рь, па́ни ґа́здо, най го пушчьа́уть, ўже до́ста му; типе́рь йіх жона́ ни буде́ хво́ра ни́кда.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Березької столиці.

Паралелї: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, НН. 107, 108, 109, ст. 157—162. — Сумцовъ, Пѣсни и сказки о гостѣ Терентьищѣ. Этногр. Обозр. XII, 1892 і доп. в XVIII, 1893. — Малинка А. Нѣсколько варіантовъ на тему о гостѣ Терентіи. Этногр. Обозр. XVI, 146—147. — Дашкевичъ, Вопросъ о литер. источникѣ укр. оперы И. П. Котляревскаго „Москаль Чаривныкъ", Кіев. Стар. 1893, XII, і доп. Перетця, Кіев. Стар. 1894, III, 548 и Боцяновскаго, Кіев. Стар. 1894, X, 151—154. — Сборн. Харьк. И. Ф. О. VI, 171—172. — Драгомановъ, Малор. народ. преданія, НН. 49—51, ст. 155—166. — Рудченко, Сказки, I, НН. 60, 61; II, НН. 37, 51. — Манжура, Сказки, 91—94: Якъ вовкы въ хатѣ завелысь. Пôпъ, молодыця та цыганъ. — Чубинський, II, 510—514; 540—542; 549—556; 652—656; 668—668. — Ястребовъ, Варіанты сказки о невѣрной женѣ, Кіев. Стар. 1894, IV, 159—165. — Kolberg, Pokucie, IV, НН. 36, 65, 66, 67. — Чубинський, Труды, II, Ст. 382—386. Ст. 623—632. Ч. 92 і 94. Ст. 636—639. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, T. I. Ст. 209—304: Das Bürle. (Лише початок). T. III. 105—107. Тамже. T. II. Ст. 47—51: Der alte Hildebrand. T. III. Ст. 167—169. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. III. Ст. 455—456: Мужъ да жена. T. IV. Ст. 534. — Тамже. T. III. Ст. 458—461: Дорогая кожа. — Рыбниковъ, Народныя русскія пѣсни. T. III. Ст. 251—254. — Основа. 1862. р. VII. Ст. 56—64. — Bož. Němcova, Slovenské pohádky. Ст. 433—443. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 121—126. — Твори Степана Руданського, T. I.

Ст. 154—157: Чорт. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 182—183. — Listy filologicke, 1889, 380. — Иваницкій, Матер. по этногр. Вологодской губ. Ст. 210. — P. Dobšinsky, Prostonár. slov. povesti. кн. VIII. Ст. 51—65 (лише оден епізод). — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 168—172 Ч. 29—30. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki.... na Rusi. Ст. 42—43. — Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 88—94. Ч. 14 (початок лишень). — Тамже. Ст. 254—258.

12. Жоні правди не казати! А.

Буў йиде́н пан ў йидну́м вала́лы бога́тий, маў мно́го гро́ший. Од дру́гого вала́лу дру́гий пан загна́ў чолові́ка с пі́сьмом до ньо́го, шчо́би му на його́ сло́во і на його́ пи́сьмо позичну́ў йидну́ сту́ўку. Ун жича́ў, чолові́кови ў ру́ки дава́ў. Чолові́к віды́ў, йак у па́на мно́го гро́ший було́ у ка́сы: Бо́жи, помо́вь йіх ўкра́сти! Приньу́с гро́ші то́му па́нови, котри́й йіх вагаььа́ў: Но, ци пожи́чили гро́ший?

Пожи́чили.

Тот пан, шчо гро́ші узьаў, пові́дать чолові́кови: Ци та́ґже, жи бога́тий? Даў му по́гарь па́линки і хлы́ба за́то, жи му послужи́ў. Прийшо́ў худо́бний дому́, перекла́дуйи, йак із дру́гого ва́лалу от па́на гро́ші ўкра́сти: Укра́ў бим, а́ли ни сам! Покли́чу чьуджьо́го чолові́ка, ни буде́мé са мочи́ че́сно подыли́ти. Покли́чу свб́йу жону́ — киби́ на ньа ни пові́ла, бом ни го́дин із ньоў так жи́ти, жи́би йий ни́ґда ни би́ти. Лем ньай йий ўда́рьйу раз, уна́ на ньа пові́сть, жи йа па́нські гро́ші ўкраў.

По́йме жо́но до па́па гро́ші красти!

Ґаздику, де? до котро́го?

На дру́гий вала́л.

По́дьме, лем бо́сьме ўкра́ли.

Жона́ йшла на пе́ред, а ун позза́ду. Маў ў до́ма ри́би па́імапы. Жона́ у тум ни зна́ла. У́зьаў собі дві, продыў йіх на копа́ч, ви́ложи́ў ко́ло путе́ на дру́гой де́рево, а йидну́ охаби́ў, поньу́с да́ле, заві́сну́ў на ни́тку на гру́шку. Коли́ йшоў гро́ші кра́сти, жона́ йшла ўпе́рет, та са ни по'пзи́рала, шчо ґа́зда ко́ло путе́ ро́бить. Прийшли́ пуд о́блак, пут па́нський. Путсади́ла жона́ ґа́зду па о́блак, гро́ші ўкра́ли. Ідуть наза́д з гру́шми, жона́ зза́ду, ґа́зда па пе́рет. Прийшо́ў ід гру́сьцы, те́мно са бу́ло, та ни́тку ни ви́дно бу́ло, а ри́ба бу́льша, та йий ви́дно бу́ло, хоть і ў ночи́. Указа́ў ґа́зда жоны́: Ци ви́диш ти, жо́но, чому́ то так ри́би росту́ть? Бо ўни́ ў ночи́ гру́шки рвуть. Ци чу́йиш, йак лист шелести́ть? То ри́ба гру́шки рве! Йде да́ле. А то ўже йшли́ дому́, йак гро́ші ўкра́ли.

Йдуть да́ле, указа́ў йуй дві ри́би пробиты на йидну́м копачі і висо́ко на де́реві. Ци ви́диш ти, жо́но, де шчи о́нди дві ри́би?

Хто йіх, ґа́здику, там положи́ў?

Йака́ ти жо́но ша́лена! Хто́ би ри́би іма́ў, а на де́рево викла́доваў!

А йа́кжи там са, ґа́здо, ўзьали́?

Ішчи́ вит пото́пу. Ду́жи вили́ка вода́ бігла́, та йіх копа́ч пробиў, а йак упласа́ла во́да, тай ри́би на де́реві зуста́ли! Іду́ть да́ле. На хо́тарі йиде́н млин з бо́ку путе́. Там чого́сь пес зйо́йкаў.

Ци чу́йиш ти, ґа́здо, шчо йа чу́у, десь пес йо́йкать!

Ун йуй повіў: Жо́но мо́йа, та то ни пес, то той пан, шчо́сьме уд нього гро́ші ўкра́ли, бо його́ дому́ ни бу́ло, коли́м ти гро́ші видава́ў, бо тот пан пушо́ў до то́го мли́на ід ме́льницьцы, бо ун ме́льничку льу́бить, та го ме́льник бйи, ньай там ни хо́дить! Али мо́жи ўже ходи́ти, бо гро́ший ни йи́.

Йак прине́сли гро́ші, схова́ли до капу́сти ў бо́чьку. А то ун зду-ри́ў жону́: до бо́чьки ру́ку поньі́с, а гро́ші до па́зухи, же́би му жона́ даколи́ баламу́ту ни найшла́! — Прийшли́ дому́, ґа́зда ж жоно́ў жи́вуть красьны, ни ва́дьать са. Піча́ў ґа́зда ходи́ти на вечьу́рки до сусі́ди. Шчо ун при́йди дому́, а ўна са звідуйи ўсе: Десь ходи́ў? На дру́гой се́ло до па́на, бо тот пан бога́тий, та так майи дьаку доко́ньчити, же́би йиде́н хлоп дві жо́ни маў!

Жона́ са напу́дила: Ньай Бох так ни дасть!

То ўже, жо́но, доко́ньчилисьме, то ўже тако́й уд ва́ўтра буде́ ка́ждий ма́ти по дві.

Повіда́ть жона́: Йакі ви му́дрі! ви за ту́лькі часи́ ходи́ли до па́на, та́сьте собі доко́ньчили, а йа шчи ни бу́ла а́ни раз. Йа йак пу́йду т то́му па́нови, та ўно ни́кда так ни бу́ди; скорі́й так бу́ди, же́би два хло́пи, а йидна́ жона́!

Даў Бог ра́но, жона́ ўста́ла і коро́ви ско́ро подойі́ла, бо би йуй йти на дру́гой се́ло до па́на, же́би так ни ўчини́ли, йак доко́ньчили. Прийшла́ до па́нського двора́ на дру́гой се́ло, почала́ крича́ти: Ой ни бу́де так, па́ни, йак ви собі ду́майите!

Учу́ў пан на о́блак, зрозумі́ў добрі, шчо тота́ жона́ кричи́ть, жи то на нього, а ун йийі ни зна́йи. Пан па о́блак 'голоси́ў са на́роком: І за́то так, Ма́рьйо, бу́ди!

Айбо, па́ни, ни бу́ди, хиба́ль би йа ўме́рла.

Пан на Ма́рьйу на́роком: Та чому́ ни бу́ди?

Тадь мипы ґа́зда повіда́ў, йак ви доко́ньчили.

Пан у ни́чум ни зна́ў, лем на́роком са звідоваў: Та йак то, Ма́рько йак твуй ґа́зда повіда́ў?

Повіда́ў ми, жи́сьте так доко́ньчили, жи йиде́н хлоп дві жо́ни буде́ ма́ти.

Тото́ пра́ўда, Ма́рько.

Па́ночку! ньай так ни бу́ди, пові́м йім, хто йіх гро́ші ўкра́ў.

Подь лем, Ма́рько, до хиш, подь. — Даў йуй па́линки і хлыба. — Йа зна́у, па́ни, же ўни до́брі, же ўни мине́ лы́пше послу́хауть, гі ґа́зду мо́його.

Ой так, Ма́рько.

Та ўже ни бу́дуть дві жо́ни?

А хто то мо́йі гро́ші ўкра́ў?

Муй ґа́зда.

Дали́ Ма́рьйі йісти і пити, пові́ли Ма́рьйі, жи Ма́рьйа та́мой буде́ бу́ти у па́на. Кить са йийі ґа́зда ра́доваў, жи буде́ ма́ти дві жо́ни, та ни бу́де ма́ти й йидно́йі!

Загна́ли шенда́ріў гро́ші поглыа́дати і ґа́зди, припрова́дити до па́на. Привели́ го там до па́на шанда́рі, ви́біг ід ньо́му пан! Тусь зло́дыіу, шчось мо́йі гро́ші ўкра́ў!

Йа ныіт, па́ни.

Жона́ шчи й ґазду ни ви́дыіла, лем чу́ла, а́ні ґа́зда йийі. Го́йкать із дру́гойі хи́жі жона́: Ой ти ўкра́ў, ой ти!

Піча́ў ґа́зда гва́рити: Пан великомо́жний! Мо́йа жона́ ша́лена.

Пропа́ў бись, та йа ша́лена? Загань а́ў тьа наш пан до ато́го па́на гро́ші зича́ти, та ти ві́дыіў, йаки́й пан бога́тий; прийшо́ўйись дому́ і пові́ўйись за́раз, ку́лькось гро́ший мно́го ві́дыіў.

Но, ви́диш, зло́дыіу, жи жона́ пра́ўду ма́йи! Одда́й мо́йі гро́ші, бо тьа дам заві́сити.

Та йа собі́, па́ни, ни помо́жу! Ньай роспові́сть сама́, йак бу́ло, коли́сме гро́ші кра́ли, ци йа гро́ші кра́ў.

Пові́дать пан: Подь, Ма́рьйо, пе́рет шанде́ріў роспові́сти пра́ўду, йаки́йись ти мо́йі гро́ші ўкра́ли!

Йа йшла, па́ни, ўпе́ред, а ґа́зда позза́ду. Прийшли́сьме пуд о́блак, йа ґа́зду путсади́ла: Ві́дыіў, де гро́ші, та ньай йде бра́ти! Йаки́йсьми йшли ви́тти за путьо́ў, коли́сьме гро́ші ўкра́ли, на гру́ськцы лист шелестыіў, шчо ри́би гру́шки рва́ли. — Ни пові́дьать, па́ни, жи йім пра́ўду ни повіда́у. — А там да́ле на де́реві находи́лисьме ри́би, шчо шчи зуста́ли вит пото́цу; а уни́ там ў млі́ны та так йо́йкали, йак пес, шчо йіх ме́льник биў.

Нипра́ўда Ма́рьйо!

А до капу́стисьме гро́ші схова́ли...

Ну, ви́дьать, па́ни, йаки́й мо́йа жона́ розу́м ма́йи!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорус. народ. пред и разск. Ст. 173—174. Болтливая жена. — Чубинський, Труды, II, Ст. 505—510: Про чоловіка, що купив жінцї таку куртку, як панї носить. Ст. 530—537. Ч. 25—28: Жінцї правди не казать, з паном не братать ся, чужої дитини за свою не брати. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки, Т. III. Ст. 449—454: Жена доказщиця. Т. IV. Ст. 530—533. — Черниговск. Губерн. Вѣдомости. 1860 р. Ч. 15. — Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ А. Пыпинъ. Ст. 338—339. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 75. — Bosanski prijatelj. T. I. 1850 р. Ст. 111—114. — Gliński, Bajarz polski. T. IV. Ст. 231—243. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 157. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 4. Ч. 6. — Kolberg. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 214—216.

13. Жонї правди не казати. Б.

Прийшоў йидéн ґазда́ на по́ли ора́ти, а́йбо ни на свóу зе́мльу по́шоў ора́ти, на паньську́. Ут то́го па́на зе́мльу ўзьаў вöн на спöл роби́ти. Ну, шчо вöн найшо́ў там на тöў земли́? Найшо́ў коте́л із гро̂шми. (І йа бих тако́йи льуби́ў). Но, вöн там іс си́ном буў собі; а́йбо вöн гро́ші ў день ни браў, йак найшо́ў, лем вöн гро́ші тоти́ там прикри́ў. А за шчо йіх ни браў у день? Бо́ льу́ди бу́ли би ўві́дьіли. Чека́ў до но́чи. Прийшо́ў домо̂ у вичéрі; сам ни браў тоди́, коли́ прийшо́ў домо̂. Та чому́ ни браў, коли́ йшоў домо̂ тако́й? Ни браў за ото́, бо чьуў із льуди́, ош тко гро́ші вини́мать із зимльí, тот умре́. Прийшо́ў домо̂, повíў собí жоньí: Но, ка́жи, жо́но, йа найшо́ў гро́ші.

Десь найшо́ў гро́ші?

На па́ньськöў та́бльі.

Ґаздику! йа йду с тобо́ў за ти́ми гро̂шма, обих ві́дьіла й йа, де они́ суть!

Но, ўпрьйаг вöн во́ли ў вöз і ўзьаў жону́ с собо́ў, зави́ў йі о́чи, оби́ ни ві́дьіла. Та чому́ вöн йіў о́чи зави́ў? Зави́ў, бо розу́мний буў. Ка́жи она́ му: Чому́ ти ґаздику, о́чи ми зави́ваш?

Бо, ка́жи, ни го̂дно йти за гро̂шми так, оби́ ви́дьіў, тко на́йди.

Но, шчо йім сьа ў тöм пути́ слу́чило, коли́ йшли́ за гро̂шми? Йдуть че́рез во́ду і стрі́лиў с пу́шки вöн. Шчо ти, ґаздику, стрі́лиў с пу́шки? Ўбиў йим зайацьа ў водьí пуд ка́міньом! Ідуть да́ле, іду́ть крöсь ха́шчьу. Стрі́лиў вöн іс пу́шки там. Шчо ти, ґаздику, стрі́лиў іс пу́шки?

Ўбиў йим ри́бу ў гнызды́ на корчи́.

Та шчо там ри́ба чини́ла?

Ка́жи: Ўводи́ла сьа.

Іду́ть да́ле; до́жджик іми́ў пома́лу па́дати: Шчо то, ґаздо, паде́?

Ка́жи вöн йіў: Гöмньаний дошч!

Іду́ть да́ле, іду́ть пи́ла ци́ган. А тко ту, ґа́вдику, так риве́?

Ка́жи: Ци́гани би́уть соўґабиро́ва.

Та за шчо соўґабиро́ва би́уть?

Бо пітницы соўґабиро́ў укра́ў ут ци́ган.

Прийшли́ типе́рь ід гро́шом. Ну, ґа́здику, де оти́ гро́ші суть?

Ту суть, жо́но.

Шчо ко́ло тих гро́ший сто́йіть?

Ка́жи: Биль сто́йіть ко́ло гро́ший.

А шчо на тöў били́ сто́йіть?

Ка́жи вöн: Світ сто́йіть.

Йой, ґа́вдику, та на тöў били́, ка́жи, світ сто́йіть?

Ой світ.

А киби ту биль да́тко сьтьаў?

Та би світ ўпаў.

Тоди́ ўзьали́ гро́ші, ўньали з землы́. Прийшо́ў вöн з гро́шми домо́ і почьа́ў ґаздува́ти з ни́ми, айбо ўже й пий, бо йи за шчо му пи́ти. Йий почьа́ў би́ти ўже; ко́лько на́пии сьа, ўсе йий би́и пйаний. За шчо вöн йі би́ў? Бо вöн йі ни льуби́ў. Йак йі би́ў, она́ тоди́ ўбігла вон. Ка́жи она́: Ага́, типе́рь ти тре́ба посестри́, йа́кись найшо́ў гро́ші на па́ньськöў та́блы. До типе́рь йись ньа ни би́ў, коли́ ти ны́шчого було́ жи́ти. І ка́жи она́ йому́: Йак ти сьа йи типе́рь за шчо напи́ти, типе́рь ти тре́ба посестри́. Чика́й вима́ло, пові́м йа па́пови тому́, ош ти найшо́ў гро́ші на па́ньськöў та́блы! — І пошла́ тай пові́ла паны́м. Пани́ го закликали на пра́во: Хло́пи Васи́льу! Кажи́ пра́ўду, бо бу́ди біда́. Йак ти найшо́ў оти́ гро́ші па мо́йіў та́блы?

Ой, па́ни, йа ни найшо́ў і тото́ сьа ни до́йди, ож йа найшо́ў.

Но, хло́пи Васи́льу, забе́реме ут те́бе ўшитко ґавдо́ўство, тай гро́ші му́сиш дати́. Но, ни тай, бо жона́ ти пові́ла сама́ на те́би.

Закли́кали і жону́ му на пра́во: Но, кажи́ жоно́, йак ото́ бу́ло, коли́ ви йшли за гро́шми?

Про́шу па́на фиўсоўґабиро́ва, тоди́ коли́ ми йшли́ за гро́шми, ґазда́ стрі́лиў іс пу́шки.

І шчо там ўби́ў ґазда?

Ўби́ў зайацьа ў воды́.

Шчо зайаць чини́ў ў воды́? — Соўґабиро́ў відыі́ў, шчо жона́ ниправду ка́жи, айбо вöн за пра́ўду прийма́ў,

бо внесь такий світ, шчо най датко гроші дасть паньім, та они за праўду прийимуть нипраўду.

Кажи: Тот зайаць пуд каміньом лижаў ў водьі.

Но, дале йак було? звідать жону соўґабироў.

Ішлисьме чирис хашчьу, та там ґазда стрілиў іс пушки.

Та шчо ўбиў ґазда там?

Ўбиў рибу на корчи ў гньіздьі.

Но, соўґабироў й тото прийаў за праўду.

Но, дале, шчо шчи йи? кажи соўґабироў.

Колисьме йшли, та падаў дошч на нас.

Йакий ото дошч буў?

Кажи она: Гомпьаний дошч буў ото.

Соўґабироў думать собі, ож і то праўда можи бути.

Дале йак було, колисьте йшли?

Цигани били соўґабирова.

За шчо били соўґабирова цигани?

Бо пітницьі ўкраў.

Ото ти смійиш брехати на пана соўґабирова? Та ни брехалабись на ґазду собі, ай на соўґабирова брешиш?

Соўґабироў кажи: Ци йа циганин, оби йа пітницьі краў ут циган?

І даў йі соўґабироў ў решч заперти за ото слово: Іди ти, чоловічи чесний, домо собі; видиме ми, ош то ни твоа жона, ай твоа напасьть!

Соўґабироў йі з решчу пустиў і ўна сьа дужи россердила на паноў, шчо таки йому нич ни ўчинили. Тогди она ухопила фейсу ў руки і прийшла т тоў били с фейсоў і хочи рубати оту биль. Ей, кажи, Божи! чирис песього сина світ мусить гинути! І махне фейсоў ў биль і зотне биль. Видить она, шчо світ ни ўпаў, йак биль істьала: Ну, кажи, за песьім сином ни оби пани ни стойали, ай Бо за ним стойіть.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Березької столицї.

Паралелї: S. Grundtwig, Dänische Volksmärchen. T. I. Ст. 77—83: Der Schatz.

14. Жонї правди не казати. В.

Буў йиден чоловік і так хотьіў пробаловати жону, ци буде віру з ним держати ў праўдьі. Жоно, йа тобі ни вірьйу; йак би йа дорогі речі найшоў, ти би на мени вокликала?

Ґаздо мій льубий! йа сьім рас пирид тьа побо́жу на сокирі, шчо йа на тьа ниґда не во́кличу.

І пішоў тот чоловік першого ннья і ўбиў ґотиша і поньіс і положиў ў во́ду. Ў вичирі кажи своїі жоньі: Ідьіме ми, жоно, із лучницеў на ґотиші, бо спастили сьа ў ріцьі воду пити. І она сьвітила йому лучницеў; він стріли ў ў ґотиша і виньіс не берег. Другий день пішоў ў воду і ймиў струга виликого і повісиў (того струга) на вербу і кажи своїі жоньі друго' вечира: Йдьіме ми, жоно, струги імати, бо спастили сьа лазити на вербу. Запалиў йі лучницьу, оби сьвітила, а сам стріли ў: ўпаў струг із верби. Третого ннья пішоў і найшоў гроший много. Ў вичирі поносили тоти гроші і ссипали ў йидну ладу. Четвертого вечира кажи своїі жоньі: Жоно ма, льуба! із віри сме жили; ай ту прийде на теби сеіі ночи смирть. Она йому кажи: Йака тото ґаздику, смирть? І він йі кажи: Лопотова війна.

Но, ни дай мі, ґаздику, типерь умерти; йа тибе з віри буду служити.

Занесли до хижі йиден сусьік (такий шчо верно сьа сипле), і там йийі замок ў тот сусьік. Засьвітиў йасно ў хижи ў ночи і випустиў дванацьатеро курий; насипаў на тот сусьік курьйом пшеницьі: тогди голос дали кури дьобами (дужи бубновали там) і він так даў великий страх, шчо тото йи Лопотова війна. Випустиў йийі вітти з сусьіка і кажи она: Йа тибе, ґаздику, за сисе з віри буду до смерти служити.

І пішоў він ппатого ннья на сило, бо хотьіў своўу жону пробовати, ци буде тото праўда. И прийшоў домі і ўчиниў сьа, 'ж пйаний. І увьаў лискарь у руки і наганьаў сьа на ньу, аж йий ўдарит. І він сьа зашпотиў за сьтьіл, оби його жона попри припічок ўтекла. А жона відбігла на два сьаги віт хижі и почала гойкати: Йой, йой, ў мени ґазда головник; найшоў много гроший і типерь пйи, а мине бйи.

І пішла она іт паньім, заўдала його до суду: Панове слаўньі! найшоў мій ґазда много гроший і мине типерь збиткуйи.

Закликали його пани до суду і йали йому казати: Чому ти, чоловічи, ни ознаймиў слаўньій вармеди, коли ти найшоў гроші?

Тко на мени тото, панове, сьвітчит, аж йа найшоў гроші?

Ай, на теби твойа жона истинна сьвітчит.

Ни вірти йі, панове, аж тото праўда, бо тота жона здуріла.

І йали пани казати: коли тото било?

І она йала сказувати: Першого вечира ходилисме ґотиша бити; йа сьвітила, а він стріли ў ў ґотиша; другого вечира ходилисме струги на вербу імати; третього вечира пішлисме й тоти гроші поносили, а читвертого ннья, праўда панове, не даў ми погинути на таку смерть, на Лопотову війну. Ппатого ннья пішоў та сьа ўпиў, а мине ўбиў.

Но, панове слаўны, ци мож сисе вірoвати, сейі жони каску? Гльадайти ви ў протокулах, ци йи тото приписано, обй ґотиші ходили ў ріку воду пити? Ай то ци йи даґде ў протокулах, обй струґи на вербу лазили бросг йісти? Ай ци йи тото приписано, за таку смирть даґде чути, за Лопотову війну?

І пани передивили у протокулах і тото ниґде не паходпли. І його жоні видали дванацьать біґаріў на плйчі і: обй ти, жоно, ниґда ниправду ни кавала, ай обйсь сьа з ґаздоў справовала.

Ай тот чоловік, йак би буў ни маў свій розум нарожений и дужи би буў маў много клопоту чйрис свойу жону божену.

А кілько жоні мож вірoвати?

Мож йі вірoвати во животьі три речи такі:

Коли прийди чоловік на Виликдень іс церкви і кажи: Христос воскрес! і жона йому кажи: Воістину воскрес! — то тото істинна праўда.

А другу річ мож йі вірoвати сесьу: Коли винесе ґазды ў поли йісти, тай кажи: Пой ґаздо обідати; і ґазда кажи: Пой і ти жоно, рпчена обідати; — а она повість: ни хочу, ўже обідалам — і тото йи істинна праўда, бо она обід дома готовила и там ни мусьіла тирпіти, обй ни йіла.

А третьу річ мож йі вірoвати сисьу:

Коли спльат обойи у воросьі: Тко с тобоў жоно типерь спит? И она кажи: Сам-ись рпчений! — і тото третьа річ, истинна праўда, бо другий чоловік ни сьміги тогди прийти д жоні, коли ґазда йи дома.

Сисьа ўсьа; но, ци ни каска була? Пиричитайти йі!

Зап. в липнї, 1895, від Андрія Бряника, в Голятинї, Марамороської столицї.

Паралелї: Всї три варіянти повисшої казки були з давна вже знані в цїлій Европі — як то видно з понизших паралель — в ріжних комбінациях, коротших і довших. Пор.: Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 124: Quod mulieribus non est credendum, neque archana committendum, quoniam tempore iracundiae celare non possunt. Ч. 125: Mulieres non solum pandunt secreta, sed ad haec mentiuntur plura. Ч. 126: Quod mulieribus in nullo est credendum et presertim de secretis celaudis. Exemplum jocundissimum. — Дальше: Ratherius, in d' Achery spicil. Ст. 895[6]. — Neckam, de nat. rer. 2, 157, ст. 255. — Scala celi, 50 b (Heraclius). — Wardtwein. Dioces. Mogunt. 1, 488. — Enxemplos, 347 (Troj. Pompej. lib. 14). — C. nov. antich. 100. — Straparola, 1, 1 i Schmidt, 292. — Dolopathos, bibl. Elzevir. 1856, ст. 225; Loiseleur, essai, ст. 191. — Enenkel bei Massmann, Kaiserchron. 3, 405. — Pauli, 423. — Pfalz. Handchrif. 336, bl. 190. — H. Sachs, 24, 59. — Schildbürger, гл.; Hagen, narrenb. Ст. 129. — Wolgemuth, 2, 46; Schreger, 17, 190, Ст. 635. — Altd. bl. 1, 149. —

Wolf, Altfranzös. Heldenged. 133. — Wolf, Kinderm, 125. — Schwab, volksb. 1, 341. — Birlinger, Schwab, 1, ст. 435. — Germania, 2, 244. — Jahrb. f. roman. litter. 1, 433. — Orient. und occ. 3, 375. — Heidelb. jahrb. 1863, 60; 1866, 626. — Radloff, Proben, 1, ст. 60. — Rudbäck, finn. ст. 101. — Specul. exemplor. 9. 47. — Promptuar. exemplor. obed. Sermones discip. de temp. 50, Helyn. 125. — Abstem. 128. — Hulsbusch, 4. — Chev. de la Tour, 74, ст. 151, bibl. Flzevir. 1854. — Gratien du Pont, Controv. de sexes masc. et fém. 133. — Latontaine, 8, 6. — Le Feov. de Thér. Rabelais, 3, 33. — Eutrap. 33. — Montanus, Gartenges. 2. 6. — Eyering, 1, 289. — Abrah. a S. Clara, Gehab dich wohl, ст. 30. — Gödeke, d. dichtung, 1, 125. — Scoggin's jests, ст. 89. — Byron, Three black crows, misc. poems, 1, ст. 31; Swan, 1, 444. — M. Cato, oratio, qua usus est et c. ed. Jordan, ст. 56. — Plutarch, de garrulitate, 11. — Polybius, 3, 20. — Gellius, Noct. Att. 1, 23. — Macrobius, Sat. 1, 6, 20; у Swan, 2, 448. — Vincent. Bellovac spec. doctr. 5. 10. — Scala celi, 49 b. — Jac. de Cassalis, 8. — Hollen, 89. — Gritsch, 34 k. — Rosarium, 2, 253, S. — Fulgosus, 7, 3. ee, 4 b. — Convival. sermon. 1, 214. — Lange, 1, 22, ст. 26. — Enxemplos, 338. — Fuggilozio, ст. 103. — Libro di bel parlar, 1574, 64. — Libro di nov. 1, ст. 4. — Bellevov. 124, Federmann, 213. — Enenkel, Domitian b. Massm. 741. — Agricola, 192, bl. 80 b. — Math. Forchemius, Ein schōn kort nye gedichtet speel i т. д. Lübeck, 1551; Keller. fastn. 1474, 36. — Scherz m. d. warh. 29. — Memel, 681. — Acerra philolog. 1, 1. — Massmann, Keiserchron. 3, 404. — Caston, game of the Chesve, 1474. — Meary tales and qu. ausw. 21, ст. 31. — Painter, Palace of pleas. 1. Ч. 18. — Wilson, Bulle of reason, 1551.

15. Про чоловіка, що служив за розум.

Були́ три бра́тьа ў йинно́йі жони́. Прийшли́ они́ усьі три служи́ти до йинно́го па́на; два з них найали́ сьа у то́го па́на за гро́ші служи́ти, тре́тий за ро́зум ў па́на стаў служи́ти. Ўслужили ўсьі три ў па́на рӧк, тоди́ пан тих двох ўплатиў гро́шми, а то́му тре́тьому ка́жи: А тобі йаки́й ро́зум дати́?

Йаки́й ро́зум ми даду́ть, таки́й йа во́зьму.

Йа тобі дам ро́зум сьаки́й: пу́шку.

Та шчо с тоў пу́шкоў буду́ чини́ти?

Но, бис то́йі пу́шки ни́гда аби́сь ни йшоў ў доро́гу, оби́сь ўсе с собо́ў браў пу́шку. Йак ти сьа тра́фить у льысу́, а хоть де, йак ўчу́йиш, ож біда́ вели́ка, там біжи́ с тоў пу́шкоў. Тай сам ни біжи́ на оту́ біду́, ай клич іт со́бі дру́гих, хо́тьай ни йи ко́ло тьа цимборіў, лем ти сам. Йак буде́ш кли́кати, то клич: Штефа́ни, Гаўри́ле, Васи́льу! по́йте сьуда́, бо ту біда́. То йиде́н

ро́зум. — Типерь тот ти ро́зум дам, ож де прийдиш ід во́дьі сам, оби́сь сам бис чоловіка ни йшо́ў ў во́ду, кидь ни знайиш, йака́ вода́, бо сам сьа ўто́пиш, кидь буде́ш сам йти. Де тьа нӧч зайди, там почьу́й. Де прийдиш на нӧч, а жона́ молода́, а ў жони́ молодо́йі дьідо стари́й ґазда́, там оби́сь на нӧч ни опстава́ў сьа, бо там біда́.

Но, йде вӧн іс сво́йіми бра́тами ў за́робок. Каза́ў бра́тьім: Ни йдьім типе́рь, бо там вода́, та ни пиреи́дима.

Айбо бра́тьа його́ ни слуха́ли і пӧшли́ биз ньо́го. Прийшли́ ў ночи́ д во́дьі они́, ни чика́ли они́ до нне́, оби́ ви́дьіли, йака́ вода́, ай ў ночи́ пӧшли́ ў во́ду і ўтопи́ли сьа. Брат йіх ра́ньіцко, йак да́ў Бӧ день, йде на робо́ту. Прийшо́ў ід во́дьі там, де они́ брили́ ў ночи́, увідьіў чоловіка ко́ло води́. Звідать сьа то́го чоловіка, куда́ тот пирихіт чи́риз во́ду. Тот йому́ чоловік ўказа́ў мно́го ни́же, йак бра́тьа бри́ли, бо чи́риз во́ду буў путь, но й вӧн ў во́ду пӧшо́ў, пирибри́ў, но шчо сьа ста́ло, йак во́ду нирибри́ў?

Йшоў пила води́ і вӧн ни знаў за сво́йіх бра́тьіў, ош потопи́ли сьа му бра́тьа. Но, на́йде вӧн йинного́ бра́та на зарінку, шчо вода́ ўже ўвирла і вӧн бра́та спо́знаў. І дру́гого бра́та найшо́ў ў водьі́ і спо́знаў то́го дру́гого бра́та: І се мӧй брат. І тогди́ ўвідьіў, шчо му тот пан ро́зум даў: Ге, ни за́дарь йа ў па́на служи́ў за ро́зум, бо йа сво́йім бра́тьам каза́ў, оби́ ў ночи́ ни́кде ни йшли з до́му; де йіх нӧч за́йде, оби́ ночьува́ли! І вӧн тих двох бра́тӧў даў доне́сти ў сило́ і даў йіх іспрьйа́тати ў сильі́, айбо́ вӧн биро́вови ни каза́ў, шчо вӧн брат йіх. За шчо ни каза́ў? Бо буў би биро́ў ў ньо́го проси́ў мно́го гро́ший за тимито́ў — і попо́ви ни каза́ў. Йак йіх погре́бли, пӧшо́ў вӧн собі гет іс пу́шкоў. Прийшо́ў вӧн ў йинну́ дубро́ву, а ў тіў дубро́ві — она́ була́ ве́лика ду́жи — ни видить, ож льуди йо́йкауть: Ни дайти души́ погинути! — а чьу́ти чьу́йи. Чьу́йи вӧн, там ду́жи біда́, йойк ду́жи. Де́ржить вӧн тот ро́зум собі ў голові́ такой: с сеў пу́шкоў оби́сь там йшоў де біда! І почьа́ў го́йкати: Іва́ни, Гри́цьу, Васи́льу! По́йти, бо біда́; ту бйуть льуди́ розбу́йники!

Йак доходи́ў д розбо́йником, с пу́шки стріли́ў. Сьі го розбо́йники ни відьіли, а чьу́ли вили́кий гойк, тай зо страху́ лишили чіпка́рӧў, тай ўтьікли, бо той ни біг д ним с пу́шкоў, а з да́леку го́йкаў. Надо́йшоў тот чоловік с пу́шкоў іт чіпка́рьйом, шчо прода́уть кистеме́ни, за́ушницьі, пирсте́ньі, годинки́, доро́гі ре́чи. Звідать йіх: Шчо туй така́ біда́ була́?

Йой, чоловічи че́сний, хотьіли нас розбо́йники побити туй за гро́шми. Ци ти ото́, чоловічи, с пу́шки стріли́ў тай го́йкаў?

Ой йа, кажи, іс пушки стрільаў тай гойкаў.

Но, ти чоловічи, нас подаруваў животом, шчо нас розбойники ни побили; типерь пой ти з нами, де шчо будеме продавати і с тобоў будеме сьа дылити, лем пой з нами.

Но, вӧн з ними йде; і ўвойшли ў йинно сило і ходьать цылий вечьур, припрошуўуть сьа на нӧч, но нигди йіх ни хотьіли прийати на нӧч. Прийшли ўни до йинной жони, звідауть сьа жони: Ци йи ў вас ґазда?

Ой йи.

Та де вам ґазда йи?

Шчи го ни йи з роботи, дорас прийди.

Ци перша ви жона ў ґазди?

Ой йа, кажи, ўже третьа; дві ўмерли, а йа третьа.

Зачьаў той чоловік звідати: Йак вас ўзьаў ґазда, чи дыіўкоў, чи ўдовицыў? Бо тот чоловік ўсе розум держить ў своіў голові, шчо му тот пан даў, за ото звідайи вӧн оту молоду жӧнчоўку, ци старий ў нейі ґазда.

Она кажи: Старий; чьуйите, ож йа ўже третьа ў нього.

Но, тих шість чіпкарӧў звідауть сьа: Ци приймите нас на нӧч?

Та прийму льуде чесьныі.

Но тому семому чоловіку, шчо з ними йи, ни йи дьака з ними ночьувати, бо йому ўсе тото ў голові, шчо му пан даў розум тот. Кажи вӧн своіім товаришӧм: Ни ночьуйме ми тут, йдьім гет.

Товариші йому кажуть: Та де ўже пӧдеме, коли нас нигде ни хотьать прийати, а туй приймауть.

Вӧн кажи: Пойти гет!

Они го ни слухауть, лем ночьуўуть там. І ота молода жӧнчоўка ўнесла соломи і постилила на земньу і йак фаралловаиы льуде, та ўснули дужи. Тот ни хотьіў семий такой ў хижи спати, пӧшоў вонка і хотьіў позирати, шчо с того буди, шчо му тот пан казаў: де молода жона, а старий ґазда, там ни опставай сьа на нӧч. — І вӧн на двӧр собі льіг на оборӧг, хочи вӧн позирати з'ўтіи, шчо с того буди. Позирать вӧн, а йакись чоловік прийде ў ночи д ньіў — а то пӧп — а йіў було мньа Марійка — і подрапать ў оболок і ўна ўйшла вон. Кажи пӧп: Ци дома ти ґазда?

Ой дома, спить, кажи, на стольі.

А шчи тко ў хижі ў теби йи, спить там на земли?

Та шість льуди подорожних там ў мени ночьуйи. І ўни ў ночи ни йшли до хижі обойи, бо там льуди були і ґазда ў хижи бyў. А тот чоловік слухать з оборога, шчо они говорьйать ў двойи, Марійка с попом. І пӧшли они обойи кратцыі пуд йинну стодолу і тот чоловік йак ўвідьіў

із оборога, злыз помоўчки з оборога ўвідьіти, шчо оні́ будуть робити. Злыз вӧн з оборога, хочи слухати, шчо пӧп буде говорити. Пӧп зньаў с себи загортку і клебан і на-бӧк поклаў; і піпа доўга була на доўгіў попісарі с кітицьами.

Оні́ свойи дыло дылали ўже двойи, а вӧн позираў на тото. Шчо вӧн хочи типерь чинити? Ўтьаг піпу ж жеба й йинну кітичку удрізаў і собі ў жеб поклаў. Тоди досьаг клебан, тай з клебана ўрізаў устроку, тай собі поклаў ў жеб і ото. Досьаг панову загортку, склаў заўчитверо і там ўрізаў такой устроку і ото поклаў у жеб собі. Но, што сьа стало іс того?

Кажи пӧп Марійі: Типерь ти майиш моўть зарізати дыда.

Та йак бих зарізала дыда?

Так заріжиш дыда, бо типерь ў теби шість льуди ночьуйи, та будуть мовити, шчо то льуди зарізали.

І ўна зарізала дыда, ґазду свого. І раныцко вийде на двӧр і йойкайи, риве: Пойти льуди, зарізали ми ґазду! — Так пӧп радиў. — Но, шчо сьа стало?

Прийшоў бироў, льуди с сила, іміли тих льуди і ті льуди почьали казати: Ми ни зарізали і ни чьули тко зарізаў. — Но йім віри ни йи, бо ў них сьвітка ни йи, шчо оні ни зарізали. Но, йім шибиницьу ўсудили, вішати йіх. Но, йіх цимбора ўшитко знайи, айбо йім нич ни кажи. Закопали два стоўпи вон сила вішати йіх. Поза чого йім осудили так скоро право? Бо такойи тоди право було: Йак йидӧн судийа осудиў, так на тӧм сьа такой опстало, ни так гей колі пнесь караўть правами, шчо і за десьать рокӧў ни годин чоловік ўйти іс права і доти пнесь пані право тьагнуть, доки видьать ушиник остатний коло шийі Іванови. Ну, йак ўже знаўть, ож пыішчо тьагнути, бо ни йи нич ў Йівана і тоди право готови ўже. — Прийшоў там гоўгіль вішати тих льуди шісьтьох за того ґазду, шчо зарізала жопа. Но гоўгіль йім синтенцийу прочитаў: Ни ми тьа вішайиме, а й ваші дыла вас вішаўть!

Тоди на остатныіў годині, йак ўже ладили вішати, тоди йіх товариш тот семий покличе: Чи може би мині дві-три слова повісти?

Ой мож.

Ўньаў тогди кітичку ж жеба свого — а там і пӧп прийшоў позирати — приклаў іт поповіў кітици на піпу: Ци можи цесьа кітицьа цейі товариш бити?

Кажуть пані: Можи бити.

Ўйме ж жеба устроку ту, шчо з загортки ўтьаў і прикладе на панову загортку і кажи: Ци ўтті сисе йи?

Ка́жуть сьвіцькі пани́: Ой тото́ у̌тті.

У̌йме тре́тьу остро́ку ж же́ба сво́го і пирикла́де попо́ви на кала́п і ка́жи: Ци мо́жи сисе́ у̌тці бити?

Ка́жуть пани́ сьвіцькі: Та́кой у̌тті йи.

Но, типе́рь йак тото́ йи? Так йи, шчо ни сисьі́ льуди́ зарізали дьіда, шчо йіх хотьа́ть вішати, а жона́ му зарізала?

Йак ти зна́йиш, чоловічи, шчо жона́ му зарізала?

Йа так зна́у, бо й йа там ночьува́у̌, а́йбо йа ни у̌ хи́жи ночьува́у̌, ай во́нка, а тих шісьть льуди́ у̌ хи́жи; та йа сьа нау̌чи́у̌ тот ро́зум у̌ па́на, бо слу́жиу̌им за нього́, обих так ни спау̌ у̌ хи́жи, де молода́ жона́, а стари́й чоловік, та поза́ то́го йа спау̌ во́нка.

Но, та йак ти відьіу̌ ото́?

Йа позира́у̌ на ото́; бо у̌ ме́ни сьвітки сисе́ йи, шчом ука́зувау̌, остро́ки і ки́тицьа; то у̌ ме́ни сьвітки, ци так?

Так. Ну, тко зарізау̌ сьо́йі жони́ ґазду́?

Зарізала сама́.

Тко йі ра́диу̌ на ото́?

Ра́диу̌ йі пӧп на ото, бо пӧп прийшо́у̌ ід ньіу̌, бо она́ посе́стра попо́ва.

Но, йак йі пӧп ра́диу̌?

Звідау̌ йі пӧп: Тко у̌ те́би ночьу́йи? Ночьу́йи у̌ ме́ни шість льуди́. Но, типе́рь ти заріж на йіх мньа, Маріко, ґазду́ собі, тай то нитко ни бу́ди зна́ти, шчо ти зарізала; і у́йди во́нка, тай риви́, ож льу́ди зарізали ґазду́ ми.

Но, то так ти зна́йиш, чоловічи?

Так йа знау. Йа йім сьвідок шісьтьо́м, а мньі́ три остро́ки за сьвітки́.

Но, типе́рь тих пу́стили іс шибиницьі; типе́рь Марійку у̌зьали́ на шибиницьу. Повісили Марійку: А тибе́, па́ни, с хльіба звéржиме; бо́льше ка́ри ни майиме!

Так тот чоловік буу̌ на по́мочи тим чіпка́рьйом, шчо за ро́зум у па́на служи́у̌; і собі буу̌ на по́мочи і льу́дьом тим, бо його́ бу́ли би завісили, йак би дурни́й буу̌.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегької столицї.

Паралелї: Kolberg, Lud. Krakowskie. IV, Ст. 105—106: O trzech przestrogach, danych królowi przez rybę. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic przasnysza. Ч. II. Ст. 62—66: O towarnem subjekcie.

16. Не подумавши не начинай.

Буў йидéн чоловíк іс своӥоў жонóў, тай сьа повороговáли. А ун йуў кáжи: Ти трúмаш фрайірú! Али унá чéсно жúла. І ун забрáў сьа с тóго гньіву́ і пушóў ў світ, тай ў йидну́м вáроши ун сьа найáў до йиднóго склепарьйá слу́жити. Али жи шчи молóдий буў, фáйний чоловíк, ду́жи порьйадóчний буў ў склéпі, йак сьа приўчúў, а склепáрь маў йидну́ дьíўку і йогó зальубуваў, жи прúйми го іт туй дьíўцьі; áли жи вун ни казáў, жи майи жону́, лем жи вун леґíнь. Склепáрь йому́ ўшúтко здаў на ру́ки; ай колú вун йшоў ут своӥі жонú гет, та жонá зостáла уд ньóго тьáшка і мáла двух блисцьýў, хлóпчики обá, і ўна йіх далá учúти до шкóли обидву́х. Йак ужé на ньóго натúс склепáрь женúти сьа і ун глубóко ўже почьáў розду́мувати собí, жи йак то мóжи с тóго бу́ти. І йогó склепáрь научьу́ваў, оби вичирíшньій гньіў на рано утклáсти, ай жибú новóў путьóў ни йти, лем сьа стáроӥі трúмати, ай на нучь ни заходúти, де молодá кочьмáрька; та ун собí тотó трúмаў ўсе на памйáтцьі. Та ун тогдú ут склепарьйá пушóў гет, колú склепáрь ни знаў. Набрáў собí грóший, ку́лько хотьíў і пушóў. Тай почьáў ітú назáд ід дóмови. Тай йшоў чúриз день йиднúм льісом; на вéчьур найшóў дві пу́ты: новá і стáра; тай ду́мать собí: Котрóў, Бóжи, маў йти? Ци стáроў, ци новóў? Лем пуйду новóў! А ў тум льíсьі бу́ла кóрчьма йиднá, а та кóрчьма бу́ла живáньцька. Увуйшóў вун до кóрчьми, а там ни йи нíхто, лем молодá кочьмáрька; Тай прóсить сьа на нучь. Ай унá йому́ кáжи: Ни йи ту про тéби міста, бо ту дру́гі льу́ди прийдуть. — І так вун ўйшоў вон, тай ду́мать собí: Де сьа типéрь дьіу ў ночú? Тай найшóў там мéрьву таку́, тай сьа загрíб до тóйі мéрьви. Прийшлú фурмáньоши, шчо товáр вéзли, тай зайшлú там на нучь. І ўна йіх приньалá на нучь, тотá жúтка. Дóрас прийшлú йийі живáни, шчо йіх перетрúмувала, і так вуйшли вон рáдити сьа — жúтка ж живáнами: – А шчо з нúма будемé чинúти, с тúма фурмáньошама? Тай кáжуть собí: Товáр спрйатайиме, а йім гóлови постúнайиме. — А ўни так сьа близь ньóго рáдьать жи мáло на ньóго ни стáнуть; а вун ву́слухаў, ву́тки онú суть тотú живáни, бо унú ни знáли за ньóго, а вун ву́ньаў нóжички іж жéбньі і удрíзаў йиднóму живанóви іс кипиньа крéплик так, жи тот ни чьуў і сховáў собí і пушóў до тóго вáроша, ўтки бу́ли живáни і озпаймúў до шандáрського капітáна і так дóраз загнáли шандáріў де не шість із ним і він привíў йіх там до тóйі кочьмáрьки і сказáў удмикáти пиўнúцу і ў пиўнúци мнóго льудú побúтих і тот товáр найшлú, шчо тогдú заховáли ў ночú; та ўже жúтку скáпчили, ўже ў рукáх йи, áли ни хóчи повíсти на тих живáнуў, котрí там бу́ли. Али вун

кáжи іти до тóго вáроша і зогнáти таких льуди, шчо на них сьа дáшчо спóдьійи чоловік злóйи і: Йа спóзнау, бо йидномý кáлап на голові буў білий, а дрýгого знак мау. Та дóраз ізогнáли тих льуди вáроських, шчо на них сьа спóдьівали дáшчо злóйи і тот спóзнаў йидного, шчо маў кáлан білий, а дрýгого спóзнаў, бо му удрізаў іс кипиньа вýглик. Приклáли ў йидно, а то йидéн пóстаў. Тому заплатили вапдруўникóви із вáроськойі кáси, а тих нагнáли сидьіти на віки, а майитки йім попрóдали. А ун сьа забрáў, та пушóў домý іт свóйуй жоньі, ўткп буў. Та прийшóў ў ночи пут хижу, та відьіў, жи там двайи молодьі пóпи сидьáть кóло стола тай Бóгу сьа мóльать — ай уна сидьіла кóло них, тай сьа прислýхувала; — тай хотьіў до них стрільати, жи зáбйи йидного і дру-гого і йийі із лавóрвира, бо дýмаў, жи то йийі фрайірóви — а то його синóви пітньі. Ай погáдаў собі, жи: тот вичиріршний гньіў уткладý йа на рáно, та увижу, шчо с тóго бýди. І пушóў до бирóва па нучь; а його ніхто ни спузпаваў ўже, бо вун 20 рóкуў йак з дóму пушóў. І кáжи вун бирóвови: Шчо то ў туй хижи за пóпи сидьать? Хотьіў йим сьа просити там па нучь, там ни сміў. Ай, кáжи йомý биріў, ту йиднá жýпка вýгодовала два хлóпцьі і далá йіх учити, та заýтра йім будé ве-сільа.

Та, кáжи, вун бирóвови, ци муг би йа там пути?

Биріў кáжи: Чому ньіт? лем чéсно! І йа пуйду, бо і минé будýть кликати, бо то сусіди.

Тай прийшли рáно кликати; та йак кликали, тай вун кáжи: А миньі ци мóжна прийти почьýдовати сьа на тотó весільá?

Ай, кáжи йомý, прийдьіть, прийдьіть солóткий і ви.

Та прийшóў вун, та гóстить сьа, йак дрýгі льуди; а ніхто ни знаў, жи то отéць. Тай почьаў просити уд музикáнтуў, жиби му далú заграти. Али дóрас сказáли йомý: Мáло почéкайти, суть ту стáрі гýсльі, шчо наш ґáзда лйшиў, коли десь пушóў до світа; — а то ун сам. — І пушли і ўнéсли му гýсльі, тай почьаў гýсти тай співати:

> Гусéлочки мóйі с кидри зелéнойі,
> Уж двáцьать рóчькуў йак ви положéньі.

Та тóжи ўстаў, та опцьілуваў свóйу жону і свóйі дьіти і так живýть і типерь і шчи ни помéрли. Та дáле ни йи.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 292–294. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст.

198—205: Доброе слово. Т. IV. Ст. 477—480. — Очеркъ литерат. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, А. Пыпина. Ст. 186—187. — Schleicher, Litauische Märchen, Ст. 39—41. — Лѣтописи рус. литер. и древн. Т. I. Ст. 118—119. — L. Gonzenbach. Sicilianische Märchen. T. II. Ст. 133—138: Die Geschichte von den drei guten Rathschlägen. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen a. d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 47. — Lütolf, Sagen, Bräuche u. Legenden. Ст. 85. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 431—434: De omnibus rebus cum consensu et providencia semper agendis. — Plutarch, de garrulitate, 14. — Petr. Alphon. 19, Schmidt, ст. 141; 16, ст. 114, Paris. — Dialog. creaturar. 93. — Vincent. Bellovac. spec. mor. 3, 1, 10, ст. 907. — Bromyard, C, 9, 14 — Specul. exemplor. 5, 97. — Pelbartus, hiemal. 21, L. — Mart. Polon. ex. 8. N. — Arnoldus de Hollandia, 1, 8, 5, 2. — Baldo, 3. — Liber apum, 2, 43, 3. — Lucanor, 48, Quibusque, 50, ст. 460. — Bibl. des romans, col. 1777, ст. 197. — Fuggilozio, 158. — Libro di nov. 18, ст. 41. — Boner, 100; Zürich, 1757, app. 10. — H. Sachs, 1, 4, 383 — Eyering, 2, 51. — Egenolf, 114. — Memel, 1695, ст. 360. — Acerra philolog.. 4. 39. — Abrah. a. S. Cl. Lauberhütt, 1, 259. — Zeitverkürzer, 498. — Schmeller in Haupt's Zeitschrift. 1, 407. — Massmann, Kaiserchr. 3, 741. — Cab. des fées, 16, 258 — XL Veziere, Behrn. ст. 235; Cóntes tures, Petis de la Croix, 1707, 12, ст. 398; Loiseleur, 366; Swan, 2, 411.

17. Робиш, що робиш, усе посмотри на конець.

Ходиў царь по краінах ўчити сьа рóзуму; де прийде, де шчо чьўйи, то собі ў гóлову бирé. Айбо пут тúми рокáми, шчо царь ходиў по краінах, шчо міньістри йогó досудúли? Досудúли йогó міньістри, царь, йак прийди, йогó зарізати. Когó міньістри найалú зарізати цáрьйа? Найалú тáкой цáрьйового бўрьбільа, шчо цáрьйа брúтвать, і далú йомў мнóго грóший, лем обú цáрьйа зарізаў. Но, йак прийде царь домó, то ти пóдéш брúтвати цáрьйа, бо царéви нúтко ни гóдин дóйти, лем ти дóйдéш! Но царь за отú рокú наўчиў сьа рóзум. Даў за дві слóва царь три сто срібéрних йинномý дьідови. Прийшóў царь іт тóму дьідови, вúдить, сидúть дьідо на стóльцú. Царь сьа почьўдоваў на дьіду, шчо дьідо такúй цўравий, рьйандавий дўжи. Но, за шчо сьа почьўдоваў царь на дьіду? За отó сьа почьўдоваў, бо дьідо цўравий дўжи, а столéць пуд ним дорогúй дўжи. Дьідо такúй йак коўдош, шчо хóдить по хúжах, айбо столéць паньськúй пуд ним. Звідать сьа дьідо тот цáрьйа: Шчо ти хóдиш?

Царь кáжи: Йа хóджьу за розўмом.

Но, то йа тобі дам рóзум.

Та йакий ви миньі, дьіду, дасьте розум?

Заплати ми уперед.

Шчо хочити ви дьіду?

Три сто сріберних дай!

Дау царь три сто сріберних дьідови. Но, дьіду, дайти миньі розум!

Йакий ото розум!

Р о б и ш, ш ч о р о б и ш, п о с м о т р и н а к о н е ц ь.

Но і с тим царь пошоу собі. Айбо царь завідау дьіда: Ци больши ни йи розум?

Но, йди собі гет; доста ти того розума, шчом ти дау.

І цареви дужи тото чьудно упало, шчо тото йи. І царь куда йде, усе тото говорить: Робиш, шчо робиш, усе посмотри на конець. Прийшоу домо і так бурбіль паладиу собі бритву, ушитко, йде царьйа бритвати. Йак бурбіль утвориу двері, уступиу до сьвітлицьі цареви, царь йому, бо усе цареви у голові ото було: Р. ш. р. п. н. к. Но царь і сам ни знау йакойи то слово йи. І тот бурбіль нараз упау накольінки і ймиу царьйа цьільувати у ноги, у кольіна, усьагди: Но, істиино вижьу, шчо присьвітлий царь знауть, шчо йа хотьіу з ними. І царь сам ни знау, шчо вон хотьіу, лем поза того слова: Р. ш. р. п. н. к. — бурбіль сьа устрашиу, тай упау ід земли, бо думау, шчо царь знайи, шчо хочи вон чинити. І царь відьіу, ож вон устрашиу сьа, ай ни давау по собі знати, ож вон ни знайи, шчо ладить із ним. Но, кажи, видиш хлопи, устань горі; йа уиперед знау, шчо ти ладиу зо мноу чинити. Но, кажи прауду типерь, бо кидь ни кажиш прауду, так ґраций ни майиш!

І бурбіль видьіу, ож царь знайи і кажи: Мине міньістри навели, такой царьські, на сисе; йак прийідуть присьвітлий царь іс крайіни, тогди бих йа присьвітлого царьйа дорізау.

Но, хлопи, та праудусь ісказау, ци так?

Прауду.

Но, типерь іди тоти міньістри заклич сьуда, котрі тибе найали, бо кидь ни повіш прауду на них, то тибе загубльу.

І вон приклинкау тих міньістроу, бо мусьіу і присьвітлий царь тих на шибиницьу осудили і тому ґраціу дау бурбільови; тому ни усудиу нич. Тоди царь собі подумау: Та ни вадарь йа дау три сто сріберних, бо оти миньі дві слова живот подарували: Робиш, шчо робиш, позирай на конець.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Wisła. T. VIII. Ст. 439—443: Trzy rady.

18. Чудова машина.

Обновиў са йидéн мáйстир у йиднýм вárоши, шчо спрáвиў такý маши́ну, шчо місто попá Слýжбу служи́ла, áйбо місто дьакá, а уни́ дóма на пóстели спáли. Лем принéсли маши́ну т попóви двайи́ и́наши, полóжили кóло пóстелы, ви́ньали з нéйі йиднý бльáху, то йи с тóйі маши́ни йази́к і тóму йази́кови ў пóстели ви́служиў пуп слýжбу. Уднéсли йий до цéркви и́наши, тотý маши́ну: витслужи́ла з дьакóм Слýжбу. На дрýгу нидьі́льу принéсли маши́ну два и́наши до дьакá. Полóжили кóло пóстилы, ви́ньали бльáху: шчо мáйи дьак служи́ти ў цéркві, та витслужи́ў кóло бльáхи. Понéсли и́наши двайи́ до цéркви і витслужи́ла маши́на Слýжбу місто дьакá. Учини́ла са новинá: ни трéба ни попá, ни дьакá, бо будé кóнчити маши́на!

Ўзьаў мáйстир маши́ну, поньýс до тóго на друкáрньу, жéби попози́раў, йакá то маши́на, жéби йий записáў і ви́мальовати даў, то бýде і місто царьйа бéсыдовати. Уви́дыіў новинкáрь сесьý маши́ну і роздýмаў собі, жи кáждий дóходок вели́кий бéре, а вун ныт, коли́ вун до новини́ ўши́ткой мух би мáти óкрем плáци на рук вит царьйа йиднý стýўку дарýнку. Узьали́ маши́ну, понéсли до царьйа.

Закли́кали новинкарьйá, ци чуў і ци ви́дыіў, йак тотá маши́на говори́ть. Ви́ньаў царь кáртку, тотý бльáху іс тóйі маши́ни, наповіў йуй, же ни́дасть нікому бýльшу плáцу, бо ни вистáйи царьйа кáждому даровáти. Царь пушóў с хи́жи, маши́ну ли́шиў па пáна новинкарьйá. Новинкáрь скóро ви́тьах бльáху і повідать бльáсы: Ўшиткі майстри, йак змудріли, та мáуть бýльшу плáцу, а йа, новинкáрь — áни йидéн ґрайцарь ми ни хóчи путступи́ти царь. Побиў би го Бог, тóго скупóго царьйа, жи вун ни пози́рать на мóйі дьі́ти, ўши́ткой вели́ть друковáти. Фрас би го са ўлáпиў.

Полóжиў новинкáрь назáд до маши́ни бльáху, ньай маши́на стойíть мóўчки, заклья дахтó при́йди дрýгий ід маши́ны. Чей го маши́на місто мéни поганьби́ть!

Видé царь мнóго панýў, маши́ну укáзувати. Новинкáрь са скóро зобрáў і витклони́ў, жéби там ни стойáў, коли́ будé царь ганьблéний од маши́ни. Ідé царь із рáдістьоў маши́ну ўказáти, жи ўже бýди лем у пóстели лежáти, а маши́на бýди місто царьйа рóскази давáти. Прийшли́ многі панóви тотó позирáти; прийшóў і царь пéрет панóма прослави́ти са. Ви́ньаў бльáху із маши́ни, почала маши́на бесыдувáти: Пропáў би таки́й царь, бо ун скупи́й, ни уважать на новинкарьйа, жéби подарувáў йиднý стýўку на йогó дьі́ти; бодáй го укльалó, три́маў би го фрас!

Заганьбиў са перет панами царь: Купиў собі біду за велікі гроші. Йак почала біда брехати, ни мож біду по писку ўдарити: ани са ни ганьбить, ани са ни бойіть. Копнуў бим до нейі, чого ньа ганьбила: поламле са, чкода гроший мойіх. Поламльу — дам йий попраўльати; затрачу йа йий гет! Того майстра, шчо йий справиў, завісити дам, ньай са затратить тота вистанова. Чого би двайи машину несли, а пуп би сам дома спочиваў? Ньай остани, тай ньай служить. На машину ньай са ни бізуйи, та дустани коруні.

Та місто тих, шчо буде сам до церкви ходити, пи буде треба двом до церкви машину носити, та достали попи коруні.

Поручила крайіна: сього майстра ўзьали на себи, жи го ни дадуть загубити, бо то, майстир розумний справити годин! Кому тото нипотрібно, ни мусить уд нього купити, шчоби го било і ганьбило. Ньай майстир жийи!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

19. Добре заробив.

Ў йиднум вароши буваў біскуп. Там були у тум вароши йармарки. Прийшли льуди на йармарок богаты, почовали ў касинові. Похворіў з мижи них йиден земньан богатий, даў са сповідати на смирть. Хто пуйди за попом? Плачу му пйатку, бо знаў сам, жи варошом ни мож іти па самуй пуўночи. Пушоў сам тот пан, шчо кавейгаз тримаў, бо чкодоваў слугови дати за курту путь пйатку. Прийшоў — йак коло біскупа, много попуў бувало — і ходить йиден пуп коло біскупського дому у ночи, шпаціруйи, ни хочи му са спати. Хто там йде? звідуйи са пуп от того пана, шчо на вароши кавейгаз тримаў.

Йа пан с кавейгазу. Прийаў йим льудий на нуч, жеби ў ньа переночували. Йиден похворіў з межи тих льудий, з міжи купцуў, йиден земньан.

Шчо вам за то платиў, шчось-ти за мноў прийшли?

Темна нуч була і йи, та платиў пйатку.

Скоро пушоў пуп хворого на смирть сповідати, жеби ни ўмер крем сповіди. Йак го висповідаў, кавейгазник хотьіў загостити попа іс свойийі ласки, ни за гроші, лем задармо. Посідали іт столови, шчо його кавейгаз і тот пуп, до камарастка. Даў кавейгазник попови добройі палинки і напиў са й сам. Зайшоў з пим до фіґльыў. Повідать кавейгазник попови: Ўсагди біда худобному; богаты собі спльать, а худобны ходьать.

Повідать пуп кавейгазникови: Ачей уни худобны?

Табо йа пан, миныі гроший треба; жаловау йим слугу на таку курту путь загнати пйать золотувок заробити.

Повідать пуп: Ни хочи са богатим спати, лем худобним.

Ачей уни, пани, ни богач? попови гварить.

Ци ви кавейгазнику знайите?

Та прауда, повідать кавейгазник, жи йа знау. Ви лем пуп, тасьте прийшли у ночи ту, а ваш біскуп собі спить.

Повідать му пуп: Ни схотыілибисьти са заставити, ци біскуп спить? Йа стаульу дві стууки.

Йа застаульу дві стууки, жи біскуп спить.

Йа вам, повідать пуп кавейгазникови, по пууночи у йиднуй годины, йа вам са застаульу, жи типерь біскуп ни спить.

Повіу кавейгазник: Полоште туй два сто златувок, буду віровати.

Виньау пуп буґільарь з грушми і положиу на стул дві стууки. Но, ци положиу йа свойі гроші на ваш стул? повідать пуп. Закличте собі мудрих світкуу, чужих льудий, купцуу, на свидытелство, котрий гроші утратиме.

Повіу кавейгазник, же вун ни збайи.

Роскапчау пуп свойі шати верхны, виньау золотий ланц, на золотум ланцку хрест золотий: Ізвідуйте са, кавейгазнику, шю йа за йиден, тих чужих льудий.

Присвітчили льуди: Пуп нийиден ни носить золотий ланцок і золотий хрест, йак у день, так у ночи, лем біскуп, бо йи заслужений.

Утратиу кавейгазник за йидну пйатку дві стууки. Ни мух собі спати, зогнала го біда на біскупську дольу. Дорога плаца у ночи кавейгазникови ходити, а шче дорожа попова. Кавейгазник за пйатку, біскуп за дві стууки і за йиден погарь палинки!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

20. Виграв!

Ішоу пан варошом іс напьоу, провадили са попуд боки. Мала паны доугі віґани, шчо на йиден метер іззаду са земльоу тьагали. Рьйаховау собі пан, тот йиден кабат, жи вун за нього стууку дау свойуй пани. Ішоу йиден войімський офіцир швитко варошом коло топі папы на роскас перет капітана, у котруй годины росказ мау дустати, шчоби са ни за-

бавиў. От па́выі дале́ко стоііа́ли ка́бати. Ла́йтнан дуйшо́ў, кунцо́м чі́жмом до ка́бата ўва́диў: Муцни́й хлоп буў, молоди́й — мно́го йуй са то́го ка́бата розодра́ло. Поча́ў на ньо́го пан крича́ти. Ўчу́ли польіца́йти: Ни помо́жи, пан ла́йтнант, жи йдуть на ро́скас пе́рет па́на капіта́на, бо йдуть на ва́роську хи́жу. Йак йім ва́рош-капітан опсу́дить, ци буду́ть ма́ти штроф, а́йбо ньіт.

За́рас прийшла́ тота́ го́дина, у котру́й са маў поста́вити ла́йтнант. Даў го капіта́н гльа́дати, де йи тот ла́йтнант, войа́кома по ва́роши. За́рас са дочу́ли, жи ла́йтнант запре́ний у ва́роськуй хи́жи, шчо роздe̍р ка́бат йиднуй па́ни. Напу́диў са капіта́н за сво́го ла́йтнанта: Йа ту ста́рший над войа́кома, йак до́брий оте́ць нат свойіма дьітьми́. Дьітва́к завини́ть, оте́ць штроф заплати́ть. Заплачу́ й йа за ньо́го! Ни майи го дру́гий кара́ти; йа його́ капіта́н, йа го ма́у штро́фати. Заплачу́ за ньо́го два ти́сьач золоту́вок, бо вун хлоп молоди́й, та його́ чко́да нивинного — ай хоть і ви́нний — у аре́штьі мордова́ти.

Прийшо́ў войімський капіта́н д ва́рош-капіта́нови. Звідуйи са: Де муй ле́йтнант?

У аре́штьі запре́ний! Чом пудра́ў на па́ни ка́бати? Там ви́дьіли льу́ди і йиі пан: По́пуд бо́ки са трі́мали, колі́ ун ка́бати розудра́ў. Шчо ви́нин, тре́ба плати́ти, повіда́ть ва́рош-капітан; крем то́го па́на ни зна́у, шчо йуй ка́бат купова́ў.

Закли́кали па́на й па́ньу: Йаки́й ка́бат дороги́й? Повіў пан: Йинну́ сту́ўку.

Повіў войімський капітан: То ни мно́го, йа заплачу́ за ньо́го, а́ли випусьтте го.

Поло́штe сту́ўку пан капіта́н на сто́лик, та са пу́стить па́на ла́йтнанта.

Поло́жиў капіта́н сту́ўку пе́ред ва́рош-капіта́на, жеби́ увьали́ пан і па́ньі. Одобра́ў пан сво́йі гро́ші. Подьа́коваў ла́йтнант капіта́нови сво́му, шчо го з біди́ ви́міньаў: Че́кай ла́йтнант, ти шчи ни зна́йиш. На муй ро́сказ, за мо́йі гро́ші, ка́бат муй. Доло́ў с па́ньі, ньай ви́тти йде го́ла.

Повіда́ть пан: Хто́би тото́ ’псуди́ў, жеби́ йшла па́ньі го́ла? Ни пу́йди она́ ви́тти го́ла а́ни за два ти́сьач зла́тих.

Добрі́, па́ни, ти мині́ за тот ка́бат два ти́сьач запла́тиш. Будеме́ са бо́рати, котри́йиськме моцньі́йші: Ци тво́йийі па́ньі ка́бат, ци муй ла́йтнант. Ти йи пан сам свуй: Йа капіта́н кральо́ўський. Кить ту го́дину ўтра́чу, на ро́скас са ни поста́ўльу, тверди́й штроф ма́у. Мо́жиш ти ту, па́ни, до ве́чира стойа́ти, дишкурова́ти: за мо́йі гро́ші, муй ла́йтнант. Доло́ў ка́бат з не́йі!

Капіта́н ўла́пиў за гру́ди па́ньу: Роска́пчуй ґо́мбички, муй ла́йтнант!

Повідать пан варош-капітанови: Ци видиш ти, шчо вун робить?

Кидь купиў, слободен свой ўзьати.

Та ун мойу паньу до ганьби заведе!

Ни гурше, йак ти мого лайтнанта. Повідаў ти, жи лайтнант кабат пудраў, а йа шчи за нього стуўку даў. Та де тото пудраний, кить шчи стуўку варт?

Просить пан капітана войімського: Жеби такі добрі були, закльа принесе фрайцімирка други кабати...

Йа ни чекау за свойі гроші ани крок, нигда!

Шчо же жадайите?

Йа ни жадау нич, бо ви, пани, опсудили два тисьач златих свойийі паны ганьбу, шчо пудраў лайтнант кабати. Самі знайпти, жи дорожий лайтнант, йак панин кабат.

Ни було помочі у пана. Положиў два тисьач златих пану капітану, шчо ни браў капітан вид нього розодраний кабат. Дорого го пан купиў, коли буў новий, шчи дорожи, йак пудраний. Жи з войімськима офіцірьйома ни мож собі заходити, бо ўни мауть ўсьаку праўду; уни самі право коньчать, ай у праві служать. Крутьать на свойи, жиби праўда була йіх, доки ни викрутьать.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

21. Покаране зло.

Йиден префесор — больіли го очи, шчо аш хотьіў осьльіпнути. Його жена привела д ньому дохтора, жеби му спомог, вочум. Дохтор повіў, же дужи пйи, та му вочум шкодить; ай ньай ни курить.

Ни муг витримати тот роскас префесор, жеби ни куриў. Пушоў до дохтора, ци би то йому ни лекше було, шчоби з доўгого попісара, іс піпи куриў.

Повідать дохтор: Можете.

Айбо префесора куртьіло і пити: та кидьби таку фльашку дужи доўгу купиў, а до того палинки, та так далеко от себи тримаў і так тогди пиў, таби ни чкодило вочум його.

У нашум крайу йиден префесор із ґаздом право мали. Тото префесор мудрий буў, казаў ґаздови: Ни пушчай свойі вуўци до копицы пуд мойи сіно; дам бичиловати на твойі вуўцы.

Ґазда буў богатий, ни бойаў са слова от префесора, зробиў йому чкоду. Даў префесор сіно обичиловати. Закликаў ґазду того, чийі були вуўцы: Йак майиш дьаку? Ци заплатиш, ци тибе до права давати?

Ни бойу́ са пра́ва, а́ни тибе́, ти світу́уцу! повіу́ ґа́зда префе́сорови.

Пушо́у́ префе́сор на по́нус до соу́ґаби́рова: Колі́ мині́ чко́ду учині́у́, шчи ньа і ви́ганьбиу́! І ви́ньау́ бичелний лист.

Соу́ґаби́роу́ прийа́у́ ра́до тото́ пра́во. Ви́йшли комешійі до вала́лу, би са поста́вили на пра́во ґа́зда і дьак. Ґа́зда тото́ учу́у́, же вун буде́ пра́во ма́ти. Заку́рину́ йиде́н кіма́к пчул, у́зьау́ цалком на пле́чі і поньу́с соу́ґаби́ровови, шчо́би бу́ло його́ пра́во. Соу́ґаби́роу́ зра́доваў са за мед суди́ти добрі́ пра́во ґа́здови, а префе́сорови ни барз на його́ стра́нку.

Прийшлі́ на пра́во обайі́, йак префе́сор, так і ґа́зда. Звідать са соу́ґабіроу́: Котри́й гу́рше винова́тий?

Повідать префе́сор: Опсуди́ли біра́ки, же чко́да мо́йа. Іззіли ми сіно ву́у́цы ґа́зди то́го, шість це́нтуу́ чко́ди ма́у, на шість золоту́вок. Айбо вун мине́ і ганьбиу́; пре́чік йа уче́ний, а ун ныт і йа у́ нього бла́зен за сво́йу пла́цу!

Bibl. Jag

Йак вун тибе́ ганьби́у? звідоваў са соу́ґаби́руу́.

Каза́у́ мині́ пу́дло, уче́ному: Пойи́б ма́тьір сво́йу!

Повіу́ соу́ґаби́роу́: Не велико́й сло́во ру́ськой. На то йи ма́ті, би са з ньоу́ видмагаті! — То повіу́ соу́ґаби́руу́.

Префе́сор подумаў: Шчо глу́пому соу́ґабіровови повісти? Де не слобу́дно соу́ґабіровови вереди́ти? У канцала́рны — попо́ви ко́ло прі́стола — али йидна́ко, жи йа уче́ний: Пойи́б і ти сво́йу ма́тьір, пан соу́ґабіруу́, за мо́йі гро́ші.

Аче́й йа ни твуй бла́зен, бим ти сисе́ енґи́доваў, бо йа соу́ґаби́руу́; пуп ґа́зда у́ це́ркві, а йа у́ канцала́рны.

Йаку́ пра́уду ко́ньчиш, таку́ пра́уду ма́йиш. У́зьау́йись ґа́здови с плеча́, повідать му дьак, важну́ робо́ту. Йак, пан соу́ґаби́руу́, будеме́ ми два́йи іти́ на пра́во?

Запоносова́у́ соу́ґаби́руу́ до пра́ва пе́рше: чому́ його́ ганьби́у́ йиде́нь піве́ць, же у́тра́тну́ шість золоту́вок, а мині́ до ма́ттери пакла́у́, соу́ґаби́ровови!

Прийшло́ пра́во пе́рет фі́йошпа́на, шчо́би повіда́ли пра́уду іс сво́йоу́ скаргоу́. Повіу́ соу́ґаби́руу́: Ун мині́ повіда́у́ у мо́йуй канцила́рны, оби́ йа сво́йу ма́тьір пойибаў.

Пові́ч пра́уду, каза́у́ йому́ фі́йошпа́н, пан соу́ґаби́руу́, шчо ун у те́би глья́даў?

На пра́ві бу́у́.

Йако́й було́ пра́во?

Бичилу́пок. Опшацова́ли сіно, шчо у́ копи́ци пойі́ли ву́у́ці. Ву́у́ці були ґазду́уські, а сіно сього ніуца́; дава́у́ го бичилува́ти на шість золоту́вок.

Одобра́лисьте, па́не, гро́ші, учи́тельу? повідать му фійошпа́н.

Шчи ми каза́ў ґа́зда, бим сво́йу ма́тьір пойнба́ў.

На то соуґабируў присвітчиў, жи так майи бу́ти.

Повіў фійошпа́н: Буде за тото́ три сту́ўки, соуґаби́руў штро́фу плати́ти; ньай го мед ни корти́ть, а́ни лакутки́, ньай повість пра́ўду й сво́йуй ма́ттери. Шчо маў сидьіти ґа́зда, та ньай сиди́ть соуґаби́руў за йиде́н рук, ньай зна́йи, йак пра́во йде.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

22. Дурний дає, мудрий бере.

Два́йи бра́тьа са подьіли́ли, шчо йім зуста́ло по йіх утцьо́ви: пйать коро́ў і чоти́ри во́ли. Повідать моло́тший: Миньі булу́ть три коро́ви. Чого́ ти ста́рший так йись зле ґаздова́ў, шчо ни суть ду́йидному по три?

Повіў ста́рший моло́тшому: Йа поча́ў пе́рши роби́ти йак ти, та миньі прихо́дить тота́ коро́ва, бо йа тим ча́сом собі зароби́ў, за́кльа ти ви́руст.

Повіў моло́тший: Йа тобі ни поинґиду́у, дам тьа до пра́ва. Му́сить бу́ти коро́ва мо́йа.

Пушо́ў ста́рший, найа́ў собі фішка́риша, шчо́би коро́ва його́ бу́ла. Даў фішка́ришови йидну́ дисьа́тку. Прийшо́ў дому́ із ра́дустьоў, жи його́ коро́ва бу́де, бо ун собі пойидна́ў фішка́риша. Брат тото́ у́чуў, моло́тший; пушо́ў і вун пойидна́ти собі фішка́риша. Порайіли льу́ди до́брого фішка́ріша, котри́й зна́йи добрі суди́ти права́. Пойидна́ў то́го, шчо й брат його́: даў йому́ дисьа́тку. Повіў фішка́ріш, же: коро́ва тво́йа; йак при́йдеш на пра́во, прине́сеш ми пйатьдеса́ть золоту́вок; на бізо́ўно му́сить бу́ти коро́ва тво́йа! Прийшо́ў дому́, построкоши́ў са — зроби́ў, шчо ни бо́йіть са о бра́та: — Ни бо́йу тьа са! бу́ди коро́ва мо́йа, бо йа найа́ў фішка́ріша! Прийшли́ комешійі за ни́ма, шчо́би коро́ву на пра́во пригна́ли і по пйадеса́ть золоти́х прине́сли, обідво́м. Привели́ ко́рову до фішка́ріського двора́: йиде́н брат віў, дру́гий гнаў! Закли́каў пан фішка́ріш на служни́цьу сво́йу, на Ма́рьйу: Возьми, Ма́рьчо, коло́тку, замкни́ коро́ву у хльіві. Но, типе́рь по́йме до канцаларньі, чи́йа бу́де коро́ва.

Іду́ть бра́тьа по́зад ньо́го. Прийшо́ў фішка́ріш до канцила́рньі пе́рет соуґабірова, повідать му мадьа́рську бесьіду, би тоти́ два бра́тьа ни розуміли. Шчо фішка́ріш повідать?

Пан фисоуґабіроў! уни́ ма́уть до́ма чоти́ри коро́ви, а йа ни ма́у а́ни йидно́йі. Та миньі типе́рь йи́нну привели́, же́бим йіх з ньоў подьіли́ў.

Пирéтну йий на пул, ни будé корóви, лем мньáсо. Дам дві лáби йинномý, а дві дрýгому, збýдуть са здорóўйа із вáроша домý мньáсо нéсти. Ньай вустáни корóва минь! Так йіх прóшу, йак пáна фисоўґабірова, свóйого камирáта.

Мóжете, брáти, вустáти. Ни такі ўни богачі, йак ти. Ўни тобі лем тутý привели, шчо йім са нильубила.

Прóшу тьа, брáти, присýть ми грóші, бо йа йім росказáў принéсти. Знáу добрі, жи принéсли, лем ти роскáш утдатú по пйатьдесáть золотý-вок йидéн а йидéн. — Типерь повічте пан великомóжний фисоўґабіроў, котрóго корóва бýде? Ци стáршого, ци молóтшого?

Соўґабіроў повіў рýським йазиком: По кýлько дóма мáйпте?

Ішчи чотúри: йиднóму два, стáршому і молóтшому два. І по два вóли, лем са на туй корóві вáдимé.

Охáпте корóву туй у пáна фішкáріша, ни будетé са на пьуй бúти, áни вáдити. Будетé дóбрі брáтьа.

Ой ми ни епґидýйиме свóйу корóву.

Ачéй йа вам корóву ни пирéтну, бо йа йий ни ожпýльу, а внáу добрі, жи ви двайи йиднý корóву ни понéсете, кидь вам перерубáу, бóбисьти са здорóульа збúли! повіў соўґабіроў двом Руснáкум. Но, типерька готóвой прáво. Полóж, Васúльу, пйатьдисáть золотýвок, кидь хóчиш, ту на стóлик і ти Андрійу!

Соўґабіруў даў грóші фішкáрішови ўшúтькі. Руснáки са ўгрумúли: За шчо ми тýлько грóший полóжили фішкáрішови?

Фішкáріш са погньíваў, на Руснáкуў скричáў: Ачéй мóйа пáньі ни Рýська зальýштана хóдиць кóло крáви. Йа мýшу собі найатú служнúцу за пйадесáть золотýвок, дозирáти корóву.

Повідать Васúль: А йа за шчо другий?

— Ачéй йа ни боднáрь пуд корóву зробúти дýйник, корóву дойíти, вит стольарьйá столéць купúти! Зійшлó прáво от царьйá з Будапéшту, от кірáльа і готóвой прáво!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

23. Піп і владика.

Та буў ў йинного ґаздú син ў Вирхóвиньі; та даў йогó во шкóлу, рад буў йогó на попá ўўчити. Та йак буў ў шкóльі, та там ни дýжи сьа ўчиў, ай ходúў так. А отéць ходúў ўсе до ўладúки, та просúў, обú з ньóго буў пóп. І ладúка казáў: Найби буў, кобú хотьíў учúти сьа.

І ово̂н добўў сво̂йіх там лыт во шко́лы і ни мо̂г до̂ўчи́ти. Айбо оте́ць му бўў вили́кий ґазда́, та плати́ў мно́го ладйцы і тим профе́сорім, оби́ ун ўйшоў на попа́. І йак дуйшли́ роки́, зайшло́ так дыло, ож ўйшоў на попа́. І пушо́ў і бўў ко́ло отцьа́; фа́ри йому́ ни придыльа́ли ско́ро і во̂н пак ходи́ў му просйти фа́ру, оте́ць му. І придыли́ли му таку́ пусту́ фа́ру, де ни́кто ни заходи́ў. Там ово̂н попова́ў. Тай кортыло лади́ку зна́ти ў йаки́йсь чьас, йак ово̂н попу́йи. Лади́ка прийшо́ў пут це́ркву, та іми́ў слу́хати. І дали́ му зна́ти церко̂ўники́ ци дьаки́, ож йи лади́ка. Тогди́ во̂н утпра́ўльать, та ка́жи: Сто коблы́ў пшени́цы буду́ ма́ти, та 50 буде́ мипы́, а 50 буде́ лади́цы! Лади́ка тото́ ўслухаў і так йому́ одвіти́ў: Мани́, си́нку, мани́, йак йись до тепе́рь ману́ў; утпра́ўльай да́льше. — Тай там до сме́рти бўў за попа́, тай ни ру́шнў го ни́тко.

Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка, в Солочинї, Берегської столицї.

24. Як жид Русина правотив.

Бўў йиде́н ґазда́, фурма́н. Ходи́ў ўсе по пу́тьох, от сво̂його до́му на два мілы зе́млы і спо́знаў са в йидну́м до́брим качмарьйо́м. Хоть маў гро́ші, а́бо й ныт, а ун йому́ ўсе даў йісти і пи́ти. Бу́ли собі до́брі льу́ди. Ішоў раз, росказа́ў собі дві йайца звари́ти, тот фурма́н, ў сво̂його до́брого побрати́ма, у жи́да. Не плати́ў тоти́ йайца, опста́ў до̂ўжен чоти́ри ґрайцари. Прийшо́ў дому́; та му приўнува́ло ходи́ти по пути́; прода́ў ко́ны гет: Ніґда ни спочи́ну, лем ўсе по пу́тьах хо́джу! Ни маў ко́ний за ву́сьим ро́куў. У ву́сьим ро́куў купи́ў собі шу́мны два ко́ны і коч, буде́ фійакри́ти. Узьа́ў собі ве́сти двох пану́ў на шість міль зе́млы за два́цать золоту́вок. Ду́жи дорога́ фурма́нка би́ла; бога́ты пано́ви ни жа́лували му плати́ти, бо шу́мны ко́ны маў і коч. Прийшли́ до побрати́ма, до жи́да. Привіта́ў го жит. Звідуйи са: Чи́йі ко́ны? Повідать му Ру́син, жиду́ўський побрати́м: Ко́ны й коч, то хва́ла Бо́у, ўши́ткой мой. А до́ма-сь ци бога́тий? Ма́у до́брой по́ли, шу́мны дві хи́жи і шчо ми тре́ба ў ґазду́ўстві; ўши́ткой ма́у. Ми бу́ли, повідать му жид, до́брі побратимо́ви, а́йбо ти миньі ўчини́ў чко́ду; ўже ву́сьим ро́куў йа тобі зва-ри́ў дві йайца, а ти ни заплати́ў; кидь бўў-йим тогди́ поло́жиў пут ку́рку, та бўў-йим маў два ку́ри; ни рьйахуў ти до́рого, йак побрати́мови, лем по 40 ґрайцаруў йидну́; то лем на йиде́н рук. Сам зна́йиш, побрати́ми, жи до ро́ка — то ни мно́го. Йидна́ ку́рка знесе три́цать йайниць; ци пра́ўда? Пра́ўда, пові́ў йому́ Ру́син. А йа тобі ни рьйахуў до́рого за два ро́ки: шісьдеса́ть і два кури́й, ка́жда ку́рка по штири́тцать ґрайцаруў.

Йа собі порьйаховаў, кулько того можи бути за вусьим рокуў ў мени, курий, та мі вийшло ўшиткоиі суми на йиден мільийон. Заплать ми, по братими, бо тьа доўше ни ждаў.

Побратим са напудиў. Тьікаў до води скочити, жи тулько собі зафурманиў с пудлима куньма, шчо са ўшиткого збуў; а йак са радуйи добрим, Бог му даў — та тото ўже жид бере.

Отповіў му жид: Кидь ни хочиш чесно оддати хижу і коньі, с хижи са вибрати, дьіти свойі, найму на тьа фіскаріша; такой іду, за йидну дисьатку.

Фіскаріш са ўзьаў до права. Росказаў коньі до права ў алашу заперти. Худобний са напудиў: Ньай роблььать з дьітьми, шчо хотьать!

Сам са йде повісити.

Зустрітиў го циґан чорного, засмученого дужи. І го са звідуйи: Шчо вам йи? Ви ў йакумось страху!

Ун іж жальу ни можи повісти. Ледво йому отповіў: Черeз дві йайца, та-м са коний і коча і ґаздуўства збуў; типерь са йду повісити.

Звідуйи са циґан: Коли було тото право?

Шчи ни було, али ўже коньі засиквистованьі.

Йак Буг дасть, так буди! повіў йому циґан. Вислухайте право; аш так будеме знати, ци пропадуть ваші коньі; бо ваш чорт пудбурнў, та са радуйи, жи пре дві йайца ви са усмертите.

Тадь бо жид найаў фішкаріша.

Та наймітe й ви!

Та за шчо? Ўйузим двух пануў; маў-им дустати двацать волотувок. Коньі засиквистовали, панови собі фурмана другого найали і пушли.

А йа буду ваш фішкариш; дайти миньі десать ґрайцаруў. Верньіте са на право. Повічте коло фисоўґабірова, жи: Йа ўже найаў фішкаріша на того жида.

Скоро жидуўський фішкариш виступиў перет соўґабірова і почаў кури рьйаховати, кулько много за вусьим рокуў бууби жид нагодуваў. Хочи соўґабіроў знати, де фурмануў фішкариш: Ўшитькі панови ту? Котрий то йи того фішкариш, жи ми ту ўшитькі, а ун собі шчи йидного найаў. Покличте на тото право свойого фішкаріша.

Пушоў кликати. Ни ўвойшли разом.

Но, де йи фішкаріш?

Забавиў са дома, бо пильну роботу маў.

Увойде циґан. Звідууть са панови: Чого-сьти прийшли?

Йа фішкаріш сього чесного ґазди.

Ӱши́тькі пано́ви посмі́йали са, чей ци́ґан ша́лений. Покортьі́ло соӱґабі́ро́ва циґа́ньські фі́ґльі: Йакі́сь пі́сма браӱ, коли́сь йшоӱ до канцала́рньі, шчось са заба́виӱ, жись ни прийшо́ӱ тогди́, коли́ й ми?

Бо йа ходи́ӱ до лози́нья позира́ти ле́нчу, шчом посьі́йаӱ йиде́н горне́ць ле́нчі варе́нойі.

Та ци посходи́ла, ци́ґани?

Ой ньіт.

Та де ти ви́дьіӱ ци́ґани, жиби́ варе́на ле́нча ізуйшла́?

А уни́, пан великомо́жний фисоӱґабі́роӱ, де уни́ ви́дьіли або́ чу́ли, жиби́ із двох варе́них йайи́ц да́хто ту́лько кури́й нагодува́ӱ? Типерь ву́сьим ро́куӱ маӱ жид ви́но і па́линку і слугу́ і ґазду́ӱство: за ву́сьим ро́куӱ пи ґаздува́ӱ нич, лем за дві йайця на йиде́н мільйо́н? Ку́лько би то тре́ба хльі́ба на мільйо́н кури́й на ву́сьим ро́куӱ. Його́ фішка́ріш рьйаху́йи, а хльіб ньіт!

Пра́ӱду ма́йиш, ци́ґан. Опсуди́ӱ соӱґабі́роӱ тото́ пра́во, жеби́ фурма́н заплати́ӱ жи́дови чоти́ри ґра́йцари за тоти́ дві йайця, а за га́ньбу, жеби́ поло́жиӱ два́цать банько́вок; чого́ му спер ко́ньі і коч і фурма́нку?

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

25. Як прийшов богач на біду.

Буӱ у йидну́м вала́льі йиде́н ґа́зда за біро́ва. Ни маӱ си́на, лем йидно́го. І ӱ сусі́ди такий буӱ ісста́рьйа, йак біру́ӱський і у качмарьйа́, шчо бу́ли вало́ӱшньі тот рук у катуни́ йти, за войа́куӱ. Прийшо́ӱ ро́сказ до биро́ва, жиби́ доста́виӱ войака́ йидно́го: ци сво́його си́на, ци сусі́дового, а́йбо качмарьйо́вого, а́йбо мі́сто них трьйох ньай зверб́уӱть за гро́ші йидно́го. Повідать біру́ӱ т сусі́ди: Ізло́жме гро́ші, три сто золо́тих, найміме войака́ мі́сто на́ших синуӱ! Ізложи́ли три сто зла́тих, звербува́ли войака́. Отпрова́диӱ біру́ӱ до войа́куӱ вербу́нкоша і вдаӱ са. Похвали́ли го пано́ви воймі́ські: Файногось хло́па нам привіӱ! Навирнуӱ са біру́ӱ до сво́його до́му, зайшо́ӱ до ко́рчми. Повідать качма́рь: Йак там, Міку́ли?

Та добрі́, хва́ла Бо́гу.

Ско́ро жид даӱ йиде́н жи́длык па́линки ва́дарь біро́вови. Біру́ӱ узьа́ӱ туту́ па́линку, поклони́ӱ на сусьі́ду бли́жнього, с котри́м у йидно бува́ли, шчо і ӱ то́го сусі́ди таки́й син буӱ, йак біру́ӱський. Біру́ӱ поклони́ӱ па́линку до сусі́ди, а сам попи́ӱ. Сусі́да са на тум погньі́ваӱ: Чого́ з нього́ бла́зна ӱчини́ӱ?

До ньо́го кланьа́ў, а сам ви́пиў.

Ўзьаў сусі́да Дзвона́рчик жи́длыік па́линки, поклони́ў на біро́ва: Дай Бо́жи здоро́ўйа, сусі́де Міку́ло! І сам ви́піў.

Біру́ў са погныіваў, чому́ вун з ньо́го сміх учини́ў: Вун му си́на од войа́куў заступи́ў, а ун жи́длыік па́линки ўзьаў, та на ме́ни поклони́ў, а миныі сапова́ў дати́. Погныіваў са біру́ў, ўзьаў собі́ па́лицу ў ру́ки, сусі́ду Дзвона́рчика, аче́й собі́ з ним за́йде, та го буде́ би́ти. Айбо сусі́да Дзвона́рчик ни гва́рнў біро́вови пу́дло; ни мух са біру́ў за да́рмо до сусі́ди імі́ти, сусі́ду би́ти: Іду́ с ко́рчми гет, ста́ну собі́ ко́ло пло́та, йак буде́ йти Дзвона́рчик, та го ўда́рьйу па́лицеў че́рез го́лову.

Сусі́да ўже тот фі́ґиль знаў, ни йшоў дому́ с ко́рчми сам, з многи́ма льудьми́. Йшли льу́ди на пе́ред і позза́ду, а Дзвона́рчик ў середи́ныі. Увидыіў тото́ біру́ў: Ни ла́дно го би́ти; чека́й, йа му ни́ еґидуў, хоть би го чорт браў. Ки' буў йа тото́ знаў, та йа буў його си́на за войака́ даў. Ун тепе́рь му́дрий, йа́кйим му си́на вуд войа́куў заступи́ў.

Не могли́ са би́ти, обайи́ бу́ли му́дрі, аж до лыіта. Вози́ли сіно с по́льа обайи́. Йак притьа́х сіно Дзвона́рчик, ви́пустиў во́ли до свойи́йі ки́рти. Загна́ў ід ним дыіўча, шчо́би во́ли дыіўча дозира́ло. Дзвона́рчик з во́за сіно зміту́ваў. Тумча́сом вун ско́чиў че́рес плут до біру́ўськойі ки́рти. Біру́ў увидыіў, ўзьаў пу́шку, вола́ ў тиньґири́цыі застрілиў, же́би вун вола́ ни маў: Ни буде́ш са зо мноў носи́ти; ў те́би два, а ў ме́ни чоти́ри; о́бись знаў, шчо то біру́ў!

Мудри́й Дзвона́рчик даў вола́ пошацова́ти із дру́гого сила́ біро́вама. Спра́виў собі́ пісмо — то буў вели́кий вул — зада́ў до со́ўґабіро́ва біро́ва на пра́во, же́би му вола́ заплати́ў. Упу́диў са біру́ў, пушо́ў са до попа́ ра́дити, ци́би му ў тум дыілыі пуп ни спуму́г.

Дай ми два́цать ове́ць, ни буй са то́го пра́ва! Шчось заби́ў у свойу́м, то пропа́ло.

На дру́гий день біру́ў даў попо́ви ўши́ткі свойі́ вуўцыі, бо лем два́цать маў. Пушо́ў біру́ў до лыісного па́па, ци́би го пора́диў, котри́й пра́во утра́тить: ци вун, шчо вола́ заби́ў, ци тот, шчо його́ вул.

Повіў йому́ фо́штир, же: Буду́ ти ў по́мочи, ни буде́ш йому́ вола́ плати́ти, кидь даш миныі два.

Ни збаў, па́ни; ра́дни йім два, йак йому́ йидно́го, оби вун знаў, шчо то біру́ў.

Прийшло́ пра́во, одру́к са пуп, жи вун му ни помучни́к; ун ни видыіў, йак там було́.

Кли́чи фо́штира. Повідать фо́штир: Бу́убим ти ў по́мочи, кидь бу́убись ньа закли́каў, коли́сь вола́ биў!

Прийшли́ на пра́во Дзвона́рчик із біро́вом. Опсуди́ли, же́би заплати́ў за йидно́го вола́ два, за рук сидьіти, на кральо́ўську ка́су два́цать злату́вок платити, бо біро́вови ни слобу́дно у вала́льі бе́зрьйад роби́ти.

Прийшли́ дому́, одда́ў біру́ў во́ли сусі́дови свойому, ни 'стало му нич, лем два коро́ви. Тре́ба йти сидьіти: пома́лу буду́ть йісти дава́ти. Прода́м коро́ву, во́зму гро́ші с собо́ў, аче́й би з го́лодум ни у́мер.

Даў Бог зиму́, тре́ба у войа́ки дати́ од вала́лу йидно́го войака́. Імили, зйаза́ли біру́уського си́на, Лисьньака́. Ма́ти похворі́ла, жиди́ коро́ву за доўг ўзьали́; хто йуй пода́ў во́ди про Бо́га, с хи́жи браў ми́ску, ло́шку за тото́. Хто са йий ни бойа́ў, ўзьа́ў с комо́ри ла́ду, лем ньай уна́ ни ви́дьіла, і горду́ў бо вуп буў пу́длий біру́ў: Типе́рька го ни сану́йме, так му тре́ба.

Отсидьіў за рук ў рамга́зьі запре́ний, іде́ дому́. Ганьби́ть са, же на ньум чо́рной ша́тьа: Йа го ви́перу на на́шум хо́тарі у малу́м по́точку! Зболью́к са до го́ла, ви́праў ша́тьа свойи, пові́шаў на льіскового ко́рча, сам собі́ льух на зе́мльу. Прийшо́ў на ньо́го сон, поча́ў біру́ў спа́ти го́лий. Пасти́рь там заверта́ў ма́ргу, уви́дьіў ша́тьа на ко́рчи: Хва́ла тебі́ Бо́жи, ни ма́у шчо ўбува́ти, а ма́ргу би заверта́ти; хо́тьби ша́тьа на воро́шки, та го буду́ бра́ги. І біжи́ть, заве́ртать ма́ргу: Гоў, на! Біру́ў учу́ў, не маў колі́ ша́тьа свой хо́пити, бо са ду́же заганьби́ў, же лони́й біру́ў буў, а типе́рька го́лий лежа́ў у малу́м по́точку! Узьа́ў пасти́рь ша́тьа на уну́чки. Жу́рить са біру́ў, йак го́лому дому́ прийти. Льух спа́ти наза́д го́лий. До́ўго са жури́ў, ни мух заспа́ти; ду́маў ду́мки, шчо чини́ти. Доду́маў собі́ йидну́: Найду во́гниско, де кла́ли 'ге́нь; нато́ўчу ву́гльа, ульльіу до то́го во́ди, та са нама́шчу. Бу́ду забабра́ний, буду́ть ду́мати, же йа дьа́бол. Прийду дому́; че́льадь утече́ с хи́жи, же прийшо́ў дьа́бол. Йа поглька́дау ша́тьа тим ча́сом і ўболочу́ са, уми́у са, ни буду́ть зна́ти, жи то йа.

Спра́виў собі́ ву́гльа, намасти́ў са бри́тко, льух собі́ спа́ти та́мой на́-поли у малу́м по́точку. Прийшло́ му на сон, же його́ жона́ зна́пи, же ун йде дому́ і стьала́ ку́рку і вари́ть про ґа́зду і рі́заньцьі до по́лпуки. Пробуди́ў са на ве́чур: Хва́ла Бо́гу, шчо у́же ве́чур, та йду дому́, чей ми жона́ дасть йісти і ша́тьа! Біжи́ть го́лий хо́тарьйом дому́. Прийде до хи́ш: Його́ жона́ у́мерла, там йпй Дзвона́рчик, сусі́да, с свойім дьіу́чатьом іс свойоу жоно́ў у кори́тьі ми́пи. Ун убі́г го́лий йак дьа́бол. Напу́дило са дьіу́ча і жона́ Дзвона́рчикова. Ун, Дзвона́рчик, гва́рить: Ни бу́йте са, си́ну муй, коли йа ту, бо то ни чорт, то наш сусі́да, Лишна́к Мікула. — Йидно́ йме́по ма́ли, йак вуп і його́ син. — Іди́ си́ну дому́, прине́сь ша́тьа сусі́дови!

Принесло му дьіу́ча: Уми́й са, сусі́до, чко́да ша́тьа закали́ти. Пушло́ ти ца́лком спо́лудне!

Упамньатаў са біруў, же му са пудло водить: Сусідо, де муй син?

От февруара пушоў ў катуні.

Зайойкаў дужи: Ни сина, ни волуў, ани короў, ани ўвець. Шчо типерь робити? За шчо жону поховати? Ни йи нічого на погріб, ни попови, ани дьакови, ани на палинку качмарьйови, ани тим льудьом, шчо будуть жону нести, або на возьі вести. Не купийуби дахто муй стул йаворовий, сусідо? Ачей би стойаў йидну пйатку, йак худобно поховати жону.

Йа сам возьму, сусідо, твуй стул, али лем ў застаўку, йак ми вернеш гроші.

Возьми собі стул! Просить дольу і сиренчу сусідови.

Дзвонарчик жону ўмиў і прикриў, даў йуй труну зробити, даў пйатку, жеби йийі поховати. За три золотуўки жону поховаў, а два золотуўки охабиў про гробаруў і про каждого на палинку. Даў сусіда хльіба за палинкоў льудьом закусити.

Жону поховали: Нич ми ни зустало. Шчо жи ўчиньу? Збиў ньа сусіда ґаздуўства, Дзвонарчик, а йа го типерь запальу! Здогадаў са о три ґрайцарі, жи шчи йіх майи. Попросиў од жида палинки за два ґрайцарі, а за ґрейцарь шваблику ў, сусіду спалити, а сам у світ пуйти. Іде за путьоў пйаний, за тим пішником, кади й даўно ходиў, право пут свойу хижу. Та йа ўже, повідать, ту. Вихопиў шваблик і стріху запалиў. Тогди ў поли ўтьік. Позирать са здалику, йак сусіда горить. Вид огньа са видно. Вун хижи рахуйи, чийа хижа горить: лосна мойа! Так іду ў світ. Ни верну са ніґда. Ўже не йи нічого, лем гола земльа, а йа старий, та йду по жобраньу.

За пйать рокуў ходиў по світьі іж жобраком. Прийшоў на отпуст до Поўчі[1]): Хочу ўвидьіти, ци красньі там ў церкві. — Дуже го льуди стисли, шчо хотьіў ўмерти. За пйать рокуў ниґда са Богу ни молиў, по жобраньу ходиў. Чого би са молиў Богу, кидь му Бог так даў, збиў го ґаздуўства!

Іс церкви ў Поўчі винесли го льуди на двур на собі, шчо ни йшоў земльоў. Прийшло му на розум, йака добра боська сила. Ідуть льуди, іду й йа до свойого крайу: Ньай шчи раз увиджу свой місто, де йа ґаздуваў.

Прийшоў до свого валалу і на свой місто, позирать са с пути, шчо за хижа мурована: ци ту жит, ци ту бивать пап? Вибігне молода нивіста з мурованойі хижи. Увідьіла жобрака, біжить до хльіва повідати ґаздови: Мікуле, Мікуле, ту твуй ньанько.

Шчо ти гвариш?

---

[1]) Мария-Повч, відпустове місце, де сходять ся люди з цілої Уг. Руси.

Поть позирати, стоііть на пути.

Пуйшоу син на путь ід ньанькови, імиу го за руку: Чого на пути стоііте, та миньі робите ганьбу? Йа ваш син; уже пйать рокуу йак ґаздуу; усьагдим са за вас звідуваў, нигдам ниґде за вас ни чуу, ци ви жийите, абосьте умерли. Пойте до хижи.

Та шчо за нивіста, сине муй, сись, шчо пут хижоу?

То йи мойа жона.

Од когось са оженииу?

Од Дзвонарчика.

А Божи, вутпусть ми тьашкий гріх. Йа його хотьіу спалити, а йа спалиу себе. Згоріло мой дерево, а вун ми збудуваў муровану!

Зустаў тамой до смерти.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинськоі столиці.

26. Як царівна зійшла на біду, та знов панию стала.

Буу царь та маў сина. А син му сьа хотьіу жинити; та найаў двох мальаріу, та загнаў у сьвіт, оби умальували де йака красна чельадь йи, бо ни мӧг собі пару прибрати, красу. Та йиден мальльарь пушоу пуд другого царьйа. А тот царь маў таку прінцезну, шчо у день ни ходила, лем у ночи, бо дужи красна була. Тот мальльарь увідьіу, та умальуваў йі і приньіс прінцови письмо тото, оби відьіу, йака красна. А прінц тогди йому казаў: Мальуй мине, та май паскунного мальуй ньа, та пӧдеш йі сватати за мени.

Пушоу мальльарь сватати; она увідьіла, йакий овӧн красний, та утписала му так: Ішчи би му ни дала топанки поутирати, а ни за ґазду би буу.

Привіз мальльарь письмо прінцови. Прінц прочитаў, ож ни достойний і топанки поутирати, ни за ґазду бути, тогди купиу собі бритви, узьаў собі гроші, перстиньі красньі скупиу і пушоу пут того царьйа і просиу собі службу. Царь го зьвідаў, йакий ремесельник овӧн. А вӧн сказаў, ож барбір, стричи знайи, бритвати... І царь його прийаў у службу за барбіра. Йак у вичері йшоу ут царьйа, а тойі прінцезни собойанка увідьіла перстинь у нього, тай кажи: Продай миньі.

А вӧн кажи: Йа ни продам.

Тай но йак, кажи, даш?

Так, кидь будиш спати зо мноу.

І она́ сьа прийала́. І ові́н даў йі пе́рстинь. Спаў із неў, а́йбо йі ни чини́ў нич, так гі з ма́моў спаў. Уві́дьіла принце́зна ў то́йі собо-йанки пе́рстинь. Ка́жи: Тко тобі́ даў тото́?

Ка́жи: Даў ми барбі́р.

Та за шчо ти даў?

Спа́лам із ним.

Шчо ти казаў ў почи́?

Ничь. Присьа́гла, ож йі ничь ни каза́ў.

Закли́кала ў виче́рі прінце́зна барбільа́: Прода́й ми пе́рстинь.

А барбі́ль ка́жи: Йа ни прода́м, бо йа ни жид.

Ка́жи: Йа ти дам пйать дука́тоў за пе́рстинь.

А барбі́ль ўньаў жме́ньу дука́тоў, та ўказа́ў йі.

Айно йак даш? ка́жи.

Так, йак бу́дете зо мноў спа́ти.

І ўни спа́ли і ма́ли дьі́ло ме́жи собо́ў. І прінце́зна зайшла́ ут того́ барбільа́.

Пуйшо́ў йі́йі присьві́тлий оте́ць по орса́ґах, а она́ барбільа́ закли́кала: Шчо бу́ди, ка́жи, в на́ми? Мо́йа буде́ смерть і тво́йа, ка́жи барбірьйо́ви, бо йа, ка́жи, 'пста́ла гру́ба ут то́йі но́чи. Та найми́ віз, та йдеме́ ў твой край.

Найа́ли віс собі́ і сьіли на віз і увойшли́ ў його́ край. І увойшли́ ў кавельга́з го́стити сьа. А він тогди́ пушо́ў, та фурма́ньошови ўплатиў, гет оби́ йшоў домі́, а гро́ші ў ка́су покла́ў ў царську́, шчо она́ ма́ла. Тогди́ она́ ка́жи: Иди́ лем, та ўвидь фурма́ньоша.

Ові́н прийшо́ў, ка́жи: Ни йи його́.

Ка́жи: Шчо бу́дими роби́ти? Там гро́ші бу́ли, а, ка́жи, ў ме́ни ни йи гро́ший ни́кус, а ми ту йі́ли, пи́ли; чим ми заплатиме́?

Ові́н ка́жи: Ту таки́й звича́й: Ко йість, пйи, а ни плати́ть, та буде́ сидьі́ти ў решту́.

Тот тогди́ тракти́рник ка́жи: Платьі́ть.

Та ми ни ма́йиме чим.

Та бу́дете ў решту́ сидьі́ти за годи́ну.

Тогди́ заперли царського́ си́на і царську́ дьі́ўку ў решт. І там она́ тве́рдо пла́че і ру́ки ла́мле, шчо за неў пани́ шальі́ли, дурі́ли, а она́ на ото́ прийшла́, шчо ў решту́ сиди́ть!

Ўпустили йіх вон і они́ йдуть пі́ші. Раз він на ньу глиппе, она́ ўбу́та йи. Та, ка́жи, долы́ стьагни́ топа́нки, та бо́са йди, бо йак тоти́ пі́рвеш, дру́гих ни бу́ди! І ўйшли вон ва́роша. Тве́рдо она́ пла́чи, ож бо́са. А там сто́йіть чолові́к худо́бний с сомара́ми. Тогди́ тот прінц ка́жи: Шчо ти, чолові́чи, с тим ро́биш?

Та йа таки́х буду́ ве́сти, шчо ни ма́уть чим плати́ти.

Ну, та вези́ нас.

Прінц сыі̆у на сомарьйа́ і прінце́зна і тогди́ сьа ве́зли. І прийшли́ ў йиде́н ва́рош. Тогди́ ка́жи прінц: Зна́йиш ти шчо?

А она́ ка́жи: Шчо?

Заарендý̆у йа ко́ршму туй, а ти буде́ш па́ленку продава́ти.

Она́ ка́жи: Буду́.

Ово́н заарендува́ў ко́ршму і она́ ста́ла коршма́рка. І вӧн дарува́ў катý̆н гро́шма, оби там йшли пи́ти. Йому́ пара́да, а ўна па́ленку прода́йи.

Прийшо́ў вӧн ў вичері, та звідать сьа, йак сьа виде́, ци добрі? А ўна ка́жи: Ду́же добрі, бо, ка́жи, піньа́зыі̆у ма́у до́ста ўже.

А вӧн дру́гий день даў катý́ньім росказ, оби́ там йшли пи́ли, а ўльльали ўши́тко, лем оби́ йійі ни ки́вали. І катý́ни ўребрували ўши́тко, вино́, па́ленку. Йак вӧн прийшо́ў у вичері, ка́жи: Йак ту йи?

Но, ка́жи, тыка́йме, бо йа ниплати́ў ничь, йа лем так бра́ў, на-бор.

Тогди́ забра́ли сьа, утыка́уть ў ве́чір. Раз вӧн попози́рать, а она́ ўбýта: Стьагни́, ка́жи, та йди бо́са, бо по́рвеш, та дру́гих ни буди.

Ўйшли вон ва́роша, а чоловік стойіть іс фýроў, та ў фýрі кӧнь, та вӧл. Ка́жи: Шчо ти, чоловічи, туй стойіш?

Йа, ка́жи, таки́й шчо бу́ду тако́го ве́сти, шчо ни ма́йи чим плати́ти.

Они́ сьіли на вӧз і визу́ть сьа. І ўна тве́рдо ру́ки ла́мле і пла́чи і ка́жи: Бо́жи, мӧй Бо́жи! ў день йим во́нка ни ходи́ла, бо тве́рдо ньа пани́ льуби́ли, а типе́рь на кони́, та на волы́ сьа визу́.

Прийшли́ ў дру́гий ва́рош. Ка́жи вӧн йі́ў: Ци зна́йиш шчо? Ци буде́ш ти го́ньцы продава́ти?

Она́ ка́жи: Буду́.

І вӧн накупи́ў го́ньцыі̆у мно́го і спра́вну ша́тро, дарова́ў ва́рош гро́шми, оби́ ў не́йі го́ньцы купува́ли. І тогди́ при́йде вӧн у вичері, ка́жи: Но, йак йи?

А она́ ка́жи: Йой, шчи бýла бих то́лько прода́ла!

Та, ка́жи, йа шчи бо́льши накýпи́ў за́ўтра.

І вӧн накупи́ў два ра́зи то́лько шчи і так навіз на йинно́ по́ли вон ва́роша і даў ро́сказ канонььі́рім, оби́ ўпрьйагли́ ко́ны ў кано́ни і оби́ тӧў, шчо го́ньцы прода́йи, посука́ли го́ньцы. Канонььі́ри прийшли́, альо́, посука́ли до че́репа. Йому́ пара́да стойіть, во́сько рокýйи, а она́ го́ньцы прода́йи.

При́йде вӧн ў вичері, ка́жи: Йак?

Она́ ка́жи: Біда́. Подимика́ли го́ньцы до че́репа.

Тогди́ вöн ка́жи: Тыка́йме, бо йа ни платиў тото́ нич, лем так йим набра́ў, на́-борґ. Йак ми тото́ ни ўплатиме, та за рöк будеме́ сидыти!

Тогди́ они́ тыка́уть. Айбо вöн найа́ў ўже вöз, ко́ны до́брі. Прийшли́ ід во́зови, сыли, а она́ ка́жи: Бо́жи, мöй Бо́жи, шчо йа учини́ла? Про йиде́н пе́рстинь на бітку́ прийшла́!

Прийшли́ домо́, де його оте́ць буў, царь. І тогди́ вöн ка́жи йіў: Ци зна́йиш шчо? Ка́жи: Ци буде́ш тото́ чини́ти, шчо туй ро́бйать? Туй бу́дуть за́ўтра паны́ ходи́ти, та тко ўпуцуйи чо́боти, дöста́ни дука́та.

Она́ ка́жи: Йа буду́ пуцува́ти.

Купи́ў йіў ки́фи і шу́біську і поста́виў пуд му́ра і даў йіў два сто́льцы. Сам пушо́ў, ўбра́ў сьа ў дру́ге пла́тьа і його́ оте́ць із ним і прийшо́ў, поклаў но́гу на сто́лець. А она́ пуцу́йи му чо́боти за тото́, ож казала, ож ни хо́чи, оби́ вöн йіў пуцува́ў топа́нки. Тве́рдо пла́кала, коли́ пуцува́ла і вöн даў дука́та. А його́ оте́ць прийшо́ў, покла́ў но́гу, она́ йми́ла отцьу́ пуцува́ти; айбо тве́рдо спла́кала — і його́ оте́ць хо́пиў йійі: Цить дыти́но! ти йи цари́цьа, а твöй ґазда́ царь. Ни́ґда ни бу́диш ўже пуцува́ти.

Тогди́ ба́нда ту́рк! Ўзьали́ йі на гінто́ў і ўвезли́ ў царьський дöм і там вили́ка гости́на бу́ла. І йа буў там, та граў. Наносиў йим сьім міхо́ў води́ — а йа маў чо́боти ш шарканьцьо́вами — та йак йа граў, розде́р міх і ота́ вода́ мине́ туй принесла.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Берегської столицї.

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 232–237: König Drosselbart. T. III. Ст. 83—85. — G. Basile, Pentamerone. IV. 10. (40). La soperbia castecata. — Laura Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I Ст. 118—122: Die gedemüthigte Königstochter. — Kuhn, Sagen, Gabräuche u. Märchen a. Westfalen. Ч. 17. — Kunst, Italienische Märchen. Ч. 9. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenske povesti. Ч. I. Ст. 63–73: Červenkrál' a Žltovlaska. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст 151—153. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i Pieśni na Rusi. Ст. 208—210: Trzewik.

27. Цар, пан і царівна.

У ца́рьйа бу́ла йиина́ прінце́ва. І даў такий ро́скас присьвітлий царь, ош тоту́ прінце́ву дасьть за то́го, шчо до ньо́го прийди сватати на кони́ і ни на кони́ і шчо прийди до ньо́го ўдытий і ни ўдытий і прине́се до ньо́го дар і ни дар. Ну, туй мно́го йи мудирцьіў, шчо

ўчать, йак прийти́ до ца́рьйа свата́ти прінце́зу, но ни́тко ни го́дин доду́мати, йак прийти́ до ца́рьйа. Но найшо́ў сьа йиде́н таки́й му́дрий чоловік, шчо прийшо́ў свата́ти так, йак каза́ў царь: на кони́ і ни на кони́, ўдьітий і ни ўдьі́тий, приньі́с царе́ви дар і ни дар. Но шчо тото́ на кони́ і ни на кони́ прийшо́ў? Ото́ бу́ў гуса́к на двох ла́бах, на то̂м прийшо́ў. Но, то й ко̂нь, й ни ко̂нь; ци пра́ўда йи? Ўдьі́тий і ни ўдьі́тий прийшо́ў до царьйа. Но шчо то ўдьі́тий і ни ўдьі́тий? Тото́ зави́ў сьа ў таки́й гальі́ў і так прийшо́ў. Приньі́с до ца́рьйа дар і ни дар. Шчо тото́ дар і ни дар? Іми́ў по́тьа живо́йи. Ну, каза́ў ца́реви, о́ддики дар йи, йак бу́ў на дворі, а́йбо пу́стиў. Но, дар і ни дар. І царь за ньо́го да́ў сво́у прінце́зу.

Айбо царьська́ прінце́за ничь ни хо́чи роби́ти, бо царьська́ і та́кой ни зна́йи роби́ти, ни то, шчо ни хо́чи. І во̂н йак йі ўзьа́ў, царьську́ прінце́зу, она́ ничь ни ро́бить, лем колúши сьа ў бильшо́ві. Во̂н ро́бить ду́жи тот пан; і так із ма́тьірьйоў говори́ў тот пан — шче ма́тьір ма́ў: — Ма́мо! йак зладите́ фри́штик, ко роби́ў, най йде йі́сти. І ца́рьська принце́зна ни йде йі́сти, бо ни ро́бить, лем тот пан йде, бо во̂н ро́бить. І ўна то ўже чу́йи, ож ко ро́биў, най йде йі́сти, а ко ни ро́бить, тот і йі́сти ни ма́йи. Но зладúть обі́д — то йи полу́динок — і ма́ти панька́ опа́ть ка́жи: Ко роби́ў, най йде обі́дати. Зладúла вичéрьйу, клúче: Тко роби́ў, най йде вичéрьйати. Дру́гий день ра́но накла́ла принце́за огéнь царьська́. Ци робо́та сисé ма́мо? зьві́дать.

Ой робо́та.

Ізладúла фрúштик па́нови ма́ти: Тко роби́ў, най йде йі́сти. І царьська́ прінце́за по̂шла́ ўже фриштикова́ти, бо й она́ ўже роби́ла.

Присьві́тлий царь тото́ сьа дочьу́ў, ош тот пан наўчи́ў його́ принце́зу роби́ти. І шчо му каза́ў на тото́ присьві́тлий царь?

Каза́ў му, ож ко́лько хочь мильіо́но̂ў гро́ша, то йа тобі́ дам, бо: ви́жьу, ож мош ти дати́, бо чи́тарий исьвь чоловік, шчо ти мо́у прінце́зу наўчи́ў роби́ти. Ти йак би бу́ў ни потрі́бний, то ти би бу́ў поги́б із ньоў.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї до першої половини: Чубинський, Труды, II, Ст. 611—616. Ч. 84 і 85. Розумна дівка. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 188—193. — Т. IV. Ст. 469—477. — Памятники стар. рус. литер. Т. I. Ст. 29—48. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 6. — С. В. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 25. — Kulda, Moravske narodni pohádky a povesti. T. I Ч. 76. — Haltrich, Deusche Volksmärchen a. d Sachsenlande in Siebenbürgen.

Ч. 45. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 3—4. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 192—193. — Kolberg, Lud. Т. XIV. 305 i 308. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. V. Від. 3. Ст. 207. Ч. 13. — Wisła. Т. V. Ст. 139 і 152. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ч. 12—13. — Драгомановъ, Сборникъ за народ. умотвор. Т. II. Від. 1. Ст. 172.

Паралелї до другої половини: Чубинський, Труды, II, Ст. 543—546. Ст. 546—548: Як учить лижобоких жінок роботї. — Ол. Стороженко: Вчи лїнивого не молотом, а голодом.

28. Русин-вояк і царь.

Буў йиден муцний войак; али жи лем по йиднуй шальцы йому йісти давали, йак і другим войакум, та йому було мало, бо вун ани ни такий муцний, йак другі буў. Пушоў мельдовати до капітана, жи вун голоден. Капітан повіў, жеби го заперти; кидь другий можи опстати, тай вун ньай опстани.

Так його войаки йімали, хотьіли го заперти, а вун біг вид капітана, та на капітановуй капурі заставну са на войакуў других. Йак йіміу за ригиль, шчо капура на ньум була, на пул переломиў. Тогди капітан казаў войакум: Ни мусити го йімати, бо ви лем мотильі у нього; али й стрільати ни слобудно.

Повіў войак: Чекай пан капітан! Йа йду на вас на скаргу до царьйа! Кидь йа годин веце зробити, йак другий, а йісти уже ньіт?

Царь далеко от того вароша буваў; ун йшоў з валалу на валал, а ўсе ў бірова просиў йісти. І йому давали. Йак уж ни далеко буў од царьйа, да знайидно дванацать миль земльі вит того вароша, шчо у ньум царь буў, та заблудиў ў йидпум льісьі. Блудиў до вечира. Йак са почало змеркати, почаў гойкати, же: Ци йи шче дахто ў льісьі? Уголосиў са йиден йаґир і зойшли са ў йидно. Йаґир маў рух і пушку, а войак нич ни маў, лем войімськой шатьа на собі. Повідать йаґир: Ци зналиби, пани, кади то треба йти на путь?

Отповіли собі обайй, жи обайи поблудили, ни знаутьпийиден кади путь; а то йи темна нуч! Вийшоў войак на йидной високой дерево позирати, ци йи даґде світло. Увідьіу світло нидалеко. Узьаў собі добрі на розум у котрум боцьі. Пушли обайй тото світло глыадати і найшли, шчо дванацать розбуйникуў там були ў йидпуй колибі. Прийшли і са поклонили. Йаґир собі сіў із боку, а войак межи розбуйникуў. Закликали йіх розбуйники вичерьйати, йак йаґрьйа, так і войака. Йаґир ни хотьіў йти із нима вичерьйати. Войак пушоў ід йаґрови, іміў го: Устань, подь, вичерьйати, кить ти муй камират, коли добрі льуди вичерьйати даўть!

Пробалу́уть йіх ко́ло виче́рі розбу́йники, йакі́ йази́ки зна́уть. Войа́к и́ншакий йази́к ни знаў, лем ру́ський, а йа́ґир пові́ў, жи ни зна́йи, лем ньіме́цький. А ўни собі бесьі́ду́уть по мадьа́рськи: Ни пу́сьтьме йіх ви́тти, туй йіх загу́бме, туй йіх пости́найме, бо на нас повідьа́ть, кидь даґде́ прийду́ть до ва́роша!

Ізрозумі́ў войа́к і йа́ґир, бо йа́ґир ўсилийа́кі йази́ки знаў, бо то буў царь, лем пушо́ў по світьі кимштова́ти, та заблуди́ў. І тогди́ войа́к пові́ў розбу́йникум: Йа зна́у такий фі́ґиль, шчо ви шчи а́ни ни відьіли. Йа ви́пйу дврна́цать льітруў ви́на, колі́ буде́ на́йгурше кипі́ти. Ішчи́ до то́го ви́на два льі́три со́ли ўси́пти, а йа ви́пйу на́раз.

Уні́ ско́ро тото́ зроби́ли, про войака́ ви́но вари́ли. Далі́ войако́ви йиде́н ручни́к ў ру́ки, жеби́ го ни никло́, горьйа́чий горне́ць. Вун ўзьаў ў ру́ки горне́ць із ви́ном і пові́дать йім ўши́ткім: Но, добрі́ са на ме́ни позира́йти, ци йа його́ ни ви́пйу!

Йак вун йім че́рез во́чі перепйу́к ўши́ткім горьйа́чим ви́ном, ўни са так доло́ў посхи́льали... Там стойа́ў жива́нський па́лаш; вун ўзьаў, та йім го́лови пости́наў. Тогди́ царь са зра́доваў, жи до́брий хлоп його́ войа́к; ки́дьби са царь дуста́ў дому́, сво́го коньа́ би му подарова́ў і стрібе́рними пу́тковами покова́ти даў, бо ньа вит сме́рти виднья́ў. Дру́гий день, йак о́ттак пушли́ гет і найшли́ вала́л, зайшо́ў царь до йидно́го па́на і са призна́ў, жи вун царь. Ско́ро його́ витші́ковали дому́. Войа́к опста́ў. Йак ішли́ од жива́нуў, та войа́к мно́го стрі́бла набра́ў — а йа́ґир ни́йак ни браў — ўка́зовати ца́рьйови, жи йак го зло́дьійі опкра́дуть.

Йак царь прийшо́ў дому́, загна́ў ўпе́ред нього войа́куў, ба́нду і ўсилийа́ких льуди́й і про войака́ найкра́шшого сво́го коньа́. Даў го путкова́ти стрібе́рними пу́тковами про войака́. Зустрі́тиў на́род войака́, постава́ли на кольі́на і так са войако́ви кланьа́ли. - А то буў Ру́син тот войа́к, справедли́вий. — Пові́дать на́рот: Пан войа́к! Загна́ў йім тут царь коньа́ іс стрібе́рними пу́тковами.

Пові́дать войа́к: Йак йа сам гро́ші ма́у, та ми да́уть жиди́ йі́сти, пи́ти на дост і льу́ди; та шчи ми й царь коньа́ загна́ў і сво́йіх льуди́й, жибо́й ми са кланьа́ли. А колі́ йа буў голоде́н, та тогди́ ньа шче до рамга́зу хотьі́ли ўсади́ти.

А царь тото́ ўши́тко чуў, шчо ун ў капіта́на на капу́рі тако́го рі́ґльа переломи́ў, па дврна́цать цо́льуў тоўсти́й буў. Присві́тчиў му царь: То го́дна бу́ти пра́ўда. — Припрова́дили го до ца́рьйа тоті́ льу́ди і войаки́, айбо му ни хотьі́ў ни́хто ца́рьйа ўказа́ти. Ун іс ца́рьйом бесьідо́ваў, лем ни знаў, котри́й то царь. Шчо з ним царь зробити, йаки́й фі́ґиль із войако́м? Та му отпові́ў, жи: Будете́ відьі́ти за́ўтра на о́біт ца́рьйа, жиби́сьти са поста́вили ту! А то сам царь бесьі́дова́ў тото́. На

другий день на обіт там сидьіло коло стола сім фоштеруў йидпаких. Кажуть войакови: Ци спознаў би вун того йаґра, шчо са з ним у лысьі пайшоў, коли коло живануў почовали?

А ун повідать: Табим спознаў, кибим дуйидного вас за нус зімаў.

А царь са напудиў, та почервеньіў. А ун повіў: А тамтот ґунцьут, бо са почервеньіў!

Ўшиткі панови звокатьіли, шчо тот царьйови гварить; вун го за тото дасть завісити! Царь го са почаў тогди звідовати — ўже му повіў, жи вун царь. — Шчо же хочиш за то, бо то йа буў, колись ньа вид смерти видмініў. Затом ти даў свого коньа і шчо вид ньа хочиш, та ти дам. А вун нич ни просиў вит царьйа: Котрий лыіпший хлоп межи войакома, жеби му бульши хльіба давали, йак слабому! І вит того часу добрий хлоп бульшу порцийу хльіба при воську дустайи, йак другий.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустал, в Збую, Земплинської столиці.

Паралєлї: Чубинський, Труды, II, Ст. 593—601. Ч. 78 і 79. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen T. II Ст. 383—387: Der Stiefel von Büffelleder. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 221—225: Солдатъ и царь въ лѣсу. Т. IV. Ст. 481. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 65—72. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ст. 241—242. — Listy filologicke. 1889. 381. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern und Rügen. T. I. Ч. 31. Ст. 164 і 368.

29. Войак і цар.

Де була де не була раз вадаска йидна. Та на тоту вадаску і чісарь були прийшли. Тоти шчо тоў вадаскоў комиидирували, росставльали пануў ўсьіх, али ніхто ни знаў, жи чісарь були на вадасьцьі, бо оні ў иншакум шатьу були, ў йаґирськум йак ўсьі, ни чісарьськум. І так сьа дужи замрачило ў лысьі, жи ни могли чісарь потрафити тоў путьоў за другима панома. Тай з йидним опшитошом опстали, та пушли иньшим путьом. Тай йшли, йшли лысома, йшли, вайшли далеко ў глупі лысй і там нучь йіх постигла. Али жи ўвідьіли уні ў йиднум містьі сьвітло; уні думали, жи то йіх панови, вадаска. Уні прийшли там, а то живани, дванацьать йіх. І так ўже відьіли, жи то нишчьасьтьа, жи ни годньі ўтечи, тай опстали сьа там. Кажуть йім живани: Шчо ви ту гльадайити ў нас? Ай видьать живани, жи ў них пушки на плечох ў обидвух.

Та ми заблудили, чесньі льуди.

І так живани йім кажуть: Ви ту обидвоме голови положите.

Та за шчо? Ми вам ничь ни винні.

Та ўшитко йидно, бо ви за нас повісте, та ми пропадеме. Ми би вас ўпустили, али ви би сказали за нас, та нам би смерть була.

Ўвели йіх до хиж обидвух, замклий йіх ў хижи і почьали йім судити смерь. І думать собі чісарь із англицького вадь із пруського крайу: Ни муг йа жити, йак типерь межи живанами ўмирати?

Али живани сьа найіли, напили, жиби мали льіпшу муць, жиби ни сановали чоловіка, жиби постинали. І кажи йім тот опшитош: Ци знайити ви по мадьарськи вино пити?

А уни кажуть: Ми ньіт.

Но, та йа вас наўчьу, кидь ни знайити; буде вам хоспаво аж доки будете жити.

Росказаў накласти огньа, нальльати котел вина, оби кипіло тото вино, а йім росказаў стати ў карий ўсьім дванацьітьом живаном. Йак сьа вино роскипіло, та ўзьаў ў оба руки куглик і увуйшоў міжи них і гварить: Добрі позирайте, йак го вупйу!

А уни очи повивальували на нього. а за себи забули самі. А вун рас сьа так обирнуў (ў около, опов. показ.) і зальаў ўшиткім очи. Тогди попадали по земли ўсьі двапацьать. Кажи тот опшитош тому йаґрови, жи буў чісарь, жиби сабльу хапаў а рубаў голови живаном. Али жи чісарь ни бировали рубати, бо ў страху були, а тот ўхопиў сабльу ут чісарьйа і поуттинаў ўшиткім голови. Йак до остатнього ўже стьаў, а чісарь тогди бесьідуўть: Далисьте йім, гварить, духа! А вун сьа й ни кивэў! Ну, ўже сьа ўшитко добрі споўнило; типерь даў Бог день, забрали сьа та йдуть гет ўттам путьом на о р с а ґ. Йак уйшли, та чісарь собі дому пуйшли, ўгки було, а опшитош собі, лем сьа попросили тому опшитошови, йак прўзвишчи майи. Тот сказаў.

Так да ў йиден місьаць прийшло письмо ут чісарьйа до того опшитоша, оби ун сьа поставиў пирит чісарьйа. Ун сьа напудиў, жи шчо сьа такого стало па нього, шчо сьа нисподьіваў; али пушоў. Кить прийшоў прит чісарьйа і бесьідуўть йому чісарь: Ци спознаў би ти того пана, шчось із ним на вадасьцьі буў?

Лехко бим спознаў, кидьбим увидьіў! А вун гварить і ни спознайи. Чісарь пушли уд нього гет і убрали сьа у тото, шчо тогди були, тай вици таких прийшло ў йаґирськум шатьу, ци спознайи. Йак стали ў ґльіду, тай спознаў. Чісарь тогди бисьідуўть йому, йак спознаў: Та йа товариш тобі буў, коли по мадьарськи ми ж живанами вино пили.

Вун сьа тогди напудиў, жи дашчо пудло вурік тогди, йак ў баратоўстві були, та перепросиў смиренно, бо ни знаў, с ким говориў. Чісарь

йому́ подьа́кували за живо́т, бо були́ би тогди́ пропа́ли: За тото́ буде́ш жи́ти ко́ло ме́нп на ві́ки, жись ми дарова́ў живота́! Тай шче днесь жи́йи, кидь ни ўмер.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

30. Царевич злодій.

Йиде́н царь маў йидно́го си́на. Даў го до шко́ли, шчоби́ са добрі ўчиў. Даў му випроваджа́йа́ так, жеби́ го дозира́ў. Вун випроваджа́йа́ ни слу́хаў. Йак пу́стили ў йиднна́цатуй зо шко́ли на о́бід, а ун йшо́ў до стольарьйа́, та ма́леньки ла́дички пра́виў. Його́ випроваджа́й на ньо́го до ца́рьйа писа́ў, шчо ў шко́лу ни ро́бить, ни ўчить са, лем до реме́сла, до стольарьйа́ хо́дить. Царь його́ с то́го ва́роша узьа́ў гет, о́би ун до реме́сла ни ходи́ў. Царь ремесе́льникуў до́ста ма́йи. Узьа́ў його́ до дру́гого ва́роша, даў го до шко́ли. Там буў близь кова́ль. Йак ви́йшоў ў йидина́цатуй годины, так ішо́ў до кова́льны, помагаў ковалі́м роби́ти. Шчо чи́рес по́лудне роби́ў, та шчи йім золоту́ўку ўсе на по́лудни охаби́ў за́то, шчо го до реме́сла пріййали́. Пото́му шви́тко два рас, три рас хльі́ба укуси́ў і йшо́ў до шко́ли. Випроваджа́й ни муг му роскава́ти. Отписа́ў до ца́рьйа: Ваш син прова́дить шко́лу і реме́сло, а́ни ма́йи коли́ полу́днова́ти, бо на по́лудне реме́сло ро́бить. Узьа́ў го ца́рь гет до тре́тього кра́йу, до шко́ли го даў. Там були колисарі́, шчо вози́ і ко́чі пра́вили. Ун ходи́ў помага́ти ко́лиса пра́вити ўсе на по́лудне і по золоту́ўцьі на ка́ждой по́лудне лиша́ў. Випроваджа́й ска́ргу до ца́рьйа даў. Царь са погнываў, випроваджа́йа́ дому́ ўзьаў, си́на та́мой ли́шиў. На пйатна́цать ро́куў, йак син зрозумі́ў, йак маў уже до́брий розу́м, ду́жи са красны письма ўчиў і ўсилийа́кі йази́ки. Реме́сло ўсилийа́кой знаў, ўсилийа́кий ремесе́льник буў. У два́цать ро́куў отписа́ў царь, же́би ун дому́ йшо́ў до утца́ на гости́ну. Син прийшо́ў до утца́: Йа ни жа́дау, шчо́би йа са сам го́стиў у сво́його утца́, бо йа шчи дем буў, там сам ни буў лем с па́нами, учи́тельами і з ремесе́льникома; а тине́рь хо́чу з войі́мськими ті́стома, шчоби́ прийшло́ хо' лем три сто хло́на, са́мі молоды. Послу́хаў царь сво́його си́на, бо вун му́дро бе́сьідоваў. За́то зроби́ў вили́ку гости́ну. Зазва́ў царь і льльа се́би бога́тих ста́рих па́нуў і льльа си́на молоди́х войі́мських тістуў. Йак го́стили са, зробили коло стола́ йи́шну бесьі́ду, йак ста́рі, так і молоды: Добрі то́му жи́ти, шчо ўши́тко зна́йи; йаки́й хльі́б хо́чи, тако́й на сві́ты дуста́ни. Хто нич ни зна́йи, то бі́дно жи́йи, йак упа́дуть пу́длы ро́ки, кидь ні́чого ни ма́йи, роджа́й му са ни ро́дить, реме́сла ни прова́дить.

Условиў са царський син, ци ни ганьба би була, жеби свому утцови йиден шумний коч ізробиў, шчоби його отець такого коча ни маў. Ай такі коньі хочи до того коча, шчо шчи ниґда ни ўпріганьі, котрі дужи кусауть і бйуть, шчи ниґда ни були кованьі, лем йіх у маштальни про-красу тримауть. Отповіли ўшиткі панови і сам царь: Ци доставиш, сини, тото чудо? Повіў царський син, же до тижньа коч зробльу, а зльі коньі покуйу. Купиў царський син міх ковальський і ковадло і зробиў собі шмитньу і колесарський сарсон: ґублики і барти і молоти, йакі треба ковачім. Ізробиў дужи шумний коч, али того вартовали царського сина, коли робиў коч, жеби місто сьа другого ни найаў, бо хотьіў царь знати, ци то праўда буди. Повіў царь свойому кочішови, шчоби поглядаў ў маштальни ў царськуй, котрі пудльі коньі два, шчоби ни муг його син поковати: бо йа ни хочу, жеби муй син ремесельник буў, бо йа лем його самого йидного сина маў; бо ун, муй син, йак би ремесло робиў, таби ни царьйоваў.

Привели двайи два коньі льутьі перет царський бурґ, котрі били і кусали, жеби царський син ни поковаў йіх. Царський син росказаў д йидному риґльови привйазати коньа. Йак дотулиў са його двома пальцома, так кунь зустаў стойати, йак закопаний. Повіў кочішови: Іздвигни му ногу! Кунь даў ногу чесно і коньа поковали. І скричаў царь на кочіша: Прокльатий ґунцьоти! Вийуйуўйись коньа кувати, котрий найльіпший, шчо са даў ковати.

Посердиў са кочіш, жи ўтратиў ласку у царьйа. Ішчи буў йиден у маштальни, шчо го ниґда ни чесали, бо биў і кусаў; лем йиден кочіш буў, шчо го кормиў а нановаў. Йак вели т царському буркови того льутого коньа на капуцанох, жеби йіх ни ззіў, кочішуў — зато царський син прийшоў перед нього, дотулиў го са двома пальцома, кунь зустаў стойати так йак укопаний. Кажи кочішови: Тримай лабу горі! Тот за лабу іміў, кунь лаби даў і коньа поковали. Ни радоваў са царь тому. Йак коньі поковали і запрьйагли до коча, три рас царський бурґ на доколо обишли, жеби видьіў ньанько й мати, ци ни добрі вун наўку коньчиў: знайи римесло ўсилийакой і пісма ўсилийакі читати, писати і хлоп добрий. Похвалили го тоти панови, шчо на гостиньі були. Царський син просиў са от свого утца царьйа, жи ун йишчи йидну роботу ни знайи, а тоби потрібно знати. Повіли панови ўшиткі і сам царь, жи то добрі, кидь би знаў. Нато вун собі йиден контрат написаў, жи хто там буў, коли му дозволили тото зробити: Ішчим ни краў, та ўже буду красти. Іду до ковальньі, спраўльу собі шумну балту, положу на ньу ўсилийакі ціхи, обух зольльіў золотом, жеби ниґде такойі балти ни було, йак мойа; і йиден шумний пуш за сару, бо миньі го потрібно буди ў світьі: дзьвередло, свічку і шваблик, йиден карабін, жеби коло себи

ўши́ткой маў. Узьа́ў собі́ зо́лота, бо ун ў сво́го утца́ кра́йови ни бу́ди кра́сти; уп йде пуд дру́гого ца́рьйа, шчо маў йидну́ дыу́ку, бо ун його́ злодыйством ви́фіґльуйи, та шчи й дыу́ку во́зьми.

У тум кра́йу, де тот царь бува́ў, шчо лем дыу́ку маў, та тако́го зло́дыйа маў, шчо таки́й ві́шчий буў, шчо дашчо́ стойа́ло, а ун ўже знаў. І того́ знаў, йак тре́ба ўкра́сти. Ца́рський син йак прийшо́ў до дру́гого кра́йу пуд йидны́ го́ри, пе́ред ньо́го, заста́ў то́го му́дрого розбу́йника ві́шчого. Повіда́ть му: Де йдеш цімбо́ро?

Йа іду́ са ўчи́ти реме́сло.

Йако́й?

Кра́сти.

Подь і' до мні, йа тьа на́ўчу, бо ў ме́ни йи двапа́цать това́ришуў.

Прийшо́ў тот на та́ньу ца́рський син, розобра́ў са, вложи́ў с се́би пу́шку, таньі́стру і ба́лту і йидну́ вели́ку ґуба́ньу. Повіда́ть йому́ стари́й розбу́йник, жи ту буде́ ве́сти тади́ таку́ йа́лууку мньаса́рош, за сту́уку; та ка́жиш, жись са прийшо́ў учи́ти кра́сти? Кидь украде́ш, та ни буде́ш са ўчи́ти, лем ўже буде́ш тако́й това́риш, та нас ту бу́ди чотирпа́цать.

Пушо́ў кра́сти ца́рський син од мньаса́роша із рук йа́лууку і ду́мать собі́: Ни буду́ йа його́ би́ти, а́ни загуби́ти, бо ун ма́йи ды́ти, та тре́ба ды́ти годова́ти. Али йа́лууку ўкраду́. Розду́маў собі́, ки́дьби ун сіў при пути́ — ньай перееба́чать — сра́ти. Йак са ўсраў і поло́жиў до то́го фа́латок зо́лота. Надуйшо́ў мньаса́рош і тото́ найшо́ў. Мньаса́рош буў му́дрий, знаў шчо тото́ йи, паколи ўві́дыў: а́ли йа бога́тий, та ни му́шу тото́ с тако́йі бри́ди бра́ти; ньай собі́ дахто́ во́зьми худо́бний; йак го ўми́йи, та буде́ бога́тий. І тото́ та́мой охаби́ў. Тот ца́рський син пушо́ў і ви́пыаў зо́лото і поньу́с да́ле наўпе́ред мньаса́роша. Із мньаса́рошом зроби́ў і дру́гий рас так. На тако́й бритко́й мі́сто поло́жиў зо́лото і сам са схова́ў тото́ вартова́ти: Ци бу́де мньаса́рош зо́лото бра́ти. Мньаса́рош приўйу́ў йа́лууку і ўві́дыў зо́лото і пові́ў собі́ сам: То йа ша́лений буў, жим ни ўзьаў тамто́т фа́латок; такі́ два фа́латки зо́лота ту́лько ва́рта, йак ўши́ток наш ва́рош. Верну́ў са наза́д, йа́лууку приўйаза́ў, зо́лото бра́ти. Зо́лота ни бу́ло, а ун ходи́ў то ўва́т, то ўпе́ред, глька́даў, ци то ун ни мо́жи тра́фити. А тот тимча́сом йа́лууцьі ба́лтоў ши́йу перетьа́ў і собі́ зо́лото ўзьаў. Тогди́ розрuба́ў ба́лтоў йа́лууку на чоти́ри ча́сти і виднью́с за путь до гу́шчави. Го́лову ўзьаў, поньу́с до йидно́йі во́ди. Зайпа́ў копа́ч і вды́ў на копа́ч го́лову по́тльа, по́кльа видрі́заў, же́би ни ви́дно було, ци ўна жива́, ци лем го́лова. Ви́дно було́ ро́ги і пи́сок вон з во́ди. Мньаса́рош хо́дить по пути́, ни йи а́ни зо́лота, а́ни йа́лууки. Ва́рош ни зароби́ў і шчи са йа́лууки збуў. Ца́рський син

ко́ло во́ди зариваў. Мньаса́рош заго́йкаў: На мой, на! Пушо́ў ід во́ды йалуўку гльа́дати. Іми́ў йа́луўку за ро́ги, поча́ў з во́ди тьа́гати. І скрича́ў: Гей са́рвашка! За го́лоў потьа́х, го́лова са ссу́нула, зуста́ў го́лий копа́ч: То зло́дьійі йа́туўку зарі́зали, повіў мньаса́рош; хва́ла тобі Го́споди, шчо мо́йіх семе́ро дытий ни осироти́ли. Тогди́ утьу́к, йа́луўку лиши́ў. Ца́рський син до́брий хлоп буў: на чоти́ри фа́лати йа́луўку розрубаў, та на чотиріч на та́ньу ви́ньус.

Повідать му ста́рий розбу́йник: Хоть йись ни віщчий, а́ли ду́жись му́дрий, ца́рський си́ни!

А вун са звідуйи: Йак ви знайити, жи йа ца́рський син?

Розбу́йник повіў: Бо йа вішчий.

Ун розбу́йника за па́зури іми́ў і пуд кольі́на верх, пуд но́ги: Типерь тьа за́бйу, бо йак би йа дашчо́ даґде́ ўкраў, а ти́би на ме́ни повіў, та́би мине́ завісили!

Ун присьа́х, ста́рий розбу́йник, жи: Ни́ґда па тьа ни повім, хо́тьбим шчо знаў. Отповіў му ста́рий розбу́йник: Ти йи, ца́рський си́ни, му́дрий. Ти ўже туй буде́ш бува́ти на туй та́ни, а йа са дам іми́ти царськи́м войа́кум.

Звідуйи са ца́рський син: Колі́ тьа буду́ть іма́ти ца́рські войа́ки?

За́ўтра, йак са буде́ россвита́ти.

А йа са де схова́ти ма́у?

Ти пу́йдиш іс това́ришома у пу́ўночи ви́тти гет ід ва́рошови, там буду́ть три ко́рчі свербигуски. За то собі польіга́йти, будете́ са на гре́цьку позира́ти, йак буду́ть йти войа́ки з ва́роша розбу́йникуў іма́ти і ґаздо́ви з віла́ми, бо мно́го розбу́йникуў, шчо ка́ждото опкра́дууть; од мньаса́роша ўкра́ли йа́луўку, а од льуди́й вит ко́го во́ли, вит ко́го коро́ву, од жидуў іс склёпу гро́ші пукра́ли. Йак му росповіў ста́рий розбу́йник, ца́рському си́нови, прийшло́ ід ним йіх това́ришуў двана́цать. Звідууть са ста́рого, шчо за чоловік?

Ун йім отповіў: То йи наш това́риш.

З па́ловицы мньасо варили і йіли, шчо ца́рський син ўкраў. Чоловіка ни забиў, а йа́луўку ўкраў і взіў іс своймa това́ришома. Ста́рий повіў розбу́йник, жи оби́сьти го слу́хали, бо то ваш буде́ ґазда тот моло́дий розбу́йник! Переночова́ли нуч ўши́ткі до пу́ўночи. На пу́ўночи зогнаў йіх ста́рий, жеби гро́ші бра́ли і мньа́со, лем йидну́ ла́бу лишили, а самі жеби пушли́ д ва́рошови на чистой по́ли, же́би собі польіга́ли на зе́мльу; а йа, ста́рий, ўже са ни бу́ду ту́лько тра́тити по го́рах; дам са гет іми́ти. Миньі́ бу́ди добрі і ў рамга́зьі. Мине́ буде́ царь три́мати, бо йа му буду́ праўду повіда́ти.

Іду́ть войа́ки на ко́ньох розбу́йникуў іма́ти. Розбу́йники са на то позира́ли, йак войа́ки ду́же бі́глй і льу́ди з вила́ми. Імі́ли ста́рого на та́ни. Звідууть са: Де това́риші твойі?

Ун йім утповіў, жи: Йа това́ришуў ни ма́у, бо йа ста́рий чоловік.

Імйли го і далй го прова́дити на со́рок миль зе́мльі до то́го ва́роша, де бу́вать сам царь; а сесьі зуста́ли ў льісо́х бува́ти. Ца́рський син за три пни ко́ло розбу́йникуў буў і каза́ў, жибй оста́ли унй дайиде́н до́ма. Унй ни хотьі́ли зуста́ти: Кидьйнсь са обра́ў за ґазду, та ґазду́й! А ун за то са погньіваў і охаби́ў йіх гет. Забра́ў свойі ве́ци і пушо́ў гет, аж до то́го ва́роша, де царь бува́ў.

Там прийшо́ў у субо́ту ў ве́чур. На нидьі́льу там ночова́ў у йинно́го ва́роського ґа́зди, котри́й дьітйй ни маў, лем йіх двой бува́ло. На дру́гий день пушо́ў ґазда ж жоно́ў до костила́, його́ охаби́ли до́ма, шчо́би фри́штик, йак са буде́ вари́ти, жибй дозира́ти. Наґу́йшо́ў фурма́н, шчо ўйуз со́рок мі́хуў го́роху. У ка́ждум мішку́ було по два ку́рцьі го́роху. Зверну́ли до ша́нцу; фурма́н заста́ў на во́зьі, ко́ньі зайшлй ко́ло кра́йу, зверну́ли до ша́нцу. Ун вийшо́ў т фурмано́ви і помуг му го́рох скла́сти наза́д до во́за. Даў му поло́ўка ку́рца фурма́н го́роху. Тот то́го ґа́зди, де ночова́ў, фри́штик ізйі́ў, го́роху начйсти́ў, та місто то́го поста́виў. Прийшо́ў зимньа́н іс костила́ іс свойоу па́ньоў і вун повіў, жи йак са стало: Пуукорицъ го́роху зароби́ў, та йіх фри́штик ізйі́ў, а йім дру́гий поста́виў. Зимньа́нка повіла, жи уже сім ро́куў йак го́рох ни йіла. Запра́жила солони́ноў го́рох і до́брий фри́штик влади́ла і оста́ў че́рез день та́мой бива́ти, ца́рський син. Далй собі бесьі́ду, шчо ў тум ва́роши йи, і такой, ци бога́тий царь, ци мно́го гро́ший майи. Звіт́уйи са тот пу́тньій чоловік і повідаўть му, жи ў царьйа гро́ші пут шо́ноў, оппушче́ньі во́доў; таки́й широ́кий кана́льіш, на со́рок сьах, по́вин во́ди; на сім сьах глубо́кий, ни́хто там ни го́дин ду́йти; лем у царьйа йиде́н рі́вес, шчо гайо́вом там го́нить. Ун отповіў, тот пу́тньій чоловік: Пани ґаздо, по́дьме і ми до царьйа, на гро́ші, кить там ни йи нийа́ка ва́рта.

Зобра́ли са обайи, ґазда і чьуджьий чоловік, ца́рські гро́ші кра́сти. Прийшлй д гайо́вови, отка́нчали ланц, посіда́ли на гайуў, тот чоловік чьуджьий узьаў ка́тап ў жме́ньу і почаў так во́доў горну́ти ка́лапом. Місачок світи́ў, та відьіли, де на дру́гум бо́цьі прика́пчати. Бра́ли гро́ші до міхуў. Тот ґазда ва́роський браў гро́ші йак му са трафили; ца́рський син срі́бло вибира́ў, бо вун ни го́дин тьа́шко не́сти. Ішлй ви́ттам на́зат, перегна́ў чьуджьий чоловік. Принесли дому́ два мі́хи гро́ший до ва́роського ґа́зди. Отповіў ва́роський ґазда чьуджьо́му чоловікови: Туй, па́ни, бува́йти, ни йдьі́ти ни́ґда ни́ґде, бо ма́йиме на чум жи́ти. Ца́рський син повіў, жи лем до ве́чира, бо на ве́чур на дру́гі тре́ба йти. У ра́но царь ўстаў, пушо́ў позира́ти свой зе́рно. Царьско́й зе́рно гро́ші. Була

миш у ца́рьськум зе́рньі то́йі но́чи; ни зна́йи царь, ци йидна́, ци дві. Загна́ў за розбу́йником, за тим, шчо ві́шчий буў, шчо́би пові́ў, хто то ца́рські гро́ші краў. Розбу́йник прийшо́ў і ца́рьйови пові́ў: Де з гайо́ва схо́дите, коли́ йдете́ дому́ вид гро́ший, ви́берьте там йидну́ йа́му, смоли́ нато́пте і там зло́дый дру́гу нуч упа́де.

Даў царь войа́кома йа́му ви́брати. Натопи́ли смоли́, по́ўну йа́му нальльа́ли. На ве́чур ва́роський ґа́зда іс тим чьуджьи́м па́ном пушли́ гро́ші кра́сти. Тот чьуджьи́й пан узьа́ў собі́ па́личку, а тот ішо́ў тако́й. І зайшо́ў ко́ло то́йі йа́ми тот, шчо ни маў па́лички, упа́ў до смоли́; а тот пан іми́ў го за ру́ку, поча́ў тьа́гати вон: хиба́ль буў у́шитку смолу́ ви́рваў! Ви́ньаў зза са́ри нуш і так йому́ долу́ го́лоў сгьаў і до во́ди верг. Сам сіў на гайу́ў, та собі́ стрі́бла набра́ў. Прийшо́ў дому́ ґу туй па́ни і пові́дать: У туй пути́ ваш пан у́мер.

Уна́ почала́ пла́кати: Ни бу́йти са, ма́йиме до́ста гро́ший, а йа вас во́зьму!

Уна́ са зра́довала. Даў Бог ра́но, пуйшо́ў царь позира́ти, ци прихоли́ли зло́дьійі його́ гро́ші кра́сти. І ўві́дьіў царь, жи тот стойі́ть крем го́лови у смолье́. Закли́каў ста́рого розбу́йника, жиби́ пові́ў, хто його́ гро́ші краў: Хто ва́ші гро́ші краў, та са іми́ў.

Царь отпові́ў: Та́бо вун го́лови ни ма́йи.

Розбу́йник пові́ў: Бо то бу́ли двайи́; йак йиде́н упа́ў, а дру́гий йому́ го́лову виттьа́ў. Ун і́шчи́ са ўла́пить. Нало́шти на ньо́го такі́ жильі́за, шчо мидве́дьі ла́пауть, та го і́мить а́бо за ру́ки, а́бо за го́лоў, а́бо за но́ги.

Даў Бог ве́чур тре́тьій і пушо́ў наза́д гро́ші кра́сти. Узьа́ў собі́ груби́й кул; йак прийшо́ў д гро́шам, та пе́рше по гро́шах ко́лом подьу́ґаў. Желі́зо — до зельі́за са дотули́ў — кул хо́пило; ун ў жильі́зьі кул ли́шиў і гро́ші ўкраў. На читве́ртий день ви́йшоў царь позира́ти, ци кра́ли зло́дьійі гро́ші. У желі́зьі зуста́ў груби́й кул. Закли́каў царь ста́рого розбу́йника, котри́й буў ві́шчий. Пові́дать: Пові́ч, хто мо́йі гро́ші краде́.

Розбу́йник пові́ў, жи: ўла́пиў са.

Царь утпові́ў, жи то лем кул, та кул мо́йі гро́ші краде́!

Ца́рьйу, гва́рить розбу́йник, возьмі́ти то́го тру́па і да́йти го ви́вести вон ва́роша, заві́сити го на йидно́го сто́ўпа; за ним буду́ть пла́кати; та хто буде́ пла́кати, та то тот. А зло́дьій го ўкраде́. Йак при́йди зло́дьій кра́сти то́го тру́па іс сто́ўпа, тре́ба го іми́ти. І то́му тру́пови ньай даду́ть чоти́ри два́цать войа́куў вартова́ти, котрі́ шчи ни́ґда вину́ ни ма́ли.

Тот пан, шчо гро́ші краў, пушо́ў до дру́гого вала́лу, купи́ў собі́ вит худо́бного чолові́ка вуз і ко́ньі. Прийшо́ў т качма́рьйови, купи́ў гордý́ў ви́на, а дру́гий па́линки. Склаў тото́ до во́за і ве́зи до ва́роша за

тоў путьо́ў, де войа́ки тру́па вартова́ли. То бу́ло ў ве́чур. Труп на сто́ўпі, ла́мпа ко́ло нього́ і войа́ки іс пушка́ми сакомпа́к. Йак вуп ўже відыў, жи ла́мпа ни дале́ко, зайшо́ў до ша́нцу і поча́ў по зе́мли ко́лом би́ти; на ко́ны кріча́ў: йу! Охаби́ў ко́ны й вуз ў та́нцу на́роком, же ко́ны ни бі́рўуть. Узьа́ў собі ў ру́ку корба́ч, прийшо́ў ід наййаснь́ішого царьйа войа́кум: Киби́ такі́ до́брі бу́ли да с трійи́, шчо́би йидны́ тру́па вартова́ли, а да с трійи́ пушли́, та ньа ви́ттам ви́ратовали, бо ни мо́жу пуйти́; хотыўйим ко́ны поби́ти, а ни мо́жу йіх с шанцу́ў ви́тьагнути. Киби́м лем ту дотьа́х, та́бим ту ли́шиў, бо ни бі́рўуть ко́ны тьага́ти, а са ду́жи те́мно.

Пушли́ войа́ки чотире́, ско́ро його́ поратува́ли і вун прийшо́ў там, де на сто́ўпі войа́ки тру́па вартова́ли. Ви́прьйах ко́ны, вуз і гордо́ви та́мой ли́шиў.

Ка́жуть т собі войа́ки: Киби́сьме са напи́ли, табисьме лыпше вартова́ли! Одотка́ли шпунт, до полотньа́ной́і ґарґа́ли па́линку пушча́ли і так пи́ли, йак во́ду, ви́но. Тот фурма́н, шчо там ли́шиў ви́но і па́линку, до то́го са́бова, де про по́пуў ши́ли ша́тьа, пушо́ў і купи́ў два́цать і чоти́ри ревере́нди. За́кльа вун сходи́ў, а ўни са попи́ли. Тра́фили му са двайи́ худо́бны льу́ди, шчо за путьо́м ішли́. Заплати́ў йім до́рого, же́би му помогли́ йидно́го тру́па лохова́ти. Прийшо́ў д войа́кум, войа́ки пйа́ны, уже́ ўши́ткі польіга́ли, спльать дойи́ден. Зньали тру́па с сто́ўпа і до зе́млы закопа́ли. Узьа́ў собі нуш, на них, на пйа́них ўши́ткой попере́різоваў, шати воімські і одобра́ў, змита́ў до йидно́йі во́ди. Уни́ пйа́ны ни чу́ли. І ўсе ревере́нду на зе́мльу прусте́р, чолові́ка на то́то переверну́ў і ревере́нду зака́нчаў, ўши́ткіх два́цать чоти́ри. — Прийшо́ў дому́, пові́ў туй па́ни, жи йийі́ му́жа чоти́ри два́цать по́пуў похова́ли: По ўши́ткіх костело́х дзвони́ли, коли́ ва́шого па́на хова́ли. Ци ви чу́ли?

Уна́ каза́ла, жи ни чу́ла.

Та хиба́ль ви спа́ли?

Уна́ отпові́ла, жи ма́ло спа́ла.

Ішчи́ буду́ть і на ра́но по ўши́ткіх костило́х дзвони́ти і побо́жно по́пи співа́ти.

Да́ў Бог ра́но. Про́буднў са йиде́н войа́к, зогна́ў дру́гого: Уста́нь горі́, пан камера́т! Тот уста́ў, та́бо тот у ревере́нды. Зала́ў му пйа́ний: Ба́сом ти ду́шу, та ти уш пуп?

Тот йому́ отпові́ў: Ни лай, кить ти пуп!

Ўши́ткі йиде́н дру́гого зганьа́ли а са по́пами назива́ли. Йак уста́ў посльі́дный: Шчо буде́ме роби́ти? На слу́пі тру́па ныт. По́дьме до во́ди, та са пото́пиме! Прийшли́ ід во́ды, поради́ли са: Ни ска́чме до во́ди, бо шчи до́льа на́ша, жи ревере́нди ма́йиме. Почали́ побо́жно співа́ти два-

цать і чотѝри хлóпуў велѝким гóлосом. Почалѝ по костелóх дзвонѝти, а ун пáны повідать, же то йиӣі ґаздови за ним óтправа стойіть.

Прийшлѝ на цáрську капýру двáцать і чотѝри пóпуў співáючи. Вѝбіх царь ід ним, шчо стаў тáкой ў ґáчох у стрáху, жи са даґдé вéмльа загнýла у світьі: Шчо жáдайите мóйі панóви духóўньі?

Ми жáдайиме, би такі дóбрі царь бýли, би нам подарувáли йидну ґóмбу.

Царь повіў, жи ўдьáчно, лем би тотó маў, та йім подарýйи.

То ми, тотѝ войáки, шчóсьми трýпа вартовáли.

Царь отповіў, жи шчо пльýнуў, та ни хóчи лизáти. — А вун бýўби даў йіх ўшѝткіх мéчами порубáти. — Йáкжи ви вартовáли тýлько мнóго хлóпуў, шчо вид вас злóдьійі умéрлого чоловíка крáли?

Унѝ повіли царьйови, же з них злóдьійі ішчѝ шáтьа ўкрáли, а ми ни відьіли.

Звідоваў са царь, де ўни тогдѝ бýли. Розгньіваў са царь на стáрого розбýйника, же з ним тýлько кобирльýйи; царь го са ўсе звідуйи, а ун прáўду ни повідать: Стáрий розбýйнику! Дам тьа завісити; повіч прáўду, хто мóйі грóші краў і трýпа с слýпа?

Повіў йомý розбýйник, жи то ни прáўда, жи там ни мнóго злóдьійуў бýло, лем йидéн. Ішчѝ го сам, царьйу, нéська íмиш, бо хоть вун тýлько грóший ўкраў, а шчи му ўсе мало, бо вун дýже грóшом рад. Возьмѝ тáріль банкóвок стрібéрних а зáплать у йиннуй корчмі напýй окремíшно тóго тáрільа грóший, та хто хóчи, ньай кáждий вѝно а пáлинку пѝи ўсилийáку. Йакá пáлинка на світьі йи, тот царь ўшѝткой достáвну; заплатѝў у йиднуй кóрчмі і росказáў льýдьом йісти і пѝти зáдарь. Йак льýди бýли пйáньі, царь помéжи льудѝй пушóў ў кóрчму і вѝсипаў тотѝ с тáрільа грóші; позираў, хто буде збирáти грóші, бо то тот злóдьій.

Тот увідьіў цáрський син, жи тот грóші розмíтуйи, пушóў вóнка гет іс хѝжі, найшóў на дворі пйáного шýстра. Звідуйи са кóло ньóго, ци ни мáйи шýстир смолѝ кóло сéби. Упхáў шýстир рýку до кишéньі, такóй вѝньаў, йак йиднý пйасть. Цáрський син вѝньаў швáблик, запалѝў смолý, іздóлу по чіжмах поцьáпкаў смолóў, увошóў пáзад до кóрчми, почáў шпаціровáти по хѝжи, по кóрчмі, та ўсьáгди ставáў, де відьіў грóші. На йогó чíжми прилѝпли ўшѝткі стрібéрньі банкóўки. Царь сидьіў, та тотѝ грóші вартоваў: хто буде грóші збирáти, та тот злóдьій. Царьйови пéред очѝма змінѝло, шчо ни відьіў, де са грóші задьіли. Ачéй грóші до вéмльі пушлѝ! Царь са схóпиў і побіг ва стáрим розбýйником до рамгáзу: Ішчѝсь ньа наўйиў, жéбим на свóйу чкóду ішчѝ доплатѝў!

Ви дайти, наййаснышиий царьйу, по вároши трубíти, хтóби хотыіў вáшу дыіўку льубúти, та мóжи на вéчур до йиднóйі кóрчми прийтú, де чéрез день льýди йідьáть а пйуть, а дыіўка на вúшньум штóку на кóрчмі; та ун ід ньуй вúйди, будé з ньоў фíґльовáти, а унá з ним; та ньай мáйи ў кишéни лáпіс, та ньай кóло ньóго зáйди, жи го дýжи льýбить, ай ньай са лáпісом дотýлить!

Так то са стáло. Ун ід дыіўцы прийшóў, дыіўка з ним дишкоровáла і йогó на шúйі пуд вýхом лáпісом позначúла; тóго на дрýгий день завíсьать, хто будé мáти вид лáпісу знак, бо то будé злóдый. Ун зайшóў долýў од кральоўськойі дыіўки, йогó шийá болúть. Вúньаў свíчку і швáблик, запалúў свíчку, вúньаў іс кишéны дзверéдло, попозúраў, шчо йогó болúть. Ун іспóзнаў, бо ун буў мýдрий, жи то тотó лáпіс. Побýло мáло, вернýў са д дыіўцы назáд. Вúйшоў ід ньуй тúхо, найшóў йийі спáти; почáў кóло нéйі 'бзирáти, дéби найшóў лáпіс. Найшóў конéць гóлови у пóстели. Ўзьáў, зуйшóў долý до кóрчми; там булú пйáны вароши́чáни, стольарí і ковалы́, царьські майстрóви і жобракú крúві. Полапісувáў ўшúткіх і видньýс назáд лáпіс на тотó мíсто, вúтки ўзьаў. Устáла скóро рáно царьська дыіўка і пушлá домý повідáти, жи ўже тот позначéний; такúй вилúкий хлоп, бíлий! Пушóў царь позирáти на рáно, гльáдати го на вáроши. А там бýли позначéны ўшúткі ковалы́, стольарí, жобракú крúві і сльíпі. Повíў царь: Фрас би тьа трúмаў, розбýйнику, за мóйу дыіўку, шчо д ньуй ўшúткі льýди ходúли тóйі нóчи і ўшúткіх позначúла, а кóло утцá повíла, жи лем йидéн буў.

Наййаснышиий царь заклúкаў розбýйника, жéби му ўказáў, котрúй то з ним тýлько фíґлыіў рóбить. Розбýйник витповíў, жи йомý ни слобýдно, хóтьби го зáраз царь істьáў. Али ви го ўже типéрь йíмите тóйі нóчи, шчо прúйди нáзад, ў туй кóрчмі. Йíмить вáша дыіўка на вúшньум штóку, бо ун прúйди д ньуй. Та ньай го дрýгима ґарáдичами у дóлину спровáдить. А пут тúма ґарáдичами, царьйу, дáйти вúбрати глубóку йáму; так вун там упáди до тóйі йáми.

Та бо, царь розбýйникови казáў, йа го хóчу живóго мáти, а йáкби ўпаў до йáми, тáби са забúў.

А ви намéчте до йáми вуз солóми.

Даў Бог вéчур, а вун прийшóў іт царськуй дыіўцы іс царськоў дыіўкоў фíґльовáў, сидыіў. І спровáдила го долóў дрýгима ґарáдичами. Ун упáў до йáми. Обзúрать рукáми, де вун йи і гвáрить: Ей Бóжи, то надо мноў зрáда! Упхáў рýки до солóми, почáў са ў кружíлку обертáти, та накрутúў такóй, йак йиднóго стóупа. Зйазáў поверéслами і так дáле вит стрíхи витхилúў, імúў го за конéць і зогнуў іт сóбі, запалúў швáбликом. Гóйкаў на льудúй, жи горúть, бо то бýло вон дóма, на дворí. Льýди д ньому бíглú тот огéнь гасúти, жебú дум са ни ўпаў; огéнь ві-

дыли, а його у̌ земли пыт; ід ньому до йами попадали. Упау̌ царський шу̌стир і коваль і римарь. Тогди імили тоту̌ солому, загасили. Звідуу̌ть са йидеп другого тоти чотири льуди, йак ти са ту у̌зьау̌? Бігйим гасити, там у̌пау̌. Рімарь путсадиу̌ царського сина, жи йак царський син вийди, тай його за руку витьагни. Тот йак вийшоу̌ з йами, тай утьук, а тих лишиу̌ трьйох у̌ йамі, Повідать царь: Шчо ту робити мойі варошчани?

Наййасньіший царьйу! горіло, тасьми гасили, тасьми ту до йами упали.

Повідать царь: Та ни було вас веце?

Ой буу̌ ішчи йидеп. Присвітчили, жи го висадиу̌ рімарь.

Повіу̌ царь: Йакий му̌дрий прокльатий злодыйи! Заклика у̌ розбу̌йника царь: Шчо маў робити, шчо зо мноу̌ тулько нафіґльоваў?

Отповіу̌ розбуйник царьйови жи: Дайти по вароши трубіти і бубновати, хто тото чудо учиниў, та му будете епґидовати, лем жеби са приу̌казаў сам перед наййасньішим царьйом. — Царь дау̌ бубновати по вароши іструбіти, же му поенґидуйи, шчо з ним мудроваў, ушиткой: гроші, трупа, лем хочи з ним на бесыды бути. — Царський син прийшоу̌ до другого царьйа бурку, указаў свойі дипломи, ш чийийі вуп фамелыйі і йакий вун пан. Роскапчау̌ на собі шати на грудьох, указаў златий ланцок, на ланцку хрест: Шчом вам з дыу̌коу̌ фіґльоваў, кидь майи дьаку на мени, та йий возьму, а ни майи дьаку, йа йий у̌зьати ни мушу.

Тай так радо царь чьуджього царьйа сина до свого бурку прійау̌. Поженили са, та чей і днесь тамой суть.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народн. предан. и разск. Ст. 343—347: Хитрий дурень. — Чубинський, Труды, II. Ст. 362—364: Клим і чорти. Ст. 601—605: Про царевича злодїйа. Ст. 618—622. Ч. 88—90. Ст. 670—671. Злодїй. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 350—358: Der Meisterdieb. — Етноґрафічний Збірник. T. II. М. Дикарів. Ст. 24—25: Племінник перехитрував дядька злодїя. — Гринченко, Этнограф. Матеріалы. T. I. Ч. 115. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. III Ст. 324—349: Воръ. T. IV. Ст. 496—502. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Ч. 36, 73 і 74. — Bož. Němcova, Slovenske pohádky. Ст. 263—274. — L. Zingerle, Kinder- und Hausmärchen aus Tirol. Ч. 18 і 29. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 397—403: Vom Räuberhauptmann Hans Kühstock. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 13—20. — Шідді Кур, гл. XII. В Этнограф. Сбор. T. VI. — Norwägische Volksmär-

chen. T. II. Ч. IV: Asbjörnsen und Jörgen Moe. — Hahn, Griechische und Albanesische Märchen. T. I. Ч. 3. T. II. Ст. 181—182. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. I. Ч. 34. — Русскій Архивъ, 1863 р. T. V. і VI. Ст. 444—451. — Очеркъ литер. исторіи старин повѣстей и сказокъ А. Пыпина. Ст. 268. — Отечеств. Записки. 1856 р. Ч. IV. Ст. 62. — Повѣсти, сказки и разсказы казака Луганскаго. T. III. Ст. 477—488. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 202—205. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ч. 102. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. III. 410. — Садовниковъ, Сказки и предан. Самарскаго края. Ст. 139. Ч. 31. — P. Dobšinský, Prostonár. slov. povesti. Кн. II. Ст. 6—14. — Тамже. Кн. IV. Ст. 79—88: Klinko a kompit král. — Jan Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 409—419. Ч. 47. — Жите і Слово. T. IV. Ст. 358—359. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 112—117: O štucnem złodzieju. Тамже. Ст. 246—254. Ч. 39. — Roman Zawiliński, Z powieści i pieśni górali beskidowych. Ст. 52—61 (подібний лишень епізод з коровою).

31. Піп і злодій Шоловка.

Бу́ли у̂ йипно́йі ба́би три спни́. Оте́ць у̂ них у̂мер, лем стри́йко бу̂у̂. Тота́ ка́жи дыівировп: Хло́пи, чини́ з ни́ми да́шчо, бо ниnотрі́бны і у̂сы́ три йи. Ну, ка́жи, бири́ с собо́у̂ по йидного́ па робо́ту, шчо з нього бу́ди. — У̂зьау̂ того́ йидного́, май ме́ншого і по́шоу̂ з ним у̂ лыіс, хо́дить із ним по́-хашчи, ни мо́жи нич припозира́ти собі́ па робо́ту. Но, йду́ть у̂ вичѐрі домо́, йду́ть йидни́м то́ком, де гли́ну беру́ть черле́ну. Но, ка́жи, стри́йку, ци знайпти шчо?

А шчо? ка́жи стрий му.

Шчо́-би с се́йі, ка́жи, гли́ни бу́ло стри́йку? Йак, ка́жи, стри́йпа го́ньцы купу́йи, йа бих сь сьо́го го́ньцы пра́виу̂.

Прийшли́ домо́, зві́дать ма́ти дыівирьйа: шчо, ка́жи, сь сьо́го бу́ди май ме́ншого?

Ка́жи: Гоньчарь бу́ди з нього.

Ну, йди з дру́гим, ка́жи.

По́шоу̂ із дру́гим у̂ ха́шчьу, у̂ лыіс, хо́дить цылий день; йдуть у̂же с ха́шчі у ночи́; нич ни мӧг у̂ви́дыіти у̂ день; у̂ви́дыіу̂ леу̂чьу, ка́жи: Шчо с то́го, стри́йку, буде?

Ка́жи: На вӧз буде леу̂чьа. Но ти, си́не, ка́жи, буде́ш колеса́рь. Прийшо́у̂ домо́, зві́дать го ма́ти: Шчо сь сьо́го, ка́жи, бу́ди з дру́гого?

Ка́жи: Сь сьо́го буде колеса́рь.

Но, йди с тре́тьім у̂ лыіс.

По́шоу̂ с тре́тьім у лыіс. Хо́дить іс тим, тот ни мӧг ничь найти́, лем йиде́п біґарь мо́цпий, чи́тавий.

Ци знайити, стрийу, шчо сь сього буде?

Йа ни знау, шчо буди; повіш ми.

Чітавому чоловіку цимбора ў рўки. С сим, кажи, куда пôдў, то нікого сьа ни бôу.

Но, йдуть они тим путьôм с хашчі чирез йиден фільійарь. Там на тôм фільійарі ў ґазди пôп парастас служийў.

Ну, кажи, стрийку, ци знайити шчо?

А шчо, кажи, сини?

Пôп барана виде, шчо му дали за парастас, та йа му ўкрадў його.

Та йак ти ўкрадеш того барана у попа?

Лем увидите стрийу.

Пôп удойшôў на-бôк сьцьати, а барана приўйазаў т корчеви. А вôн ўкраў барана, голову уттьаў, та поклаў у рит з рогами. Пôп сьа провирнўў за бараном, позирать, а барана ни йи. Но, ди сьа баран дыіў? хоть удорваў сьа та ўтьік, хоть де йи! дўмать собі пôп. Гльадать пôп барана, найшôў го на ритў. Дўмать собі, ош пиў води баран — а баран бис тўлуба. Но, кличи пôп барана ўтти з берига, бо пôшôў би сам, та ўмочийў би сьа, та ни годин. Кличи го: Ватриш, ватриш (пой сьуда)! Баран ни хочи йти. А пôп гадаў, ож вôн цылий — а з него лем голова. Но, шчо чинити з бараном? Стаў,ззуў сьа і платьа с себи знитаў, тай йде за бараном. Йак пôшôў за бараном, пуньньаў за роги, а то лем голова та роги. Обернўў сьа пôп на берега ўже йти гет, бо відыіў, ож барана ни йи; хочи платьа на себи брати, а платьа ни йи; тот ўкраў платьа, шчо й барана ўкраў. Йак типерь домô голий пôду? дўмать собі пôп; то ганьба голому йти. Чикаў ночи; йак кондаші свиныі пўсьтьать домô і прийду межи свиньами, та ни спôзнауть ньа чий. Ну, так вôн і учинийў. Йак свиныі кондаші пўстили і вôн іс свиньами іде. Іде межи свиньами, а кондаші йдуть іззаг свиний, та позирауть, та кажуть, ож ізоў ўмішаў сьа межи наші свиныі, та дôбрий буде файт! І йдуть они за кондом і позирауть, де поверне ў двôр. Свиныі скоро біжать, тай вôн так біг скоро. Они заўстали ззаду і ни відыли, де повирнўў ў двôр. Мало ўтьамили, заглипіли, ош там повирнўў хиба ў паньський двôр. Прийшли там, слўжницыі ўже поать свиныі. Кажуть слўжницьам: Ни відыли ви ту якого ізова?

Кажуть: Ми ни відыли.

Кажуть кондаші: Таш туй повирнўў!

Айбо слўжницыі ни знали, ош то пôп буў, тай кондаші ни знали. Тогди почьали звідати слўжниць: Ни йи, та ни йи; і дали поки слўжницьам. Пôп ўбіг до хижі і кажи попади: Дай ми платьа скоро.

Дочьўў сьа тогди́ пан, шчо Шьоло́ўка Пе́йтер ўкраў ў не́го барана́ і пла́тьа ўши́тко. Загна́ў ра́ньіцько церкӧ́ўника у час, оби́ прийшо́ў до па́на: Загна́ў мине́ пан, по́йте ви до па́на, Пе́йтер.

Но, хло́пи, шчось ізроби́ў?

А шчо па́ни?

Та сміха́сь зо мноў зроби́ў. Украўйись барана́, та пай би ми бу́ло барана́! біда́ ми до то́го! лем ко' буў йись ми пла́тьа ни ўкраў. Та то сміх, га́ньба хло́пи!

Йа, па́ни, ўкраў і ўкраду́ шчи.

А ў попа́ була́ бі́ла коби́ла: Кить ти таки́й до́брий зло́дьій, ўкради́ ў ме́ни бі́лу коби́лу з машта́льньі. Та йак ти ўкраде́ш?

Та ўкраду́.

Пан сьа бізова́ў, шчо вӧн ни ўкраде́ ў ньо́го, а вӧн ўкраў.

Ну, йак тоту́ вӧн коби́лу ўкраў?

Пан покла́ў двох ко́тьушӧў, шчоби́ тот ни ўкраў тоту́ бі́лу коби́лу. Йиде́н йиму́ за хвӧст, дру́гий йиму́ за китифи́к. Вӧн сьа заладиў, ўстаў ў ночи́ і прийшо́ў до столо́ли. Там покла́ў кочьа́л па́линки і покла́ў чьумі́ў дугану́, а йидну́ корчьа́гу па́линки розо́льльаў там, оби́ воньа́ла. Но, тоти́ ўчьу́ли ко́тьуші, шчо па́линка па́хни. Ка́жи йиде́н дру́гому: Бра́ти, то ми слу́жницьі іспрьйа́тали па́линку; та йдьім гльа́дати. Пӧшли́ гльа́дати, тай найшли́: Упи́ли сьа тоў па́линкоў, йак найшли́ і там пӧсну́ли. Тот ў ночи́ прийшо́ў Шьоло́ўка до машта́льньі, покла́ў те́ллицьу мі́сто коньа́, на те́ллицьу приўйаза́ў го́сьть прьйа́дива і покла́ў китифи́к на те́ллицьу так, ош то так йак кӧнь, а сам коньа́ ўкраў тай пӧшо́ў.

Ўстаў ра́ньіцько пӧп чим Бӧ даў день. Тогди́ пӧшо́ў до машта́льньі попози́рати коньа́, ци йи. Ўтвори́ў дви́рі, пози́рать, коньа́ ни йи. Пози́рать, там те́ллицьа мі́сто коньа́. Го́йкать на свӧ́йі ко́тьуші: Іва́ни, Мига́льу! де йи мӧй кӧнь?

Ой ту йи, па́ни.

Та де йи?

Ге о́ддика.

А шчо тото́?

Ка́жи: кӧнь.

Ой тото́, Іва́ни, ни кӧнь, а те́ллицьа! — А вӧн пйа́ний, та ни тьа́миў, шчо де́ржить ў рука́х. Но, йиму́ пан ду́жи кричьа́ти на ньі, йак сокоти́ли коньа́, кидь його́ ни йи. Тогди́ загна́ў йидного́: Біга́й до то́го Шьоло́ўки ско́ро, пай при́йди сьуда́.

Прийшо́ў вӧн до то́го Шьоло́ўки, ка́жи, шчо загна́ли пан, оби́сти йшли до па́на. Прийшо́ў до па́на: Но, хло́пи! кра́ўйись, шчось краў, лем коб буўйись у ньа ни ўкраў коньа́.

Йа, па́ни, ўкраў і ўкраду́.

Ўкради́ ти ў ме́ни вола́, коли́ ти таки́й зло́дый, іс плу́га, із йарма́.

Но́, у́правиў по̂п двох слу́ги у йарі́ ора́ти ў по́ли і они́ о́рьйуть і слу́хауть, а по́над ны́ так ў ха́шчи го́йкать: Ни да́йти чолові́ку поги́нути! — Тот Шьоло́ўка Пе́йтер би́и по де́реву фе́йсоў, а го́йкать, ни да́йти поги́нути души! Тоти́ ка́уть два слу́ги: Біга́йми, із'удоймі́м чолові́ка! бо ду́мали, шчо там звір найшо́ў чолові́ка, та хо́чи зьзы́сти. Лиши́ли во́ли у плу́зы, у йармі́ і по̂шли́ ў ха́шчьу, а́йбо тот ўсе да́лы уд них го́йкаў, віў йіх дале́ко ў ха́шчьу. Уддури́ў сьа ў них так, шчо они́ ни ви́дьіли, де сьа дыў. Заблуди́ли они́ ў ха́шчи хо́дьачи. Во̂н прийшо́ў тим чьа́сом, обо̂йшо́ў йіх доўко́ла, там де они́ ора́ли. Йинного́ вола́ стаў та у́прьйаг із йарма́. Йак у́прьйаг того́ вола́, удрі́заў му хво̂ст, та заби́ў дру́гому ў пи́сок, а сам с тим воло́м по̂шо́ў, ўтык. Прийшли́ тоти́ двайи слу́ги там де ора́ли, ўві́дьіли, вола́ ни йи, лем хво̂ст стирчи́ть с пи́ска і почьали́ каза́ти: Во̂л вола́ зьзыў! Но, шчо ўчини́ли? Прийшли́ домо̂ і сказа́ли попо́ви, шчо во̂л вола́ зьзыў. По̂п зачьа́ў на них го́йкати: Нипра́ўда, шчо во̂л вола́ зьзыў; біта́нґи прокльа́ты, де́сьти були?

Уни́ сказа́ли попо́ви пра́ўду, де були́: чолові́ка хотьі́ў ў ха́шчи зьзы́сти зьвір, та ми там біга́ли.

По̂п йім ка́жи на ото́: На шчо ви біга́ли? Та то буў Шьоло́ўка. Біга́йти до нього скоро, мо́жи шчи во̂л живи́й.

Прийшли́, вола́ ўже зарі́заў Шьоло́ўка. Но, шчо́сьти прийшли́?

Пан загна́ў, оби́сьти по̂шли́ до па́на ско́ро.

Прийшо́ў во̂н до па́на, пан го звідать: Хло́пи: ци ти вола́ ўкраў?

Ой йа, пани, вола́ ўкраў.

Коли́ ти вола́ ўкраў, ўкради́ ти ў ме́ни па́ныіу.

Во̂н сьа загада́ў, йак па́ныіу ўкра́сти ут па́на. Ўстаў, зла́диў горне́ць чи́ру во̂ўсьа́ного. Стаў, ма́чьку ободра́ў і за тим спра́виў ґо́йди; за тим собі́ напаруба́ў дро́ту і так да́ле. Стаў ў вичері, прийшо́ў ў паньський дво̂р ўкра́тцы, йак ўже льига́ли спа́ти і упозира́ў собі́ до́ті ўже гордо́ви, шчо ў сьіньо́х стойа́ть. Гордо́ви пиривёрнины були де́ньцьом із ви́рьха, а дупла́вим ід зе́мли. С тим мистирши́ґо́м, шчо собі зла́ди́ў, ўвойшо́ў до сьіни́ кра́тцы і залы́з ў гордо́ў. Йак слуги́ по́снули і слу́жницы, ўвойшо́ў до хи́жі тоди́ — а ў па́на ма́ти була́ стара́ і спа́ла ў чильа́дны пуд кошо́м, де оге́нь кладу́ть слу́жницы, бо стара́ ўже бабу́ньа була́ — йак ўво̂йшо́ў до хи́жі, стаў, ме́жи слу́жницы ўвер ма́чьку на піч оби́драну. Слу́ги спа́ли на ла́ві на до́ўгіу, голова́ми ў йи́нно; тим ізпа́заў воло́сьа дро́том; ба́бі заби́ў ґо́йди ў гузи́цьу. По̂шо́ў до пире́дньоі хи́жі, де пан спить іс па́ныйоў. Пан ўже на то сьа на́дыйаў, шчо во̂н хо́чи ўкра́сти уд нього па́ныіу, а́ли вабу́ў на тот чьас; ме́жи ны двойи

ўльльаў горнéць чи́ру такóго рiткóго. Пан ў ночи́ сьа прóбудить, поца́пать кóло па́ньiйi, ка́жи: Шчо ти зроби́ла па́ньi?

Па́ньiйа ка́жи: Шчо?

Ех, ка́жи, ти сьа ўсра́ла. Стаў i ўбнў досúть па́ньiу i ўгнаў вон. А Шьолóўка ўхóпиў па́ньiу на плéчi, та тыка́й! Пан сьа ўгадў ў йа-ки́йсь чьас, ож ни йи па́ньiйi; ўи́ди до чильа́днойi хи́жi, гóйкать на слўжницы: Ци туй па́ньiйа?

Слўжницы ка́жуть: Ми ни зна́йиме, ци туй — бо да́ўно сьвiтла ни бу́ло, йак ннесь, на́фти ни бу́ло, ни сьвiчóк, а сьвiти́ли факльа́ми дереўйа́ни́ми — i почьали́ сьа би́ти.

Ка́жи пöп: Шчо сьа бийтé там?

Гей, ка́жи, сесьа́, па́ни, свóу дити́ну пудвéрла пуд мéни.

А отá ка́жи дрўга: Ти пуд мéни пудвéрла, то ни мóйа!

А то булá ма́чька.

Но, гóйкать, на слўги, уставáйте, ўчиньiть сьвiтло, бо ни йи па́ньiйi! — Слўги бйуть сьа ўпйать так, бо: ти минé ми́чиш! Ти минé ми́чиш! дрўгий ка́жи. — А йiм дрóтом волóсьа зйазáли, аони́ ни зна́уть, гада́уть, ож йидéн дрўгого ми́че. Тогди́ гóйкать на ма́мку свóу пан: Ма́мко ўставáй, клади́ огéнь!

Ба́ба ўмiла класти огéнь; почьа́ла дўти; шчо задўйи, а ґóйда ґóйдать.

Ка́жи пöп: Гóркi би на тéби та́ньцы! Ти, ка́жи, та́ньцы зво́диш? — Ну, пöп ўвiдьiў, ож ни гарáзд. Даў Бо день, загнаў за тим злóдьiйом скóро ў чьас ра́но. Прийшóў слугá: Пойти до па́на!

Йду. Прийшóў до па́на: Но, шчо хлóпи? Кра́ўйись, шчось краў, най би булó бу́ло, та ўши́тко бим ти енґидоваў, лем коб бўўйись па́ньiу ни ўкраў. Дай ми па́ньiу, то ўши́тко ти польiўйу.

Ба, йа па́ньiу ни дам, па́ни.

Та чомў ни даш па́ньiу?

Бо йа даў чортiм за вiко срiбра, та ўже па́ньiу ни дам.

Но, хлóпи, коби́сь ти даў да́йак па́ньiу, та дам ти ўши́тко свóйи iмiнiйи, лем коби́ да́ўись ми па́ньiу.

Тоди́ Шьолóўка ўзьаў коби́лу бiлу, шчо ўкраў ут па́на, набра́ў мiх камiньа пóўний, ўзьаў собi води́ сьвйачéнойi ў фльа́шу i прий-шóў ў пéкло т чортiм. Звiдауть сьа чорти́: Шчи ти, чоловiчи, прий-шóў сьуди́?

Вöн ка́жи: Йа прийшóў за па́ньiйоў.

Ми ти ни дамé па́ньiу, ай дамé ти грóший, кóлько хочь.

Iми́ў вöн би́ти цiвек на фундамéнт, мапасти́рь будува́ти там. Ко-би́ла и́ржи так, шчо па́льi политьа́ть с пéкла, бо голóнна дўжи, та и́ржи. Чорт iми́ў йогó проси́ти, ка́жи: Шчо рóбиш, чоловiчи, туй?

Ка́жи: Манасти́рь пра́ўльу.

Чорт про́сить, обѝ ни пра́виў.

Ни мине́ проси́, ай присьвйатў дыі́ву йди проси́, бо она́ миныі́ рос-ка́зуйи пра́вити, та му́шу. — А то ни присьвйа́та дыі́ва була́, а коби́ла. Айбо чорт дурни́й буў, ни знаў. Коби́лы́ на́роком ни даў йі́сти за три нни, обѝ рза́ла ду́жи. Чорт пӧшо́ў проси́ти коби́лу, а коби́ла серди́та, та чо́рта ўби́ла. І так вӧн ревучи́, прийшо́ў іт сво́йім товари́шім. Ка́жи: Да́йти му па́ныіу гет, най собі́ йде, бо тота́ мине́ ўда́рила, шчо йа заў-ме́р! І дали́ му па́ныіу: На па́ныіу, йди собі́ гет, лем ту манасти́рь ни праў!

Прийшо́ў вӧн с па́ныйоў домо́, приныі́с па́ныіу; но, пӧп сво́йи сло́во ни обертать, шчо му обіцьа́ў. Даў му па́ныіу, попо́ви, а пӧп даў му сво́йи імі́нійи, ґаздо́ўство. І забра́ў сьа пӧп у світ іс па́ныйоў, лем за-бра́ў ў міх книги. Йде іс тим і там би бри́сти у во́ду вили́ку; а́йбо фа-радло́ваны оній обо́йи, пӧсну́ли ко́ло води́ і так пӧсну́ли, шчо прийшо́ў тот Шьоло́ўка ід ним і стаў, у́митаў книги із мі́ха у во́ду і сам залыі́з ў міх. Про́будить сьа пӧп, гли́пни на со́нци, а со́нци ни́ско. Іде́, па́ныіу поки́вать: Ўстава́й, па́ныйи, бо нам би дале́ко йти. Ісхо́пили сьа і ў во-ду; а пӧп на се́бі міх ўсадиў, несе́. Іде́ сиред води́, а той Шьоло́ўка заго́ркаў: Горі́, по́пи, горі́, бо сьа йивагне́лийи мо́чить.

І пӧп ка́жи: Йой, па́ныйко! Горі́ наднима́й, бо сьато́йи йивагне́-лийи прогва́рило, бо мо́чить сьа. — Прийшли́ во́ду на тот бӧк, ка́жи пӧп: Позира́йме, па́ныйи, ци ни змочи́ли сьа книги ў міху́! — Уві́дыіли оні́, шчо книг ни йи, а́йно Шьоло́ўка: Ой шчи нам туй біду́ гльа́даш? Нишчьа́стьа би тибе́ побило! — Айбо вӧн з ними йде ўже, йіх сьа ни ли́шить, бо вӧн йіх нисере́ньча. Но, прийшли́ на йиде́н мӧст, там би плати́ти. Польига́ли собі́ спа́ти на мо́сьты іж жури́, фарадло́ваны ду́жи, припочи́ти. Йак пӧсну́ли, тогди́ сьа Шьоло́ўка схо́пить, ка́жи: Па́ни, тине́рь спить Шьоло́ўка, та тру́тьме ў во́ду го, оби нам ўже бо́льше біду́ ни гльа́даў! — Йак тру́тили ў во́ду, пӧп гли́пне, Шьоло́ўка йи, а попадьу́ тру́тили. Пой, ка́жи, шчось учини́ў? Ни до́стась ми гльа́даў біди́ до тине́рь, а тине́рь ми найшо́ў май вили́ку! Пӧп ў йиде́н бӧк пӧ-шо́ў, а той ў другий і так розо́йшли́ сьа.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

32. Про злодія Данка.

Було ў йинно́го чолові́ка три сини́. Та ўже вили́кі були́, нич ни хотыі́ли роби́ти. Пӧшо́ў тот чолові́к ра́дити сьа до йидно́го па́на

шчо чини́ти, сини́ ни хотьать робі́ти, а росказа́ти йім ни го́динийим, бо у̂же хло́пи.

То так чиньі́ть, шчо да́йти ко́ждому фе́йсу у̂ ру́ки, та у̂дуріть йіх да́йак у̂ ха́шчьу.

Так ово̂́п й у̂чини́у̂. По̂шли́ у̂ ха́шчьу. Раз йиде́п на́йде йа́синье і ка́жи: Ей йакі́ красьньі бі́рфи на во̂з! Та опста́у̂ та́кой там, та ро́бить. Йдуть да́ле дру́гі два. Йиде́н найшо́у̂ йа́вора і ка́жи: Йакі́ кра́сьньі дошки́ сь сьо́го би бу́ли на посте́льі, на столи́. — І тот опста́у̂ роби́ти. У̂же лем йиде́н сьа опста́у̂. Імньа му бу́ло Данко́. Тот іде́ іс сво́йім ньа́ньом; а́йбо тот Данко́ позира́ть по ха́шчи і у̂ві́дьіу̂ йиде́н біґа́рь в вили́ким су́ком і ка́жи во̂тцьу̂ собі́: Ей, ньа́ньу, шчо за хльі́б!

А шчо си́ни?

Гльадь, ге тот біґа́рь у̂тьати, та у̂ розбо́йі!

Ой то, си́ни, ни до́бри.

Но, ньа́ньу, ка́жи, а де вам ле́кший хльіп тре́ба? По̂ти́ у̂ комо́ру, набра́ти собі́ шчо тре́ба, вола́ у̂кра́сти, гро́ші у̂кра́сти, ни роби́ти нич, лем і́сти та ходи́ти.

Та ци ти, си́ни, зло́дьій? Но, кить ти зло́дьій, у̂кради́ ти миньі́ тиие́рь да́шчо.

Йа, ньа́ньу, у̂краду́. Дво́йи льу́де о́рьйуть чотирма́ воли́ так у берешку́. Еге, ньа́ньу, йа гиньто́го вола́ йинно́го у̂краду́.

Йак ти у̂краде́ш, кить тоти́ во́ли орьйуть?

І тот Данко́ по̂де́ у̂ кра́йа у ха́шчьу, та так сви́шчи, ож' во̂л вола́ зьіу̂. Льуде́ ото у̂чьули́, йали говори́ти, шчо тото́ за по́тьа?

Ньі́ґдасме по́тьа тако́йи ни чьу́ли! Ану йдьі́м позира́ти.

По̂шли́ у̂ кра́йа, воли́ лиши́ли самі́; а Данко́ у̂се ни́же, та у̂се сви́шче: Во̂л вола́ зьіу̂. Льу́де зайшли́ у̂ дво́ри, а Данко́ о́ббіг і прийде д воло̂м і удо́тне йинно́му воло́ви хво̂ст, та забйи дру́гому у̂ пи́сок; а то́го узьме́, шчо хво̂ст му утьтьа́у̂.

Прийдуть льу́де, позира́уть, айно́ ни йи читве́ртого вола́: Йой, йой, ба де во̂л? У̂ви́дьать, а оно́ у̂ вола́ два хвости́; бйуть то́го вола́, ож во̂п вола́ промо́к. Ка́жи йиде́н: Ци ви́диш, йако́йи Бо̂ да́у̂? І по́тьа вішчьу́йи, шчо во̂л вола́ зьісьть.

А Данко́ иові́у̂ то́го вола́, зарі́зау̂, та накла́у̂ оге́нь з во̂тцьо̂м собі́, та печьу́ть мньа́со. Ка́жи Данко́ во̂тцьу̂ собі́: Ви, ньа́ньу, ни будете́ ісь сьо́го вола́ йі́сти.

А чому́ си́не? Та аж бим утьіка́у̂, та хоть раз бим із ньо́го поку́шау̂.

Но, йдьіть ньа́ньу на во́ду.

Ўзьаў му оте́ць горньа́, пушо́ў на во́ду, а Данко́ ўпустиў кильухи́ з вола́, та ўзьаў біґа́рь, та ду́жи ізо́бйи кильухи́ біґарьйо́м, та ка́жи: Йой, йой, ни йа краў, ньа́ньо краў.

А оте́ць му ото́, ўчьуў; ду́маў собі́, шчо Данку́ бйуть: ша́пку ў ру́ки, тыка́й домо́. — Данко́ напі́к мньа́са, найі́ў сьа, набра́ў ў міх, та принесе́ домо́. При́йде домо́, а оте́ць му сиди́ть за кошо́м на печи́. І ка́жи му оте́ць: Ой би́ли тьа, би́ли!

Ей, ка́жи, ни мине́ би́ли, а йа биў.

Айно́ га́даш, ож йа ни чьуў, коли́сь каза́ў: Ни йа краў, ньа́ньо краў.

І тоди́ Данко́ ўсипле мньа́со із міха. Стари́й лем сьа зачьу́доваў. Пошо́ў до па́на стари́й каза́ти, ож йак його́ сини́ ра́дууть його́. Два ньа, ка́жи, ра́дууть, а тре́тый Данко́, тот мине́ до пишчьа́сьтьа приве́де, бо тото́ вили́кий зло́дый.

Но, йди го прикли́ч сьуди́.

При́йде Данко́ до па́на, ка́жи му пан: Ци ти, Да́нку, зло́дый?

Йа, па́ни, зло́дый.

Но, кить ти зло́дый, укради́ ти уд ме́ни коньа́ з машта́льны: Коньа́ буде́ шісьть хло́па сокоти́ти; кидь ни ўкраде́ш, дам тьа за́бити.

Йа, па́ни, украду́.

Но, ўкради́.

А Данко́ йак буў ў хи́жи, с па́ном говори́ў, тай тоди́ па́нову ша́пку ўкраў, та пушо́ў. Пан паладиў варташо́ў: Йиде́н на поро́зы сиди́ть, дру́гий на кони́, тре́тый за хвōст де́ржить, а йде́н за китифи́к. А Данко́, йак звечері́ло, узьа́ў на сьа па́нову ша́пку, бо́сий, лем у бі́лым пла́тьу, ўйде там ід варташо́м і ка́жи: Но, нибожа́та, типе́рь з ве́чира польига́йти, та спіть, а йа буду́ до́ти коньа́ сокоти́ти; оби́сте на зо́рі пак ни заспа́ли.

Варташі́ ду́мали, шчо то пан; польига́ли, та засну́ли, а Данко́ ўзьаў коньа́. Тот, шчо на кони́ сидыі́ў, того́ покла́ў на те́ллицьу; тот шчо за хвōст де́ржаў, то́му даў ру́чку прьйа́дива ў ру́ки; а то́му, шчо китифі́к де́ржаў, то́му китифі́к ўрі́заў; куньа́ ўзьаў, та пушо́ў.

При́йде ра́но пан і ка́жи: Но, ци туй ко́нь?

Ой ту, па́ночку, ми ни спа́ли, йак ви бу́ли ту сно́чи.

Та коли́ йа буў туй?

Тать йа́кисьте каза́ли, оби́ ми спа́ли, а ви будете́ коньа́ сокоти́ти.

Пан ка́жи: Та ўже зна́у, шчо коньа́ ни йи.

А тот, шчо на те́ллици сиди́ть, ка́жи: Тать йа на кони́ сиджу, па́ни.

Ану́ веди́ го вон.

Тот почьа̑у гна́ти вон: ґінe! Раз лем ізгреми́ть, іс те́ллициу̑ у̑па́де: Но, ви́дите, йак ви коньа́ сокоти́ли! Данко́ у̑кра̑у коньа́! Прикли́че ра́но пан Данку́: Ци ти, Да́нку, у̑кра̑у?

Йа́кбим йа ни у̑кра̑у, кидь йа зло́дый.

Но, чика́й ма́ло, за̑у́тра буде́ со́рок плу́гӧу̑ ора́ти па по́ли, та у̑кради́ ти тоти́ со́рок плу́гӧу̑, бо кидь ни у̑краде́ш, поги́неш.

Йа, па́ни, у̑краду́.

Дру́гий день пӧшли́ плу́ги ора́ти, а Данко́ пӧшо́у̑ у̑ село́, та купу́йи гу́си, качки́, пульки́, ку́ри — то́го накупува́у̑ міх по́у̑ний — а там була́ ріка́, де плуги́ ора́ли. Данко́ ізобра́у̑ тоту́ живину́, шчо купи́у̑ і пӧшо́у̑ там ід во́ды, сыі́у̑ собі пут корча́, та сиди́ть. Айбо йиде́н ба́ран пӧшо́у̑ води́ пити у̑ ріку́. А Данко́ пу́стить тоту́ живину́ із мі́ха, шчо наку́пова̑у, у во́ду. І тот би́реш по́чьа̑у го́йкати на тих дру́гих: По́йти, ка́жи, сьуди́, ану́ш наіма́йиме йако́йі пти́цьі файно́йі па́пу, та дасьть нам до́брий альдома́ш. Полиша́ли плу́ги, плау̑́льуть по́-воды, іма́уть тото́ по́-воды. А Данко́ тим чьа́сом пушо́у̑, та воли́ нагна́у̑ із борозди́, та домо̑́. При́йдуть тоти́ із води́, а́йно плу́гӧу̑ ни йи тай во́лӧу̑. Но, ци ви́дите, ка́жи, типе́рь нам дасьть пан альдома́ш.

Закли́че пан Данку́: Ци ти, Да́нку, у̑кра̑у во́ли?

Йа́кби ныіт, кидь йа зло́дый.

Но чека́й, укради́ ти уд ме́ни кигі́ньу мо́у; кидь ни у̑краде́ш, поги́неш.

Йа, па́ни, у̑краду́.

Айбо пан у вичéрі кигі́ньу за шпа́рґоу̑ пу́шчать во́нка. А Данко́ наладиу̑ сьа на ґа́нку бо́сий у̑ па́новӧу̑ ша́пцьі і йак кигі́ньа йшла во́нка, а Данко́ ка́жи: А йми ми сьа, йми, на пле́чі, бо мо́жи тот бітá́нґа да́йак тьа у̑хо́пити! Да́нко у̑хо́пиу̑ на пле́чі і поньі́с домо̑́. Дру́гий день поньі́с у̑ пе́кло, та прода́у̑ чортыі́м. Зьвідать сьа пан Данки́: А де кигі́ньа?

Ка́жи: Йа прода́у̑.

Йой, ка́жи, на шчо ти тото́ чиниу̑?

Айно шчо? Йа би бу̑у̑ поги́б, кидь би бу̑́йим ни у̑кра̑у.

Йа̑у пан проси́ти Данку́, оби́ му кигі́ньу да́йак пришіко̑ва̑у.

Та, ка́жи, до́бри. Купі́ть йину́ ко́билу таку́ суху́, оби́ йіу̑ на клу́бах клибáп посто́йа̑у; тай пйать ко́зӧу̑ купі́ть, тай качо́к, куро́к, гуси́й, пульо́к, ни да́йти йім нич за три дни йісти.

Пап накупува́у̑ у̑ши́тко і за три дни нич ни да̑у і́сти. Читве́ртого дньа прийшо́у̑ Данко́ до па́на, та у̑зьа̑у кобилу, тай пйать ко́зи, а ку́ри, качки́, гу́си, пульки́, та лиши́у̑ па́ну, бо ка́жи, йа йду наупере́д у̑ пе́кло, а ви за мно̑у, па́ни, у̑ пӧу̑дру́га ча́са оби́сти йшли іс курьми́, качка́ми, гусьми́, пулька́ми.

Данко́ пушо́ў у пе́кло, прийаза́ў кобы́лу, забы́ў остро́ў, а на оту́ остро́ў найаза́ў сына горі́, а сам би́и пальки́, та нитка́ми сну́йи, манасти́рь буду́йи. Рас при́йде чорт: А шчо ти ту ро́биш?

Ци ни ви́диш шчо? Манасти́рь буду́у.

Йой, то́го нам туй ни тре́ба.

Да́рмо буде́ш каза́ти, шчо вам то́го ни тре́ба. Чу́йиш, там у́же проце́сийа йдуть. — А то пан йшо́у с пти́цеў тоў. — До́ти ма́йи бу́ти манасти́рь гото́вий, до́ки проце́сийа при́йде.

Хоть шчо ти даме́, лем тото́ ни чини́ туй.

Та да́йти ми киги́ньу, шчом вам прода́ў, та так ни буду́ будува́ти.

І так чорти́ привели́ киги́ньу ско́ро і дали́ Данко́ви і так Данко́ лиши́ў сьа будова́ти манасти́рь. Киги́ньу пирида́ў па́нови.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Далеким відгомоном сьої новелї є у S. Grundtvig-a, Dänische Volksmärchen, T. I. Ст. 110—114: Das Siebengestirn.

33. Як немудрий мудрих одурив.

Була́ йинна́ жона́, ма́ла си́на йинно́го, а ду́жи худо́бна була́; а тот син ни хотыі́у нич роби́ти, лем лежа́ти. Тогди́ она́ йому́ ка́жи: Чому́ ти нич ни хо́чиш роби́ти, лем сидьі́ти?

О, ка́жи, ма́мо! йа бу́ду го́дин с то́го у́жити, ож бу́ду сидьі́ти, бо сьа оже́ньу.

Та тко за те́би пöде́, кить ти таки́й нипотрі́бний?

Ма́мо мо́йа, йа йду сва́тати до ґро́ўфа.

Та йак ти до ґро́ўфа пöде́ш, кить ти таки́й нипотрі́бний?

За ме́ни ґроўф дыі́уку дасьть ско́ро, чим ньа уви́дить.

Ізобра́ў сьа і пушо́ў до ґро́ўфа сва́тати. Йак прийшо́ў до ґро́ўфа, ґроўф прийа́ў його́ у гости́ну і ка́жи му: Шчо ти, моло́тцьу, до ме́ни прийшо́ў?

Йа прийшо́ў, сьві́тлий ґро́ўфи, сва́тати.

А ґроўф ка́жи: Ипен таку́ ма́у йинну́ прінце́зну, шчо хо́чу дати́ за худо́бного, а ти худо́бний прийшо́ў до ме́ни сва́тати.

Тогди́ вöн ка́жи: Йа ни худо́бний, бо у те́би, сьві́тлий ґро́ўфи, костьано́го стола́ ни йи, а у ме́ни кі́стьани́й стöл йи.

І так прінце́зна ізра́довала, шчо лем його́ польуби́ла. І тот ґроўф даў за то́го дыі́уку свойу і польуби́ў його́ і дорогу́ сва́дьбу справи́ў

і одьі́шчину шоу̌ко́ву надаваў прінце́зньі і зьа́тиви собі́ і допрова́диу̌ йіх до домо̂.

Йак вön прийшоу̌ домо̂ іс тоу̌ прінце́зноу̌, ма́ти му сьа зра́довала ду́жи так, ож ґро́у̌ську дьі́у̌ку привіу̌, та йійі́ нивіста буде́. Дала́ му йі́сти, а у̌ нього ньійа́кого стола́ ни йи, лем на кольіна у̌зьау̌ собі́ миску — то ко́сьтьаний сто́л. Но, пой жо́но ід до мньі, ід ко́стьано́му столо́ви; у̌ тво́го ньа́ньа ви йи ко́стьано́го стола́, а у̌ ме́ни йи! І так почали́ ґаздува́ти. Ньішчо́ йі́сти йім, бо він ниипотрі́бний; так она́ сьа ганьби́ла до во́тцьа́ собі́ йти каза́ти, ош таки́й йіу̌ ґазда́ ниипотрі́бний. Тогди́ тоту̌ одьі́шчину шоу̌ко́ву, шчо йіу̌ оте́ць дау̌, дала́ ґазьдьі́ собі́: Но, йди, ґаздо, ото́ прода́й, та буде́ме ма́ти гро́ші за ото́! Вön у̌зьау̌ тоту̌ одьі́шчину, поньі́с. Перестау̌ його́ йиде́н жид, ду́жи бога́тий: Шчо ти за оту̌ хоч одьі́шчину?

А вön дурни́й, ни потрі́мний, ни знау̌, шчо проси́ти за ото́ і жид його́ пора́диу̌ сам. Тота́ одьі́шчина коштува́ла и́зир, а вön дау̌ жи́дови за чоти́ри золоти́. Прийшоу̌ вön домо̂ і ка́жи отта́к: Но, йа продау̌ одьі́шчину.

Она́ ка́жи: Деж гро́ші?

А вön ука́жи чоти́ри золотьі́. По̂чне она́ йойкати: Ти намістиу̌ таку̌ одьі́шчину дорогу̌! Она́ коштува́ла и́зир, а ти дау̌ за чоти́ри золотьі́; тото́ нам бу́ди на йиде́н день кильтова́ти А да́ле шчо будеме́ пак тине́рь чини́ти? До ньа́ньа ни по̂ду, бо сьа ганьбльу̌.

А вön ка́жи йіу̌ отта́к: Цить, ни жури́ сьа! Ми хо́гьбисьме до́ки були́, то ма́йиме шчо кильтова́ти, бо нам ньа́ньо до́ста дау̌.

Раз они́ скильтова́ли оті́ чоти́ри золотьі́, бо́льши ни йи нич кильтова́ти, а одьі́шчина шчи йи. На одьі́шчину будеме́ позира́ти, ка́жи она́, а гро́ший ни ма́йиме, оби́сьме кильтова́ли.

Ну, тине́рь дай ти миньі́ дру̌гу одьі́шчину, ка́жи вön, йа опйа́ть прода́м. Да́ла она́ йому̌ опйа́ть одьі́шчини на и́зир золотих і вön поньі́с опйа́ть. Перестау̌ його́ опйа́ть жид, брат то́го, шчо купиу̌ перши і ка́жи: Шчо ти хоч за оту̌ одьі́шчину?

А у̌на, прінце́зна, йому̌ ни повіла, шчо вön ма́йи за ото́ проси́ти, лем овön так собі́ поду̌мау̌, ож кить тоту̌ продау̌ за чоти́ри золотьі́, та і се бо̂льши ни кошту̌йи, лем чоти́ри золотьі́.

Тогди́ тот жид ка́жи: Но, та йа у̌ те́би купйу. Мо̂й брат у̌ те́би купиу̌, тай йа у̌ те́би ку́пйу! Купиу̌ уд нього, дау̌ му чоти́ри золотьі́. Прийшоу̌ вön домо̂, а она́ ка́жи му, жона́: Но, ци продау̌ ти тоту̌ одьі́шчину?

І вön ка́жи: Продау̌ йим.

Та де суть, ка́жи, гро́ші?

І раз ўньаў чотири золоты́. Коли́ она́ почне опйать йойкати: Йак ми будеме́ жи́ти, коли́ ти тото́ ўшитко погуби́ш, а ми т то́му ни прибйийме нич. Йа за те́би чу́ла, ош ти нипотрі́мний буў, а чей миньі Бо обіцьа́ў сисе́, аттако́го нипотрі́много ґазду́ ма́ти.

Цить лем ти, жо́но, йа шчи типе́рь молоди́й таки́й, никуда́м ішчи́ ни ходиў, сві́та ни зна́у ішчи́, ни зна́у, йак сьа Бо́гу моли́ти, ни оби́м знаў, йак йи ў сві́тьі. Най лем йа буду́ старі́йший, та йа сьа з льуди́й шчи наўчу́.

Айбо она́ му ка́жи так: Ґа́здо, мо́и ти на́учиш сьа розу́му, а́йбо тогди́ ма́ти ни будеме́ нич, а до ньа́ньа ганьбльу́ сьа йти, бо ти каза́ў так у ньа́ньа, ож у те́би йи стол косьтьани́й, а ньа́ньо ґроуф йи, а ни йи косьтьано́го стола́, а ти мине́ привіў до хи́жі сво́йі, та ни ма́йиш і диреу́льа́ного стола́. Ти собі ўзьаў ми́ску, та покла́ў йись на кольі́на, та каза́ў йись: Ной, жо́но, до миньі йі́сти, ў ме́ни а́дди косьтьани́й стол. А йа киб була́ зна́ла! Айбо и́пен миньі́ обіцьа́ў Бо тибе́.

Тоты́ чоти́ри золоты́ скильтова́ли, ни йи нич бо́льши. Йі́сти би, а́йбо ньішчо́. За шчо собі типе́рь ку́пиме? І так була́ ішчи́ одьі́шчина, шчо ішчи́ була́ лиши́ла собі. Но йак голо́дним сидьі́ти, а на одьі́шчину позира́ти?

Но, ка́жи, на оту́ одьі́шчину, ниси́, та прода́й, ай добрі́ сьа токми́, бо ўже бо́льши ни йи жа́днойі.

Забра́ў вон ото́, іде́ с тим. І так би іти́ ў варош; а́йбо прийшо́ў на мост, на мо́сьті мито́ проси́ли, а вон ни маў і ґранцарьна́, лем одьі́шчина бу́ла. А на том мо́сьті жид буў опйать, тих двох, ож ў ньо́го покупува́ли, брат. І ка́жи му тот жит: Та прода́й типе́рь миньі́ тоту́ одьі́шчину; ўже бра́тьа мо́йі покупува́ли ут те́би і йа бих хотьі́ў купи́ти, бо то дорога́ одьі́шчина! — А вон сьа ўзьаў то́кмити; а тот жид йому́ ка́жи так: Не бу́деш сьа до́ўго то́кмити зо мноў, бо ни ма́йиш мита́; йа ут те́би та́кой о́зьму, бо мито́ ни плати́ш. Плати́ мито́, а хоть так ми прода́й, ги мо́йім бра́тьім продаўйись. І даў йому́ чоти́ри золоти́.

І прийшо́ў вон домо́ іс ти́ма чотирма́ золоти́ми опйать. Ка́жи она́ йому́: За ко́лькось даў?

Вон ка́жи: За чоти́ри золоты́.

Ка́жи она́: На шчось за то́лько даў? Йак типе́рь бу́ди? Так ту́по дати́!

А вон ка́жи: А хотьі́ў та́кой у ньа ўзьати́.

А она́ ка́жи: Чому́ та́кой?

Бо ни маў йим мита́.

Узьа́ла она́ чоти́ри золоты́ уд ньо́го, жона́ му, і вон сьа забра́ў тогди́ гет. Ка́жи: Буть ти типе́рь здоро́ва.

Она́ йому́ ка́жи: Та шчо ти хо́чиш?

І вӧн ка́жи: Йа хо́чу сьа ўтопи́ти.

А ўна йому́ тогди́ ка́жи: На шчо би ти сьа топи́ў?

Ни го́дин йим жи́ти, ка́жи, на́-світы.

І ўзьаў собі мо́туз і пушо́ў. А йиде́н чоловік коньа́ віў до фо́шчира на отро́ву. Тогди́ вӧн ка́жи: Та шчо ти с тим коньо́м хо́чиш, чолові́чи?

Виду́ до фо́шчира.

Вӧн йому́ ка́жи: Продайти миныі то́го коньа́.

Ка́жи: Йа прода́м.

Шчо за ньо́го хо́чиш?

Та два золоты́.

Но, шчи вӧн ма́йи два золоты́. І даў за то́го коньа́. Приві́ў то́го коньа́ домо̂. Тогди́ ка́жи жона́ му: На шчо ти тото́ купува́ў?

Цить лем, ка́жи, жо́но, йа за то́го коньа́ тоту́ дорогу́ одьі́шчину до̂стану. Йа науч́иў сьа розу́ма.

Ўзьаў то́го коньа́, виде́ путьо́м. А файно його́ ўчисаў, ўладиў і тот жит, шчо май пе́рши у ньо́го купи́ў дорогу́ одьі́шчину тоту́, уві́дыіў тогди́ і так ду́мать, шчо тот чоловік дурни́й, бо прода́ў йому́ дорогу́ одьі́шчину, та продасть йому́ дорого́го коньа́. І ка́жи йому́: Та шчо тот кӧнь кошту́йи?

Вӧн ка́жи то́му жи́дови, шчо уд ньо́го ўдуриў тоту́ одьі́шчину дорогу́ май пе́рши: Тот кӧнь, ка́жи, ду́жи сиринчли́вий, бо вӧн мно́го срі́бла напло́диў; та, ка́жи, хотыі́ў бих його́ прода́ти, бо до́ста ма́у срі́бла, а купи́ўбих одьі́шчину.

Но, та йа, ка́жи, дам тобі оту́ дорогу́ одьі́шчину наза́д.

Вӧн ка́жи: Йа собі одьі́шчину ку́пиў другу, бо ви тоту́ спаласува́ли.

Но, та, ка́жи, шчо хоч за то́го коньа́ типе́рь?

І вӧн хо́чи и́зир золоти́х.

Но, то́го ко́ньа, ка́жи, типе́рь запрі́ть у машча́льньу красну, а пӧйти го на о́болок за ти́ждень, тай йі́сти за ти́ждень. А оту́ одьі́шчину пудь ньо́го тре́ба пха́ти, аби́ срі́бло було́ чи́стойи.

Так тот жид роби́ў. Пхаў одьі́шчину пудь ньо́го, а ў ти́ждень утвори́ў машча́льньу, а кӧнь ото́ ўши́тко згуби́ў, нич ни йи до́брого пуд ним. І вӧн, тот нипотрі́бний, прийшо́ў домо̂ і ка́жи: Жо́но, ге у ме́ни и́зир золоти́х.

І вона́ сьа ду́жи зра́довала.

Тогди́ вӧн іми́ў собі мидьве́дьа і віў. Приві́ў на тот мо́ст, де тот жит, шчо уд ньо́го ўдуриў другу одьі́шчину. А ў ньо́го ґулы з ма́ргоў були́; і ка́жи йому́: Шчо ото́ йи?

Се великий, кáжи, ґульáш.

А тот жид маў вóсьім ґульашóў, та йім даваў кумунційу і грóші. А тот нипотрíбний кáжи: Сесь, кáжи, такий ґульáш, ни трéба го ўдьівáти, лем йíсти му дати; кумунційу ни трéба му давáти, ай вöн гóдин за тиждень бýти там йидним кирчиґóм, ни трéба сьа за нéго творúти нич.

Но, кáжи, чоловíчи! кидь би тотó буў такий пастирь, та миньі би трéба такóго бýло. Йа мáу робóту іс тима вöсьмá; прийди анґáрійа, давáти би грóші і зéрно; а тóму йиннóму ни трéба буде давáти, а худóбу буде сокотúти. Тогди кáжи вöн: Та шчо ти за отó хóчиш?

Йа хóчу йзир золотих, бо отó дорогóйи. Тот мóже бýти і на дéсьать рóкöў, тот пастирь, а гóдин сокотúти худóби і чотúри сто дарáби. І даў йомý жид йзир золотих. Но, ўже вöн майи два йзирі, ўже му сьа вирнýло. Жид узьаў, привíў і нагнаў йогó д ґулы у кошáру і за тиждень ід ньóму ни йшоў; а тот мидьвідь ўшитку худóбу побиў. І тогди прийшóў тот нипотрíбний іс тима грóшми домó. Кáжи му жонá аттáк: Ну, хвáла Бóгу, даў тобі Бö розýм. Буўйись нипотрíбний спирет сьóго, а типéрь йись жидóў тих унирьйоваў. Айбо жиди оті, тот шчо купиў коньá, ни казаў собі брáту, ош так тот кöнь погубиў уд ньóго одьíшчину отý дорогý, а тот ни казаў другий, шчо купиў пастирьйá, ож у ньóго погубиў ўшитку худóбу; най майуть обá шкóду. — Іміў вöн вóўка і виде йогó; а тот трéтий жид кáжи: Шчо ти тотó видéш?

Кáжи: Пастирьйá виду.

Йакóго тотó пастирьйá?

Такий, кáжи, пастирь, шчо гóдин вóцы пасти.

А ў ньóго чотúри салаші овéць. Та, кáжи, йа вóчарóў дéржу.

Вöн кáжи: Сесь пастирь гóдин дозирáти хóтьби кóлько овéць було і гóдин позначúти йіх.

Ну, кáжи, та йа йогó ў тéби кýпльу. Айбо, кáжи, шчо хóчиш за ньóго?

Хóчу йзир золотих.

Жид пушóў і даў му йзир золотих.

Типéрь тóго пастирьйá йак привéдеш ід кошáрі, обись йогó нагнаў ў почи у кошáру, а сам ўтти йди гет, ни трéба вартовáти нич, бо вöн сам буде сокотúти.

І тот нипотрíмний чоловíк прийшóў домó; ўже майи три йзирі золотих. А тот жит тóго вóўка нагнаў ў кошáру, а воўк до рáна постинаў ўсьі вóцы. Тогди вöн надöйшóў тот жид ід брáту собі, ід другому. Но, йа собі, кáжи, купиў біду. Йа гадаў, шчо отó чоловíк дурний бо продаў буў таку одьíшчину дорогý, анó йак ньа ўрадиў типéрь! Продаў ми пастирьйá такóго, ож ми ўшиткі вóцы постинаў, так ми ўсо-

котиў. — А тот кажи, шчо купиў мидьведьа: А миньі продаў другого такого пастирьйа; ўшитку худобу ў мени побиў. — А третий кажи: А йа заплатиў йому за коньа, а вӧн росказаў ми пуд коньа дорогу одьішчину стелити. Йа стелиў, а вӧн ўшитко іспустошуваў. Но, кобисьме го увідьіли, нич з ним чинити ни будеме, лем го забийиме. А они мали жони старі ўже. Тогди нипотрібний чоловік зладиў собі чамньаний біґарь — вӧн хотьіў ўсьакати добрі — і с тим біґарьйом іде. Даў собі тот біґарь, шчо ў руки брати, тото офарбити на-червено; а тоти жиди усьі три ў йидно стойали. І вӧн прийде іс тим біґарьйом і кажуть йому жиди: Но, колись ту прийшоў, больши жити ни будиш.

Вӧн кажи: А чому?

Ти нам такі пастирі продаваў, тоти нам ґорко пастушили.

Вӧн кажи: А чому?

Йиден, кажи, пастирь ўшиткі воли побиў. Йа маў вӧсьім ґульашоў, а типерь ньі йинного ўже ни треба, так ми ўсокотиў.

А вӧн йому кажи: Ти миньі ни ўчиниш нич, кажи, бо ти сьа забуў довідувати мине, шчо с тим пастирьйом чинити. Ти лем сьа радуваў, ош тунього пастирьйа майиш; а ото було пригварити, та дужи би добрий буў пастирь. Ни пригвариуйись, та бідусь собі ўчиниў.

Другий жит, шчо купиў уд нього воўка, кажи: Ти миньі опйать такого пастирьйа продаў, шчо сьа йакісь вӧцьі опстали, шчо ни постинаў йіх і оти ни здорові; такий ото пастирь йи.

Вӧн йому кажи: Ото було пригварити; ти ни пригвариў, лем йись скоро ў кошару нагнаў у вичері.

Тогди тоти жиди кажуть, трійи: Ми видиме, ош ти чесний чоловік, а ми сами ничесньі, бо ми йиден другому-сьме ни казали, ож хибу майиме, а типерька ми собі завинили сами, оби ўсьі три хибу мали. А типерь шчо ти майиш, чоловічи, таке, такий біґарь файний?

Тото, кажи, такий біґарь, шчо ў котрого ў вас стара жона, та лем тим добрі ўдарити ў чоло і молода буди і дужи чамньана, ріска буде. Кить сваддлива дужи, дужи чесна буди, буде моўчати, лем добрі ўдарити ў голову.

І они тогди ўсьі трійи жиди, йиден кажи: ў нього стара жона і нипотрібна; другий кажи: ў нього стара жона і нипотрібна; і третий кажи: і ў нього така жона; пӧзно наладить сьа фрипітик варити, йак сьа успить.

Сисе файнойи молодило, кажи тот нипотрібний; тим йак ўдариш, молода буде.

І зложили сьа на три стӧўки і дали му за біґарь; кождий по сто, ўсьі трійи. І тогди пошли домӧ. Май старший ўбіг до хижі, а жона му стойала коло стола; і нагнаў сьа із біґарьйом і ўдариў собі жону тогди

і забйў. Тогдй йі спрьйатаў до дру́гойі хйжі і надбіг дру́гий жид і ка́жи му: де твойа жона́?

Вöн ка́жи: Така́ ми жона́ чамньана́, шчо робо́ту собі ро́бить і говори́ти ни хо́чи.

І тогдй ўхопйў тот дру́гий біґа́рь і тот свойу ўда́риў, за́биў. Прийшо́ў тот тре́тий. Ка́жи му: Де твойа жона́ йи?

А, ка́жи, мойа жона́ пушла́ ў сило́; шчось, ка́жи, тре́ба йіў.

Чи, ка́жи, ча́мньана?

Ріска́ й ни хо́чи зо мноў говори́ти, така́ ча́мньана.

Узьа́ў тот тре́тий тогдй біґа́рь, ўда́риў тот свойу, за́биў. Йак за́биў, зöйшлй сьа ўсьі трійи жидй, ка́жуть йиде́н дру́гому: Йа свойў жону́ забйў. Дру́гий ка́жи: І йа свойу. І тре́тий ка́жи: І йа свойу. — Но, гöркйй ми ва́шар ма́ли; худо́бу ў нас намістнў і шчи жо́ни ми собі побйли.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Березької столицї.

Друга частина сеї казки, де графський зять виробляє збитки з жидами, відносить ся до численних казок про шутів. Паралелї до них див.: Laura Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Т. II. Ч 70—71. — Strackerjan, Aberglaube u. Sagen a. d. Herzogthum Oldenburg, Т. II. Ст. 286. — Arnason, Islenzkar Þjódsögur og AEfintýri. Т. II 500. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 359—371: Шутъ. Т. IV. Ст. 502—509. — Труды Курск. Статист. Комит. Т. I. Ст. 532—533. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 30. — Матеріалы для изученія народ. словесности. Ст. 33—34. — Bož. Němcova, Slovenské pohadky. Ст. 433—443. — Malý, Biblioteka zabavného čtení. Ст. 232. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 42—45 і 83—86. — Hahn, Griechische u. alban. Märchen. Т. I. Ч. 42. — Gliński, Bajarz polski. Т. IV. Ст. 215—220. — Nowosielski, Lud Ukraiński. Т. I. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. I. Ч. 61. — Kolberg, Lud. Kujawy. I, Ст. 190—192: O Żydach i Maćku. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 55—61: Filuty. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Т. I. Ст. 76—83: O mądrem i głupiem bracie.

34. Як вояк паном став?

Йиде́н чолові́к ўмер; оста́ли по ньум два сино́ви: ста́рший і моло́тший. Тот моло́тший пушо́ў у войа́ки, ста́рший опста́ў до́ма за ґа́зду. Поста́вили го ў вала́льі за біро́ва. І тот, шчо ў войа́кох бу́ў, піса́ў дому́, шчо́би му да́йакі гро́ші до войа́куў пусла́ў, бо йому пома́лу даўть при

во́ську. Ун йому́ ни посла́ў ничь; і шчи го лаў брат і його́ жона́, шчобі́ ві́ґда дому́ ни прийшо́ў на йіх біду́, чей би його́ по́ле йім воста́ло. Ун буў за три ро́ки ў войа́кох. Ни пришпорува́ў гро́ший на путь, ни бу́ло ш чим дому́ йти. Йак ми́нуло три ро́ки, ун апельова́ў, жи шчи бу́ди три ро́ки служи́ти за найм, жо́би му плати́ли три сту́ўки на три ро́ки. Ун ни звиси́ў гро́ші а́ні ґра́йцара; йак і пе́рші три ро́ки, так і дру́гі; не ма́йи гро́ший нич. Тре́ба іти́ дому́, ни ма́йи ш чим. Ви́фасували му ву́ттам соро́чку й ґа́чі і йидну́ кі́кльу. Вун ішо́ў дому́, ни маў ґра́йцара на дра́гу. Прийшо́ў на йидну́ ко́рчму; у туй ко́рчмі йиде́н католи́к буў, ґа́зда, за качмарьйа́. Али вун маў у тум ва́роши три ко́рчми: дві сво́йі, тре́тьу за найм. А дыти́й ни маў, лем йидну́ дыі́ўку. Ішо́ў войа́к з во́ська до сво́його до́му, за́йшоў до то́ні каптйни, до то́го католи́ка, шчо продава́ла па́линку його́ дыі́ўка. Звідать сьа од войака́: Чому́ ни пйуть па́линку? — уна́ йому́ повідать — або́ хлыі́ба ни йісте́?

Ун повіў, жи ни ма́йи й йидно́го ґра́йцарьйа; з во́ська йде до сво́го дому́ства.

Ўна його́ са звідуйи: Ци ви до́ма до́брий ґазда?

Ой, йи по́ли і хи́жі дві, а́ли ми на́то двайи́ бра́тья.

Ни зуста́ли ви би туй, кидь би вам тра́фило са місто? А ун йуй повіў, же опста́ни, лем ун би са ганьби́ў, жи вун шу́мний хлоп, а на тот час нийакой ґазду́ство ни ма́йи.

То ни га́ньба, ўна йому́ повідать, бо йа ґазду́ство ма́у; ци мо́жу йа сво́його утца́ на́то закли́кати, жо́би ту прийшо́ў?

Мо́жуть, а́ле ки́дьби з ме́ни га́ньбу ни ўчини́ли.

Прийшо́ў повира́ти йийі оте́ць, шчо дыі́ўка польуби́ла. Звідуйи са йийі оте́ць: Ци до́брий вун розу́м ма́йи? Ци вун з ним чи́сто буде́ говори́ти, а́йбо пу́дло?

Прийшо́ў оте́ць, росказа́ў йому́ дати́ па́линки і хлыі́ба і мньа́со, шчо потрі́бно чолові́кови. Звідуйи го са: Ци не́суть гро́ші, кидь уд во́ська йдуть?

Йа ни не́су а́ні ґра́йцарь. Йа хлоп молоди́й, чи́сто хотыі́ў ходи́ти. Тих гро́ший ма́ло дава́ли, шчо ми шче й ни доходи́ло.

Та типерь де йдете́?

Йду дому́, т сво́му бра́тови.

А утца́ ўже ни ма́йите а́ні ма́тери?

Ни йи ні́кого, лем йиде́н брат і систра́.

Ці ма́йите хи́жу?

Два, а́ли ўйи́дно (з бра́том).

Ви мо́жити туй опста́ти? Йа ни ма́у дыти́й, лем йидну́ дыі́вочку. Йа́кби йа ўмер, та́би бу́ло ўши́тко ва́шой. Ма́у два корчми́ сво́йі і на

оре́ньды тре́тьа. Шчо до́ходок, то йи ўши́ткой мо́й. Ма́у слугу́ і два служни́цы, та вам би ту добрі́ було. То йи мо́йа дыі́ўка сисьа́.

Войа́к са попози́раў: То йи шу́мна і бога́та, приста́ну йа д ным.

Зві́дўйи са його́ католи́к: Йако́йісти ві́ри?

Ун пувіў, жи Ру́син.

За́то ни йи хи́би, бо ви хрест зна́йите так, йак і ми.

Пушли́ до па́тра дати́ собі ру́ки, бо католи́к прийме сього леґіньа́ т свойўй дыіўцы. Ви́стойали часи́ туй жени́тві, не вельа́ть войако́ви ни́ґда робити. Войа́к ду́маў, же лем спершу́ йому́ ла́ску пасу́ть, та робити не вельа́ть, а́йбо то ўсе так. На йидну́й ко́рчмі продай́й па́линку служни́цьа, на дру́гуй сам католи́к, а на тре́тьуй то́го войака́ жона́. Войа́к сиди́ть, із ньоў фіґлы стро́йіть, йість а пйи, робо́ту жа́дну ни майи. Прийшло́ му до розу́ма: Кидьби вун пушо́ў ў гости́ну до сво́його бра́та! Повіў свойўй жоны тото́. Уна́ йому́ отповіла: Повіч і утцьо́ви; ньай ти даду́ть запрьйачи́ ко́ны до ко́ча і Мішку за ко́чіша. Ун са зобра́ў до сво́його бра́та на гости́ну. Ішо́ў за путьо́ў, найшо́ў пуд горо́ў де́ўйать льуди́й заби́тих. Зві́дўйи са Мішку: Шчо будеме́ роби́ти, Мішко? Ци то охабиме́, ци то забе́реме?

Забе́рме йіх. Умерлы льу́ди ни ма́уть ту гни́ти, бо ми би ма́ли штроф, ки́дьисьми найшли́, а ни повіли, або́ ни забра́ли.

Забра́ли до коча́. Тьа́шко почали́ ко́ны тьа́гати умерли́х де́ўйать льуди́й. Уни́ са ра́дьать: Шчо будеме́ роби́ти, Мішко? То аче́й зло́дыйі побили тих льуди́й, та за́бйуть і нас! Али ми майиме пу́шку ко́ло се́би, ла́манку; бу́деме би́ти на патро́ни; чей то буде́ ско́ро, шчо нам ні́хто нич чей ни зро́бить! Прийшли́ да́ле, найшли́ ’гень і двана́цать розбу́йникуў. Прийшо́ў войа́к, повіў йім шча́стьа й ци би го ни прийали́, би собі злади́ў ко́ло них вичеръйу.

Уни́ йому́ утповіли: Ньай собі ізла́дьать пан виче́рьйу.

Ун скрича́ў на ко́чіша, на Мішку: Прине́сь геў йидно́го ўмерло́го чолові́ка; будеме́ го вари́ти і печи́ на виче́рьйу.

Розбу́йники са напу́дили: Ми льуди́й бйиме́, а́ли самі ни йіме́; тот прокльа́тий розбу́йник, бо тот йак за́бйи, та шчи ззість.

Повіда́уть розбу́йники: Ньай буде́ пан до́брий, ньай ни не́суть геў чолові́ка; ту йи до́ста на виче́рьйу з йа́ловичого мйа́са. Звіда́уть са розбу́йники: Ці мно́го йіх йи?

Повіў войа́к: Не суть лем двайи́.

Ку́лько уни́ ўже забили?

Кидь де́ўйать іззім, а двана́цать за́бйу, жеби́ мньа́со йидно́ на дру́гой ўсе було.

Та ви ни йісте́ во́ли або́ йалу́ўки?

Йа тото́ ни хосну́у ни́ґда. Ў чоловіку лыішой мньа́со, бо вун йість солёной і масно́й, та са ў ньум мньа́со випра́ўльать.

Розбу́йники йидён на дру́гого са зўздріли, ачёй тот і йіх пу́бйи. Витпроси́ли, жеби́ ун ни вари́ў чоловіка на вичёрьйу.

Ун отповіў: На тот час ма́ло гро́ший ма́у; ни буду́ть ми помага́ти йісти тих дёуйать льуди́й, кидь ми даду́ть дёуйать міхуў гро́ший.

Стра́шно мно́го. Уддали́ йому́ ўши́ткі гро́ші, лем би льуди́й ни йіли. Ун поміньа́ў за дёуйать льуди́й дёуйать міхуў гро́ший; уд них ви́фіґльова́ў; а йім так наказа́ў, за́кльа са тади́ наза́д вёрне, жеби́ його́ пра́цьа ни пропа́ла, жеби́ тих дёуйать льуди́й ззіли. Ун пушо́ў до сво́його бра́та. Розбу́йники ўтекли́ с то́йі гори́ до дру́гоїі, жёби ун йіх там ни найшо́ў, йак буде́ йти наза́д.

Ун прийшо́ў до сво́його бра́та і повідать: Ці йи да́хто до́ма?

Оголоси́ла са жона́ його́ бра́та: Хто там йи?

Йа, ваш брат, шчо буў ў вой́акох.

Ўна са ду́жи напу́дила, почала́ го ла́йати, жи даґде́ біда́ біду́ у во́йньі ни заби́ла, а́бо го ко́лька ни ўколо́ла, бу́ло' там умёрло, лем шчи прийшо́ў на на́шу біду́ ід нам наза́д дому́.

Ун пушо́ў гет; ли́шиў бра́та, бо ни бу́ло бра́та до́ма, лем бра́това жона́ його́ ду́жи ла́пала. Звідуйи са льуди́й: Де ту бу́вать систра́ мо́йа? До ко́го уна́ са виддала?

Виддаў йий твуй брат за худо́бного чоловіка, та ни ма́уть нічого. Уна́ хо́дить ша́тьа пра́ти, а ун по вала́льі дри́ва рі́зати. А твуй брат біру́ў і типёрька ў ко́рчьмі йи.

По́тьте, ми ўка́шти, де мо́йа систра́ би́вать. Чи ньа прийми на пуч і мо́йі ко́ньі і мо́його ко́чіша!

Уни́ йому́ ўказа́ли, де його́ систра́. Ун покли́каў спут хи́жи: Ци йи ту дахто́ до́ма?

Йому́ са оголоси́ла систра́ його́: Хто там йи?

Йа, твуй брат, шчом буў у вой́акох. Та ци прийме́ш ньа сёстро, мо́йі ко́ньі і ко́чіша?

Подь, бра́ти, до хи́жі. Уна́ ни ма́ла хльіва́. Пушла́ до вала́лу, вид дру́гого ґа́зди дуста́ти хльіва́, уу́йазати ко́ньі. Побігла за ґа́здом, жёби ґа́зда йшоў дому́, бо прийшо́ў йийі брат ў гости́ну: Подь дому́, бо ту муй йи брат, а ни йи го чим го́стити!

Узьа́ў пи́лку, шчо ньоў дри́ва рі́заў, на сво́йі дьіти хльі́ба зарабльа́ў, і соки́рку, заста́виў до склёпу за муку́ і за олы́й, бо ни буде́ го́дин йісти пусно́й. І ўзьа́ў уд качмарьйа́ па́линки пого́стити шо́ўґра: Ішчи́ шо́ўґор до́брий, шчо ни пушо́ў до бра́та бога́того, лем до систри́ худо́бной. Ун у вала́льі за биро́ва, а йа по вала́льі ша́тьа пёру: шчи

гу́рши жа́ловаў сво́йому бра́тови вичэ́рьйу дати́, йак йа систра́ худо́бна іс сво́йім ґа́launder ґа́здом худо́бним.

Посіда́ли д вичэ́рі, заклика́ли ко́чіша. Повіў пан сво́му ко́чішови: Ни гирбу́й мо́йоў систро́ў; йаку́ вичэ́рьйу дала́ і таку́ йіч.

Фа́йна вичэ́рьйа; похвали́ў ко́чіш, із бі́лойі муки́ і у́льійом машчэ́ной.

Обдарува́ў брат систру́ за худо́бну вичэ́рьйу; даў йуй сто золо́тих. Роздыли́ў тоти́ гро́ші на́-двойи: Поло́ўка шо́ўґрови на ша́тьа, жиби́ собі́ купи́ў за пйадиса́ть золоту́вок, а систрі́, повіў так: Вэ́ци ти дам гро́ший, йак ти ма́йиш трі́сок, бо йа, хва́ла Бо́у, ма́у до́бру до́льу. Приу́йу́йим до тьа дэ́у́йать мі́хуў; киби́сь міркова́ла даґдэ́, шчо́би дахто́ прода́ў по́ли і хи́жу, йа́би купи́ў тобі́.

Повіў йому́ шо́ўґор: Шо́ўґри льуби́й! продаўть ту па́нський бі́рток, по́ли і дом, ко́ны і во́ли і коро́ви, чі́ґашуў і бі́ришуў.

На тобі́, бра́ти, сто́ўку, муй льуби́й шо́ўґре, йак буду́ть продава́ти на льіцита́цийу, буду́ть дава́ти ка́уцийу на стул пэ́рет пану́ў, шчо буду́ть продава́ти.

Прийшли́ там дру́гий день до па́на пано́ви його́ ґазду́ўство продава́ти. Жиди́ бага́ты прийшли́ купува́ти. Кла́ли до ка́уцийі по дэ́сать золоту́вок. Біріу́ський шо́ўґор, шчо у́зьаў його́ систру́, та поло́жиў сто банко́вок. Крем біро́ва ни могли́ прода́ти. Мусі́ў бі́руў бу́ти сві́тком, йак продава́ли па́ньськой ґазду́ўство. Чу́дно біро́вови, ви́тки біда́ сту́ўку узьало́: Ни ма́йи во́луў, а́ні ко́ний, лем с пи́лкоў зара́бльать!

Прийшо́ў його́ брат біру́ўський, привіта́ли го пано́ви.

Чей ви, па́ни, прийшли́ бі́рток купува́ти?

Муй шо́ўґор купу́йи, йа лем го хо́чу ви́платити. Повіда́уть жиди́, жи даду́ть чоти́ри ти́сьач. Вун росказа́ў шо́ўґрови, жэ́би ун даў пйать. Жиди́ бйуть, жиби́ буў шість ти́сьач бі́рток; а вун на жиду́ў наби́ў сім. Жиди́ над ньо́го дэ́у́йать ти́сьач, а вун на ны дэ́сать ти́сьач. Зуста́ло худо́бному: Іди́, шо́ўґор, д мо́му ко́чішови, ньай ти дасть з йидэ́н міх іс ко́ча! Приньу́с шо́ўґор гро́ші. Звідуйи са сво́го шо́ўґра войака́: Де задыти тоти́ гро́ші?

Ви́сип іт сто́ликови па ді́льа пэ́рет пану́ў.

Розйаза́ў йіх із гру́шми і ви́сипаў. У́шиткі пано́ви са зо́здріли, шчо там ду́жи много гро́ший.

Ци буду́ть рьйахова́ти, ци йім до́ста бу́ди крем рьйаху́нку тих гро́ший?

Пано́ви са звідували, же ци у́шиткі охаби́ти?

Войа́к угпові́ў: Слубу́дно собі́ забра́ти.

Переписа́ли бі́рток пано́ви на худо́бного чолові́ка. Бі́руў почаў проси́ти бра́та сво́го: Дай ми, бра́ти, лем поло́ўка с то́го.

Ни дам ти нич. Твойа жона мине колькоў покормила; а муй шоўґор заставиў пилку і секірку за тутў вичерьну, шчо ми вичерьйати даў. Іди, шоўґре, ньай прижене Мішко с куньми до пашого двора, ньай укажу свойім льўдьом гроші, йаким тьа ту паном лишу.

Приўйув Мішко вусьим міхуў гроший. Росказаў поносити до каштельа свойого перет свойіх урадникуў і дирехторуў і шафаруў, жеби знали, же його систра паны, а шоўґор пан. — Ни сипали гроші до лади, лем у йидну закутину до бучнойі хижки, шчо тулько много гроший нигда ни видыли йак войак приўйув. Росказаў йім ушиткім служити; йак служили сьому панови, та ньай служать його шоўґрови, йак біреші, так і чіґаші, бо вун ў йиднум вароши бувать, три корчми майи, та уп там іде бувати. Утклониў са родичум і пушоў дому.

Йак йшли у пути дому, та са с кочішом радили: Колисьме йшли ту, великусьме дольу мали. Али у туй пути пумреме перед живанами; дому ни прийдеме. Не йдиме тоў путьоў, за котроўйисьме ту прийшли. Подьме через йидну гору, та убуйдеме тотў путь, де живани вартууть.

Жене кочіш копы до высокойі гори. Пан узьаў пушку на плечі, та йде позад коча. Тих двапацать розбуйпикуў на туй горі сидьать: Пропала би папасть; уже д нам іде. Шчи лем-исьме днесь тиждень перед ним виттам утекли, а вуп уже туй йде!

Ун йіх увідыў. Упи зачали утыкати. Ун па ны скричаў, жи буди стрільати: Ни утыкайти, потьте ту; тадь йа такий розбуйник, йак і ви, можи шчи гурший.

Прийшли д ньому і посідали. Випьаў патрони і до пушки ладуйи. Ў нього са звідууть: Шчо хочити робити?

Ци пойілисьте тих деўйать льудий? Та вас хочу побити.

Упи кажуть, жи пойіли.

Айбо ниправда, бо йа там буў, та такойисти па громады охабили.

Дуже са почали паньками і просити: Хибаль так, кидь ішчи деўйать міхуў гроший дасте.

Шчо йиден варош опкрали, та ушиткі гроші дали, склаў на коч, потьаг дому. Перед грушми ни було де на кочі сидьіти, мусіў пап пішо йти. Йак йшоў дому, па нього вартовала його жопа. Спознала го і побігла ґо утцови свойому. Повідать: Апу, муй пап пішо йде, а копы шчось везуть.

Побіх отець скоро до доброго, богатого папа, жеби му пожичили коньуў і коча і кочіша, бо його зьать пішо дому йде, бо па мойі копы і на муй коч, та шчось набраў тьашкой, ледво копы везуть. Вийшоў тесть у перед нього в вон вароша до ровени. Шчо везеш, сипе муй?

Деўйать міхуў гроший.

Хто ти дау̌?

Йа з утцьу̌у̌ського ґаздуу̌ства, вид братам у̌зьау̌.

Дужи са католик зрадовау̌. Узьали його на коч, привезли дому весело, жеби його ноги ни больіли: Сине муй! ти гварину̌, жи ґрайцарьйа ни майиш, а йа тибе прийау̌ т свойуй дыу̌цы, а ти такий богач, шчо ни йи такого богача у тум вароши. Льуди по деу̌йать міхуу̌ пшеницы мауть, а ти майиш стрібла а золота деу̌йать міхуу̌!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

35. Про бідного чоловіка і судию, що любив хабарі.

Були двайи братьа, йиден богатий, другий худобний. Худобний мау̌ шестеро дьітий, а богатий йидвой. Худобний ни муг нийак у йарі виорати, бо ни мау̌ волуу̌. Пушоу̌ од брата просити: Брат му повіу̌: Одроб ми шість нніу̌, а семий день дам ти волуу̌ і слугу, та пуйдиш собі!

Худобний брат за шість нніу̌ богатому робиу̌, семий ни прийшоу̌, бо то була нидьільа. Прийшоу̌ у̌ понедьілок: — Ну, подь, брати, орати!

Та ци заробиу̌йись собі у̌ ньа? Ннеська перший день.

Та йа тобі робиу̌ за тиждень!

Уп йому повіу̌: Ти свуй день Богу поепґидувау̌, бось ни хотьіу̌ йти орати. Кить хочиш, та шче ми йиден тиждень роп!

І так сеґінь ішчи йиден тиждень робиу̌, брат братови, до другойі нидьільі. У другу нидільу пушли орати худобному. Загнау̌ му брат чотири воли іс слугоу̌. Йак вийшли на фалат і обишли на около, прийшла ід ним смерть: Шчо робити? А днесь нидьільа! Ци хочиш, жеби воли ту поздихали, ци хочиш, жеби твуй брат у̌мер, або твого брата хлопець, шчо лем го майи йиден?

Повіу̌ худобний: Хоть ни буду нигда орати, а радньи ньай воли поздихауть, йак майи у̌мерти муй брат, або мого брата син, бо лем го йидного майи, а уп волуу̌ доста майи.

Наколи тото худобний повіу̌, одразу воли на земльу у̌пали у̌шиткі чотири. Забрали йарма іш чотирох волуу̌, плух і телышки, потьагли дому у̌шиткой.

Увідьіу̌ тото брат: Та де воли?

Прийшла смерть і так повіла: Хоть ти майиш у̌мерти, хоть твуй син, а хоть воли поздихати.

Бось так ду́жи ўганьа́ў, та ва́то поздиха́ли! отповіў брат бра́тови.

Йа ти, бра́ти, ўка́жу, жи ни ви́різали а́ни йидну́ борозду́!

Подь, бра́ти, до соуґабіро́ва, бо ти ни енґиду́у.

Худо́бний узьа́ў да́рап хльі́ба іти́ з бра́том на пра́во; а бога́тий гро́ший, кра́сного хльі́ба і солони́ни, бо вун йде на пра́во, до путе́. Перейшли́ да з йидну́ ми́льу зе́млы, зайшли́ до йидно́го качмарьйа́. Тот качма́рь то́му богачо́ви буў побрати́м: Віта́йти ў нас, побрати́ми! жит повідать.

А ґа́зда повідать: Да́йти лем до́бройі па́линки.

Бога́ч са напи́ў па́линки, ви́ньаў солони́ну і хльіб, сіў іт столо́ви, поча́ў йісти. Худо́бний ви́йшоў на пец, упе́р са у ціўку. Ціўка була́ те́пла; нагрі́ў са ў пле́чі, поча́ў на си́дьачи спа́ти. Жи́тка малу́ дыти́ну купа́ла у кори́ты. Ун на си́дьачи заспа́ў, на малу́ дыти́ну ўпаў. Йак ўпаў, одра́зу головоу́ дыти́ну заби́ў!

Повідать його́ брат: Позира́йти, побрати́ми, йаки́й то жива́н!

Повіў жит: Йа йому́ ни инґиду́у сво́йу дыти́ну. Йа йду з ва́ми, побрати́ми, на пра́во.

Іде жид на пе́рет, побрати́м по́зад ньо́го, а тот жива́н на́йзаду. Прийшли́ д йидну́й вили́куй во́ды, шчо на ньуй буў вили́кий муст висо́ко. Тот худо́бний собі розду́маў, шчо вун ма́йи чини́ти: Хотьбим смерть за во́ли ни по́жну, по́жну за дыти́ну. Коли́ вид нья видуйшли́, а йа ска́чу з мо́ста до то́йі води!

Там бога́ч риби іма́ў пуд мо́стом, та три́маў дру́чок. Худо́бний йак до во́ди скака́ў, та ни позира́ў нич: Ско́чиў богачо́ви на го́лову, вило́миў му ўйа́зи. Бога́ч його́ т со́бі йми́ў, жо́би са ни ўтопи́ў. Учини́ў са гойк, вирну́ли са сесі́ два́йи і іми́ли худо́бного. Прийшли́ до то́го богача́, шчо му ўйа́зи полама́ў. Бога́ч ўпрьаг ко́ньі, потьа́х і худо́бного і сам пушо́ў. Худо́бному до́бри са ўчини́ло, бо ни дра́ў бочко́р. Прийшли́ на во́зьі до соуґаби́рова. Ра́дьать са, йак буду́ть повіда́ти: Иншак пи́йак, лем за шо́ром!

На́йперши прийшо́ў його́ брат пе́рет соуґабі́рова. Худо́бний то увідьіў; — та ви́пала йидна́ це́гла з му́ру, тоту́ це́глу ўзьаў пут плече́: Кидь нья соуґабі́роў зле ўсу́дить, жо́би нья завісити, та мины́ ўши́тко йидно, тай його́ забі́йу це́глоў!

Закли́каў го соуґабі́роў дну́ка, а уп це́глу так путтьа́х (опов. показує: підныс під плече). Соуґабі́роў са зра́дуваў, жи то дар: бога́ч ни притри́муйи нич! Соуґабі́роў стра́зку три́маў худо́бному: Росповідж, йаку́ кри́ўду ма́йиш! вели́ть богачо́ви.

Заби́ў ми чоти́ри во́ли муй брат, шчо ми роби́ў дванацать нпуў, а йа му даў день ора́ти у ниды́льу.

Соўґабіроў на нього скричаў: Хто ви́дыіў у нидыільу ора́ти? Ве́це, бога́чу, ни каж нич! Те́рас ти худо́бний повіч, за цось його во́лки по́биў?

Худо́бний повіў, жи ун са з бра́том так покла́ў: шість ннуў роби́ти, а вун йому́ дасть се́мий ора́ти. Тот день се́мий то бу́ла нидыі́льа; так йа ни пушо́ў ора́ти. Прийшо́ўийм ў понедыі́льок, же́би йшо́ў брат ора́ти, вун повіў, жи ўже ни до́ўжен, бо ўче́ра буў се́мий день, нидыі́льа: Ни му́сыіўийсь, жобра́ку, до́ма сидыіти, лем ки́дьйим ти дава́ў во́луў і слугу́, та бу́ло йти ора́ти́. Роб ми шче йиде́н ти́ждень, та ти пу́йду се́мий день! За́то йа роби́ў, пан вели́комо́жний фийсоўґабіроў, за двана́цать ннуў. І тогди́ ми даў трина́цатий день во́луў ора́ти у нидыі́льу. Загна́ў ми слу́гу і чоти́ри во́ли, а сам муй брат пушо́ў до це́ркви. Ми рошчали́ 'ра́ти, ни обийшли́сьми а́ни рас, прийшла́ ід нам смерть йидно́ў нивістоў і повідать: Чому́ орете́ ў нидыі́льу? Йа о́рьйу, бо йа худо́бний чоловік, ле́мем собі од бра́та заходи́ў, шчом му за двана́цать ннуў роби́ў. Позвідувала са ньа смерть, шчо йа жа́дау свойому бра́тови: Ци же́би му во́ли поздиха́ли, ци же́би брат ўмер, ци бра́това дыіти́на, шчо ма́йи йиди́ного си́на. Йа повіў, жи лем ньай во́ли поздиха́уть, бо й бра́та чко́да і си́на чко́да.

Ну, ви́диш, бога́чу, йаки́й твуй брат вірни́й тобі. Во́ли мож ви́годовати і купи́ти, а си́на льу́цького ни ви́годуйиш за сво́го, кить твуй ўмре. А йак буўийсь сам ўмер, та́бись а́ни во́ли ни годува́ў, а́ни сво́йу дыіти́ну; а типерька та шчи з бра́том по правіх хо́диш? Ку́лько до́ма во́луў ма́йиш?

Чоти́ри.

То братны́і, ни тво́йі.

А тот тогди́ це́глу путсу́нуў, ле́кше му ста́ло.

Закли́каў соўґабіруў жи́да, ньай повідать, чим му дыіти́ну заби́ў.

Прийшли́ два́йи до хиш; стате́чний ґа́зда сіў за стул па́линку пи́ти, а жива́н ви́лыіз на муй пец гріти са. Там нагріў са, поча́ў спа́ти та́кой на си́дьачи. Мо́йа па́ньі дыіти́ну купа́ла. Ун на дыіти́ну упа́ў, заби́ў дыіти́ну ў кори́тыі.

Но, та цо хцеш?

Йа му ни инґиду́у.

Но, та жиби́сьти му зробили дру́гой двицко, на́-цосте заби́ли? А цо ви са заби́ли у кори́то, ни жа́дайити ніч?

Худо́бний повіў, жи ни жа́дать нич.

Йа на тото́, па́ни, ни приста́у! повіў жид.

Ну, та дай му йидну́ кра́ву, бо кидь ни даш че́сно, будеш му шче за то пла́цыіць, цо со́бі заби́ў у кори́то гла́ву[1]).

---

[1]) Судия старає ся говорити на словацький лад.

А тот тогди путсунуў цеглу, жиби ни ўпала у долину. — А соўґабіруў усе думаў, жи то йому дар.

Увошоў тот третьій.

Но, цо хцеш?

Тот ми чоловік поломаў мойі ўйази!

Звідуйи са соўґабіруў: Йак?

Йа пуд мостом риби лапаў, а вун з моста на голоў ми скочиў, шчо са ладиў затопити.

Ну, та цо хцеш за то?

Йа му ни инґидуў.

Та ньай ун на тото місто стани, де ти буў, а ти ўже скоч з моста.

О йа, пани, ни скачу.

Та коньі, нибожи, ни твойі.

Радньи дам два коньі, йак скакати буду.

Йак тоти пушли ўшиткі вонка, худобний зустаў сам: Нибожи! шчо там майиш?

Пан виликоможний фийсоўґабіруў! йинну цеглу.

Та на шчо то тримаш?

Йа думаў, жи то буди пудлой право, тай йіх іс тоў цеглоў забийу.

Соўґабіруў до Бога здихнуў, жи дольа його, жи доброй право опсудиў. Виньаў худобному сто златих: Ідзь дому ґаздовати!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

Паралелї: Чубиньский, Труды, II, Ст. 657: Не завше по правдї і в судї судять. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 174—179: Шемякинъ судъ. Т. IV. Ст. 466—469. — Памятники старин. рус. литер. Т. II. Ст. 405—406 (вид. ґр. Кушеливим Безбородком). — Историч. Христоматія церковнослав. и древлерус. языковъ Буслаева. Ст. 1443—1446. — Лѣтописи рус. литер. и древн. Т. V. Ст. 34—38. — Архивъ истор. и практич. свѣдѣній о Россіи. 1859 р. Т. IV. Розд. V. Ст. 1—10. — Очеркъ литерат. исторіи старин. повѣстей и сказокъ. А. Пыпина. Ст. 300—301. — В. А. Клоустон, Народнї казки та вигадки. (Переві́д А. Кримського). Ст. 86—92.

36. Як бідний правотив ся з богачом.

Та були опйать два братьа; та йиден буў такий, шчо пан буў, а йиден худобний. Прийшло ў йари, ораў би тот худобний. Прийде до того пана. Звідать його пан: Та шчось прийшоў?

Ка́жи: Ци дайа́кби они́ ни йшли миньі́ ора́ти?

Та йак ти, ка́жи, по́ду́ ора́ти, за шчо?

Ка́жи: Буду́ вам робі́ти.

Та, ка́жи, шчо ми буде́ш робі́ти?

Хоть копа́ти, хоть косити.

Копа́ти, ка́жи, ни по̊диш миньі́, бо тре́ба тобі́ йі́сти заробі́ти; а коси́ти, ка́жи, ни по̊диш, бо тре́ба ти удьі́шчину купи́ти на сьа. Ай так, ка́жи, бу́ди, шчо бу́диш у ме́ни ко́ло плу́га за шість ниӧу̂, а се́мий по́де́ш собі́ ора́ти. А то се́мий день нидьі́льа. Но, й так тото́ бу́ло, шчо на вели́ґдень йому́ припада́ло ора́ти. А вӧн заста́виу̂, тот пан, слугу́, обі́ йшоу̂ то́му ора́ти, загна́у̂ його́ там із во̊льми. Та ка́жи тот худо́бний: Шчо ви прийшли́?

Та загна́у̂ пьа, ка́жи пан, ора́ти.

Но, й та́кой вӧн ни хо́чи йти, бо ото́ вели́ґдень, а́йбо му́сить.

Тоди́ ка́жи тот худо́бний: Йа ннесь ни бу́ду ора́ти.

Прийшо́у̂ слуга́ домо̊, пан му ка́жи: Та шчось прийшо́у̂?

Бо, ка́жи, тот ни хо́чи ора́ти, бо ннесь, ка́жи, вели́ґдень.

Іди́ йому́ кажи́ так, ож йа йому́ бо̊льши ни по̊ду ора́ти, най о́ре ннесь.

Прийшо́у̂ вӧн ора́ти, почьали́ ора́ти. Прийшо́у̂ ід ньо́му стари́й чоловік: Тай ви, ка́жи, о́рити?

Тать о́риме.

Та ци зна́йити, шчо ннесь йи, ож ннесь нидьі́льа тай вели́ґдень?

Айбо му́симе, бо так нас росказа́у̂.

Ну, та йди домо̊, та кажи́ так па́ну: Ци хо́чи, обі́ му о́чи у́пали, ци хо́чи, обі́ у̂ ньо́го у̂сьі чоти́ри во́ли здо́хли?

Прийшо́у̂ слуга́ домо̊: Но, ка́жи, шчось прийшо́у̂?

Прийшо́у̂, ка́жи, стари́й чоловік ід нам, та каза́у̂ так, ож: Ци хотьа́ть пан, обі́ йім о́чи у́пали, ци хотьа́ть, обі́ у̂сьі чоти́ри во́ли здо́хли у̂ плу́зьі?

О́чи ни хо́чьу, обі́ ми у́пали, бо тре́ба ми позира́ти, а ка́жи, во́ли ож іздо́хнуть усьі́ чоти́ри, та йа ку́пльу дру́гі.

Во́ли у̂сьі чоти́ри здо́хли у̂ плу́зьі. Тоди́ вӧн заправоти́у̂ бра́та, ож брат му так ора́у̂, ож у̂сьі чоти́ри во́ли здо́хли. — Прийшло́ на пра́во йти. Тот пан ізобра́у̂ собі́ світкӧу̂ мно́го, а тот худо́бний іде́ сам, ай ни ма́йи й хльі́ба. Пӧшла́ му жона́ та запра́ла ма́ло муки́ вӧсьа́нойі, та спикла́ му боґа́чь. Прийшли до ко́рчьми; тот бога́ч дайи́ сво́йім світкӧм пи́ти, йі́сти до́ста; а тот худо́бний йі́сть тот боґа́чь. А жи́тка у̂ві́дьіла у̂ ньо́го тот боґа́чь; ка́жи: Дай миньі́.

Айбо, ка́жи, принеси́ миньі́ дру́гий.

Айбо жи́тка ка́жи опйа́ть: Дай миньі́ тот боґа́чь.

А вӧн ка́жи: Дай миньі́ дру́гий, бо йа ни ма́у бо́льши.

Айбо жи́тка була́ тьа́шка, пӧшла́ до дру́гойі хи́жі, та вӧйшли́ у́ не́йі два хло́пцьі. Тоди́ і жид його́ заправоти́у; а вӧн сьа ду́жи застра́шиу, ож у́же його́ два заправоти́ли, а вӧн сам. Ну, йдуть они́ па пра́во йин-на́ко у́сьі. Прийшли́ у́ тот ва́рош, де бу́ди пра́во; тоди́ вӧн сьа вбо́йау, та́ у́льіз горі́ на це́рькоу, на ту́рньу. А два урфійі́ йшли́ поспере́т це́ркви: А вӧн тоди́ ско́чиу у́тти, тай йинного́ за́биу, бо вӧн гада́у, шчо ва́бйи сьа сам, а вӧн за́биу у́рфійа. Тоди́ тот його́ дру́гий заправоти́у опйа́ть. Тоди́ пӧшо́у із усьіма́ трьйома́ на пра́во — а вӧн сам.

Покли́кали май пе́рши то́го па́на: Но, ка́жи, ци хо́чиш ти бога́чьу, оби́ ти о́чи у́пали, ци хо́чиш, оби́ ти тот то́лько гро́ший да́у за во́ли?

Ка́жи: О́чи ни хо́чьу, оби́ ми у́пали; хо́тьбих ішчи́ то́лько гро́ший покла́у, ги во́ли кошту́уть, а о́чи ни хо́чьу, оби́ ми у́пали, бо тре́ба ми позира́ти.

Тоди́ почьали́ му каза́ти, оби́ кла́у там гро́ші на стӧл тот бога́ч. Вӧн положи́у. — Тоди́ покли́чьуть жи́да. — Йак покли́кали: Но, шчо ти жи́ди хо́чиш?

Йа хо́чьу тото́, оби́ ми да́у наза́д два хло́пцьі такі́; бо, ка́жи, вӧн йі́у вӧсьа́ний бога́чь, та мо́йіу жо́ньі ни да́у, та вӧйшли́ у́ не́йі два хло́пцьі.

Та іди́ жи́ди домо́, та най вӧн тобі́ такі́ два хло́пцьі у́чи́нить.

Ни хо́чьу йа, ка́жи, оби́ вӧн чини́у, вольі́у покла́сти то́лько гро́ший, гі два хло́пцьі ва́жать. — Тоди́ покли́чьуть того́ у́рфійа. А шчо ви з ньо́го хо́чите?

Та за́биу, ка́жи, цімбору́.

Типе́рь вӧн най ста́ни пут це́рькоу, а ви у́льісьте горі́, та ско́цьти на ньо́го, та ви його́ за́бйити.

Ка́жи: Хо́тьбих то́лько гро́ший покла́у, гі цимбора́ ва́жить, та ни хо́чьу на ньо́го скака́ти. — Покла́у вӧн там гро́ші. Тоди́ дали́ то́му худо́бному, шчо йшо́у с ти́ми трьйома́ на пра́во, у́сьі.

Айбо[1]) у́йшли с то́го ва́роша ду́жи дале́ко, а тот собі́ худо́бний ни купи́у хльі́ба. Прийшли́ до йинно́йі ко́рчьми, тогди́ почьа́у тот бога́ч брат йі́сти, а тот голо́дин почьа́у уд ньо́го проси́ти. Ка́жи: Бра́ти, дай ми дара́пчик хльі́ба!

А бога́ч ка́жи: Дай собі́ о́ко у́копати, тоди́ ти дам хльі́ба.

Ну, та́кой вӧн голо́дин бу́у, да́у собі́ о́ко у́копати. І тоди́ бога́ч да́у йому́ хльі́ба ма́ло. А вӧн йак ізьі́у, та ка́жи: Дай ми ішчи!

А бога́ч ка́жи: Дай собі́ дру́ги о́ко у́копати.

Айбо, ка́жи, ни бу́ду відьі́ти домо́ прийти! Та ци бу́диш ньа, ка́жи, ве́сти?

---

[1]) Ту кінчить ся новеля, а починає ся казка; я не уважав однакож конечним їх розбивати на два окремі оповідання.

Ка́жи: Буду́. Ну, ка́жи, дай, най ти у́копльу. — У́копаў му і даў опйать дара́пчик хльіба. Тоди́ іду́ть у́тти гет. Привіу́ його́ на йинну́ пусти́ньу, а там стоу́п йи на тŏу́ пустати́ни. Тоди́ ка́жи: Но, йми сьа ко́ло сього́ сто́упа. Ка́жи: Сисе́ хрест; та бу́дуть льу́ди йти сьуда́ на ва́шарь, та буду́ть ґрайцарі́ дава́ти. Тоди́ його́ там лиши́у богач; а вŏн сидьіу́ там, сидьіу́, ни чьу́йи ничь. Айбо вŏн там мо́учьки сидьіу́ до двана́цьцьать го́дин. У двана́цьцьать го́дин прийшли́ прона́сники на то́го сто́упа — тото́ шибйи́ницьа бу́ла — три і почьали́ звідати йиде́н дру́гого: Шчо ти знайиш?

Йа, ка́жи, зна́у тото́, шчо ут сього́ сто́упа на де́сьать кро́кŏу така́ кирни́цьа йи, шчо кить чоловік ни майи очи́й, та помасти́ть сьа тоу́ водо́у, та бу́ди відьіти.

А дру́гий ка́жи: А ти шчо знайиш?

Йа, ка́жи, зна́у тото́, шчо царьска́ кіша́сонька у́же сім ро́кŏу йак лежи́ть хво́ра.

А тре́тий ка́жи: А ти шчо знайиш?

Ка́жи: Йа тото́ зна́у, шчо у́ тŏм ва́роши у́же вŏсьім ро́кŏу йак льу́де пишчьа́ть биз води́.

А тот пŏшо́у ут то́го сто́упа, та помасти́у собі́ о́чи тоу́ водо́у, та у́відьіу на́рас, та почьа́у слу́хати. А тот пропа́сник ка́жи: Царьска́ кіша́сонька причьашчьа́ла сьа на царьськи́х две́рьйох; та, ка́жи, у́дариу́йим попа́ по руцьі́, та у́па́ло причьа́сьтьа, та жа́ба зьіла. Тко́би найшо́у сьа таки́й, оби́ тоту́ плиту пуньньа́у, де тота́ жа́ба сиди́ть, таби йі роспоро́у — у́ ньіу́ тото́ причьа́сьтьа йи — розми́у на три пугари́, та оби́ йі дава́у пити, ни на́раз, лем пуу́ го́дину.

А тот, шчо пут сто́упом лежа́у, слу́хаў, та обибра́у сьа за до́хтора. І прийшо́у до ца́рьйа і почьа́у каза́ти, шчо вŏн йійі здо́йме с то́го. І загна́у царь до церькŏу́ника́, у́зьали́ кльуч і пŏшли́ до це́рькви. Тот пуньньа́у плиту і у́ньау жа́бу. Тоди́ роспоро́у йійі, причьа́сьтьа у́ньау, припьіс домо́, розми́у на три пугари́, да́у йіу́ йиде́н, она́ у́пила і оберну́ла сьа на дру́гий бŏк. Даў йіу́ дру́гий, й дру́гий у́пила; тоди́ у́ста́ла, та почьала́ сьідьіти. Даў йіу́ тре́тьій; йак у́пила тре́тьій, у́ста́ла, та облекла́ сьа. Тоди́ ка́жи царь йому́: Шчо ти за сисе́ хо́чиш?

Шчо присьвітлому цариви дьа́ка, тото́ най ми даду́ть.

Та бу́ди ти, ка́жи, за жону́.

І тоди́ она́ сьа йому́ опста́ла за жону́. І даў йому́ чоти́ри ко́ньі і кочі́йу. Тоди́ вŏн сьа забра́у, та пŏшо́у у́ дру́гий ва́рош во́ду пушчьа́ти. А вŏн, тот пропа́сник, повіу́: У́же вŏсьим ро́кŏу, йак ни йи води́ там, а йа спер пуд йинно́у плито́у. Тко́би сьа, ка́жи, таки́й найшо́у, оби́ пуньньа́у плиту, та оби́ пусти́у во́ду, та много би ва́рош дарова́у його́.

Но і тот прийшоў ў тот ва́рош і даў на ўсьі бо́ки ўкопати кана́лушi, бо кидь би на́раз ўпустиў, обй ни бу́ло кана́лушоў, та ва́рош би вода́ ўльала́. — Тоди́ ўкопали, вöн наньньаў плиту і води́ по́ўний ва́рош йави́ў сьа. Тоди́ йому́ наси́пали йидéн вöз гро́ший, тот ва́рош, і ко́ньі му дали́, тоди́ вöн прийшоў домо̂. Увідьіў му тот брат бога́ч, ош тото́ ў ньо́го то̂лько йи і ка́жи му: Веди́ минé там, де ти ото́ дöста́ў.

Йа, ка́жи, там дöста́ў, десь минé лиши́ў.

Ка́жи: Копли́ миньі́ о́чи, та веди́ минé там.

Ка́жи: На шчо йа бих тобі́ копа́ў, кить ти ма́йиш ш чо́го жи́ти?

Ти, ка́жи, му́сиш минé вести́ та́мка.

І так вöн йому́ о́чи ўкопаў, та повіў його́ та́мка т то́му сто́ўпови. Тоди́ ка́жи му: Ну, туй сиди́.

Раз у двана́цьцьать го́дин прийдуть пропа́сники наза́д на то́го сто́ўпа. Ка́жи: Тко тото́ таки́й буў, шчо тото́ ўчини́ў ўши́тко?

Дру́гий ка́жи: Ткось таки́й буў.

А трéтьій ка́жи: Мо́жи да́тко слу́хаў пут сто́ўпом? Ану́ ідьім, мо́жи й типéрь йи та́мка!

Прийшли́ там, а вöн пут сто́ўпом. Тоди́ іми́ли, та по̂рва́ли го.

Зап. в марті, 1896, від Івана Русина, в Дусинї, Берегської столицї.

Паралелї: Етноґр. Збір. Т. І. Роздольський, Ст. 69—76: Як брат брату за дві чвертки жита очи вибрав. — Świętek, Lud nadrabski. Ст. 340—341. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ст. 131—136. — L. Bechstein, Neues deutsches Märchenbuch: Der Blinde und die wissenden Thiere. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. І. Ст. 215—232: Правда и кривда (Сїм відмін). Т. IV. Ст. 68—72. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 47. — Собраніе старинныхъ русскихъ сказокъ. Ст. 3—12. — Труды курск. статист. комит. Т. I. Ст. 539—540. — Черниговск. губерн. вѣдомости. Р. 1860. Ч. 15. Звідти перепеч. у Рудченка, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ч. 35. — Haupt u. Smoler, Volkslieder der Wenden in der Ober- u. Niederlausitz. T. II. Ст. 181—184. — Вук Стеф. Караджич, Српске народн. приповj. Ч. 16. — Božena Němcova, Slovenske pohadky a povesti. Ст. 558—560. — Kulda, Moravske narodni pohadky a povesti. T. I. Ч. 75. — Malý, Biblioteka zabavného čtení. Ст. 81. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 5. — Norwägische Volksmärchen. T. II. Ч. 18. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. II. Ст. 89—100: Die beiden Wanderer. T. III. Ст. 183—184. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 30. — Аѳанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. І. Ст. 168. Т. II. Ст. 171—191 і 294—304. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 96—99: O bogatym bracie, co dał biednemu chleba za oko. — Лїтературу подав Весе-

ловский, Разысканія. V. вып. 77. — Chełchowski, Powieści i opow. lud. z okolic Przasnvsza. T. I. 194. — Zbiór wiad. do antrop. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 50. Ч. 35. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. III. 322. — Манжура, Сказки. Ст. 73—74: Правда. — Václavek, Poh. a pov. valaške. T. I. 7. — Kolaš, Z chatek mor. Slovače. 48 — P. Dobšinský, Prostonárodnie slov. povesti. T. I. Ст. 31—40: Či jesto pravda na svete? — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 194—202: O biednem i bogatem bracie.

Друкарські похибки.

					Надруковано:	Має бути:
Ст.	2	5	вірш	з гори	і з;	із;
„	2	15	„	„	не;	на;
„	3	7	„	з долини	іиго́;	йиго́;
„	4	13	„	„	недосто́йім;	недосто́йін;
„	6	11	„	з гори	Ўпустиў;	Ўпустиў;
„	„	14	„	„	отў	отў;
„	„	21	„	„	вӧтцьў;	вӧтцьу́;
„	7	12	„	„	Ўвили;	Ўвили;
„	„	9	„	з долини	много;	мно́го;
„	13	12	„	„	о́ здика;	о́здика;
„	„	16	„	„	домі́;	домо̂;
„	18	9	„	з гори	ме́ри;	ме́рли;
„	24	20	„	„	Улони́;	У лони́;
„	26	7	„	з долини	чонце;	со́нце;
„	30	20	„	з гори	перебириваў;	перебируваў;
„	35	13	„	„	прирі́с;	прирі́с.;
„	46	5	„	з долини	Набодныя;	Народныя;
„	50	2	„	„	Ўпльунуў;	Ўпльунуў;
„	55	14	„	з гори	йак;	як;
„	„	20	„	„	та;	так;
„	60	16	„	з долини	ґаґра́ли;	ґарґа́ли;
„	70	2	„	з гори	випльу нути;	випльунути;
„	73	15	„	„	Oosterley;	Oesterley;
„	„	20	„	„	Ане;	Але;
„	75	3	„	з долини	і д;	ід;
„	87	5	„	„	на́рьйови;	ца́рьйови;
„	„	16	„	„	вече́рьу;	вече́рьйу;
„	88	13	„	з гори	а ни;	а́ни;

					Надруковано:	Має бути:
Ст. 89	17	вірш	з гори		нрийде;	прийде;
„ „	13	„	з долини		пла́меиь;	пла́мень;
„ 90	9	„	„		дыўйі;	дыўцы;
„ 94	18	„	з гори		трпе́рь;	тепе́рь;
„ 95	21	„	з долини		ві́дьіти;	ві́дьıти;
„ 97	11	„	з гори		раді́сть;	радо̆сть;
„ 106	20	„	з долини		прьйа́диво,;	прьйа́диво.;
„ 108	14	„	„		ка́жп;	ка́жи;
„ 112	5	„	з гори		то увідьіў — пропущено:	котро́ йи му справедли́ва донька́;
„ 114	11	„	з гори		та;	па;
„ 128	11	„	„		укўй;	укўй;
„ 133	15	„	„		Т. І. Ч.	Т. І. Ст.
„ 163	2	„	з долини		цимборі́ў;	цимборо́ў;
„ 196	3	„	„		зольльі́ў;	зольльі́у;
„ 209	7	„	„		шчи;	шчо;
„ 214	3	„	„		кі́стьаний;	ко̆стьаний;
„ 220	17 і 18		в гори		казки, казок	новелї, повель.

BIBLIOTHECA UNIV. JAGELL. CRACOVIENSIS